

VI. évfolyam.
1928.

4. szám,
április.

MAGYAR STATISZTIKAI SZEMLE

SZERKESZTI ÉS KIADJA A M. KIR. KÖZPONTI STATISZTIKAI HIVATAL.

Megjelenik havonta.

Előfizetési ár:

Egész évre . . . 10 pengő
Félévre . . . 5 "
Közliv. / 1 évre. 6 "
közalk. / félévre. 3 "

Igazgató:

KOVÁCS ALAJOS dr.
h. államtitkár, a M. Tud. Akad. I. tagja.

Szerkesztő:

DOBOVITS SÁNDOR dr.
miniszteri osztálytanácsos.

Szerkesztőség és kiadóhivatal:

Budapest,
II., Keleti Károly-utca 7.

TELEFON: T. 207-72.

TARTALOM:

	Old.		Old.
<i>Terület és népesség.</i>		<i>Árstatisztika és pénzügy.</i>	
Pécs lakosságának összeéléte. — <i>Kovács Alajos dr.</i>	349	1928 márciusi árstatisztikai és pénzügyi jelzőszámok	430
Szakoktatásunk az 1926/27. tanévben. — <i>Asztalos József dr.</i>	375	1. Áralakulás. — 2. A pénzintézeti betétek. — 3. A részvények értéke. — 4. Fizetőkép-telenségek. — 5. Váltóvások.	
<i>Szociális statisztika.</i>		<i>Konzuli jelentések.</i>	
Munkanélküliség és munkapiac	393	Cseh-Szlovákia	433
Munkanélküliség Európában. — <i>Kovács Norbert dr.</i>	396	<i>Irodalmi Szemle.</i>	
Lakóházépítkezés az 1927. év II. negyedében	401	<i>Könyvismertetések</i>	439
<i>Mezőgazdaság.</i>		Magyar népoktatás.	
Gyümölcsstermelésünk és gyümölcs-forgalmunk az utóbbi években. — <i>Szöllősy Zoltán dr.</i>	404	<i>Melly József:</i> A vörhenykérdés különös tekintettel a székesfővárosi viszonyokra.	
Az 1927. évi termés értéke	409	<i>Szádeczky Károly:</i> A magyarországi pénzintézetek fejlődése.	
<i>Ipar.</i>		<i>Kornis Gyula:</i> Magyarország közoktatásügye a világháború óta.	
A pécsvidéki szénmedence termelése. — <i>Pap László dr.</i>	411	Könyvtári szaporulat	444
A fogyasztási adó alá eső cikkek termelése és forgalma	418	Folyóiratszemle	446
<i>Kereskedelem és közlekedés.</i>		<i>Egyéb.</i>	
A külkereskedelmi mérleg alakulása befolyással bíró fontosabb tényezők — <i>Kádas Károly dr.</i>	420	A kölni nemzetközi sajtókiállítás	447
Magyarország külkereskedelme 1928 február havában	424	<i>Kisebb közlemények</i>	449
Nemzetközi külkereskedelmi forgalom	426	Nemzetközi távbeszélőstatisztika.	
Magyarország gépjárműállománya	428	Oroszország külkereskedelme.	
Közúti forgalmi balesetek	429	<i>A Magyarországgal szomszédos államok gazdasági adatai.</i>	450
		<i>Magyarország gazdasági jelzőtáblája.</i>	452
		Rajzok a gazdasági jelzőtáblához. — (Munkanélküliség. — Munkapiac. — Drágulási indexszámok. — Betétek. — Tőzsdeindex. Magyar Nemzeti Bank.)	

Utánnnyomás csak a forrás megjelölésével van megengedve.

Ára: 1 pengő 50 fillér.

VIe année.
1928.

REVUE HONGROISE DE STATISTIQUE

N° 4.
Avril.

RÉDIGÉE ET PUBLIÉE PAR L'OFFICE CENTRAL DE STATISTIQUE DU ROYAUME DE HONGRIE.

Paraît chaque mois. — Abonnement :
Hongrie.

Un an 10 pengős
6 mois 5
Etranger, port compris.
Un an 12 pengős
6 mois 6

Directeur :

Dr ALOYSE KOVÁCS
sous-secrétaire d'Etat, membre corresp. de
l'Académie Hongroise des Sciences.

Rédacteur :

Dr ALEXANDRE DOBROVITS
conseiller de section.

Rédaction et administration :

**Budapest,
II., Keleti Károly-u. 7.**

Téléphone: T. 207-72.

SOMMAIRE :

	Page		Page
<i>Territoire et population.</i>		<i>Finances. — Prix.</i>	
Composition de la population de Pécs. — <i>Dr Alojse Kovács</i>	349	Indices de statistique de prix et de finances pour mars 1928 en Hongrie	430
Enseignement professionnel de la Hongrie dans l'année scolaire 1926/1927. — <i>Dr Joseph Asztalos</i>	375	1. Formation de prix. — 2. Dépôts en banque. — 3. Valeur des actions. — 4. Insolvabilités. — 5. Lettres de change protestées.	
<i>Statistique sociale.</i>		<i>Rapports consulaires.</i>	
Chômage et marché du travail en Hongrie	393	Tchéco-Slovaquie	433
Chômage en Europe. — <i>Dr Norbert Kovács</i>	396	<i>Revue littéraire.</i>	
Constructions d'habitations en Hongrie, II ^e trimestre de 1927	401	Chronique de livres	439
<i>Agriculture.</i>		L'enseignement primaire en Hongrie. <i>Joseph Melly</i> : La question de la scarlatine spécialement au point de vue des conditions de la capitale. <i>Tibor Szádeczky Kardoss</i> : Développement des établissements de crédit de Hongrie. L'instruction publique de la Hongrie depuis la guerre mondiale, rédigée par <i>Jules Kornis</i> .	
Production fruitière et commerce des fruits en Hongrie dans les dernières années. — <i>Dr Zoltán Szöllösy</i>	404	Accroissement de bibliothèque	444
Valeur de la récolte de Hongrie en 1927	409	Revue	446
<i>Industrie.</i>		<i>Autres.</i>	
Production du bassin charbonnier de la région de Pécs. — <i>Dr Ladislav Pap</i>	411	L'Exposition internationale de la presse à Cologne	447
Production et mouvement des articles soumis aux contributions indirectes en Hongrie	418	Petites communications	449
<i>Commerce et communications.</i>		Statistique internationale des téléphones. Commerce extérieur de la Russie.	
Principaux facteurs de la balance du commerce extérieur de la Hongrie. — <i>Dr Charles Kádás</i>	420	Données économiques des pays limitrophes de la Hongrie	450
Commerce extérieur de la Hongrie en février 1928	424	Tableau économique de la Hongrie	452
Commerce international	426	Graphiques au tableau économique. — (Chômage. — Marché du travail. — Nombres-indices de la cherté de la vie. — Dépôts. — Indices de la Bourse. — Banque Nationale de Hongrie.)	
Effectif des véhicules à moteur en Hongrie	428		
Accidents de la circulation en Hongrie	429		

La reproduction des articles est permise, à condition d'indiquer la source.

Prix du numéro: 1 pengő 50 fillérs.

ELŐFIZETÉSI FELHÍVÁS!

A „**MAGYAR STATISZTIKAI SZEMLE**“ *szöveges* ismertetés keretében *rajzok* (grafikonok) alkalmazásával *gyorsan*, könnyen érthetően és mérleghetően közli a hazai és külföldi népesedési, közegészségügyi, kulturális, szociális, mezőgazdasági, ipari, kereskedelmi, közlekedési, pénzügyi, közigazgatási, bűnügyi, stb. statisztikai adatokat. Célja a háború óta teljesen megváltozott hazai állapotok feltárása és nemzetközi viszonylatban való megvilágítása, továbbá a statisztikai adatgyűjtések szükségességének, célszerűségének és gyakorlati hasznának bemutatása.

A „**MAGYAR STATISZTIKAI SZEMLE**“ az 1928. évben is havonként, változatlan terjedelemben jelenik meg. Előfizetési díja (a postaköltség beszámításával) Magyarországon:

*egész évre 10 pengő, félévre 5 pengő.
Közalkalmazottak, közhivatalok részére: egész évre 6 pengő, félévre 3 pengő*

A „**STATISZTIKAI HAVI KÖZLEMÉNYEK**“ ezidőszert *negyedévenként* megjelenő füzetek részletes és rendszeresen visszatérő táblázatokban közlik Magyarország legújabb népesedési, közegészségügyi, vándorlási, külkereskedelmi forgalmi és árstatisztikai adatait, valamint időszakosan (függetlenül) megjelenő táblázatokban nyilvánosságra hozzák a fontosabb mezőgazdasági, ipari stb. statisztikai adatokat és a társadalmi biztosítások statisztikai eredményeit.

A „**STATISZTIKAI HAVI KÖZLEMÉNYEK**“ előfizetési díja (a postaköltség beszámításával) Magyarországon (közalkalmazottak és közhivatalok részére is):

egész évre 12 pengő. Egy negyedévi összevont szám ára 4 pengő.

A „**MAGYAR STATISZTIKAI SZEMLE**“-re és a „**STATISZTIKAI HAVI KÖZLEMÉNYEK**“-re **együttesen** is lehet előfizetni.

A két közlemény együttes (kombinált) előfizetési díja (a postaköltség beszámításával) Magyarországon:

*egész évre 20 pengő, félévre 10 pengő.
Közalkalmazottak, közhivatalok részére: egész évre 16 pengő, félévre 8 pengő.*

A „**MAGYAR STATISZTIKAI SZEMLE**“-re és a „**STATISZTIKAI HAVI KÖZLEMÉNYEK**“-re a magyar kir. központi statisztikai hivatalnál (**Budapest, II., Keleti Károly-utca 7. szám, földszint 14.**) lehet előfizetni.

Felkérjük t. Előfizetőinket, hogy a pontos expedíció érdekében ugyanerre a címre sürgősen közöljék az esetleges címváltozásokat és az előfizetési díj beküldése kapcsán nevüket és lakásuk pontos címét olvashatóan írva tudassák a kiadóhivattal.

Legújabban megjelent művek:

Konkoly Thege Gyula dr.:
Magyarország mezőgazdasági statisztikájának szervezete

A mű, melyet szerzője a Nemzetközi Mezőgazdasági Intézet megbízásából írt, az utóbbi időben mélyreható változásokon keresztülment mezőgazdasági statisztikai adatgyűjtés egész rendszerével foglalkozik.

Ára 5 pengő

Jordan Károly dr.:
Matematikai statisztika

Ez az első ilyen tárgyú magyar nyelvű mű, amely a matematikai statisztika rendszerét, problémáit és újabb eredményeit ismerteti. A könyv francia nyelven is megjelent és a külföldi matematikai statisztikai irodalomnak egyik standard munkája.

Ára kötve 13 pengő

**Annuaire
Statistique Hongrois
1923-25**

A legújabban megjelent francia nyelvű kötet tartalma teljesen megegyezik a Magyar Statisztikai Évkönyv megfelelő évfolyamával.

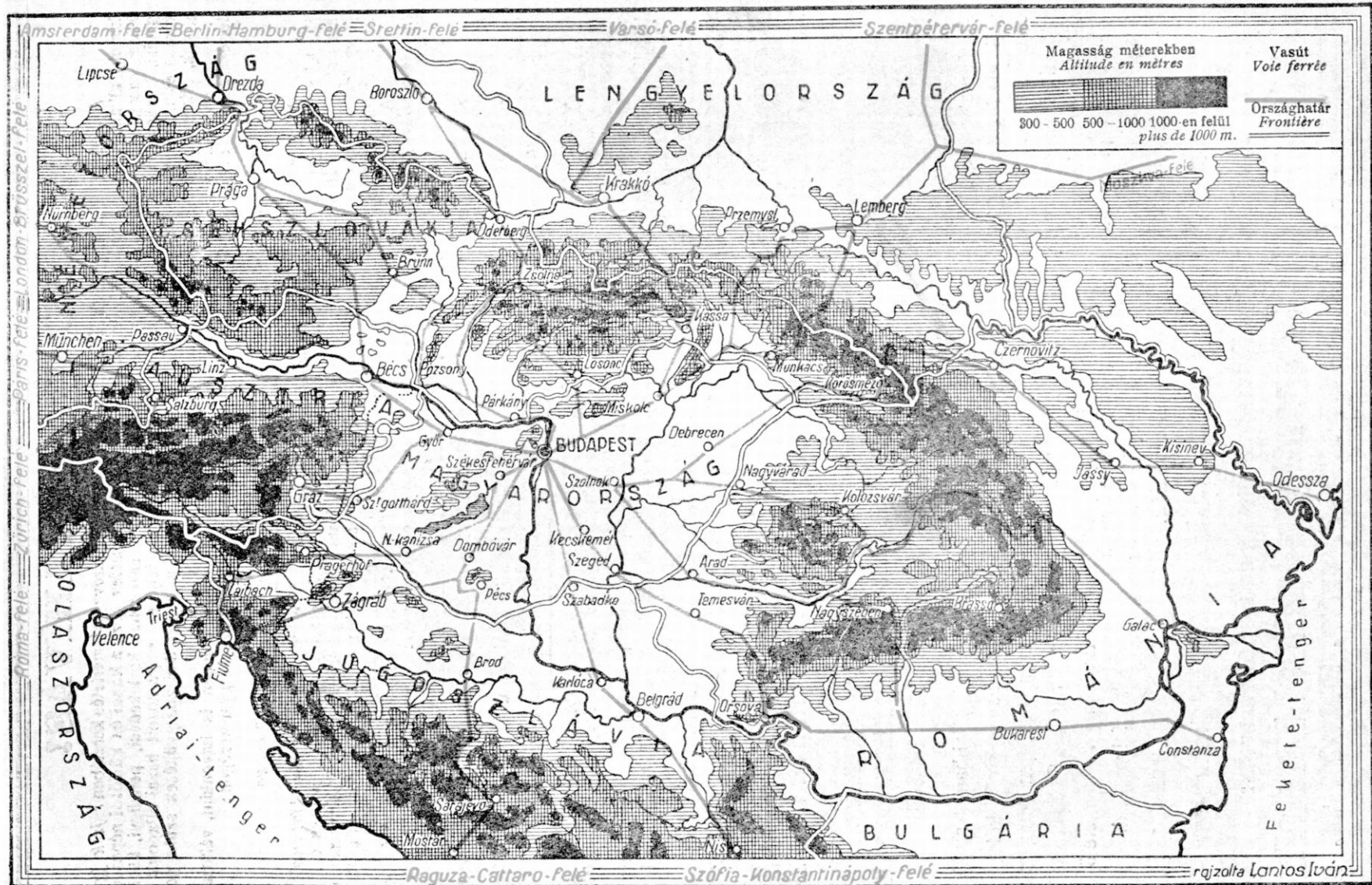
|||||

Ára 10 pengő

A felsorolt könyvek megrendelhetők és megszerezhetők:

**A Magyar Kir. Központi Statisztikai Hivatalban
Budapest, II., Keleti Károly-utca 7. szám, földszint 14. ajtó**

Magyarország és a szomszédos államok. — *La Hongrie et les pays limitrophes.*

A régi Magyarország természet által nem jelzett határa. — *Frontière non naturelle de la Hongrie ancienne.*

Pécs lakosságának összetétele.

Composition de la population de Pécs.

Résumé. Pécs qui est aujourd'hui la ville la plus considérable de la Transdanubie, a été célèbre dès le moyen âge. De 1368 à la défaite de Mohács (1526), elle eut une Université; au début du XVIe siècle le nombre des étudiants y monta à 2000 dont 300 tombèrent dans la bataille de Mohács. Pendant la domination turque, la ville prit de nouveau du développement. Au début du XVIIe siècle, elle pouvait avoir environ 7000 habitants; mais par suite des batailles livrées pour la reprise de la ville et des troubles intérieurs qui les ont suivies, la population diminua tellement qu'en 1720, Pécs n'avait plus que 2310 habitants. Depuis, elle se développait constamment, de sorte qu'en 200 ans, le nombre de la population s'éleva à 57.000. Cette progression ne fut arrêtée que par la guerre mondiale, mais depuis qu'on a transféré à Pécs l'Université réfugiée de Pozsony à cause de l'annexion à la Tchécoslovaquie de cette ville, elle évolue fort tant au point de vue économique qu'à celui du nombre des habitants.

C'est presque exclusivement par l'immigration que la ville s'accroît actuellement, la proportion des habitants y nés n'étant que de 37·1%. Après l'expulsion des Turcs, un grand nombre d'Allemands se fixa tant à Pécs que dans le comitat Baranya dont elle est le chef-lieu. Depuis, elle avait toujours des habitants allemands; le nombre de ceux-ci s'accrut encore par les mineurs allemands qu'on y établit, lorsqu'au milieu du siècle dernier, on commença à mettre en valeur les charbonnages voisins. Toutefois, les Allemands ne font à présent que 10·6% de la population de Pécs. Ils habitent principalement l'établissement minier situé hors de la ville, où ils forment presque la moitié de la population. En raison de la prépondérance des Hongrois, l'élément allemand recule successivement à Pécs; la connaissance de la langue allemande y diminue également parmi les Hongrois (voir le tableau 9), tandis que déjà, 86·1% des Allemands parle le hongrois.

Au point de vue de la religion, la population offre également un tableau très ho-

mogène. La plupart (81·6%) sont catholiques romains; 4·7%, calvinistes; 2·3%, luthériens; 9·0%, israélites. Comme dans d'autres villes, les confessions minoritaires gagnent de plus en plus du terrain à Pécs par suite de l'immigration. La majeure partie des israélites habite les deux parties intérieures de la ville, à cause des professions exercées par eux (1er graphique). Les confessions s'y magyarisent graduellement, ce qui ressort bien du tableau 7.

Le nombre des habitants sachant lire et écrire s'est fort élevé: dans la population de plus de 6 ans, il a monté de 61·8% en 1869 à 88·5% en 1920. A cet égard, la proportion des israélites est la plus élevée et celle des catholiques romains la plus basse (tableau 14). Les Hongrois dépassent les Allemands non seulement sous le rapport de la culture générale, mais aussi sous celui du degré de la plus haute instruction (tableau 17). La proportion des habitants ayant fait au moins 4 classes d'école secondaire est de 40% pour les israélites et de 15·1% pour les chrétiens.

Le caractère urbain de Pécs se manifeste également fort dans la répartition des professions: pendant les 40 dernières années, la proportion des habitants exerçant des professions industrielles et commerciales s'est élevée de 52·0 à 65·6%; celle de la classe intellectuelle, de 7·4 à 9%. Pécs est une des villes les plus industrielles de la Hongrie actuelle. Dans le IIe graphique et le tableau 19, nous présentons la position des principaux groupes de professions dans le territoire intérieur de la ville.

Pendant la guerre et l'occupation serbe, un fléchissement s'y est produit dans certaines branches de l'industrie (tableau 20); depuis, celle-ci a pris un si grand essor que les données de 1920 sont bien dépassées à l'heure actuelle.

Il est intéressant d'examiner la connexion de la profession avec la religion et la nationalité (tableaux 21 et 22). On y voit — ce fait s'observe ailleurs aussi — que les israélites, qui ne forment que 9% de la population, ont dans le commerce une proportion près de cinq fois plus élevée

(44,2%); dans aucun métier, les autres confessions ne sont si fort agglomérées.

En comparant la profession avec la nationalité, on voit que les Allemands ont une proportion singulièrement forte dans l'industrie minière où le pourcentage des Hongrois n'atteint pas même la majorité absolue.

Quant à la classe intellectuelle, c'est également pour les israélites qu'on voit de grandes différences; par exemple, la majeure partie des médecins est israélite; il y en a beaucoup (40,7%) parmi les avocats aussi. Dans les groupes intellectuels, l'élément allemand n'a qu'un pourcentage très faible.

Tandis qu'avant la guerre, à cause du caractère fort manufacturier de Pécs, le nombre des ouvriers y avait dépassé de plus de $\frac{2}{3}$ celui des bourgeois et de la classe intellectuelle (tableau 24), cette situation a changé par suite de la guerre, car d'une part après la chute ou le déclin des établissements industriels, beaucoup de petits métiers indépendants se sont créés, et d'autre part la classe intellectuelle s'est accrue par les réfugiés des territoires occupés, de sorte que le nombre proportionnel des ouvriers a fort fléchi. Il est probable cependant que le grand développement que la ville prit depuis le recensement de 1920 et le relèvement de la grande industrie, augmenteront surtout le nombre des ouvriers.

*

Magyarország dunántúli részének ma Pécs a legjelentékenyebb városa. Az 1920. évi népszámlálás szerint ugyan Győr lakossága meghaladta Pécsét, a népszámlálás óta tapasztalt fejlődés alapján azonban bizonyosra vehetjük, hogy Pécs ma már lakosságban túlszárnyalta legerősebb riválisát, Győrt. Hogy a lakosság mai összetételét megvilágíthassuk, szükséges egy pillantást vetni Pécs népességének általános fejlődésére. A legrégebbi adat, ami Pécs lakosságának számáról rendelkezésre áll, Acsádi Ignác számítása az 1720. évi összeírás alapján.¹⁾ Ez sem pozitív adat azonban, hanem háztartások száma alapján van kiszámítva. 1720-tól kezdve a fejlődés menete a következő:

¹⁾ Acsádi Ignác: Magyarország népessége a Pragmatica Sanctio korában. Budapest. 1896.

Év Année	Lakosság száma Population	Év Année	Lakosság száma Population
1720 . .	2.310	1869 . .	23.863
1787 . .	8.922	1880 . .	28.702
1805 . .	8.402	1890 . .	34.067
1815 . .	10.500	1900 . .	43.982
1825 . .	11.322	1910 . .	49.822
1840 . .	14.287	1920 . .	47.556
1842 . .	14.616	1925 . .	55.107
1850 . .	15.318	1928 . .	56.977
1857 . .	17.447		

Ha hinni lehet Acsádi számításának, 1720-ban Pécs lakossága nem tett többet egy mai nagyobb falu népességénél. Ha figyelembe vesszük, hogy Pécs városát a töröktől csak a XVII. század végén foglalták vissza, s nemsokára a visszafoglalás után a kurucok, majd a rácok pusztították el,¹⁾ nem csodálhatjuk, hogy lakossága ennyire megfogyatkozott. Hogy a középkorban s a török uralom alatt is sokkal népesebb volt Pécs, az kétségtelen, hiszen a középkorban több mint 300 pap volt a városban,²⁾ egyetemi diákságának számát pedig 2.000-re becsülték s a mohácsi csatában 300 pécsi diák vesztette el fiatal életét.³⁾

A török uralom alatt (1629-ben) viszont Pécs házainak száma 1.040 volt,⁴⁾ ami kb. 7.000 léleknek felel meg. Ezzel szemben 1720-ban az összeírás csak 320 adóköteles háztartást talált Pécsen.

A nyugalmasabb időszak beálltával újra erős fejlődésnek indult Pécs városa s a II. József alatt tartott népszámlálás 67 év múlva már majdnem négyszeresre növekedt lakosságot talált, ami azt jelenti, hogy egy-egy nemzedék alatt megkétszereződött a lakosság száma. A 18 év múlva 1805-ben tartott nem nemesi összeírás némileg kevesebb lakost állapított meg Pécsen, mint az 1787. évi, amiben valószínűleg része van annak is, hogy a nemesség, a papok és a honoráciorok az összeírásból ezúttal kimaradtak. A következő 10 évben újra erős növekvés mutatkozik.⁵⁾ 1825-ben⁶⁾ szerényebb növekvéssel a lakosság 11.322-re ment fel, majd újabb 15 év múlva, 1840-ben Fényes Elek a sematizmus alapján már 14.287 lakosról számol be; ezt megerősíti Haas Mihálynak 1842-ből származó lélek-

¹⁾ Haas Mihály Baranya. Pécs. 1845.

²⁾ Haas Mihály i. m.

³⁾ Ludovicus Nagy: Statistica Regni Hung. 1828.

⁴⁾ Haas Mihály i. m. 257. l.

⁵⁾ 1815. évi adat Hübner-Fejér lexikonból van véve.

⁶⁾ Ludovicus Nagy i. m.

számadata, amely 14.616-ot jelez. 1850-ből való az első rendszeres népszámlálási adat, amelyet az osztrák népszámlálás állapított meg 15.318-ban. Látjuk, hogy 1840 és 1850 között a fejlődés milyen gyenge. Azóta a város lakossága évtizedről évtizedre rohamosan fejlődik egészen 1910-ig, úgyhogy a 60 év alatt a népesség több mint háromszorosára növekszik.

Az 1920. évi népszámlálás 2.300 lélekkel kevesebbet talált Pécs városában, mint az 1910. évi. Kétségtelen, hogy a háborús évtized Pécs város további fejlődését éppúgy, mint más városokét is megakasztotta. Nem valószínű azonban, hogy 1920-ban ennyire megcsappant volna a város lakossága. Tudjuk, hogy 1920. év végén és 1921. év elején Pécs városa szerb megszállás alatt volt s itt a magyar népszámlálást a rendes időben nem is lehetett megtartani. A szerbeknek 1921 augusztusban történt kivonulása után csak 1921 novemberben, 10 hónappal a rendes idő után volt itt a népszámlálás megfartható s a népszámlálásba az adott utasítás szerint csak azok voltak felvehetőek, akik 1920 december 31-én a városban tartózkodtak. A megszállás alatt a városból elmenekültek és újra visszatértek, továbbá az átmenetileg ott tartózkodók, tehát akik egy-egy városban néha jelentékeny számban szoktak lenni, a számlálásból kihagyattak, mert különben esetleg kétszeresen let-

tek volna számbavéve. Az 1920. évi lélekszám tehát mindenestre alacsonyabb a valóságosnál, e mellett még az a hibája is megvan, hogy a 10 hónappal később történt számbavétel folytán az időközben eltávozottakról, vagy elhaltakról sok esetben nem lehetett a szükséges adatokat megállapítani s így igen sok a minden vonatkozásban „ismeretlenek” száma.

1925 végén a választók összeírása alkalmával általános népösszeírást is rendelt el a belügyminiszter, amelynek az eredménye már 55.107 lélek volt. Bizonyos, hogy az Erzsébet Tudományegyetem Pécsre helyezése nagy lökést adott a város fejlődésének. A fejlődés azonban valószínűleg 5 év alatt nem volt olyan nagy, mint ahogy azt a két szám különbözete mutatja, ami abból is kitűnik, hogy a házak száma ugyanezen idő alatt 5.363-ról csupán 5.517-re növekedett.

Végül 1928 március 1-én a szellemi munkások összeírása alkalmából Pécs város újból megállapította népességét, amely ebben az időpontban immár 56.977-re rúgott. Ha a fejlődés menete ilyen marad, nem lehetetlen, hogy Pécs 1930-ban elérje a 60.000-es lélekszámot.

Hogy Pécs városának ebben a nagy fejlődésében milyen része volt a természetes szaporodásnak és a bevándorlásnak, azt a következő összeállítás mutatja:

1. A természetes népmozgalom és a bevándorlás szerepe Pécs lakosságának fejlődésében.

Rôle du mouvement naturel de la population et de l'immigration dans le développement de la population de Pécs.

Időszak <i>Epoque</i>	Természetes szaporodás <i>Accroissement naturel</i>		Tényleges szaporodás <i>Accroissement de fait</i>		Vándorlási különbözet <i>Différence de migration</i>	
	szám szerint <i>nombre</i>	o/o	szám szerint <i>nombre</i>	o/o	szám szerint <i>nombre</i>	o/o
1869—1880	— 772	— 3·2	4.839	20·3	+ 5.611	+ 23·5
1880—1890	410	1·4	5.365	18·7	+ 4.955	+ 17·3
1890—1900	21	0·1	8.533	24·1	+ 8.512	+ 24·0
1900—1910	20	0·0	5.840	13·3	+ 5.820	+ 13·3
1910—1920	— 4.469	— 9·0	— 2.266	— 4·6	+ 2.203	+ 4·4
1920—1925	— 536	— 1·1	7.551	15·9	+ 8.087	+ 17·0

Láthatjuk, hogy a természetes szaporodás Pécs lélekszámának növelésében alig játszik szerepet, sőt ha a város csak erre volna utalva, úgy lakossága nemcsak, hogy nem szaporodnék, de határozottan fogyásnak indulna. A felsorolt hat időszak közül az elsőben és a két utolsóban a halálozások száma jóval meghaladta a születéseket, csak az 1880-tól 1910-ig terjedő három évtizedben mutatkozik egészen minimális termé-

zetes szaporodás. Különösen a háborús évtized volt katasztrófális Pécs város lakosságának népmozgalmára, amikor a halálozások száma nem kevesebb, mint 4.469-cel multa felül a születéseket, pedig itt a hősi halottak még nincsenek is beszámítva. Ha az országos 3%-os arány helyett csak 2%-ot számítunk, mint hősi halottat (1.000), úgy a 10 év alatti lélekszámbeli veszteség kereken 5.500-ra rúg.

Ha most a tényleges szaporodás, vagyis a népszámlálások által konstataált nép-növekvés számait állítjuk szembe a természetes szaporodással, kiderül, hogy Pécsnek minden évtizedben igen nagyarányú bevándorlási többlete volt. Legnagyobb volt ez a bevándorlási többlet úgy általában, mint viszonylag a mult század utolsó évtizedében. Ha azonban az utolsó évtöd számait valónak elfogadjuk, úgy a most folyó évtized még ennél is nagyobb arányú bevándorlási többletet fog eredményezni; de ha az 1920. évi lélekszámot a valóságosnál alacsonyabbnak tartjuk, úgy helyesebb az utolsó 15 évet összefoglalni s így konstatal-

hatjuk, hogy a 15 év alatt bevándorlási többlet 10.290, amihez hozzávéve a körülbelül 1000 főnyi hősi halottak pótlását is, kereken 11.300 főnyi bevándorlási többletet kapunk 1911-től 1925-ig, 10 évre számítva tehát 7.550-et, ami az előző évtizedek átlaga mögött egyáltalán nem marad el. Valószínű e szerint, hogy Pécs város a háborús évek alatt is megtartotta vonzó erejét a közelebbi és távolabbi vidék lakosságára, habár nem is olyan nagy mértékben, mint előbb.

A bevándorlás intenzitását mutatják a népesség születési hely szerint való megoszlására vonatkozó adatok is.

2. Pécs lakossága születési hely szerint 1880—1920.

Population de Pécs, suivant le lieu de naissance, 1880—1920.

Év Année	Helybeli Nés à Pécs		Megyebeli Dans le comitat Baranya		Más magyarországi Ailleurs en Hongrie		Horvát-Szlavonországi En Croatie-Slavonie		Egyéb Ailleurs	
	abszolút szá- mokban en nomb. abs.	en ‰-ban	abszolút szá- mokban en nomb. abs.	en ‰-ban	abszolút szá- mokban en nomb. abs.	en ‰-ban	abszolút szá- mokban en nomb. abs.	en ‰-ban	abszolút szá- mokban en nomb. abs.	en ‰-ban
1880	13.274	46·2	5.515	19·2	6.430	22·4	519	1·8	2.964	10·4
1890	15.241	44·8	6.416	18·8	9.309	27·3	593	1·7	2.508	7·4
1900	17.078	38·8	10.857	24·7	13.222	30·1	896	2·1	1.868	4·3
1910	18.478	37·1	12.399	24·9	16.167	32·5	1.156	2·3	1.622	3·2
1920	18.602	39·1	¹⁾ 11.057	23·2	²⁾ 13.647	28·8	1.317	2·7	2.933	6·2

¹⁾ Ebből Cs. M. 10.618, Sz. H. Sz. 439. — *Dont Hongrie actuelle, 10.618; Royaume S. C. S., 439.*

²⁾ 11.245, 817, Ausztria 110, Cseh-Szlovákia 739, Románia 680, Olaszorsz. 56. — *Dont Hongrie" actuelle, 11.245; Royaume S. C. S., 817; Autriche, 110; Tcheco-Slovaquie, 739; Roumanie, 680; Italie 56.*⁷

A helybeli születésűek aránya 1880-tól 1910-ig leszállt 46·2%-ról 37·1%-ra, ugyanakkor a baranyamegyeieké 19·2%-ról 24·9%-ra, a más magyarországi törvényhatóságokból származók aránya 22·4%-ról 32·5%-ra növekedett. Pécs város még Horvát-Szlavonországra is elég erős vonzóerőt gyakorolt, úgyhogy még a békés évek alatt is 1·8%-ról 2·3%-ra ment fel az onnan származók aránya, sőt ez az arány még 1920-ban is növekedett, de ebben már — sajnos — a volt társországokból menekülteknek is nagy szerepe van. Érdekes, hogy Pécs város régebben milyen tekintélyes számú lakost kapott külföldről, különösen Ausztriából. 1880-ban még a város lakosságának több mint 10%-a, 2.964 ember külföldi születésű volt (ebből 2.664 ausztriai). Ez a szám 1910-ig fokozatosan leszáll 1.622-re (ebből 1.277 ausztriai), %-ban pedig 3·2-re. Pécs város erős magyarosodásában bizonyára része van ennek a fokozatosan gyen-

gülő ausztriai bevándorlásnak is, amely nem táplálta többé újabb rajokkal Pécs német, cseh és szlovén anyanyelvű lakosait. 1920-ban a már említett okok folytán némileg megváltoznak az arányszámok. A helybeliek aránya növekszik, a baranyamegyeiek és egyéb törvényhatóságbeliek száma és aránya pedig csökken. Az arányokat meglehetősen módosítja az ismeretlen születésűek nagy száma (854) is. Érdekes, hogy a baranyai születésűek között 439 származik az elszakított Baranya megyéből, a más magyarországi születésűek közül pedig 817-en születtek a Sz. H. Sz. állam fennhatósága alá jutott területeken, kikhez hozzászámítva a Horvát-Szlavonországban születeket (1.317), nem kevesebb, mint 2.573 olyan lakosa van Pécs városának, aki jelenleg szerb fennhatóság alatt lévő területen született. Az Ausztriához csatolt magyar területről származik 110, a Csehországhoz csatolt területről 739, a Romániához csatolt

területről 680 és Fiuméből 56 ember, úgyhogy összesen 4.158 ember, Pécs lakosságának 8·7%-a elszakított területről való.

Ami a lakosságnak nemek szerint való megoszlását illeti, figyelemreméltó, hogy a törvényhatóságok között Baján kívül Pécs városnak van a legnagyobb nőtöbblete. 1.000 férfira 1.163 nő esett 1920-ban. Természetesen része van ebben annak is, hogy az 1920. évi népszámlálásban a katonaság, minthogy a város szerb megszállás alatt volt, egyáltalán nem szerepel.

A népesség kor szerint való megoszlása tekintetében Pécs városa a hat éven aluli (6·7%), sőt a 6—11 éves gyermekeknek (10·7%) is a legkisebb arányával tűnik ki. A 6—11 éves gyermekek aránya tekintetében csak Budapest mutat még Pécsnél is kedvezőtlenebb arányt (9·1%). Ellenben feltűnően magas (10·1%) a 60 éven felüliek arányát, (7·5%), hanem az országos átlagot is (9·0%) erősen meghaladja.

A családi állapot szerint való megoszlás arányszámait rendszerint a kormegoszlás arányai döntik el. Minthogy Pécssett kevés a gyermekek, alacsony a nőtlenek és hajadonok aránya is, viszont a házasságok és özvegyek arányszáma jóval meghaladja az országos átlagokat. Az eltolódás 1910 óta ebben az irányban különösen feltűnő. Volt ugyanis 1910-ben a nőtlenek, hajadonok aránya 52·0%, 1920-ban csak 47·5%. A házasságoké ellenben 1910-ben 39·5%, 1920-ban már 42·8% volt, s az özvegyek aránya is 8·0%-ról 9·0%-ra emelkedett. Az életkor szerint való változás megoszlása nem magyarázza meg teljesen ezeket a különbségeket, valószínű, hogy az 1920. évi utólagos népszámlálásnál éppen a mozgékonyabb és kevésbé helyhez kötött nem-házasság állapotúak maradtak ki nagyobb számmal az összeírásból.

A legrégebb adatok, amelyek a népesség demografiai összetételére világot vetnek, a vallásfelekezeti megoszlásról szólnak. Pécs városában ez a kérdés nem nagyon jelentékeny, mert a városnak meglehetősen egyöntetű lakossága volt a múltban és van még jelenleg is. A katolicizmus, amely a török idők alatt úgyszólván teljesen kipusztult a régi püspöki városból, a törökök kiűzése után újra erőre kapott és hamarosan, szinte kizárólagos vallássá lett Pécssett. 1703-ban a helyzet még az volt, hogy a lakosság $\frac{3}{4}$ része volt katolikus és $\frac{1}{4}$ része

görög hitű.¹⁾ A rácok nagy pusztítása után azonban a görögkeletieket vagy kiűzték a városból vagy a katolikus hit felvételére kényszerítették, úgyhogy ettől kezdve Pécs város lakossága majdnem kizárólag katolikus vallásúvá lett. A vallásfelekezeti megoszlásról rendelkezésre álló adatokat 1805-től kezdve, amely évről először van számszerű adatunk, a következő táblán adjuk:

3. Pécs népességének megoszlása vallás szerint 1805-től 1920-ig.

Répartition de la population de Pécs suivant les cultes, de 1805 à 1920.

Év — Année	Összes népesség — Populat. totale	Róm. kath. — Cath. rom.	Görög kath. — Cath. grecs	Református — Calvinistes	Ag. hitv. ev. — Lutheriens	Görög keleti — Gréco-orient.	Unitárius — Unitaires	Izraelita — Israélites	Fegyéb — Autres
abszolút számokban — nombres absolus									
1805	8.402	8.333	—	15	23	13	—	18	—
1815	10.500	10.420	80						
1825	11.322	11.254	46		6	—	16	—	
1840	14.287	14.255	3		6	1	22	—	
1842	14.616	14.244	65		65	55	187	—	
1857	17.447	14.915	8	51	124	9	585	¹⁾ 1755	
1869	23.863	21.635	5	171	340	89	1.623	—	
1880	28.702	25.385	13	395	594	61	3.244	7	
1890	34.067	29.377	58	617	809	73	8.124	1	
1900	43.982	37.196	68	1.460	1.049	183	12.973	41	
1910	49.822	42.053	98	2.173	1.173	234	30.4026	35	
1920	47.556	38.785	92	2.232	1.080	142	21.4292	²⁾ 912	
e n % - b a n									
1805	—	99·2	—	0·2	0·3	0·1	—	0·2	—
1815	—	99·2	0·8						
1825	—	99·4	0·4		0·1	—	0·1	—	
1840	—	99·8	0·0		0·0	0·0	—	0·2	—
1842	—	97·5	0·4		0·4	0·4	—	1·3	—
1857	—	85·5	0·0	0·3	0·7	0·0	—	3·4	¹⁾ 10·1
1869	—	90·7	0·0	0·7	1·4	0·4	—	6·8	—
1880	—	88·5	0·0	1·4	2·1	0·2	0·0	7·8	0·0
1890	—	86·2	0·2	1·8	2·4	0·2	0·0	9·2	0·0
1900	—	84·6	0·1	3·3	2·4	0·4	0·1	9·0	0·1
1910	—	84·4	0·2	4·3	2·3	0·5	0·1	8·1	0·1
1920	—	81·6	0·2	4·7	2·3	0·3	0·0	9·0	1·9

¹⁾ Külföldi honosok. — *Ressortissants étrangers.*

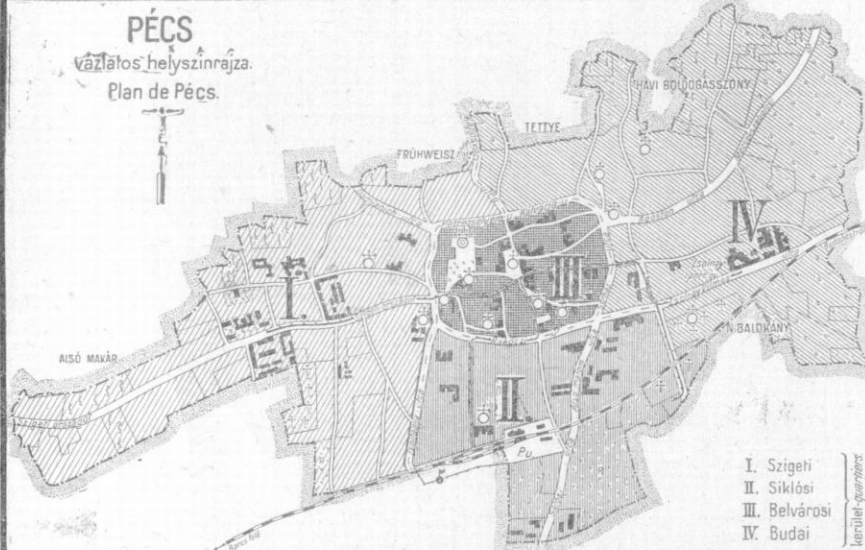
²⁾ Ebből 854 ismeretlen. — *Dont 854 inconn.*

A fokozódó bevándorlás következtében itt is az a jelenség mutatkozik, mint más, régebben egyöntetű lakosságú városoknál, hogy a felekezeti kisebbségek többnyire erősebben szaporodnak, mint a többségi felekezet, vagyis, hogy a városoknak felekezetileg egyöntetű képe fokozatosan mindig vegyesebbé válik. A régebben 99%-ot is elérő

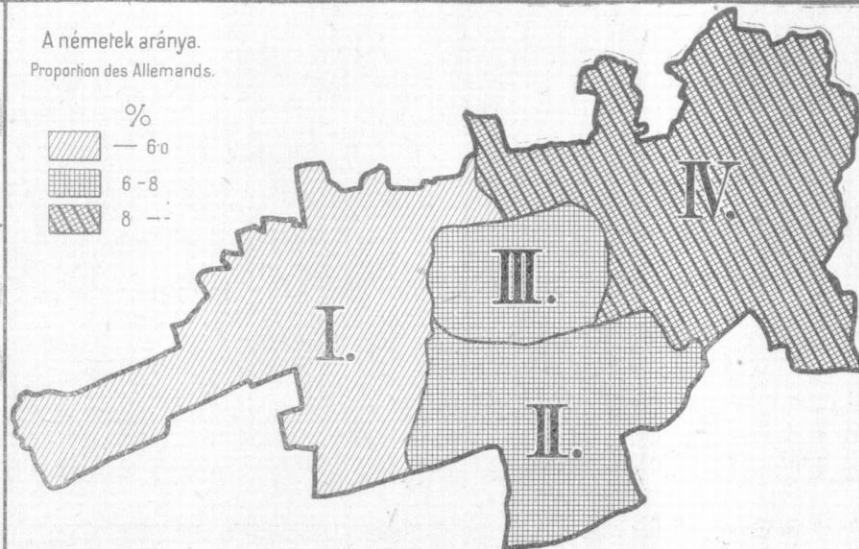
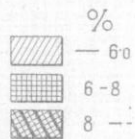
¹⁾ Haas Mihály i. m. 270. 1.

I. A NÉMET ANYANYELVŰEK, TOVÁBBÁ A REFORMÁTUSOK ÉS ISZRAELITÁK ARÁNYA PÉCS BELSŐ TERÜLETÉN KERÜLETEK SZERINT.

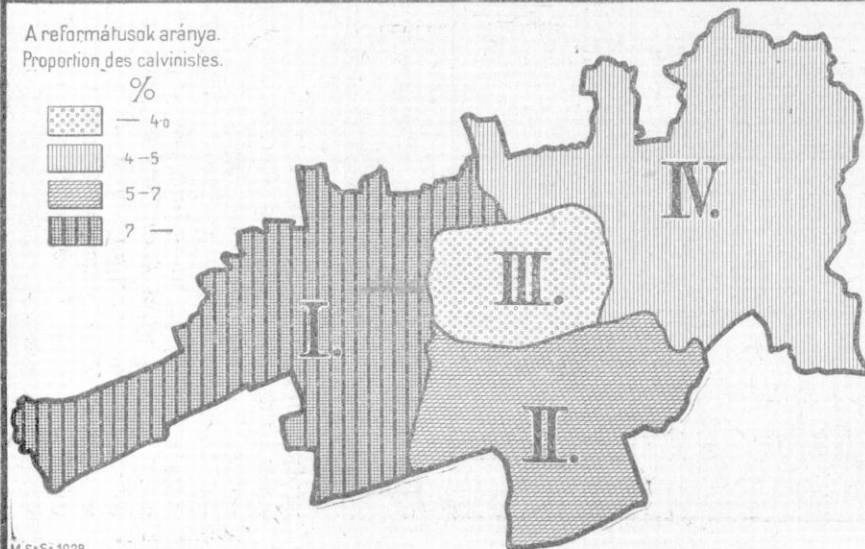
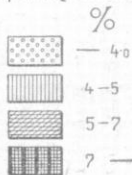
Proportion par quartiers des Allemands, ainsi que des calvinistes et des israélites dans le territoire intérieur de Pécs.

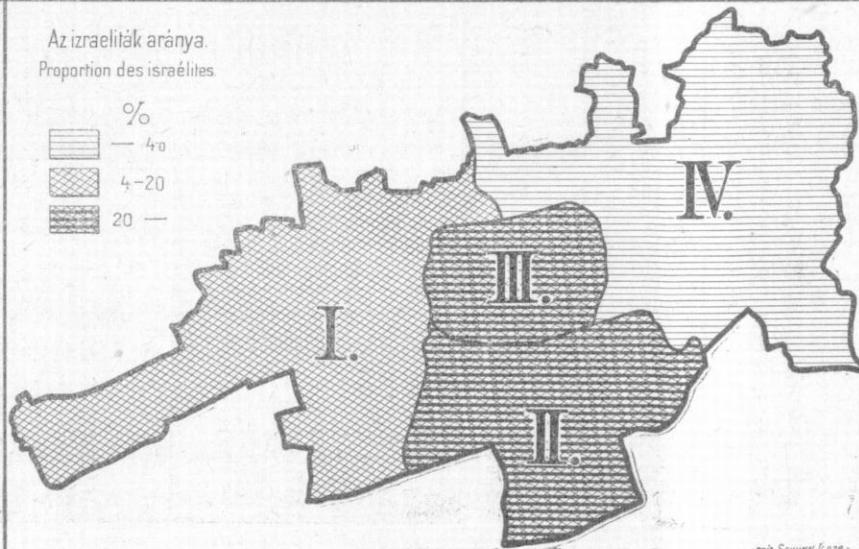
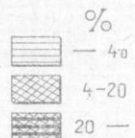
A németek aránya.
Proportion des Allemands.

A reformátusok aránya.
Proportion des calvinistes.

Az izraeliták aránya.
Proportion des israélites.

katholikus lakosság 1920-ig fokozatosan 81·6%-ra csökkent le, ezzel szemben a reformátusok ma már 4·7%-ot, az ágostaiak 2·3%-ot, a zsidók meg éppen 9·0%-ot képviselnek Pécs lakosságában. Ezek az arányszámok a valóságban még valamivel magasabbak, mert amint említettük, ezúttal sok esetben (854) nem is lehetett megállapítani a vallásfelekezetet.

Az is kitűnik ezekből az adatokból, hogy a régi sematizmusok milyen bizonytalanul adták meg a kisebbségi felekezetek számát. Fényesnek 1840-ből, Haasnak pedig 1842-ből származó adatai között feltűnő nagy különbségek vannak. A zsidókra vonatkozó adatokból itt is nyilvánvaló, hogy a zsidó bevándorlás, mint mindenütt, úgy Pécsen is, az 1840-es és az 1850-es években éreztette leginkább hatását. Még az utolsó háborús évtizedben is a zsidóság mutatja a legnagyobb szaporodást, még pedig túlnyomóan a vármegyéből való behúzóadás következtében, ami egyébként a háború alatt és után országszerte fokozottabb mértékben mutatkozik, különösen a Dunántúl, ahol minden megyében erősen csökkent a zsidók száma. Magának Baranyának megmaradt területén pl. 4.231-ről 3.055-re. A zsidók ma már 9·0%-át teszik Pécs lakosságának, gazdasági és kulturális tekintetben azonban, mint látni fogjuk, sokkal nagyobb erőt képviselnek.

A régebben jelentékeny számú görögkeleti vallásúak, teljesen jelentéktelen kisebbséggé zsugorodtak össze és számbeli veszteségük érthető okokból az utolsó évtizedben igen jelentékeny.

Minthogy a természetes szaporodásnak Pécs lakosságának növekedésében alig van szerepe, nem sok tanulságot nyújt a népmozgalomnak felekezetek szerint való megfigyelése; annál kevésbbé, mert Pécsen a kórházak és újabban a klinikák nagy száma folytán mindig igen sok volt (300 körül) a kórházakban elhalt nem helybeli lakosok száma, újabban pedig a születéseknek jelentékeny része is nem helybeliekből kerül ki. Mutatja ezt az, hogy az élveszületések száma az 1923. évi 1.056-ról az utolsó három évben 1.250—1.360-ig emelkedett; úgyhogy Pécs városának születési aránya, amely azelőtt egyike volt a legalacsonyabbnak, ma meghaladja az országos átlagot. De éppen, mert nincsenek adataink az idegen szülöttek és halottak felekezeti megoszlásáról, az egyes felekezetek népmozgalmi számaikat nem lehet összevetni az egyes

felekezetek népszámlálási számaival. Anynyit azonban itt is meg lehet állapítani, hogy a zsidók természetes szaporodási viszonyai a legkedvezőtlenebbek a rendkívül alacsony születési arány következtében. 1926-ban pl. 49 zsidó élveszületéssel szemben 77 halálozás történt, tehát a zsidóknál 28 főnyi fogyás mutatkozott, amikor a róm. katolikusok 140-nel szaporodtak és még a reformátusok is 2-vel, s csupán az ágostaiaknál és görögkeletiaknál mutatkozik 1—1 főnyi fogyás.

Az egyes vallásfelekezetek területi megoszlása érdekes különbségeket mutat. Főképpen a zsidók elhelyezkedése mutatja azt a máshol is tapasztalt szabályszerűséget, hogy a zsidók, természetesen foglalkozási viszonyaikból kifolyólag, mindenütt a városok legbelsőbb részeiben helyezkednek el. A 4. sz. tábla adatai mutatják ezt az utolsó két népszámlálásról.

Meg kell jegyezni, hogy az 1910. évi adatokból a katonaság teljesen hiányzik, mert akkor csak a polgári népesség dolgoztatott fel városrészek szerint. Ez a körülmény Pécs esetében még kedvez is az összehasonlíthatóságnak, mert a népszámlálás későbbi végrehajtása folytán 1920-ban is kimaradt a katonaság a számlálásból. Így a városrészek adatai teljesen összehasonlíthatók.

A 4. sz. tábla adatai az egyes városrészek különböző fejlődésére is világot vetnek. Látjuk, hogy a háborús évtized alatt a két belső városrész, a Belváros és a Siklósi külváros lakossága növekedett, a Budai külváros és különösen a Szigeti külváros lakossága pedig erősen mecsökkent. Feltűnően megnövekedett ellenben az egész külterület népessége 6.258-ról 7.792-re, különösen a bányatelepen kívüli egyéb külterületé. Ugyanaz a folyamat mutatkozik itt is, mint más városoknál: a perifériák lakosságának erős növekvése a belső területek mérsékelt szaporodásával szemben.

Az 1925. évi összeírásból szintén bírjuk az egyes városrészek lélekszámát, amely szerint volt a Szigeti külvárosban 14.268, a Siklósi külvárosban 5.236, a Belvárosban 10.104, a Budai külvárosban pedig 16.233 lakos. Látjuk, hogy ebben az évötödben éppen a Szigeti külvárosban volt legnagyobb a szaporodás, ami arra vall, hogy 1920-ban valószínűleg ott maradtak ki legtöbben az összeírásból, de lehetséges, hogy ez a szaporodás tényleg ott volt a legnagyobb az egyetemi épületek elhelyezése és a katonaság beszámítása következtében. Az

4. A népesség megoszlása a négy fő vallásfelekezeti szerint 1910-ben és 1920-ban városrészenként.

Répartition par quartiers de la population, suivant les quatre principales confessions, en 1910 et 1920.

Városrész Quartiers	Jelenlevő népesség — Population présente		E b b ő l — D o n t									
	1910	1920	róm. kath. cath. r.		ref. calvinistes		ág. n. ev. luthériens		izr. — isr.		egyéb autres	
			1910	1920	1910	1920	1910	1920	1910	1920	1910	1920
S z á m s z e r i n t — N o m b r e s												
I. Szigeti külváros — <i>Faubourg de Sziget</i>	12 028	10.246	10.473	8.617	676	723	253	213	534	533	92	160
II. Siklói külváros — <i>Faubourg de Siklós</i>	3.726	4.600	2.594	3.182	217	281	85	117	793	925	37	95
III. Belváros — <i>Quartier centr.</i>	9 264	9.851	6.640	6.772	342	389	209	183	1.978	2.185	95	322
IV. Budai külváros — <i>Faubourg de Buda</i>	16.568	15.067	14.906	13.072	523	643	422	386	623	608	89	358
Belterület összesen — <i>Total du territoire intérieur</i>	41.586	39.764	34.613	31.643	1.763	2.036	969	899	3.928	4.251	313	935
Pécs bányatelep — <i>Etablissement de mine de Pécs</i>	3.721	3.827	3.631	3.546	24	15	40	49	15	5	11	212
Egyéb külterület — <i>Autre territoire extérieur</i>	2.537	3.965	2.316	3.596	99	181	75	132	32	36	15	20
Külterület összesen — <i>Total du territoire extérieur</i>	6.258	7.792	5.947	7.142	123	196	115	181	47	41	26	232
Egész város — Ensemble de la ville	47.844	47.556	40.560	38.785	1.886	2.232	1.084	1.080	3.975	4.292	339	1.167
E n — % - b a n												
I. Szigeti külváros — <i>Faubourg de Sziget</i>	100.0	100.0	87.1	84.1	5.6	7.1	2.1	2.1	4.4	5.2	0.8	1.5
II. Siklói külváros — <i>Faubourg de Siklós</i>	100.0	100.0	69.6	69.2	5.8	6.1	2.3	2.5	21.3	20.1	1.0	2.1
III. Belváros — <i>Quartier centr.</i>	100.0	100.0	71.7	68.7	3.7	4.0	2.3	1.9	21.3	22.2	1.0	3.2
IV. Budai külváros — <i>Faubourg de Buda</i>	100.0	100.0	90.0	86.7	3.2	4.3	2.6	2.6	3.7	4.0	0.5	2.4
Belterület összesen — <i>Total du territoire intérieur</i>	100.0	100.0	83.3	79.6	4.2	5.1	2.3	2.3	9.4	10.7	0.8	2.3
Pécs bányatelep — <i>Etablissement de mine de Pécs</i>	100.0	100.0	97.6	92.7	0.6	0.4	1.1	1.3	0.4	0.1	0.3	5.5
Egyéb külterület — <i>Autre territoire extérieur</i>	100.0	100.0	91.3	90.7	3.9	4.6	3.0	3.3	1.2	0.9	0.6	0.5
Külterület összesen — <i>Total du territoire extérieur</i>	100.0	100.0	95.0	91.7	2.0	2.5	1.8	2.3	0.8	0.5	0.4	3.0
Egész város — Ensemble de la ville	100.0	100.0	84.8	81.6	3.9	4.7	2.3	2.3	8.3	9.0	0.7	2.4

egész belterületen e szerint 1920-tól 1925-ig 39.764-ről 45.841-re növekedett a lakosság, míg a külterületen ugyanezen idő alatt 7.792-ről 9.266-ra. A népszaporodás tehát ezúttal is nagyobb volt a külterületen, mint a belterületen. Visszamenőleg még 1900-ból is van adatunk, külön a belterület és a külterület lakosságáról. Volt ugyanis 1900-ban a belterület lakossága 38.198, a külterületé pedig 5.784 (ez utóbbiból esett a bányatelepre 4.177, egyéb külterületre 1.607). Míg tehát 1900-ban a lakoságnak csak 13.1%-a esett a külterületre, 25 év múlva már 16.9%-a.

Visszatérve a felekezeti adatokra, a fenti táblán (4. sz.) látjuk, hogy a katolikusok aránya legkisebb a két belső városrészben, ugyanott legnagyobb viszont a zsidók aránya, mely e két városrészben a 20%-ot is meghaladja. A külterületen, különösen a bányatelepen természetesen sokkal magasabb a római katolikusok arányszáma, mint a belterületen. A bányatelepen alig van más vallású, mint római katolikus; az ismeretlenek beszámításával valószínűleg ma is legalább 97% ott a római katolikus vallású lakosság. A reformátusok a Szigeti külvárosban vannak legnagyobb számban, az

ágostaiak pedig inkább a Budai külvárosban és egyéb külterületen. Feltűnő a zsidók igen csekély száma a külterületen, mindössze 0·5%, míg a belterületen 10·7%-ot képviselnek. A két legjelentékenyebb kisebbségi felekezet elhelyezkedését a csatolt kartogrammon is bemutatjuk.

Amilyen egységes Pécs város lakossága felekezeti tekintetben, olyan egységes most már nyelvi tekintetben is. A mai állapot hosszas fejlődésnek, állandó magyarosodásnak a folyománya. Haas Mihály 1845-ben megjelent többször idézett munkájában azt mondja, hogy nyelvi tekintetben három egyenlő részre oszlik Pécs lakossága. Az általa kimutatott 14.616 főnyi lakosságból tehát 4.872 lett volna magyar, 4.872 német és 4.872 horvát-szerb (bosnyák). Acsádinak 1715-ből és 1720-ból származó adatai szerint a háztartások a következőleg oszlottak meg a családfő neve szerint:

Év	Ház-tartás	E b b ö l					oláh
		magyar	német	tót	szerb-horvát		
1715	333	200	40	6	86	1	
1720	320	138	52	3	127	—	

Tehát már a XVIII. század elején az akkori hézagok adatok szerint is a magyarságnak kellett többségben lenni, bár a szerb-horvátok száma 1720-ban a magyarokét nagyon megközelítette. Valószínűnek tartjuk ennél fogva, hogy Fényes Eleknek, aki a magyarság számát magasabbra becsülte mint Haas, 1840-ből származó adatai közelebb állottak a valósághoz. Fényes Elek szerint ugyanis a 14.287 főnyi lakosságból magyar volt 7.064, német 4.200, horvát és szerb 3.001 és zsidó 22. Fényes tehát Pécs város magyarságát majdnem 50%-ra becsülte. 1880 óta népszámláláson alapuló rendszeres statisztikánk van, amelynek főbb adatai Pécs városára vonatkozólag a következők:

5. Pécs lakossága anyanyelv szerint 1840—1920.

Population de Pécs d'après la langue maternelle, 1840—1920.

É v Année	Lélekszám Population	Magyar Hongrois		Német Allemands		Tót Slovaques		Horvát Croates		Szerb Serbes		Egyéb és ism. Autres et inconn.	
		absz. szám. nombre abs.	0/0	absz. szám. nombre abs.	0/0	absz. szám. nombre abs.	0/0	absz. szám. nombre abs.	0/0	absz. szám. nombre abs.	0/0	absz. szám. nombre abs.	0/0
1840 (Fényes) . .	14.287	7.064	49·4	4.200	29·4	—	—	3.000	21·0	1	0·0	22	0·2
1842 (Haas) . . .	14.616	4.872	33·4	4.872	33·3	—	—	4.872 — 33·3				—	—
1880 népszámlálás " recensement de la populat.	28.702	21.067	73·4	5.252	18·3	431	1·5	373 — 1·3				1) 1.579	5·5
1890 "	34.067	25.268	74·2	6.508	19·1	316	0·9	397	1·2	37	0·1	2) 1.541	4·5
1900 "	43.982	33.959	77·2	7.717	17·5	215	0·5	769	1·8	113	0·3	3) 1.209	2·7
1910 "	49.822	41.628	83·6	6.356	12·8	162	0·3	688	1·4	125	0·2	4) 863	1·7
1920 "	47.556	40.655	85·5	5.034	10·6	115	0·2	326	0·7	45	0·1	5) 1.381	2·9

1) Ebből 277 vend, a többi túlnyomólag bosnyák — *Dont 277 Vendes; la plupart des autres sont Bosniaques.* 2) Ebből 215 vend, a többi túlnyomólag bosnyák — *Dont 215 Vendes; la plupart des autres sont Bosniaques.* 3) Ebből 181 vend, 873 cseh-morva — *Dont 181 Vendes et 873 Tchéco-Moraves.* 4) Ebből 85 vend, 521 cseh-morva — *Dont 85 Vendes et 521 Tchéco-Moraves.* 5) Ebből 105 vend, 296 cseh-morva, 828 ismeretlen — *Dont 105 Vendes, 296 Tchéco-Moraves, 828 inconnus.*

Lájtuk, hogy a harmadik főnemzetiség a horvát-szerb, melyet 1840-ben még Fényes is 3.001 lélekre becsült, 1880-ban már igen jelentékeny kisebbséggé zsugorodott össze. A népszámlálás ugyan csak 373 horvát-szerbet mutat ki, azonban az ú. n. bosnyákok akkor és valószínűleg 1890-ben is még az egyéb rovatban szerepelnek. Minthogy az akkori népszámlálási közlemény jegyzete szerint az 1579 lélekre kimutatott „egyéb“ anyanyelvűek, 277 vend

kívételével, túlnyomólag bosnyákok, körülbelül 900—1.000-re lehet tenni az ugyan-csak délszláv nyelvű bosnyákok számát, kikkel együtt a horvát-szerbek együttes száma legfeljebb 1.200—1.300-ra rúghatott, a lakosságnak valamivel több mint 4%-ára. Ugyanakkor a németek száma még a lakosság 18·3%-át tette s ez az arányszám a következő évtizedben még növekedett is, sőt abszolút számban még 1900-ig is. Azóta azonban a németek szá-

ma nemcsak relatíve, de abszolúte is rohamosan megy lefelé. A horvátok és szerbek száma 1900-ban még jelentékeny növekedést mutat annak következtében, hogy a fogyó bosnyákok a népszámlálások feldolgozásánál a horvátokhoz helyeztetek át, azóta azonban a horvátok és szerbek számában is fokozatos csökkenés indult meg. Érdekes a tótok számának is fokozatos csökkenése, továbbá a cseheké, akik 1900-ban még 873 lélekszámmal szerepeltek,

amely szám 1910-ben 521-re, 1920-ban 296-ra esett le. A bányatelepnek volt azelőtt jelentékeny számú cseh lakossága, amely fokozatosan a magyar és német lakosságba szívódott fel.

Ami a fő nemzetiségeknek a területi elhelyezkedését illeti, az erre vonatkozó adatokat az utolsó két népszámlálásról a magyarokra, németekre és az egyéb alatt összefoglalt egyéb nemzetiségekre vonatkozólag az alábbiakban adjuk:

6. A népesség megoszlása a két főnemzetiség szerint 1910-ben és 1920-ban városrészenként.

Répartition par quartiers de la population, d'après les deux principales nationalités, en 1910 et 1920.

Városrész Quartiers	Jelenlevő népesség — Populat. présente		E b b ő l — D o n t											
	1910	1920	magyar Hongrois		német Allemands		egyéb autres		magyar Hongrois		német Allemands		egyéb autres	
			1910	1920	1910	1920	1910	1920	1910	1920	1910	1920	1910	1920
	számszerint — nombres						‰							
I. Szigeti kül. <i>Faub. de Sziget</i>	12.028	10.246	11.038	9.519	779	528	211	199	91·8	92·9	6·5	5·2	1·7	1·9
II. Siklói kül. <i>Faub. de Siklós</i>	3.726	4.600	3.311	4.174	321	288	94	138	88·9	90·7	8·6	6·3	2·5	3·0
III. Belváros — <i>Quartier centr.</i>	9.264	9.851	8.232	8.863	851	607	181	381	88·9	90·0	9·2	6·2	1·9	3·8
IV. Budai kül. <i>Faub. de Buda</i>	16.568	15.067	14.276	13.208	1.754	1.315	538	544	86·2	87·7	10·6	8·7	3·2	3·6
Belterület össz. <i>Total du territ. intérieur . . .</i>	41.586	39.764	36.857	35.764	3.705	2.738	1.024	1.262	88·6	89·9	8·9	6·9	2·5	3·2
Pécs bányatelep <i>Etablissem. de mine de Pécs .</i>	3.721	3.827	1.295	1.378	1.953	1.893	473	556	34·8	36·0	52·5	49·5	12·7	14·5
Egyéb külterület — <i>Autres territoire ext. .</i>	2.537	3.965	2.000	3.513	369	403	168	49	78·8	88·6	14·6	10·2	6·6	1·2
Külterület össz. <i>Total du territ. extérieur . . .</i>	6.258	7.792	3.295	4.891	2.322	2.296	641	605	52·6	62·8	37·1	29·5	10·3	7·7
Egész város <i>Ensemble de la ville</i>	47.844	47.556	40.152	40.655	6.027	5.034	1.665	1.867	83·9	85·5	12·6	10·6	8·5	3·9

Fényes Elek szerint (1840) a Belvárost németek és magyarok, a Szigeti külvárost magyarok, a Budai külvárost pedig bosnyákok lakják, de hozzáteszi, hogy, kevés lakos van, aki a magyar és német nyelvet ne értene. A legújabb adatok szerint ezek a különbségek az egyes városrészek nyelvi jellege tekintetében majdnem teljesen eltűntek. De érdekes mégis, hogy ma is a Szigeti külvárosban van aránylag a legtöbb magyar és legtöbb horvát-szerb a Budai külvárosban. A németek főfészke azonban, úgy látszik, eltolódott a Belvárosból a Budai külvárosba, ahol még most is 8·7% a németek aránya, míg a Szigeti külvárosban csak 5·2%.

A külterületen egészen más a kép. A bányatelepen ma is a lakoságnak majdnem fele német s az egyéb külterületen is 10·2%-ra megy arányszámuk. A bányatelepen sok még az egyéb idegennyelvűek aránya is.

Ami a 10 év alatti fejlődést illeti, a magyarság minden belső kerületben és a külterületen is következetesen tért foglal, a németiség pedig minden területrészen vesztett súlyából, sőt az egyéb külterület kivételével abszolút számban is megfogyatkozott. Legnagyobb volt a visszafejlődés a Belvárosban, ahol 9·2%-ról 6·2%-ra esett vissza. Az összehasonlítást itt is némileg zavarja az ismeretlen anyanyelvűeknek közel 900-ra

rúgó száma, fel lehet azonban tételezni, hogy ezek is hasonlóképen oszlottak meg az egyes anyanyelvek szerint.

Pécs város lakosságának lassú, de fokozatos magyarosodását más érdekes adatokkal is lehet szemléltetni. Érdekesekek pl. azok az adatok, melyek azt mutatják, hogy az egyes felekezetekben hogyan foglalt tért fokozatosan a magyarság. Az alábbi összeállítás mutatja ezt a folyamatot.

7. A magyar anyanyelvűek aránya az egyes hitfelekezetek hívei közt 1880—1920.

Proportion des habitants de langue maternelle hongroise dans les différentes confessions.

Hitfelekezet — Confessions	Magyar anyanyelvű volt %-ban Habitants de langue maternelle hongroise, %				
	1880	1890	1900	1910	1920
Róm. kath. — Cath. rom.	72·7	73·3	71·9	82·7	86·3
Református — Calviniste	92·6	90·9	91·2	96·5	97·5
Ág. h. ev. — Luthérienne	43·8	46·9	54·2	67·9	66·6
Izraelita — Israélite	87·8	87·8	93·1	94·1	95·8
Általában — En général	73·4	74·2	77·2	83·6	85·5

Legmagyarabb volt tehát mindig és ma is a református felekezet, viszont a magyarosodás legnagyobb mérvű volt az utolsó 40 év alatt az ág. h. evangélikusok közt, kiknek 1880-ban még csak 43·8%-a volt magyar anyanyelvű, 1920-ban pedig már 66·6%-a. Bár nem lehet elhallgatni, hogy az utolsó évtizedben e felekezetnél némi visszaesés mutatkozik.

Még szemléltetőbben mutatják azt az átalakulási folyamatot, amely Pécs város nemzetiségi összetételében végbemegy, azok az adatok, amelyek a lakosság nyelv ismeretére vonatkoznak. A két főnyelvnek, a magyarnak és a németnek ismerete mutatja a legjellegzetesebb változásokat. 1880-tól kezdve kísérhetjük figyelemmel

8. A csak anyanyelvükön beszélő magyarok és németek számának alakulása 1880—1920-ig.

Formation, de 1880 à 1920, du nombre des Hongrois et des Allemands ne parlant que leur langue maternelle.

Év Année	Magyar Hongrois	Ebből csak magyarul tud — Dont sachant seulement le hongrois		Német Allemands	Ebből csak németül tud — Dont sachant seulement l'allemand	
		szám szerint nombre	%		szám szerint nombre	%
1880	21.067	9.429	44·8	5.252	2.476	47·1
1890	25.268	11.757	46·6	6.508	2.829	43·5
1900	33.959	17.506	51·6	7.717	2.425	31·4
1910	41.628	24.578	59·0	6.356	1.348	21·2
1920	40.655	25.564	62·9	5.034	679	13·5

ezt a folyamatot. Lássuk először azok számát és arányát, akik a magyarok és németek közül csak anyanyelvükön beszélnek (l. a 8. sz. táblát).

A folyamat e szerint az, hogy a magyarok közül mindig többen lesznek olyanok, akik csak magyarul beszélnek, míg a németek között a csak anyanyelvükön beszélők aránya fokozatosan csökken. A tendencia tehát a magyar nyelv kizárólagosága felé törekszik.

Hasonló jelenséget tárnak fel a két főnemzetiség kölcsönös nyelvtudására vonatkozó adatok, amelyek az előbbi táblának majdnem reciprok értékei. Természetes ugyanis, hogy amily arányban növekszik a magyarok között a csak magyarul tudók aránya, körülbelül hasonló mértékben kell csökkenni az első beszélt főnyelv, a német nyelv tudásának is. Az erre vonatkozó adatok a következők:

9. A kölcsönös nyelvtudás fejlődése a magyarok és németek között 1880—1920-ig.

Développement, de 1880 à 1920, de la connaissance mutuelle de langue, parmi les Hongrois et les Allemands.

Év Année	Magyar Hongrois	Ebből németül tud — Dont sachant l'allemand		Német Allemands	Ebből magyarul tud — Dont sachant le hongrois	
		szám szerint nombre	%		szám szerint nombre	%
1880	21.067	9.776	46·4	5.252	2.275	43·3
1890	25.268	11.755	46·5	6.508	3.679	56·5
1900	33.959	14.723	43·3	7.717	5.292	68·6
1910	41.628	15.880	38·1	6.356	4.777	75·1
1920	40.655	13.990	34·4	5.034	4.330	86·1

Míg tehát a német nyelv tudása a magyarok között 46·4%-ról 34·4%-ra ment le 40 év alatt, addig a németek közül magyarul tudók száma fokozatos növekvéssel 43·3%-ról 86·1%-ra, tehát majdnem kétszeresére növekedett. A felsorolt adatok, ami a német nyelv tudását illeti, az 1880—1900. évi népszámláláskor nem teljesen pontosak, mert ezekben az években csak az elsőnek megnevezett nyelv dolgoztatott fel az anyanyelven kívül. Az utolsó két népszámlálás alkalmával azonban minden felsorolt beszélt nyelv számításba vétetett, így tehát egészen pontosan meg tudjuk állapítani azt, hogy 1910-ben és 1920-ban az összes lakosságból hányan beszéltek az egyes nyelveken, tekintet nélkül az anyanyelvre. A fontosabb nyelvekre vonatkozó adatokat itt adjuk:

10. A főbb nyelvek ismerete 1910-ben és 1920-ban.

Connaissance des principales langues, en 1910 et 1920.

Nyelvismeret Connaissance de langue	Szám szerint Nombre		A népesség %-ában En % de la population	
	1910	1920	1910	1920
Általában magyarul tud Hab. sachant en général le hongrois . . .	47.649	45.800	95·6	96·3
Általában németül tud Hab. sachant en général l'allemand . . .	23.139	19.502	46·2	41·0
Által. horv.-szerbül tud Hab. sachant en général le croate-serbe . . .	4.069	3.548	8·2	7·5
Általában csehül tud Hab. sachant en général le tchèque . . .	803	459	1·6	1·0
Általában olaszul tud Hab. sachant en général l'italien . . .	258	295	0·5	0·6
Általában franciául tud Hab. sachant en général le français . . .	907	780	1·8	1·6
Általában angolul tud Hab. sachant en général l'anglais . . .	253	310	0·5	0·7

Látható e táblából, hogy a törzsökös idegen nyelvek, mint a német, horvát-szerb és ide számítható a cseh is, amely már több évtized óta honosodott meg a bányamunkások révén, mennyire vesztettek pozíciójukból 10 év alatt. Ha az előbbi (9. sz.) táblán csak a magyarok és németek német nyelvtudását vesszük számba, meg lehet állapítani, hogy 1880-ban Pécs lakosságának még jóval több

mint 70%-a tudott németül, míg 40 év múlva már csak 41·0%-a. Feltűnően megfogyott a háborús évtized alatt a csehül tudók száma, valószínűleg a csehek jórészen kivándorlása következtében. A táblázat teljessége kedvéért bevettük a táblába a nyugati nagy nyelvek ismeretére vonatkozó számadatokat is, amelyeknél feltűnő, hogy a franciául tudók száma erősen megcsökkent, az olaszul tudóké körülbelül változatlan maradt, az angolul beszélőké ellenben megnövekedett.

A horvát-szerbek aránylag kis száma (371) mellett majdnem tízszer annyian vannak, akik a horvát-szerb nyelvet beszélik. A magyarok és németek közül e nyelvet beszélők száma nem is csökkent 1910 óta. A magyarok közül ugyanis 1910-ben horvát-szerb nyelven tudott 2.890, vagyis 6·9%, 1920-ban pedig 2.804, vagyis szintén 6·9%. A németek közül viszont horvát-szerb nyelven tudott 320, vagyis 5·0%, 1920-ban pedig 310, vagyis 6·2%. Ezt a jelenséget annak lehet tulajdonítani, hogy a magyar uralom visszatértekor a magyar-érzelmű horvátok és szerbek egy része már magyar anyanyelvűnek vallotta magát, másrészt, mert a horvát-szerb nyelv lassú kiveszését pótolta a délvidékről menekült magyarok és németek horvát, vagy szerb nyelvtudása.

A magyarok és németek kölcsönös nyelvtudását korcsoportonként is megfigyelhetjük. Az erre vonatkozó adatokat az alábbi táblázat adja.

11. A magyarok és németek kölcsönös nyelvtudása korcsoportonként 1890—1920-ig.

Connaissance mutuelle de langue, de 1890 à 1920, des Hongrois et des Allemands, par groupes d'âges.

Korcsoport — Groupes d'âges		A magyarok közül németül tud %-ban Des Hongrois savaient l'Allemand, en %				A németek közül magyarul tud %-ban Des Allemands, savaient le hongrois, en %			
1890	1900—1920	1890	1900	1910	1920	1890	1900	1910	1920
0—2 ans . .	0—3 ans . .	3·0	2·3	1·6	0·6	3·5	8·8	9·3	23·1
3—5 " . .	3—5 " . .	19·5	12·1	7·9	4·8	28·1	30·4	34·8	64·9
6—10 " . .	6—11 " . .	34·2	22·9	18·2	10·9	51·3	84·5	89·0	95·6
11—15 " . .	12—14 " . .	47·9	37·3	29·5	20·2	74·2	90·2	96·9	98·2
16—20 " . .	15—19 " . .	56·9	49·3	34·1	27·3	74·0	86·2	90·4	97·5
21—30 " . .	20—29 " . .	55·7	49·7	40·5	38·9	67·6	75·9	88·3	92·6
31—40 " . .	30—39 " . .	56·1	54·9	50·8	47·8	62·9	73·5	83·1	91·8
41—50 " . .	40—49 " . .	49·9	57·1	53·4	53·4	65·3	71·6	82·8	89·4
51—60 " . .	50—59 " . .	54·6	56·1	54·9	54·9	43·8	64·4	73·8	83·9
61— " . .	60—69 " . .	56·1	58·4	54·2	56·6	57·1	60·8	55·1	79·8
	70—79 " . .		54·1	55·9	56·0		55·1	52·9	62·0
	80—89 " . .		51·7	46·7	58·9		38·0	34·7	58·5
	90—99 " . .		57·1	33·3	69·2		33·3	50·0	100·0
100— " . .	—	—	—	—	—	—	—	—	
Ismeretlen — Inconnu . . .	—	33·3	14·3	20·0	3·3	50·0	—	—	72·2
Összesen — Total . . .	—	46·5	43·3	38·1	34·4	56·5	68·6	75·1	86·1

A magyar nyelvismeret nagy túlsúlya és a német nyelvismeret gyors hanyatlása különösen a fiatalabb generációnál élelken kitűnik ezekből az adatokból. Legjellemzőbb a nyelvismeret a 3—5 éves korban, amikor a gyermekek már mind tudnak beszélni, de még az iskola hatása nem mutatkozhatik. Látjuk, hogy az e korcsoportba tartozó magyar gyermekek közül 1890-ban még 19·5% tudott németül, 1900-ban 12·1, 1910-ben 7·9, 1920-ban már csak 4·8%. Viszont az ugyanilyen korú német gyermekek közül 1890-ben 28·1% tudott magyarul, 1920-ban már 64·9%. A német gyermekeknek tehát közel kétharmadrésze már az iskolaköteles kor elérése előtt megtanul magyarul, sőt ha ez az arányszám az ötévesekről külön is megvolna, bizonyára még kedvezőbbet mutatna. A német nyelvtudás hanyatlása a magyaroknál a 70 éves korig minden korcsoportban mutatkozik, a 70 éves koron túl azonban már az abszolútszámok csekélyisége is okozhatja az

arányszámok rendszertelenségét. Viszont a németek között magyarul tudók száza-léka majdnem minden korcsoportban szabályszerűen növekszik; sőt (ezt egészen 70. életévig lehet követni) ugyanazon kor-éveknek a szülöttei 10 év múlva jóval ma-gasabb arányszámokat mutatnak, ami azt mutatja, hogy felnőtt, sőt idős korban is sokan megtanulnak a németek közül magyarul. 1900-ban pl. a 20—29 éves néme-tek közül magyarul tudott 75·9%, 1910-ben ugyanezen korcsoport élő tagjai közül, akik 10 év alatt 30—39 évesek lettek, már 83·1% tudott magyarul, újabb tíz év múlva a 40—49 évesek közül már 89·4%. Ez azt jelenti, hogy 20 év alatt az átlagosan 25 éves németek közül átlagosan 45 éves ko-rukig újabb 13·5% tanult meg magyarul.

Meg lehet azonkívül figyelni a magya-rok és németek kölcsönös nyelvtudását vallásfelekezetek szerint is, ami szintén igen érdekes folyamatokra világít rá.

12. A magyarok és németek kölcsönös nyelvtudása vallásfelekezetek szerint az 1900—1920. években.

Connaissance mutuelle de langue, en 1900—1920, des Hongrois et des Allemands, suivant les confessions.

Vallásfelekezet Confessions	Magyar Hongrois			A magyarok közül németül tud — Hongrois sachant l'allemand						Német Allemands			A németek közül magyarul tud — Allemands sachant le hongrois					
				számsz. — nombre			%						sz. sz. — nombre			%		
	1900	1910	1920	1900	1910	1920	1900	1910	1920	1900	1910	1920	1900	1910	1920	1900	1910	1920
Római kath. — Cath. rom.	28.243	34.776	33.449	11.447	12.392	10.428	40·6	35·6	31·2	3.856	5.702	4.463	4.705	4.267	3.874	68·6	74·8	86·8
Református — Calv.	1.332	2.098	2.174	331	358	349	24·9	17·1	16·1	114	67	38	82	48	33	71·9	71·6	86·8
Ag. hitv. ev. — Luth.	569	797	719	336	437	367	59·0	54·8	51·0	462	361	334	304	289	286	65·8	80·1	85·6
Izraelita — Isr.	3.704	3.790	4.109	2.565	2.600	2.774	69·3	68·6	67·5	250	193	148	182	153	106	72·8	79·3	71·6
Egyéb — Autres ..	111	167	204	44	93	72	39·6	55·7	35·3	35	33	51	19	20	31	54·3	60·6	60·8
Összesen — Total:	33.959	41.628	40.655	14.723	15.880	13.990	43·3	38·1	34·4	7.717	6.356	5.034	5.292	4.777	4.330	68·6	75·1	86·1

Amint e tábla mutatja, legelőbb tud-nak németül a magyar anyanyelvű izraeli-ták közül, de e mellett legerősebben is tartja magát a német nyelvtudás a zsidók között. A magyar lutheránusoknak már csak alig több mint fele beszél németül, 1900-ban még 59·0% tudott e nyelven. A római katolikus magyaroknál a német nyelvtudás aránya 40·6%-ról 31·2%-ra csökkent 20 év alatt, aránylag még na-gyobb a csökkenés a magyar reformátu-soknál, akiknél különben is leggyengébben áll a német nyelvtudás ügye.

Míg az összes számbavehető felekezetek-nél a német nyelv ismeretének fokozatos visszafejlődését látjuk, addig a német-nyelvű katolikusok és protestánsok köré-ben a magyar nyelv ismeret hatalmas előre-törését állapíthatjuk meg, különösen a leg-elméletesebb ágostaiaknál, ahol az arány-

szám 65·8%-ról 85·6%-ra emelkedett. Csu-pán a németnyelvű zsidóknál mutatkozik némi szabályszerűtlenség az arányszámok alakulásában, aminek azonban, tekintve, hogy a zsidók amúgy is erősen magyaro-sodtak, nem tulajdoníthatunk nagyobb je-lentőséget.

Fentebb már láttuk, hogy milyen nagy szerepe van a bevándorlásnak Pécs lakos-ságának fejlődésében. E bevándorlásnak természetesen a népesség nemzetiségi meg-oszlására is hatással kell lennie, mert a bevándorlók nemzetiségi tekintetben is rendszeren más összetételűek, mint az ősla-kók. A 13. sz. tábla mutatja a különbsé-get e tekintetben a helybeli és idegen szü-letésű (tehát bevándorolt) lakosság között.

Látjuk, hogy a pécsi németiséget tulaj-donképpen a baranyamegyei bevándorlás táplálja, a bevándoroltak között ugyanis

13. A születés helye az anyanyelvvel és a magyar nyelvtudással egybevetve az 1920. évi népszámlálás szerint.

Lieux de naissance comparés avec la langue maternelle et la connaissance du hongrois, d'après le recensement de 1920.

Születés helye <i>Lieu de naissance</i>	Összesen <i>Populati. totale</i>	ebből — <i>dont</i>				nem magyar anyanyelvű <i>Mat. de langue maternelle non hongroise</i>	a nem magya- rok közül ma- gyarul tud Nem hongrois sachant le hongrois
		magyar <i>Hongrois</i>	német <i>Allemands</i>	egyéb <i>autres</i>			
<i>a) abszolút számokban — Nombres absolus</i>							
Helybeli — <i>Pécs</i>	18.602	16.909	1.422	271	1.693	1.618	
Ugyanazon megyebeli mai magyarországi — <i>Partie non détachée du même comitat</i>	10.618	8.659	1.879	80	1.959	1.697	
Elszakított baranyai — <i>Partie détachée du comitat Baranya</i>	439	386	46	7	53	43	
Más megyebeli mai magyarországi — <i>Autres comitats de la Hongrie actuelle</i>	11.245	10.538	649	58	707	582	
Más megyebeli, elszakított területekről — <i>Autres comitats détachés de la Hongrie</i>	2.402	2.050	222	130	352	280	
Régi Horvát-Szlavonországbeli — <i>Ancienne Croatie-Slavonie</i>	1.317	997	160	160	320	252	
Külföldi- és ismeretlen — <i>A l'étranger et en lieu inconnu</i>	2.933	1.116	656	1.161	1.817	673	
Összesen: — <i>Total</i>	47.556	40.655	5.034	1.867	6.901	5.145	
<i>b) százaléokban — %</i>							
Helybeli — <i>Pécs</i>	39.1	90.9	7.6	1.5	9.1	95.6	
Ugyanazon megyebeli mai magyarországi — <i>Partie non détachée du même comitat</i>	22.3	81.5	17.7	0.8	18.5	86.6	
Elszakított baranyai — <i>Partie détachée du comitat Baranya</i>	0.9	87.9	10.5	1.6	12.1	81.1	
Más megyebeli mai magyarországi — <i>Autres comitats de la Hongrie actuelle</i>	23.7	93.7	5.8	0.5	6.3	82.3	
Más megyebeli, elszakított területekről — <i>Autres comitats détachés de la Hongrie</i>	5.0	85.4	9.2	5.4	14.6	79.6	
Régi Horvát-Szlavonországbeli — <i>Ancienne Croatie-Slavonie</i>	2.8	75.7	12.2	12.1	24.3	78.8	
Külföldi és ismeretlen — <i>A l'étranger et en lieu inconnu</i>	6.2	38.0	22.4	39.6	62.0	37.0	
Összesen: — <i>Total</i>	100.0	85.5	10.6	3.9	14.5	74.6	

jóval több a német, mint a helybeliek között. A magyarság viszont erős támaszt kap a szomszédos megyékből, (Somogy, Tolna stb.) való bevándorlás révén. Még az elszakított magyarországi területekről származók között is elég magas a magyarság aránya, sőt a volt társországokban születetteknek is háromnegyedrészre magyar és csak egy-egy nyolcada német, illetőleg horvát-szerb.

A magyar nyelv ismerete is a helybeli születésű nem magyar lakosok között a legnagyobb (95.6%), viszont legkisebb természetesen a külföldiek között (37.0%), bár itt az arányszámot az ismeretlenek nagy száma is erősen befolyásolja.

Ami a lakosság műveltségi fokát illeti, ebben a tekintetben Pécs városa előkelő helyen áll nemcsak általában a törvényhatóságok, hanem a városok sorában is. Az általános műveltség emelkedését, amit

az írni-olvasni tudók szaporodása jelez, 1869-től kezdve a következő arányszámok mutatják:

Év <i>Année</i>	A 6 éven felüli népességből írni-olvasni tudott % <i>Sur la populat. de plus de bans, savaient lire et écrire %</i>
1869	61.8
1880	71.6
1890	74.5
1900	81.2
1910	84.9
1920	88.5

A fokozatos fejlődés szépen látszik ez arányszámokból, különösen 1869 és 1880, azután 1890 és 1900 között volt erőteljes a fejlődés.

A főbb nemzetiségek és felekezetek szerint az írni-olvasni tudás fejlődését a következő arányszámok mutatják (itt az összes népességet véve):

14. Az írni-olvasni tudók aránya az egyes fontosabb felekezetek és nemzetiségek szerint 1880—1920.

Proportion des habitants sachant lire et écrire suivant les principales confessions et nationalités, 1880—1920.

Hitfelekezet, nemzetiség <i>Confession, nationalité</i>	Írni-olvasni tudott %-ban <i>Sachant lire et écrire, en %</i>				
	1880	1890	1900	1910	1920
Római katolikus — <i>Cath. rom.</i>	61·5	64·2	70·5	74·7	83·2
Református — <i>Calviniste</i>	69·4	73·1	78·8	82·3	85·1
Ág. hitv. evang. — <i>Luthérienne</i>	69·4	68·8	75·9	81·5	86·5
Izraelita — <i>Israélite</i>	75·4	76·3	81·6	87·7	91·1
Általában — <i>En gén.</i>	62·9	65·5	71·9	75·4	82·6
Magyar — <i>Hongr.</i>	64·2	66·5	72·8	77·0	84·3
Német — <i>Allemands</i>	62·7	64·0	71·1	74·9	83·2
Horvát — <i>Croates</i>	40·2	52·4	53·3	60·3	71·8

15. Az írni és olvasni tudók száma és aránya városrészek szerint 1910-ben és 1920-ban.

Nombre et proportion, par quartiers, des habitants sachant lire et écrire, en 1910 et 1920.

Városrész — <i>Quartiers</i>	1 9 1 0			1 9 2 0		
	Összes népesség <i>Population totale</i>	Írni és olvasni tud <i>Hab. sachant lire et écrire</i>		Összes népesség <i>Population totale</i>	Írni és olvasni tud <i>Hab. sachant lire et écrire</i>	
		számszerint <i>nombre</i>	%		számszerint <i>nombre</i>	%
I. Szigeti külváros — <i>Faubourg de Sziget</i>	12.028	8.874	73·8	10.246	8.111	79·1
II. Siklósi külváros — <i>Faubourg de Siklós</i>	3.726	3.122	83·8	4.600	4.007	87·1
III. Belváros — <i>Quartier central</i>	9.264	8.079	87·2	9.851	8.768	89·0
IV. Budai külváros — <i>Faubourg de Buda</i>	16.568	11.938	72·1	15.067	12.364	82·0
Belterület össz. — <i>Total du territoire intérieur</i>	41.586	32.013	77·0	39.764	33.250	83·6
Pécs bányatelep — <i>Etablissem. de mine de Pécs</i>	3.721	2.547	68·5	3.827	2.864	74·8
Egyéb külterület — <i>Autre territoire extérieur</i>	2.537	1.516	59·8	3.965	3.178	80·1
Külterület össz. — <i>Total du territoire extérieur</i>	6.258	4.063	64·9	7.792	6.042	77·6
Egész város — <i>Ensemble de la ville</i>	47.844	36.076	75·4	47.556	39.292	82·6

Belvárosban s legkevesebb a bányatelepen, ahol a legtöbb a német lakosság. Feltűnő az egyéb külterületen az írni-olvasni tudás gyors terjedése, ami az iskoláztatási viszonyoknak javításán kívül arra vall, hogy a külterületre a belső városrészekből kezd kirajzani a lakosság.

1910 óta nemcsak az egyszerű írni-olvasni tudásról, de a középiskola különböző fokozatait végzettekről is vannak statisztikai adataink. Ezeket a 16. számú tábla mutatja be.

Pécs lakosságának e szerint korra való tekintet nélkül 17·2%-a végzett legalább 4 középiskolai osztályt, ideértve a polgári is-

A négy fő felekezet közül minden időben az izraeliták mutatják a legmagasabb arányt és a róm. katolikus törzslakosság áll az utolsó helyen. Fejlődés természetesen valamennyi felekezetnél mutatkozik. A nemzetiségek közül a magyar anyanyelvűek a németeknél is kedvezőbb arányszámot mutatnak, ami magyarosodó városainknál szinte szabályszerű jelenség, mint-hogy a németiség intelligenciája nagyobb mértékben olvad be, mint az alsóbb társadalmi osztályokhoz tartozó s így a műveltség alacsonyabb fokán álló német polgárság és munkásság.

Egyébként az írni-olvasni tudásnak kerületek és területrészek szerint való elterjedése is megerősíti a fentebbi adatokat.

Legtöbb természetesen az írni-olvasni tudó a két belső kerületben, különösen a

kola negyedik osztályát is, mégpedig a férfiak közül 19·1%, a nők közül 15·5%. Teljes középiskolát végzett pedig a lakosság 4·6%-a, még pedig a férfiak közül 7·6%, a nők közül 1·9%. Itt tehát már a férfiak és nők végzettsége között sokkal nagyobb különbség mutatkozik, bár kétségtelen, hogy a nők hátrányukat gyors ütemben igyekeznek behozni; az abszolút számokból látjuk, hogy a középiskolát végzett nők száma minden fokozatban majdnem kétszeresre növekedett 10 év alatt. 1920-ról már a főiskolát végzettek számát is ki tudjuk mutatni, volt pedig ekkor a főiskolát végzettek száma 816, kik között azonban

16. A középiskolák kisebb-nagyobb fokozatait végzettek száma és aránya nemek szerint 1910-ben és 1920-ban.

Nombre et proportion, par sexe, des habitants ayant fait les classes ci-dessous d'écoles secondaires, en 1910 et 1920.

Megnevezés — Désignation	É v Année	Férfi Sexe masc.	Nő Sexe fémin.	Összesen Total	Száz — Sur cent		
					férfi — hommes	nő — femmes	egyvén habitants
					szám szerint — nombre		
A középiskola 8 osztályát végezte — Hab. ayant fait 8 classes d'écoles second.	1910	1.633	288	1.921	6·6	1·1	3·9
	1920	1.676	501	2.177	7·6	1·9	4·6
A középiskola 6 osztályát végezte — Hab. ayant fait 6 classes d'écoles second.	1910	2.074	536	2.610	8·4	2·1	5·2
	1920	2.229	965	3.194	10·1	3·8	6·7
A középiskola 4 osztályát végezte — Hab. ayant fait 4 classes d'écoles second.	1910	3.335	2.243	5.578	13·5	8·9	11·2
	1920	4.194	3.967	8.161	19·1	15·5	17·2

már csak 57 a nő és 759 a férfi. Így tehát a nők itt még nagyobb hátrányban vannak, mint a középiskolai végzettségénél. Valószínű, hogy az egyetem Pécsre helyezése folytán 1930-ban már a főiskolát végzettek számának nagy szaporodása fog mutatkozni.

Az egyes fontosabb felekezetek és nemzetiségek általános műveltségi fokát már fentebb láttuk, most nézzük azt, hogy az egyes kategóriák milyen mértékben szerzik meg a közép-, illetőleg a főiskolai végzettséget. Az erre vonatkozó adatokat a következő tábla adja:

17. A közép- és főiskolát végzettek megoszlása főbb vallásfelekezetek és nemzetiségek szerint.

Répartition des habitants ayant fait une Haute école ou les classes ci-dessous d'écoles secondaires, suivant les principales confessions et nationalités.

Megnevezés Désignation	Összesen Total	E b b ö l — D o n t											
		r. kath. cath. r.	ref. calvi- nistes.	ág. h. ev. luthér.	izr. isr.	r. kath. cath. r.	ref. calvi- nistes.	ág. h. ev. luthér.	izr. isr.	magyar Hongr.	német Allem.	magy. Hon- grois	ném. Allen.
		abszolút sz. — nombre abs.				százalék — %				absz. sz. - n. abs.		százalék — %	
Főiskolát végzett — Hab. ayant fait u. Haute école	816	496	66	36	200	60·8	8·1	4·4	24·5	778	28	95·3	3·4
A középiskola 8 osztályát végezte — Hab. ayant fait 8 classes d'école second.	2.177	1.464	141	68	476	67·2	6·5	3·1	21·9	2.075	78	95·3	3·6
A középiskola 6 osztályát végezte — Hab. ayant fait 6 classes d'école second.	3.194	2.159	192	93	711	67·6	6·0	2·9	22·3	3.033	125	95·0	3·9
A középiskola 4 osztályát végezte — Hab. ayant fait 4 classes d'école second.	8.161	5.843	404	207	1.642	71·6	5·0	2·5	20·1	7.737	318	94·8	3·9

Feltűnő itt a zsidók rendkívül magas aránya a középiskolát és különösen a főiskolát végzettek között, amely arány kétszeresen, sőt két és félszeresen meghaladja a népszámlálási arányokat. A két protestáns felekezet is jobban áll a magasabb műveltséggel bírók sorában, mint általában a lakosságban, úgyhogy az egész különbözet a római katolikusok rovására megy,

kik pl. a főiskolát végzettek között már csak 60·8%-kal szerepelnek, holott a lakosságban arányuk, mint láttuk, 81·6%-ra rúg. Természetesen, ha az abszolút számokat a megfelelő lélekszámhoz viszonyítanók, hasonló eredményre jutnánk. Itt csak azt akarjuk megemlíteni, hogy míg a keresztény lakosoknak csak 15·1%-a végezte a középiskolának legalább 4 osztályát, ad-

dig a zsidóknál ez az arányszám majdnem 40%-ra rúg.

A két főnemzetiségnek, a magyarnak és németnek magasabb műveltségét jelző arányszámok a fentebb mondottakból folynak, látjuk, hogy a németek a népességben elfoglalt 10·6%-os arányuk mellett a középiskolát végzettek között csak 3·6%, a főiskolát végzettek között pedig 3·4%-kal szerepelnek. Ez nem jelenti azt, mintha a pécsi németiségnek nem volna meg a haj-

landósága a magasabb műveltség megszerzésére, hanem annak a természetes következménye, hogy a középiskolát és főiskolát elvégző németek nagyobb része már felszívódik a magyarságba.

Nagy érdeklődésre tarthatnak számot azok az adatok, amelyek a lakosságnak foglalkozások szerint való megoszlását mutatják. Az erre vonatkozó adatok immár négy népszámlálásról állanak teljesen összehasonlítható állapotban rendelkezésre.

18. A népesség megoszlása foglalkozási főosztályok szerint 1890-től 1920-ig.

Répartition, de 1890 à 1920, de la population, suivant les principales classes de professions.

Év Année	Összes népesség Populat. totale	Östermelés Production du sol	Bányászat és kohászat — Mines et hauts fourneaux	Ipar — Industrie	Kereskedelem és hitel — Commerce et crédit	Közlekedés Voies de communication.	Bányászat, ipar és forgalom — Mines, industrie et trafic	Közszolgálat és szabadfoglalkozások — Services publ. et professions lib.	Védőerő — Défense nationale	Napszámások k. m. n. — Journaliers spéc. non dénomm.	Házi cselédek Domestiques	Egyéb és ismeretlen foglalkozások — Autres et professions inconn.
Abszolút számokban — Nombre absolu												
1890	35.449	2.788	3.477	10.865	2.624	1.470	18.436	2.622	1.000	3.955	1.736	4.312
1900	43.982	3.347	3.836	13.541	3.448	2.438	23.263	3.797	2.065	4.960	2.033	4.517
1910	49.822	3.533	3.723	18.493	3.889	3.394	29.499	4.341	2.340	2.076	2.242	5.791 ¹⁾
1920	47.556	2.698	4.753	16.926	4.734	4.789	31.202	4.291	115	1.694	1.308	6.248 ²⁾
S z á z a l é k b a n — En %												
1890	100·0	7·9	9·8	30·7	7·4	4·1	52·0	7·4	4·5	11·1	4·9	12·2
1900	100·0	7·6	8·7	30·8	7·9	5·5	52·9	8·6	4·7	11·3	4·6	10·3
1910	100·0	7·1	7·5	37·1	7·8	6·8	59·2	8·7	4·7	4·2	4·5	11·6
1920	100·0	5·7	10·0	35·6	9·9	10·1	65·6	9·0	0·2	3·6	2·8	13·1

¹⁾ Ebből 3.137 a „Nyugdíjasok, tőkepénzesek stb.“ száma — Dont 3.137 „retraités, capitalistes, etc.“

²⁾ „ 3.200 „ „ „ „ „ „ — Dont 3.200 „ „ „ „

Pécsnek városi jellege lakosságának foglalkozási megoszlásában is mindenkor kifejezésre jutott. Ez a jelleg az idők folyamán még erősödött is, mert mint látjuk, az iparforgalmi népesség aránya az utolsó 40 év alatt 52·0%-ról 65·6%-ra növekedett, ugyancsak nőtt a közszolgálat és szabadfoglalkozásokhoz tartozók, tehát par excellence, városi elem arányszáma is 7·4%-ról 9·0%-ra. Maga az ipar 35·6%-kal szerepel Pécs lakosságában s bár az utolsó évtizedben arányszáma némileg visszaesett — ami egyébként a háborús évek után általános jelenség — Pécs ma is egyike legiparosabb városainknak. Csak Győr, Budapest, Miskolc és Baja mutatja fel az iparos népesség nagyobb arányát.

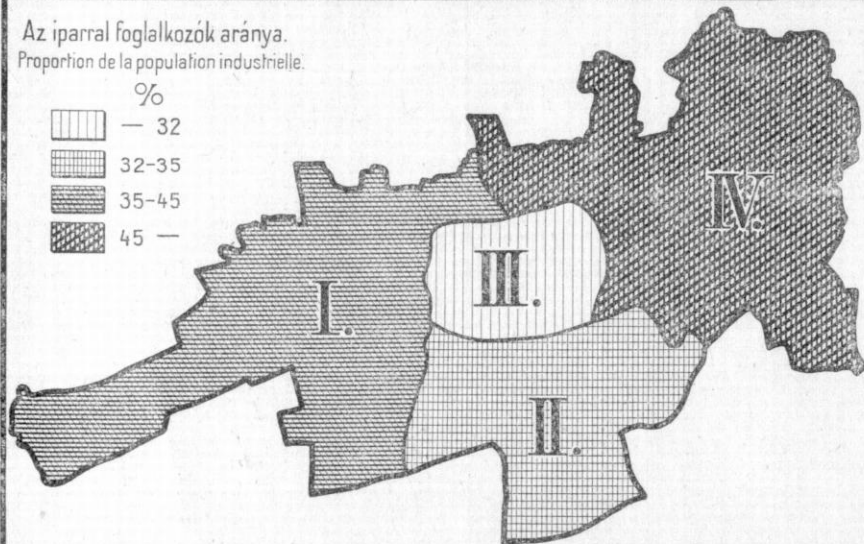
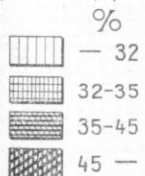
Az östermelés, a falu jellegzetes foglalkozása, Pécsen csak egészen alárendelt szerepet játszik és e foglalkozáshoz tartozók arányszáma is fokozatosan csökken, úgyhogy 1920-ban már csak 5·7%-a a la-

kosságának tartozott az östermelés körébe. A bányászat ellenben kerekén 10%-ban foglalkoztatja Pécs lakosságát s az utolsó évtizedben különösen fellendült a háború és azóta még inkább a megcsönkítés következtében. Rendkívül erős fejlődést mutat a közlekedés, amelynek arányszáma 30 év alatt 4·1%-ról 10·1%-ra ment fel s ma már több embert foglalkoztat, mint Pécs régi foglalkozási ága, a bányászat. Valószínű, hogy az utolsó évtizedben a közlekedés általános fejlődésén kívül a délvidékről, különösen Horvát-Szlavonországból menekült vasutasok is növelték e számot. A különböző ágbeli és közelebbi megnevezés nélküli napszámások arányának csökkenése elsősorban annak a következménye, hogy a foglalkozási statisztika mindig tökéletesebb lesz és a napszámásoknak mindig nagyobb és nagyobb része osztható be más foglalkozásokhoz. Nem tekinthető kedvező jelenségnek a házi cselé-

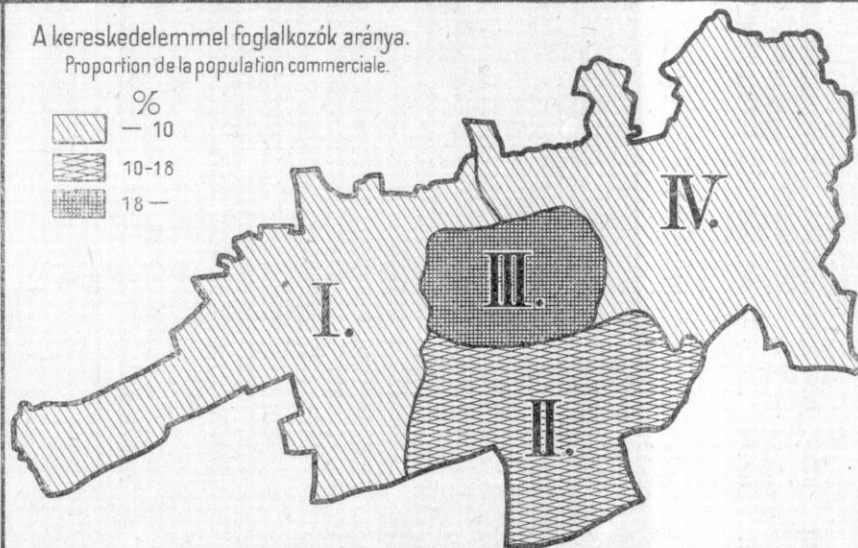
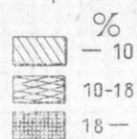
II.A FŐBB FOGLALKOZÁSOK ARÁNYA PÉCS BELSŐ TERÜLETÉN KERÜLETEK SZERINT.

Proportion des principales professions dans le territoire intérieur de Pécs, par quartiers.

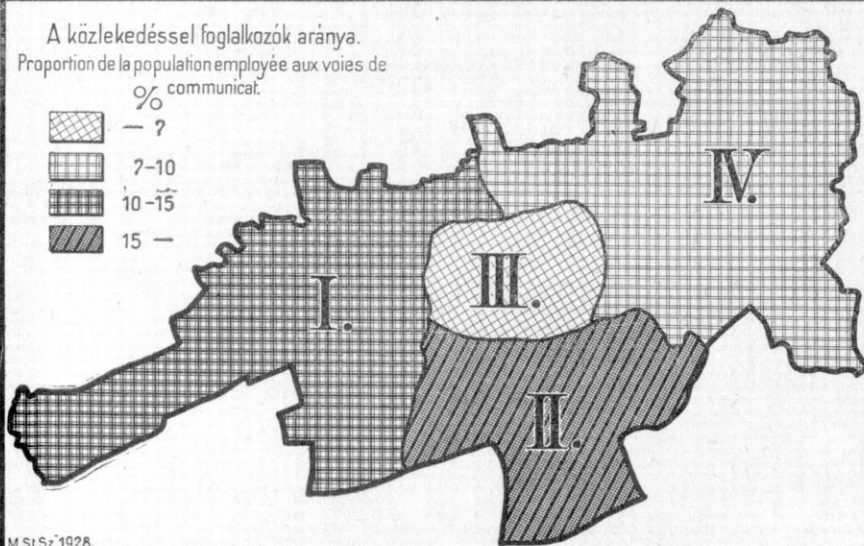
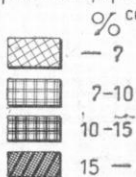
Az iparral foglalkozók aránya.
Proportion de la population industrielle.

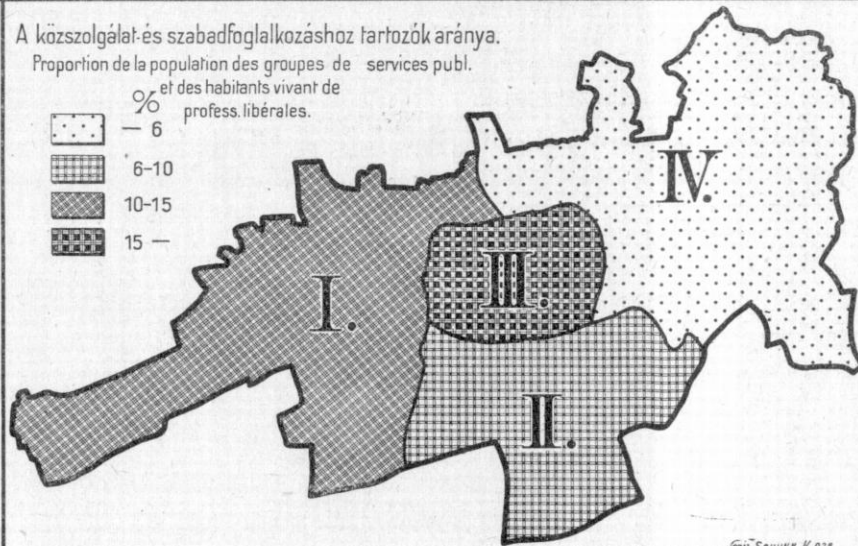
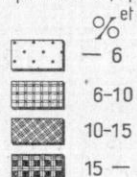
A kereskedelemmel foglalkozók aránya.
Proportion de la population commerciale.

A közlekedéssel foglalkozók aránya.
Proportion de la population employée aux voies de
communication.

A közszolgálat-és szabadfoglalkozáshoz tartozók aránya.
Proportion de la population des groupes de services publ.
et des habitants vivant de
profess. libérales.

19. Foglalkozási főosztályok városrészek szerint 1920-ban
 Principaux groupes de professions par quartiers, en 1920.

Kerület Quartiers	Összes népesség — Population totale	Östermelés — Production du sol	Bányászat és kohászat — Mines et hauts fourneaux	Ipar — Industrie	Kereskedelem és hitel — Commerce et crédit	Közlekedés — Voies de communication	Bányászat, ipar és forgalom — Mines, industrie et trafic	Közszolgálat és szabadfoglalkozások — Services publ. et professions lib.	Védő — Défense nationale	Napszámok k. m. n. — Journaliers spéc. non. dénomm.	Nyugdíjasok tápepénzesek stb. — Retraités, capitalistes, etc.	Házi cselédek — Domestiques	Egyéb és ismeretlen foglalkozások — Autres et professions inconn.
I. Szigeti külváros — Faubourg de Sziget	10.246	551	85	3.670	840	1.429	6.024	1.022	45	670	752	173	1.009
II. Siklói külváros — Faubourg de Siklós	4.600	188	20	1.553	710	856	3.139	446	12	40	374	212	189
III. Belváros — Quartier centr.	9.851	273	98	2.970	1.819	659	5.546	1.765	—	83	918	650	616
IV. Budai külváros — Faubourg de Buda	15.067	758	823	7.184	1.238	1.426	10.671	888	58	713	793	197	989
Belterület összesen — Total du territoire intérieur	39.764	1 770	1.026	15.377	4.607	4.370	25.380	4.121	115	1.506	2.837	1.232	2.803
Pécs bányatelep — Etablissement de mine de Pécs	3.827	100	2.895	279	17	51	3.242	62	—	92	254	34	43
Egyéb külterület — Autre territoire extérieur	3.965	828	832	1.270	110	368	2.580	108	—	96	109	42	202
Külterület összesen — Total du territoire extérieur	7.792	928	3.727	1 549	127	419	5.822	170	—	188	363	76	245
Egész város — Ensemble de la ville	47.556	2.698	4.753	16.926	4.734	4.789	31.202	4.291	115	1.694	3.200	1.308	3.048
	s z á z a l é k b a n — e n %												
I. Szigeti külváros — Faubourg de Sziget	100.0	5.4	0.8	35.8	8.2	14.0	58.8	10.0	0.4	6.5	7.3	1.7	9.9
II. Siklói külváros — Faubourg de Siklós	100.0	4.1	0.4	33.8	15.4	18.6	68.2	9.7	0.3	0.9	8.1	4.6	4.1
III. Belváros — Quartier centr.	100.0	2.8	1.0	30.1	18.5	6.7	56.3	17.9	—	0.8	9.3	6.6	6.3
IV. Budai külváros — Faubourg de Buda	100.0	5.0	5.5	47.7	8.2	9.4	70.8	5.9	0.4	4.7	5.3	1.3	6.6
Belterület összesen — Total du territoire intérieur	100.0	4.4	2.6	38.7	11.6	11.0	63.9	10.4	0.3	3.8	7.1	3.1	7.0
Pécs bányatelep — Etablissement de mine de Pécs	100.0	2.6	75.7	7.3	0.4	1.3	84.7	1.6	—	2.4	6.7	0.9	1.1
Egyéb külterület — Autre territoire extérieur	100.0	20.9	21.0	32.0	2.8	9.3	65.1	2.7	—	2.4	2.7	1.1	5.1
Külterület összesen — Total du territoire extérieur	100.0	11.9	47.8	19.9	1.6	5.4	74.7	2.2	—	2.4	4.7	1.0	3.1
Egész város — Ensemble de la ville	100.0	5.7	10.0	35.6	9.9	10.1	65.6	9.0	0.2	3.6	6.7	2.8	6.4

dek arányának fokozatos csökkenése, amely különösen az utolsó évtizedben volt igen nagymérvű, sőt az abszolút számnak is fogyásával járt. A házicselédek száma bizonyos mértékben fokmérője a lakosság gazdasági jólétének, ezért számuknak csökkenése az általános gazdasági helyzetnek nem vall javulására. Különösen katasztrófális volt a gazdasági helyzetnek ebből következtethető leromlása az utolsó évtizedben, amikor a házicselédek száma 2.242-ről 1.308-ra esett le. Majdnem minden városban hasonló jelenség mutatkozik. Tudjuk, hogy a háború alatt a cselédek nagy része gyárakba ment, vagy falujába vonult vissza földet művelni, annál is inkább, mert a gazdaságilag leromlott középosztály amúgy sem volt abban a helyzetben, hogy cselédet tarthatott volna. Pécsen a házicselédek fogyása látszólag még nagyobb, mint más városokban, mert a népszámlálás későbbi megtartása folytán éppen a legmozgékonyabb cselédség esett ki legnagyobb részben a számlálásból.

A város egyes részei jellegzetes képet mutatnak a lakosság foglalkozása szempontjából is. A fő foglalkozási csoportok megoszlását a város egyes részei között a 19. sz. tábla mutatja.

Látjuk, hogy a Belváros leginkább a kereskedőknek és az értelmiségnek szolgál lakóhelyül. Ehhez képest itt a legtöbb a házicseléd is. Ipar tekintetében a Budai külváros vezet, ahol a legtöbb gyár található, viszont a vasúti állomáshoz legközelebb eső Siklói külvárosban találjuk a legtöbb közlekedéssel foglalkozót (18·6%). Az is érdekes, hogy a keleti és nyugati két külvárosban van a belterületen aránylag legtöbb őstermelő lakos, viszont ugyanitt igen alacsony a házicselédek aránya.

A külterületi részek közül Pécs bányatelep lakossága természetesen ¾ részben bányászokból és hozzátartozóikból áll, a többi foglalkozási csoportok itt eltörpülnek. Az egyéb külterület pedig a várost körülölvén, annak legheterogénabb a lakossága foglalkozási szempontból, de a legjellegzetesebb városi foglalkozások: a kereskedelem, közszolgálat és szabad foglalkozások és házicselédek itt igen kis arányban találhatók. Az összes területrészek közül legmagasabb itt természetesen az őstermeléssel foglalkozók aránya (20·9%), de ugyanennyien foglalkoznak bányászattal is, amely foglalkozás egyéb-

ként a bányatelephez legközelebb eső Budai külvárosban is aránylag elég sok embernek (5·5%) ad kenyeret.

A népesség foglalkozási viszonyainak bővebb megvilágítására a 20. számú táblán a kereső népességet nemek szerint, azonkívül ipari és kereskedelmi főcsoportok szerint is részletezzük, különösen annak szemléltetése céljából, hogy az ipari népesség említett visszaesése milyen iparágakban következett be.

Az első, ami e táblán feltűnik, hogy az utolsó évtizedben a kereső férfiak száma erősen megcsappant, a kereső nők ellenben, annak dacára, hogy a lakosság száma csökkent, még növekedett is. Különösen az őstermelésnél és a napszámosoknál mutatkozik ez a jelenség a legszembevetőbb módon. A kereső férfiak száma ezzel szemben erősen megnövekedett a hányászat és a közlekedés körében, ahol a növekvés majdnem 50%-os. Ami az ipar és kereskedelem egyes csoportjait illeti, azután az erőteljes fejlődés után, amely 1900 és 1910 között mutatkozott, a legtöbb ipari csoportban a stagnációnak, vagy éppen a visszafejlődésnek jeleivel találkozunk. Legerősebb volt a keresők számának csökkenése a kő-, föld-, agyag- stb. iparban (901-ről 637-re), azután a szállodás és vendéglős iparban (662-ről 491-re), úgyhogy ez utóbbi iparban 1920-ban kevesebb ember foglalkozott, mint 30 évvel előbb.

Ezekkel a kedvezőtlen jelenségekkel szemben további jelentékeny fejlődés látszik az élelmezési és élvezeti cikkek gyártásánál (840-ről 960-ra) és — sajátságos képen — az építőiparban (839-ről 989-re). Egyébként az 1920. évi adatok éppen a felvétel akkori hiányossága miatt s az azóta mutatkozó nagy ipari fellendülés folytán is ma már meglehetősen túlhaladtak.

A kereskedelemnek majdnem minden ágában erőteljes fejlődés mutatkozik, csupán a vas- és fémárukkal, továbbá az agyag- és üvegipar készítményeivel való kereskedésnél látszik visszafejlődés.

Legnépesebbek természetesen itt is, mint mindenütt, az általános szükségleti cikkekkel, az élelmezési és ruházati cikkekkel való kereskedés csoportjai. A tulajdonképeni kereskedelemhez tartozó e csoportokon kívül a kofák és egyéb piaci és utcai árusok száma is feltűnően megnövekedett; itt évtizedről évtizedre igen rohamos növekvést látunk (36—93—124—237).

20. A keresők száma foglalkozási főosztályok és főcsoportok szerint a férfiak és nők megkülönböztetésével a négy utolsó népszámlálás idejében.

Population active suivant le sexe et les principales classes et groupes de professions aux quatre derniers recensements de la population.

Megnevezés Désignation	A keresők száma — Nombre des personnes gagnant leur vie											
	férfi — hommes				nő — femmes				összesen — total			
	1890	1900	1910	1920	1890	1900	1910	1920	1890	1900	1910	1920
I. Őstermelés — Production du sol :												
A) Mezőgazdaság és kertészet — Agriculture et horticult.	1.058	1.122	1.407	931	402	347	286	469	1.460	1.469	1.693	1.400
B) Erdészeti és vadászat, szénégetés — Sylvicult. et chasse, fabricat. de charbon	13	13	21	23	—	1	—	—	13	14	21	23
C) Méhészet, selyem- és haitenyésztés — Apicult., élevage de vers à soie, piscicult.	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1
D) Halászat — Pêche	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—
I. Őstermelés összesen Production du sol au total	1.071	1.136	1.428	955	402	348	286	469	1.473	1.484	1.714	1.424
II. Bányászat, ipar és forgalom : Mines, industrie et trafic :												
A) Bányászat és kohászat — Mines et hauts fourneaux	1.220	1.292	1.266	1.867	42	30	37	87	1.262	1.322	1.303	1.954
B) Ipar — Industrie. — a) Tulajdonképeni ipar — Industrie propr. dite :												
I. Vas- és fémipar — Ind. du fer et des métaux	318	422	840	753	3	3	30	13	321	425	870	766
II. Gépgyártás és közlekedési eszközök gyárt., stb. — Fabricat. de machines et de moyens de transport, etc.	293	504	798	681	—	3	16	32	293	507	814	713
III. Kő-, föld-, agyag-, aszbeszt. és üvegyipar — Ind. de la pierre, céramique, i. asbeste, verreries	546	608	770	469	55	68	131	168	601	676	901	637
IV. Fa- és csontipar — Ind. du bois et des os	386	429	572	611	5	4	8	45	391	433	580	656
V. Bőr-, sörté-, szőr-, toll-, stb. ipar — Ind. d. cuir, d. poil, d. plume, etc.	133	166	203	221	1	4	8	42	134	170	211	263
VI. Fonó- és szövőipar — Ind. textile	90	74	79	58	3	3	40	44	93	77	119	102
VII. Ruházati ipar — Ind. du vêtement	1.014	1.145	1.318	1.305	495	614	1.119	1.279	1.509	1.759	2.437	2.584
VIII. Papirosipar — Ind. du papier	16	17	14	10	—	—	1	13	16	17	15	23
IX. Élelmiszeri és élvezeti cikkek gyártása — Fabricat. de produits alimentaires et des boissons	529	618	748	837	40	28	92	123	569	646	840	960
X. Vegyeszeti ipar — Ind. chimique	42	61	84	76	1	6	21	23	43	67	105	99
XI. Építőipar — Ind. du bâtiment	743	691	826	918	6	9	13	71	749	700	839	989
XII. Sokszorosító- és műipar — Ind. polygraph. et d'art	65	113	145	129	5	18	56	59	70	131	201	188
XIII. Szállodás-, vendéglős- és kávéipar stb. — Hôtels, restaurants, cafés, etc.	304	350	399	347	230	193	263	144	534	543	662	491
XIV. Egyéb és ismeretlen ipari foglalkozások — Autres et personnes de profession inconnue	1	5	9	36	—	—	—	24	1	5	9	60
a) Tulajdonképeni ipar összesen Industr. propr. dite au total	4.480	5.203	6.805	6.451	844	953	1.798	2.080	5.324	6.156	8.603	8.531
b) Házi- és népipar — Industr. domest. et du peuple	—	12	31	3	32	19	9	26	32	31	40	29
c) Vándoripar — Ind. ambulante	18	19	25	12	—	—	—	—	18	19	25	12
B) Ipar összesen — Industrie au total	4.498	5.234	6.861	6.466	876	972	1.807	2.106	5.374	6.206	8.668	8.572
C) Kereskedelem és hitel — Commerce et crédit. — a) Tulajdonképeni keresked. — Commerce propr. dit :												
I. Állatokkal stb. való kereskedés — Comm. des animaux, etc.	69	53	67	102	4	9	16	29	73	62	83	131
II. Fával és egyéb erdei term. stb. való kereskedés — Comm. du bois et des autres produits de sylvicult., etc.	41	81	77	80	1	—	5	7	42	81	82	87
III. Vas- és fémárukkal stb. való kereskedés — Comm. des articl. en fer et en métaux, etc.	32	31	71	49	—	5	12	3	32	36	83	52
IV. Agyag- és üvegyipar készítm. való kereskedés — Comm. des articl. en argile et en verre	9	13	17	11	1	3	9	8	10	16	26	19
V. Fa- és faragottárukkal stb. való kereskedés — Comm. des articl. en bois et des ouvrages sculptés	69	25	29	43	2	1	10	10	71	26	39	53
VI. Fonó- és szövőipari árukkal való kereskedés — Comm. textile	158	214	311	313	3	21	57	66	161	235	368	379
VII. Élelmiszeri és élvezeti cikkekkel való kereskedés — Comm. des articl. d'alimentat.	391	392	353	400	105	75	84	123	496	467	437	523
VIII. Gyógy- és vegyeszeti árukkal való kereskedés — Comm. des articl. pharmaceut. et chimiques	—	9	19	47	—	—	6	10	—	9	25	57
IX. Könyv- és műkereskedés — Comm. des livres et des ouvr. de musique	11	21	27	26	1	4	6	24	12	25	33	50
X—XVIII Egyéb kereskedelmi főcsoportok — Autres princip. groupes de commerce	68	110	146	199	7	15	26	70	75	125	172	269
a) Tulajdonképeni kereskedelem összesen Commerce propr. dit. au total	848	949	1.117	1.270	124	133	231	350	972	1.082	1.348	1.620

Megnevezés <i>Désignation</i>	A keresők száma — <i>Nombre des personnes gagnant leur vie</i>											
	férfi — <i>hommes</i>				nő — <i>femmes</i>				összesen — <i>total</i>			
	1890	1900	1910	1920	1890	1900	1910	1920	1890	1900	1910	1920
b) Kofák és egyéb piaci és utcai árusok <i>March. des 4 saisons, autres marchands de marché et de rue</i>	15	27	51	98	21	66	73	139	36	93	124	237
c) Házalókereskedők — <i>March. ambul. voyag. et courtiers</i>	66	81	76	37	3	7	3	6	69	88	79	43
d) Ügynökök és alkuszok — <i>Commis</i>	56	62	82	140	1	—	4	5	57	62	86	145
e) Pénz-, hitel- és biztosításügy <i>Monnaie, crédit, assurances</i>	57	101	162	132	—	7	9	63	57	108	171	195
f) Közraktári vállalatok — <i>Entreprises d'entrepôts</i>	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
C) Kereskedelem és hitel összesen <i>Commerce et crédit au total</i>	1 042	1.220	1.488	1.677	149	213	320	563	1.191	1.433	1.808	2.240
D) Közlekedés — <i>Voies de communications</i> :												
I. Közutak — <i>Routes</i>	163	173	272	292	1	1	5	5	164	174	277	297
II. Vasutak — <i>Chemins de fer</i>	221	413	542	1.020	—	3	7	38	221	416	549	1.058
III. Kikötői és folyamszolg., hajózás stb. — <i>Services de ports et de fleuve, navigat., etc.</i>	6	3	3	19	—	—	—	1	6	3	3	20
IV—VI. Egyéb közlekedési főcsoportok — <i>Autres principaux groupes de voies de commun.</i>	98	139	239	229	10	21	35	70	108	160	274	299
D) Közlekedés összesen — <i>Voies de communication au total</i>	488	728	1.056	1.560	11	25	47	114	499	753	1.103	1.674
II. Bányászat, ipar és forgalom összesen — <i>Mines, industrie et trafic au total</i>	7.248	8.474	10.671	11.570	1.078	1.240	2.211	2.870	8.326	9.714	12.882	14.440
III. Polgári és egyházi közszolgálat, stb. — <i>Services publ. civils et ecclésiast., etc.</i>	812	1.197	1.435	1.422	164	263	417	591	976	1.460	1.852	2.013
IV. Véderő — <i>Défense nationale</i>	1.382	1.730	1.978	—	—	—	—	—	1.382	1.730	1.978	—
V. Különböző gazd. és k. m. n. napszámások — <i>Différents journaliers spécial non dénommés</i>	1.046	1.610	703	446	1.309	769	361	578	2.355	2.379	1.064	1.024
VI. Nyugdíjasok, tőkepénzesek stb. — <i>Retraites, rentiers, etc.</i>	493	643	723	814	799	855	970	996	1.292	1.498	1.693	1.810
VII—VIII. Egyéb és ismeretlen foglalkozásúak — <i>Autres et personnes de profess. inconn. Házicselédek I—VIII-ban — Domes-tiques, I—VIII</i>	154	185	269	230	219	303	450	474	373	488	719	704
Pécs tjv. összesen <i>Ville municip. de Pécs au total</i>	207	119	88	35	1.529	1.809	1.983	1.192	1.736	1.928	2.071	1.227
	12.413	15.094	17.295	15.472	5.500	5.587	6.678	7.170	17.913	20.681	23.978	22.642

A pénz- és hitelügyhöz tartozók számának az előbbi évtizedekben mutatkozó szintén rohamos növekedése most egy sokkal szerényebb szaporulatnak adott helyet. érdekes azonban, hogy csak az itt alkalmazott nők száma növekedett meg feltűnően 9-ről 63-ra, míg a férfiaké 162-ről 132-re esett vissza.

A közlekedési csoportok közül csak a vasutak szolgálatában állók száma növekedett meg közel kétszeresére, amint már említettük, valószínűleg jórészt a menekülések következtében, ellenben a többi közlekedési csoportokhoz tartozók száma csak kevéssé változott.

A foglalkozás sokszor szorosan összefügg a vallásfelekezettel és a nemzetiséggel is, azért érdemes ennek az összefüggésnek részleteire is rávilágítani. A négy fő vallásfelekezetre és a két főnyelvre vonatkozólag ezt a 21. számú összeállítás szemlélteti.

A túlnyomó nagy számban lévő római katolikusok természetesen minden fog-

lalkozási csoportban megtartják vezető pozíciójukat (80%-on felül), csupán a kereskedelem és hitel csoportjában megy le arányuk kerekén 50%-ra. Ezt a foglalkozást általános számarányuknál (9%), majdnem ötszörösen nagyobb mértékben, 44,2%-ban foglalják el az izraeliták. A zsidók a többi foglalkozási csoportokban — még az értelmiségnél is — arányszámukon alul szerepelnek, legkevésbé találhatók a bányászat és kohászat és a napszámások csoportjában, ahol csak 0,3—0,4% az arányuk. A házicselédek között is csak 1,5% zsidó található. Egyik felekezetenél sem mutatkozik a felekezet tagjainak egyetlen foglalkozásban való olyan nagymértékű tömörülése, mint a zsidóknál. Pécs város zsidóságának majdnem fele esik erre az egyetlen foglalkozásra.

A reformátusok különösen a közlekedés csoportjában vannak jelentékenyebb számmal (8,4%). Arányszámukon felül szerepelnek azonkívül a napszámások (7,6%) és az értelmiségi foglalkozásúak

21. Az egyes foglalkozási főosztályokhoz tartozók a főbb vallásfelekezetek és nemzetiségek szerint 1920-ban.

Habitants appartenant aux principales classes de professions, d'après les principales confessions et nationalités, en 1920.

Megnevezés Désignation	Összesen Total	E b b ő l — D o n t											
		róm. kath. cath. r.	reform. calvinistás	ág. h. ev. luthér.	izraelita isráélites	magyar Hongrois	német Allemands	róm. kath. cath. r.	reform. calvinistás	ág. h. ev. luthér.	izraelita isráélites	magyar Hongrois	német Allemands
		abszolút számban — nombres absolus						en — 0/0-ban					
I. Őstermelés — <i>Production du sol</i>	2.698	2.309	140	85	116	2.361	239	85.6	5.2	3.1	4.3	87.5	8.9
II. Bányászat, ipar és forgalom — <i>Mines, industrie et trafic</i>													
A) Bányászat és kohászat — <i>Mines et hauts fourneaux</i>	3.801	3.491	42	84	11	1.856	1.537	91.8	1.1	2.2	0.3	48.8	40.4
B) Ipar — <i>Industrie</i>	18.127	15.421	815	447	1.277	16.143	1.677	85.0	4.5	2.5	7.0	89.0	9.3
C) Kereskedelem és hitel — <i>Commerce et crédit</i>	4.660	2.330	157	67	2.059	4.373	198	50.0	3.4	1.4	44.2	93.8	4.3
D) Közlekedés — <i>Voies de communication</i>	4.614	3.924	390	112	148	4.373	189	85.1	8.4	2.4	3.2	94.8	4.1
II. Bányászat, ipar és forgalom összesen — <i>Mines, industrie et trafic au total</i>	31.202	25.166	1.404	710	3.495	26.745	3.601	80.7	4.5	2.3	11.2	85.7	11.5
III. Közszolgálat és szabad foglalk. — <i>Services publ. et professions libér.</i>	4.291	3.577	277	99	281	4.042	184	83.4	6.5	2.3	6.5	94.2	4.3
IV. Véderő — <i>Défense nationale</i>	115	107	5	—	2	101	8	93.0	4.4	—	1.7	87.8	7.0
V. Különböző gazd. és k. m. n. napsz. — <i>Différents journaliers spéc. non dénommés</i>	1.694	1.516	128	29	7	1.469	190	89.5	7.6	1.7	0.4	86.7	11.2
VI. Nyugdíjasok, tőkepénzesek stb. — <i>Retraités, rentiers, etc.</i>	3.200	2.689	137	80	258	2.680	378	84.0	4.3	2.5	8.1	83.8	11.8
VII.—VIII. Egyéb és ismeretlen foglalk. — <i>Autres et personnes de profession inconnue</i>	3.048	2.250	85	48	114	2.236	221	73.8	2.8	1.6	3.7	73.4	7.3
IX. Házi cselédek — <i>Domestiques</i>	1.308	1.171	56	29	19	1.021	213	89.5	4.3	2.2	1.5	78.0	16.3
Összesen — Total	47 556	38.785	2.232	1.080	4.292	40 655	5.034	81.6	4.7	2.3	9.0	85.5	10.6

(6.5%) között is, sőt sajtyszerűleg úgy a reformátusok, mint az ágostaiak még az őstermelésnél is átlagos arányukon felül vannak, ami teljesen szokatlan, mert a földművelő törzslakosság szokott egy-egy városban a bevándorlás dacára a legkevertlenebbül maradni. Feltűnően kevés viszont a református lakosság a bányászok között, mindössze 1.1%.

Az ágostaiak foglalkozás szerint való megoszlása meglehetősen egyenletes, az arányszámok kilengése 3.1%-tól (őstermelés) csupán 1.4% ig (kereskedelem) terjed.

Ami a két főnemzetiség szerepét illeti a foglalkozási csoportokban, legfeltűnőbb jelenség a németek magas aránya (40.4%) a

bányászat körében, a többi foglalkozási csoportban a német anyanyelvűek nem mutatnak túlnagy szélsőségeket. Legkevesebben vannak a közlekedési csoportban (4.1%), azután a kereskedelemben és értelmiségben (4.3%), legtöbben viszont, eltekintve a már említett bányásztól, a házcselédek között (16.3%).

A magyarság aránya többnyire reciprok értéke a németekének, a legmagyarabb foglalkozási csoport eszerint a közlekedés (94.8%), legkevésbé magyar természetesen a bányászat, ahol a magyarság aránya az abszolút többséget sem éri el (48.8%).

Még jobban kitűnik a különbség az egyes felekezeteknek a foglalkozásokban

22. Egyes fontosabb foglalkozási alcsoportok keresői a főbb vallásfelekezetek és nemzetiségek szerint 1920-ban.

Population active dans quelques importants sous-groupes de professions, suivant les principales confessions et nationalités, en 1920.

Megnevezés Désignation	Keresők összesen Population active au total	E b b ö l — D o n t											
		róm. kath. cath. r.	református calvinistes	ag. h. ev. luthér.	izraelita Israélit.	magyar Hongrois	német Allemands	róm. kath. cath. r.	református calvinistes	ag. h. ev. luthér.	izraelita Israélit.	magyar Hongrois	német Allemands
		abszolút számban nombres absolus					en — % - ban						
Nagybirtokosok 1000 kat. holdon felül Grands propriétaires, plus de 1000 arp. cad.	2	2	—	—	—	2	—	100.0	—	—	—	100.0	—
Középbirtokosok 100—1000 kat. holdig Moyens propriétaires, de 100 à 1000 arp. cad.	10	5	—	—	5	10	—	50.0	—	—	50.0	100.0	—
Bérlők 100 kat. holdon felül — Fermiers, plus de 100 arp. cad.	22	10	—	—	12	20	2	45.5	—	—	54.5	90.9	9.1
Kisbirtokos (kisbérlő) 50—100 kat. holdig — Petits propriétaires (petits fermiers), de 50 à 100 arp. cad.	9	8	—	—	1	6	3	88.9	—	—	11.1	66.7	33.3
Kisbirtokos (kisbérlő) 10—50 kat. holdig Petits propriétaires (petits fermiers), de 10 à 50 arp. cad.	35	25	—	—	10	29	5	71.4	—	—	28.6	82.9	14.3
Kisbirtokos (kisbérlő) 5—10 kat. holdig Petits propriétaires (petits fermiers), de 5 à 10 arp. cad.	41	34	—	3	4	34	4	82.9	—	7.3	9.8	82.9	9.8
Kisbirtokos (kisbérlő) 5 kat. holdon alul — Petits propriétaires (petits fermiers), moins de 5 arp. cad.	334	302	8	11	11	291	28	90.4	2.4	3.3	3.3	87.1	8.4
Gazdasági tisztviselők — Employés d'exploitation rurale	21	15	—	—	5	21	—	71.4	—	—	23.8	100.0	—
Gazdasági cselédek — Domestiques d'exploitation rurale	179	162	8	4	1	155	18	90.5	4.5	2.2	0.6	86.6	10.1
Mezőgazdasági munkások — Ouvriers agricoles	632	541	62	19	2	561	53	85.6	9.8	3.0	0.3	88.8	8.4
Erdészeti és szénégetés körében alkalmazott segédszemélyzet — Personnel auxiliaire forestier et faisant du charbon	17	16	1	—	—	15	—	94.1	5.9	—	—	88.2	—
Bányászati tisztviselők — Employés de mine	113	107	2	3	1	93	18	94.7	1.8	2.7	0.9	82.3	15.9
Bányászati egyéb segédszemélyzet Autre personnel auxil. minier	1.396	1.214	17	25	3	555	556	87.0	1.2	1.8	0.2	39.8	39.8
Önálló iparosok — Industriels	2.396	1.892	105	67	293	2.068	265	79.0	4.4	2.8	12.2	86.3	11.1
Ipari tisztviselők — Employés d'industrie	241	151	12	5	72	231	7	62.7	5.0	2.1	29.9	95.9	2.9
Ipar körében alkalmazott egyéb segédszemélyzet — Autre personnel auxil. d'industrie	6.481	5.717	301	159	245	5.723	639	88.2	4.6	2.5	3.8	88.3	9.9
Önállók a kereskedelem és hitel körében — Population active dans le commerce et les établiss. de crédit	1.064	513	35	11	488	967	65	48.2	3.3	1.0	45.9	90.9	6.1
Kereskedelem és hitel körében alkalmazott tisztviselők — Employés de commerce et d'établiss. de crédit	405	221	18	10	152	395	8	54.8	4.4	2.5	37.5	97.5	2.0
Kereskedelem és hitel körében alkalmazott egyéb segédszemélyzet — Autre personnel auxil. de commerce et d'établiss. de crédit	740	501	30	15	187	694	31	67.7	4.1	2.0	25.3	93.8	4.2
Közlekedés körében alkalmazott tisztviselők — Employés de voies de communicat.	366	283	32	19	30	355	11	77.3	8.7	5.2	8.2	97.0	3.0
Közlekedés körében alkalmazott egyéb segédszemélyzet — Autre personnel auxil. de voies de communicat.	1.031	862	104	31	19	968	50	83.6	10.1	3.0	1.8	93.9	4.9

elfoglalt szerepe tekintetében, ha az egyes foglalkozási csoportokat tovább részletezzük, különösen az alkalmaztatási viszony szempontjából.

Legérdekesebb és legjellemzőbb itt is természetesen az izraeliták szerepe. A birtokosok között a legalsóbb két birtokkategória kivételével, arányukon jóval felül szerepelnek, ugyancsak magas az arányuk a gazdasági tisztviselők között, ellenben a gazdasági cselédek és munkások között csak egészen minimális számban (0·6, 0·3%) található. Az iparban, a kereskedelemben és a közlekedésben is mindenütt jóval nagyobb arányban vannak az önállók és tisztviselők között, mint a segédszemélyzet körében. A róm. katolikusoknál természetesen fordított a helyzet és általában a reformátusoknál is, csupán a lutheránusok képeznek kivételt, pl. az önálló iparosok között többen

vannak, mint az ipari segédszemélyzet között, többen vannak a kereskedelmi tisztviselők között, mint a kereskedelmi segédszemélyzetben s a közlekedési tisztviselők között is magasabb arányban vannak, mint a közlekedési segédszemélyzetnél. A felsorolt foglalkozási csoportok közül feltűnő magas a reformátusok aránya a mezőgazdasági munkásoknál (9·8%) és a közlekedési segédszemélyzetnél, ahol már 10·1%-ra rúg.

A németek a kisbirtokosok egyes csoportjai között vannak a rendesnél magasabb arányban, az önálló iparosok között is még 11·1%-ot képviselnek, ellenben igen alacsony az arányuk a gazdasági ágak értelmiségében (2—3%).

Még a tulajdonképeni értelmiség egyes fontosabb alcsoportjainak felekezeti és nemzetiségi megoszlására vonatkozólag közlünk néhány adatot.

23. A közszolgálat és szabadfoglalkozások némely fontosabb alcsoportjaihoz tartozó keresők száma a főbb vallásfelekezetek és nemzetiségek szerint 1920-ban.

Population active dans quelques importants sous-groupes de services publics et de professions libérales, suivant les principales confessions et nationalités, en 1920.

Foglalkozási alcsoportok <i>Sous-groupes de professions</i>	Összes szám <i>Nombre total</i>	E b b ő l — D o n t											
		abszolút számban — <i>nom. abs.</i>						% - b a n					
		római kath. <i>cath. r.</i>	református <i>calvinistes</i>	ág. hitv. ev. <i>luthér.</i>	izraelita <i>isr.</i>	magyar <i>Hongrois</i>	német <i>Allemands</i>	római kath. <i>cath. r.</i>	református <i>calvinistes</i>	ág. hitv. ev. <i>luthér.</i>	izraelita <i>isr.</i>	magyar <i>Hongrois</i>	német <i>Allemands</i>
Állami tisztv. — <i>Fonctionnaires de l'Etat</i>	104	77	11	7	8	101	2	74·0	10·6	6·7	7·7	97·1	1·9
Városi tisztv. — <i>Fonctionnaires municipaux</i>	101	90	7	2	2	99	2	89·1	6·9	2·0	2·0	98·0	2·0
Bírák és ügyészek — <i>Juges et procureurs</i>	40	35	3	—	2	40	—	87·5	7·5	—	5·0	100·0	—
Bírósági, ügyészégi tisztv. — <i>Fonctionn. des tribunaux et de procur.</i>	50	38	4	2	5	48	2	76·0	8·0	4·0	10·0	96·0	4·0
Ügyvédek — <i>Avocats</i>	54	24	7	1	22	54	—	44·5	13·0	1·8	40·7	100·0	—
Elemi isk. tanítók és tanítónők — <i>Instituteurs et institutrices primaires</i>	137	127	1	2	5	135	2	92·7	0·7	1·5	3·7	98·5	1·5
Polgári isk. tanítók és tanítónők — <i>Instituteurs et institutrices d'école „bourgeoise“</i>	14	14	—	—	—	14	—	100·0	—	—	—	100·0	—
Középiskolai tanárok — <i>Professeurs d'école second.</i>	55	45	5	2	2	50	5	81·8	9·1	3·6	3·6	90·9	9·1
Orvosok — <i>Médecins</i>	46	11	3	2	29	46	—	23·9	6·5	4·4	63·0	100·0	—
Szülésznők — <i>Sages-femmes</i>	21	19	2	—	—	20	1	90·5	9·5	—	—	95·2	4·8
Színészek és színésznők — <i>Acteurs et actrices</i>	39	23	10	—	6	39	—	59·0	25·6	—	15·4	100·0	—

A felsorolt értelmiségi csoportok közül a róm. katolikusok 100%-ban szerepelnek a polgári iskolai tanítók és tanítónők között, 90%-on felül van az arányuk az elemi iskolai tanszemélyzet és a szülésznők körében. Feltűnő alacsony viszont a róm. katolikusok aránya az ügyvédek (44·5%) és még in-

kább az orvosok között (23·9%). Az orvosok között a zsidók vannak túlnyomó többségben és az ügyvédek között is felmegy arányuk 40·7%-ra. Átlagos arányuknál magasabban szerepelnek még az izraeliták a színészek és színésznők között (15·4%). Ugyancsak ez utóbbi csoportban található

a reformátusok legmagasabb aránya 25·6%-kal, kik egyébként a felsorolt értelmiségi csoportok mindegyikében magasabb arányt foglalnak el városi átlaguknál. Csúpn az elemi iskolai és polgári iskolai tan-személyzet köréből hiányoznak majdnem teljesen. Ágostaiak aránylag sokan (6·7%) vannak az állami tisztviselők között.

Ami a német anyanyelvűeket illeti, a középiskolai tanárok között vannak átlagukat megközelítő arányban, egyebütt számba alig vehető kisebbséggé zsugorodtak össze, vagy egyáltalán nem is találhatók. Az értelmiségnek vannak olyan csoportjai, amelyek rendszeren a törzslakosságból verbuválódnak (pl. városi tisztviselők, elemi iskolai tanítók), ezek összetétele mindig jobban hasonlít a törzslakosság összetételéhez. Másoknál azonban erősebben megváltoztathatja az összetételt külső elemek bevándorlása. Mindenesetre jellemző a megoszlás egy-egy adott időpontban s az említett külső behatások dacára bizonyos állandó folyamatokat mutat.

A népszámlálás alapján nagyjából megvan arra is a mód, hogy a lakosság társadalmi tagozódását megismerjük olyanformán, hogy az önállókat a polgársághoz, a tisztviselőket pedig — úgy az értelmiségi mint a gazdasági ágakban foglalkozó tisztviselőket — az értelmiséghez számítjuk, a nem önálló segédszemélyzetet pedig a munkásosztállyal vesszük egynek. Így állapítva meg a társadalmi csoportokat, a következő képet kapjuk (l. a 24. sz. táblát).

A városi lakosság jellegzetes vonásai domborodnak ki a fenti adatokból is. Pécsen is, mint más városokban, igen magas a munkásság aránya, jóval kisebb a polgárságé és az értelmiségé. A folyamat pedig az, hogy a háborúig fokozatosan kevesbedett aránylag a polgárság, viszont azonban az értelmiség olyan mértékben nőtt, hogy a kettőnek együttes súlya szinte azonos ma-

24. A lakosság társadalmi tagozódása az utolsó népszámlálás szerint.

Répartition sociale de la population suivant les quatre derniers recensements.

É v A n n é e	Száz lakos közül — <i>Proport. pour cent habit.</i>		
	önálló (polgárság) — <i>des personnes indépendantes (bourgeoisie)</i>	tisztviselő (értelmiség) — <i>des fonctionnaires (classe instruite)</i>	segédszemélyzet (munkásság) — <i>du personnel auxiliaire (ouvriers)</i>
1890 . .	24·5	6·6	68·9
1900 . .	22·8	8·5	68·7
1910 . .	22·4	8·8	68·8
1920 . .	27·7	10·1	62·2

radt évtizedeken keresztül. A háború és az összeomlás a nagyipart alapjában rendítette meg és sok apró egzisztenciát teremtett, az értelmiség pedig tovább nőtt, úgy, hogy ma az a helyzet, hogy nagyobb a polgárság súlya és az értelmiségé is, mint volt 30 évvel előbb. De ez csak átmeneti állapotnak látszik s valószínű, hogy az a nagy fejlődés, mely a népszámlálás óta mutatkozik, a nagyipar újabb megerősödése folytán legfőképp a munkásságot fogja gyarapítani.

A lélekszámról újabban közölt adatok azt mutatják, hogy Pécs hamarosan kiheverte a háború és megszállás pusztításait és különösen az egyetem odahelyezése folytán újabb nagy fellendülésnek néz elébe. A megszállás folytán elvesztette ugyan délvidéki bevándorló területeit s hogy ennek dacára ilyen nagyarányú fejlődést tud felmutatni, az bizonyítja Pécs város nagyszerű helyzeti energiáját, de lakóinak szorgalmát és életrealóságát is. Pécs nemcsak a magyarságnak és a magyarosodásnak tett nagy szolgálatokat a multban, de a művészetnek és a gazdasági fejlődés ügyének is, a jövőben pedig sokat várunk tőle ezeken kívül a magyar tudományosság fejlesztése terén, amelyre nemcsak jelene, de régi dicső multja alapján is predesztinálva van.

Kovács Alajos dr.

Szakoktatásunk az 1926/27. tanévben.

Enseignement professionnel dans l'année scolaire 1926/1927.

Résumé. Dans l'aperçu ci-dessous, nous parlons non seulement des écoles professionnelles proprement dites, mais aussi de celles qui s'occupent en général d'enseignement professionnel: cours complémentaires agricoles d'école primaires, écoles d'apprentis, Hautes écoles professionnelles. Les principales données des enseignements agricole, industriel et commercial figurent dans les tableaux I et II; celles des autres écoles (ou cours) professionnelles, dans le tableau IX.

Depuis la guerre, à l'enseignement professionnel de Hongrie, on a apporté plusieurs changements importants: création de nouvelles écoles, réorganisation d'écoles anciennes, etc. Bien que pour l'enseignement professionnel agricole, il y ait des établissements de premier ordre, cette branche demande un développement bien plus fort, car 56% de la population totale sont producteurs du sol. L'enseignement professionnel industriel satisfait mieux les besoins; c'est l'enseignement commercial qui est le plus développé. (Environ 20% de la population vivent d'industrie; 5%, de commerce.) Dans l'enseignement professionnel agricole et industriel, c'est au développement de l'instruction de second degré qu'on tend le plus; dans ce but ont été créés, en 1923—1924, des écoles supérieures d'agriculture, et le nombre des écoles d'industrie de jeunes filles a été aussi augmenté (par exemple, de 5 nouvelles écoles en 1926/1927).

L'enseignement professionnel industriel proprement dit est donné dans les écoles supérieures d'industrie, les écoles d'industrie de femmes, l'école des arts décoratifs, les écoles spéciales d'industrie du bois et des métaux et dans d'autres écoles de ce genre, ainsi qu'aux cours organisés par elles (la plupart de celles-ci sont entretenues par l'État). L'enseignement technique commercial comprend les écoles supérieures de commerce et les cours commerciaux connexes. Au degré élémentaire, les écoles d'apprentis donnent l'enseignement professionnel tant industriel que commercial.

Le tableau III renseigne sur les élèves des écoles d'apprentis; le tableau IV, sur ceux des écoles d'industrie et de commerce; le tableau V, sur les cours d'industrie.

Dans les tableaux VI, VII, VIII et dans les trois graphiques ci-après, nous présentons des données détaillées sur les écoles supérieures de commerce, qui de toutes les écoles professionnelles sont le mieux développées et le plus fréquentées.

*

A szakoktatással foglalkozó tanintézetek — jellegüket, szervezetüket, szorgalmi idejüket, továbbá a vezetést, felügyeletet gyakorló főhatóságukat tekintve — a legváltozatosabb képet nyújtják. A szakiskolai jelleg megállapítása magában sem könnyű feladat; tágabb értelemben az alább tárgyaltaknál még jóval több tanintézet volna a szakiskolák fogalomkörébe vonható, jöllehet a mértékül vett szempont így is elég széles körre terjed ki. Szakiskolák cím alatt rendszerint az iskoláknak csak egy sokkal kisebb körét szoktuk összefoglalni, t. i. azokat az iskolákat (tanfolyamokat), amelyek a népoktatási intézetek, a középfokú iskolák, valamint a főiskolák csoportjaiba nem illeszthetők be. Alábbi ismertetésünk azonban nem erre a megszokott, szűkebb körre szorítkozik, hanem kiemeli és körébe vonja az utóbb jelzett iskolacsoportok közül azokat az iskolafajokat is, amelyek a gazdasági élet valamelyik ágában (mezőgazdaságban, iparban, kereskedelemben) való foglalkozáshoz az elméleti vagy gyakorlati szakképesítést vannak hivatva megadni, így tehát az elemi iskolákkal kapcsolatos gazdasági továbbképző (ismétlő) iskolákat, az önálló (szaktanítós) gazdasági népiskolákat, a tanonciskolákat, a felső kereskedelmi iskolákat, valamint a főiskolák közül a gazdasági irányúakat is. Ezenkívül még a művészeti irányú felsőfokú tanintézetek egynémelyike, valamint a magasabb (közigazgatási, közlekedési, stb.) tanfolyamok is itt említhetők meg.

Gazdasági irányú szakiskoláinkat mindenekelőtt, a gazdasági élet három főágának megfelelően, mint mezőgazdasági, ipari (bányászati) és kereskedelmi szakiskolákat (tanfolyamokat) csoportosítjuk. A fennmaradó többi szakiskolát pedig egyéb szakiskolák címe alatt tárgyaljuk. Adatainkat az ennek megfelelő alábbi négy fejezetben közöljük.

I. *Mezőgazdasági szakoktatásunk* legsőfokú szervei az elemi oktatás keretébe beillesztett s az elemi mindennapi iskolákkal kapcsolatos gazdasági továbbképző (ismétlő) iskolák, valamint az önálló (szaktanító) gazdasági iskolák. A nevezett iskolák a háború alatt történt elhanyagolás után a legutóbbi 5—6 év alatt fokozatosan visszanyerték életképességüket; a tanulók száma a háború utáni tanévekben mindössze 30—40 ezer között mozgott, az 1925/26. tanévben pedig már 110 ezren felül állott s a legutóbbi tanévben is gyarapodott (124 ezer).

A magasabb fokú mezőgazdasági tanintézetek közül ki kell emelnünk az 1923/24. óta (a vallás- és közoktatásügyi minisztérium fennhatósága alatt) működő felsőmezőgazdasági iskolákat. Az 1926/27. tanévben már öt ilyen intézetünk volt; a tanulók száma (414) az előző tanévhez képest mintegy 60%-kal emelkedett. A nevezett iskolák a középfokú mezőgazdasági szakoktatást látják el, mint négy évfolyamú intézetek. (Meg kell itt említenünk, hogy az 1927/28. tanévben a földművelésügyi minisztérium hatáskörében is létesült egy középfokú gazdasági tanintézet, Szarvason.)

Középfokúak, azaz olyan iskolák, amelyeknek kötelekébe a tanulók a középfokú iskola négy osztályának elvégzése után vétetnek fel, még az esztergomi erdőgazdasági szakiskola (két évfolyammal), a sárvári mezőgazdasági tejipari szakiskola (egy évfolyammal) és a budafoki pincemesteri szakiskola (egy évfolyammal), végül a női gazdasági tanintézetek közül, amelyek részben két, részben három évfolyamosok, öt iskola és a kertészeti szakiskolák közül két iskola (mindkettő három évfolyamos). A többi — fel nem sorolt — mezőgazdasági szakiskolák *alsőfokúak*; ezek közül a gödöllői baromfitenyésztő munkásnőket képző iskola, valamint az erdőőri és vadőri iskolák, továbbá a kiséri tejműködő iskola *egy évfolyamosak*, a szőlészeti és borászati szakiskolák, a téli gazdasági iskolák, a gödöllői méhészeti szakiskola s végül a bajai kertészegdképző iskola pedig *két évfolyamosak*.

Az elemi oktatás és a felsőoktatás között eszerint 42 olyan szakiskola áll, amelyik mezőgazdasági oktatással foglalkozik. Ezeket az iskolákat 12 (4 községi, 4 r. kath., 3 társulati és 1 magánjellegű) intézet kivételével az állam tartja fenn.

Az összes tanulók száma 1926/27-ben kerek számban 1.500 volt, mintegy 400-zal több az előző évi létszámmal.

A szakoktatást felsőfokon ellátó intézetek (a közgazdaságtudományi kar mezőgazdasági szakosztálya, a gazdasági akadémia, az állatorvosi főiskola, a bányász és erdőmérnöki főiskola erdőmérnöki szakosztálya) hallgatóinak legfontosabb adatait legutóbb (az 1926/27. tanévről) a Statisztikai Szemle 1927. évi 11. számában az egyetemek és főiskolák adatai közt közöltük. Kivülük még felsőfokú mezőgazdasági tanintézetnek tekinthető a pápai gazdasági tanítóképző intézet, amely az 1925/26. tanév óta szünetel, valamint a kecskeméti gazdasági tanítónőképző intézet és a m. kir. felsőbb szőlő- és borgazdasági tanfolyam. Az első két intézet kötelekébe ugyanis a tanulók tanítói oklevéllel, az utóbb említett tanfolyamra pedig a hallgatók gazdasági (illetve hasonló jellegű más főiskolai) oklevéllel vétetnek fel. A közép- és felsőfokú iskolák közt mintegy középhelyet foglal el a m. kir. kertészeti tanintézet, amelyre a tanulók a középiskola hat osztályának (illetve hasonló fokozatú más iskolának) az elvégzése és egyévi gyakorlat után vétetnek fel.

A felsorolt felsőfokú mezőgazdasági tanintézetek egyébként valamennyien államiak.

A mezőgazdasági szakiskolák legfontosabb adatait az I. sz. táblán közöljük, megjegyezve itt, hogy ezekről az iskolákról (az 1925/26. tanévet illetőleg) a Statisztikai Szemle 1927. évi 5. száma már közölt egy részletesebb ismertetést.

II. *Ipari szakoktatásunk* ismertetése előtt meg kell emlékeznünk a *bányászati* szakoktatásról is. Ebben az irányban csak alsó- és felsőfokon fejlődött ki a szakoktatás. Alsőfokon az altiszteket képző szénbányásziskolák látják el a tanítást. Ilyen iskolánk kettő van és pedig Tatabányán és Pécsen. Az utóbbi iskola az 1924/25. tanévben működött utoljára (26 tanulóval), azóta szünetel. A tatabányai iskola, amelyet a Magyar Általános Kőszénbánya R.-t. tart fenn, viszont az 1922/23. tanév óta működik; legutóbb (1926/27-ben) 76 tanulója volt; a tanítást 13 tanerő látta el. Évfolyamainak száma kettő. A korábbi tanévekben még Salgótarjánban működött hasonló iskola; a folyó tanévben viszont Ózdon nyílt meg egy szénbányásziskola.

I. A mezőgazdasági szakiskolák (tanfolyamok) fontosabb adatai az 1926/27. tanévben.

Données principales des écoles (cours) d'agriculture, année scolaire 1926/27.

A tanintézetek neve <i>Genre de l'établissement d'enseignement</i>	Az intézetek száma <i>Nombre des écoles</i>	A tanerők (előadók) <i>Personnel enseignant (chargés de cours compris)</i>		A tanulók (hallgatók) száma <i>Nombre des élèves (ou étudiants)</i>
		össz. száma <i>total</i>	közül rendezés tanár <i>dont prof. ordinaires</i>	
Elemi szakoktatás. — Enseignement professionn. primaire				
Gazdasági továbbképző (ismétlő) népiskolák — <i>Écoles prim. complémentaires d'agriculture</i>	1.182	1)	1)	106.717
Önálló (szaktanítós) gazdasági népiskolák — <i>Écoles indépendantes d'agriculture (avec des instituteurs professionnels)</i>	48	135	—	17.468
Összesen — Total	1.230	—	—	124.185
Magasabb (alsó- és középfokú) szakoktatás. — Enseignement professionn. secondaire (de degré inférieur et moyen)				
Felső mezőgazdasági iskolák — <i>Écoles supér. d'économie rurale</i>	5	60	39	414
Női gazdasági tanintézetek — <i>Écoles d'agriculture pour femmes</i>	8	55	23	265
Földmivesiskolák — <i>Écoles de cultivateurs</i>	9	46	19	271
Szőlészeti és borászati szakiskolák — <i>Écoles de viticulture et d'oenologie</i>	5	21	6	79
Kertészeti szakiskolák — <i>Écoles d'horticulture</i>	4	40	7	145
Erdészeti szakiskolák — <i>Écoles professionn. forestières</i>	3	18	13	70
Méhészeti szakiskola — <i>Écoles professionn. d'apiculture</i>	1	2	2	23
Tejgazdasági szakiskolák — <i>Écoles professionn. de laiterie</i>	2	7	4	31
Téli gazdasági iskolák ²⁾ — <i>Écoles d'hiver d'agriculture²⁾</i>	5	16	9	207
Összesen — Total	42	265	122	1.505
Felső szakoktatás — Enseignement professionn. supérieur				
Közgazd. tud. Kar mezőgazdasági szakcsoportja — <i>Groupe d'économie rurale de la Faculté des sciences économiques</i>	1	3)	3)	198
Gazdasági akadémiák — <i>Académies d'agriculture</i>	3	42	29	682
Gazdasági tanítónőképző intézet — <i>École normale d'agricult. d'institutrices</i>	1	5	3	11
Felsőbb szőlő- és borgazdasági tanfolyam ⁴⁾ — <i>Cours supér. de viticult. et d'oenologie⁴⁾</i>	1	10	—	14
Állatorvosi főiskola — <i>Haute école vétérinaire</i>	1	36	9	261
Bánya- és erdőmérnöki főiskola erdőmérnöki szakosztálya — <i>Section d'ingénieurs forestiers de la Haute école d'ingénieurs miniers et forestiers</i>	1	5) 30	5) 22	84
Összesen — Total	8	123	63	1.250

¹⁾ A tanítást az elemi népiskolák tanítói látják el. — *L'enseignement est assuré par les instituteurs primaires.*

²⁾ A Vitézi Rend örkényi gazdaképző iskolájával együtt. — *Y compris l'école de cultivateurs d'Örkény de l'Ordre des Héros de guerre.*

³⁾ Külön (a többi szakcsoportoktól elkülönítve) nem mutatható ki. — *Ne peut être relevé séparément des autres groupes.*

⁴⁾ Okleveles egyének részére. — *Pour des personnes brevetées.*

⁵⁾ A bányamérnöki szakon ugyanezek a tanárok tanítanak. — *Dans la section d'ingénieurs miniers, les mêmes professeurs enseignent.*

A bányászati ismeretekben való felsőfokú kiképzés a soproni bánya- és erdőmérnöki főiskola bányászati osztályán történik. Az 1926/27. tanévben ennek az osztálynak 62 hallgatója volt. Ugyanennek a főiskolának vas- és fémkohómérnöki osztálya is van, amelyen a hallgatók száma 1926/27-ben 15 volt. A jelzett tanévben

bányamérnöki oklevelet 25-en szereztek; ezenkívül kiadatott 1 fém- és 7 vaskohómérnöki oklevél.

Ipari szakoktatásunk legelső pillérei az ipari üzemekben alkalmazott tanoncok kiképzését szolgáló s túlnyomó részben a községek által fenntartott iparostanonc-iskolák. (A fővárosban ugyan alsófokon az elemi is-

II. Az ipari és kereskedelmi szakiskolák (tanfolyamok) fontosabb adatai az 1926/27. tanévben.
Données principales des écoles professionnelles (et cours) d'industrie et de commerce, année scolaire 1926—27.

A tanintézetek neve <i>Genre de l'établissement d'enseignement</i>	Az intézetek száma <i>Nombre des établissements, d'enseignem.</i>	A tanerők (előadók) <i>Personnel enseignant (et chargés de cours)</i>		A tanulók (hallgatók) száma <i>Nombre des élèves (étudiants)</i>
		Összes száma <i>nombre total</i>	közül rendes tanár - dont professeurs ordinaires	
I. Bányászati szakoktatás — Enseignement professionnel minier.				
1. Szénbányásziskolák — <i>Ecoles minière de mines de charbon</i>	1) ¹⁾ 2	13	1	76
2. A bánya- és erdőmérnöki főiskola bányamérnöki szakosztálya <i>Section d'ingénieurs miniers de la Haute école d'ingénieurs miniers et forestiers</i>	1	2) ²⁾ 30	2) ²⁾ 22	3) ³⁾ 77
II. Ipari szakoktatás — Enseignement professionnel industriel.				
1. Iparostanonc-iskolák — <i>Ecoles d'apprentis d'industrie</i>	414	3.191	—	4) ⁴⁾ 69.376
2. Ipari szakiskolák: — <i>Ecoles professionn. d'industrie:</i>				
Iparművészeti iskola — <i>Ecoles d'industrie de l'Art</i>	1	31	14	250
Felsőiparisiskolák — <i>Ecoles supérieures d'industrie</i>	3	74	49	1.096
Iparrajziskola — <i>Ecole de dessin industr.</i>	1	49	34	889
Fa- és fémipari szakiskolák — <i>Ecoles professionn. d'industrie du bois et des métaux</i>	7	47	27	410
Nőiiparisiskolák — <i>Ecoles industr. pour femmes</i>	21	227	142	1.632
Egyéb ipari szakiskolák — <i>Autres écoles professionn. d'industrie</i>	6	49	10	370
2. Összesen — <i>Total</i>	39	477	276	4.647
3. Ipari szaktanfolyamok — <i>Cours professionn. d'industrie</i>	135	5) ⁵⁾ --	—	5.706
4. Műegyetem: — <i>Polytechnique:</i>				
a) Vegyészmérnöki és egyetemes osztály — <i>Section d'ingénieurs chimistes et univ.</i>	1	41	8	138
b) Építészeti osztály — <i>Section d'architecture</i>	1	18	7	279
c) Mérnöki osztály — <i>Section d'ingénieurs</i>	1	18	11	297
d) Gépészmérnöki osztály — <i>Section d'ingénieurs-mécaucie</i>	1	24	8	1.029
4. Összesen — <i>Total</i>	4	101	34	1.743
III. Kereskedelmi szakoktatás — Enseignement professionnel commercial.				
1. Kereskedőtanonc-iskolák — <i>Ecoles d'apprentis de commerce</i>	36	227	—	6) ⁶⁾ 6.581
2. Felsőkereskedelmi iskolák: — <i>Ecoles supérieures de commerce:</i>				
a) Fiúiskolák — <i>Ecoles de garçons</i>	33	475	281	7.914
b) Leányiskolák — <i>Ecoles de j. filles</i>	16	226	132	2.644
2. Összesen — <i>Total</i>	49	701	413	10.558
3. Kereskedelmi szaktanfolyamok: — <i>Cours professionn. de commerce:</i>				
a) Szabad tanítástervű tanfolyamok — <i>Cours à programme d'enseignem. libre</i>	25	193	—	1.175
b) Középiskolát végzetek tanfolyamai — <i>Cours pour personnes ayant fait une école secondaire</i>	3	40	—	132
3. Összesen — <i>Total</i>	28	233	—	1.307
4. Közgazdaságtudományi Kar kereskedelmi szakcsoportja — <i>Groupe commercial de la Faculté des sciences économiques</i>	1	7) ⁷⁾	7) ⁷⁾	501

1) A pécsi szénbányaiskola szünetelt. — *L'école de mineurs de charbon de Pécs ne fonctionnait pas.*

2) Az erdőmérnöki szakon ugyanezek a tanárok tanítanak. — *Dans la section d'ingénieurs forest., les mêmes professeurs enseignent.*

3) A vas- és fémkohómérnöki szakosztállyal együtt. — *Y compris la section d'ingénieurs métallurg.*

4) Csak iparostanoncok. — *Apprentis d'industrie seulement.*

5) A tanítást az ipari szakiskolák tanerei látják el. — *L'enseignement est assuré par le personnel enseign. d'écoles professionn. d'industrie.*

6) Az iparostanonc-iskolákba járó kereskedőtanoncokkal (2.330) együtt. — *Y compris les apprentis de commerce (2.330) ayant suivi les écoles d'apprentis d'industrie.*

7) Tanárainak száma az összes tanárok számától nem választható külön. — *Le nombre des professeurs ne peut être séparé de celui de tous les professeurs de cette Faculté.*

kolákban is folyik iparoktatás, amennyiben a város külső részeiben a gazdasági és háztartási továbbképző iskolákon kívül még ipari irányúak is szerveztettek az ipari pályára készülő, de még el nem szerződött tanoncok részére; az ipari kiképzésnek ez az ága azonban egyelőre csak helyi jelentőségű és kezdetleges). Az 1926/27. tanévben fennállott összes 450 tanonciskola közül 414 volt iparostanonc-iskola. Ezek az iskolák három, illetve négy évfolyamúak. A negyedik osztály az ú. n. továbbképző osztály. Ilyen osztálya 195 iparostanonc-iskolának volt. Ezenkívül az iskolák nagy részének (174) előkészítő osztálya is van a kellő előképzettséggel nem bíró tanoncoknak a tanulmányokba való bevezetése céljából. (Ezeknek az osztályoknak a látogatottságáról némi képet nyerhetünk, ha megemlítjük, hogy az előkészítő osztályokba a tanulóknak közel 8%-a járt, a továbbképző osztályt pedig az összes tanulóknak 6%-a látogatta.) Szervezetre nézve az iparostanonc-iskolák $\frac{2}{3}$ -a általános, $\frac{1}{3}$ -a pedig szakirányú. A háború óta az utóbbiak száma általában jobban gyarapodott.

A tanonciskolák működését, hasonlóan az elemi iskolai továbbképző (ismétlő) tanfolyamokéhoz, a háborús viszonyok rendkívül gátolták. Az iskolák egyre-másra beszüntették ezidőben a működésüket, a tanulók száma viszont állandóan gyérült. A háború után is még jó ideig tartott, amíg az elnéptelenedett tanonciskolák ismét benépesültek (olyan arányban, amint ez az elemi iskolai továbbképző tanfolyamoknál is történt) s lassankint új élet indult meg a tanoncoktatás terén. Összevetve ugyanis adatainkat az 1920/21. tanévekkel, azt látjuk, hogy az iparostanonc-iskolák száma 6 év alatt 52%-kal (272-ről 414-re), az ezeknél alkalmazott tanerők száma 83%-kal (1.741-ről 3.191-re) emelkedett, míg az idejáró iparostanoncok száma hasonló arányú — 73%-os — növekedést mutat, amennyiben 1920/21-ben 40 ezer, 1926/27-ben pedig 69 ezer volt ez a létszám. Ehhez képest mint örvendetes tényt állapíthatjuk meg azt, hogy amíg a háború előtt (1913/14-ben) a mai Magyarország területén az iparostanonc-iskoláknak (az idejáró, mindössze 3%-ot tevő kereskedőtanoncokat is beleszámítva) 55 ezer tanulója volt, a legutóbbi tanévben ez a létszám jóval többet (közel 72 ezret) tett.

Ugyanez áll a tanszemélyzetre nézve, amely kevés kivétellel az elemi iskolai tanítók közül kerül ki s amelynek megszervezése a háború után az átmeneti viszonyok miatt sok ideig rendkívül nagy nehézségbe ütközött. A háború előtt ugyanis az iparostanonc-iskolai tanerők száma 2.878 volt a mai területen, míg a legutóbbi tanév enél már jóval nagyobb létszámot mutat fel. Ennek ellenére a tanítószemélyzet gyarapodása, a tanulók számához viszonyítva, nem mondható kielégítőnek. Az 1922/23. tanév óta, amikor 27 tanuló jutott egy tanerőre, a legutóbbi tanévig ugyan javulás észlelhető (22,5 tanuló egy tanerőre), de a háború előtti viszonyokhoz képest (1913/14-ben 19,2 tanuló esett egy tanerőre) még mindig nem eléggé javult a helyzet.

Az iparostanoncok között meglehetősen nagy számmal találunk leányokat: 69 ezer iparostanonc tanuló közül 11 és fél ezer leány, ami 16,5%-ot jelent. A leányok oktatása céljából külön leányiskolák állanak fenn (számuk 31), de e mellett a fiúk és leányok együttes tanítását szolgáló több (63) közös iskolát is találunk. Az iskolák többi része fiúiskola. A leánytanulók aránya a háború után lényegesen emelkedett: 4—5 évvel ezelőtt még csak 10%-ot tett.

A tanulók egyéb viszonyait (kor, vallás, anyanyelv) feltüntető adatokat egyébként a III. sz. táblán közöljük. Itt legfeljebb azt emelhetjük ki, hogy a tanulóknak csupán $\frac{1}{4}$ része tartozik az ismétlő tanköteles (12—14 éves) korúak csoportjába, míg $\frac{3}{4}$ részük az azon felüli korban van, továbbá, hogy vallásra nézve az iparostanonctanulók közt a róm. katolikusok az országos aránynál jóval nagyobb, a reformátusok viszont ennél kisebb arányban vannak képviselve.

Az ipari szakoktatással foglalkozó tanintézetek második, színvonalra nézve is jóval jelentékenyebb körébe az egésznapos tanítással foglalkozó, tulajdonképeni ipari szakiskolák tartoznak. Ezek az iskolák, bár kevés kivétellel középfokúak, nem nyújtanak képesítést a felsőfokú tanintézetekre való feljutáshoz, hanem a gyakorlati életre készíteneek elő. Ehhez képest, amennyiben a műegyetemet, mint az ipari szakoktatás legmagasabb fokú intézményét tekintjük, az alsó- és felsőfokú iparoktatás között

III. Az iparos- és kereskedőtanonc-iskolák tanulói az 1926/27. tanévben.

Elèves des écoles d'apprentis d'industrie et de commerce, année scolaire 1926/27.

A tanulók csoportjai Groupes des élèves	A tanulók összes száma — Nombre total des élèves	Kor — Age		Vallás — Religion					Anyanyelv — Lang. mat.			
		12—14 éves 12—14 ans	15 éves és idősebb — 15 ans et plus	római kath. cath. r.	ref. — calvin.	ág. hitv. ev. luther.	izraelita — isr.	egyéb — autres	magyar hongrois	német allemand	egyéb — autres	
I. Iparostanonc-iskolák. <i>Ecoles d'apprentis d'industrie.</i>												
a) Iparostanoncok — <i>Apprentis d'industrie</i>	69.376	16.988	52.388	46.287	12.918	4.156	4.748	1.267	66.314	2.440	622	
Ebből leány — <i>Dont filles</i>	11.443	3.408	8.035	7.269	1.698	567	1.785	124	11.265	137	41	
%	16·5	20·1	15·3	15·7	13·1	13·6	37·5	9·8	17·0	5·6	6·6	
b) Kereskedőtanoncok — <i>Apprentis de commerce</i>	2.330	824	1.506	1.205	491	160	424	50	2.203	93	34	
Ebből leány — <i>Dont filles</i>	43	17	26	24	15	—	4	—	43	.	.	
%	1·8	2·1	1·7	2·0	3·1	—	0·9	—	2·0	.	.	
Összesen (I. a és b) — <i>Total (I. a et b)</i>	71.706	17.812	53.894	47.492	13.409	4.316	5.172	1.317	68.517	2.533	656	
Ebből leány — <i>Dont filles</i>	11.486	3.425	8.061	7.293	1.713	567	1.789	124	11.308	137	41	
%	16·0	19·2	15·0	15·4	12·8	13·1	34·6	9·4	16·5	5·4	6·3	
II. Kereskedőtanonc-iskolák. <i>Ecoles d'apprentis de commerce.</i>												
Kereskedőtanoncok — <i>Apprentis de commerce</i>	4.251	1.003	3.248	2.134	612	171	1.285	49	4.190	53	8	
A tanoncok szak szerint és együtt: <i>Apprentis par branche et au total:</i>												
Iparostanoncok (I. a) — <i>Apprentis d'industrie (I. a)</i>	szám nombre	69.376	16.988	52.388	46.287	12.918	4.156	4.748	1.267	66.314	2.440	622
Kereskedőtanoncok (I. b és II) — <i>Apprentis de commerce (I. b et II.)</i>		6.581	1.827	4.754	3.339	1.103	331	1.709	99	6.393	146	42
Iparos- és kereskedőtanoncok együtt — <i>Apprentis d'ind. et de commerce au total</i>		75.957	18.815	57.142	49.626	14.021	4.487	6.457	1.366	72.707	2.586	664
Iparostanoncok — <i>Apprentis d'industrie</i>	%	100·0	24·5	75·5	66·7	18·6	6·0	6·9	1·8	95·6	3·5	0·9
Kereskedőtanoncok — <i>Apprentis de commerce</i>		100·0	27·8	72·2	50·7	16·8	5·0	26·0	1·5	97·2	2·2	0·6
Iparos- és kereskedőtanoncok együtt — <i>Apprentis d'ind. et de commerce au total</i>		100·0	24·8	75·2	65·3	18·5	5·9	8·5	1·8	95·7	3·4	0·9

nincs meg az áthidalás, a középfokú iparoktatás nem tölti be ezt a szerepet, ellenében a hasonló rangú többi középfokú iskolákkal, amelyek — ha több-kevesebb kiegészítő tanulmánnyal is — a felsőfokú tanintézetekhez vezetnek.

A szakoktatásnak ebbe a csoportjába a következő tanintézetek tartoznak: 1. Az iparművészeti iskola, 2. a felsőipariskolák, 3. az iparrajziskola, 4. a fa- és fémipari szakiskolák, 5. a nőipariskolák, 6. egyéb ipari szakiskolák. Valamennyi tanintézet középfokú, csupán a 6. pont alá sorozottak közt találunk három alsófokú

iskolát, azaz olyant, amely a középfokú iskolák négy első osztályánál alacsonyabb végzettséggel is felveszi a tanulókat.

1. Az Országos m. kir. *iparművészeti iskola* a közoktatásügyi minisztérium hatáskörébe tartozik s célja az iparművészek nevelésén kívül az iparosokat művészi irányban tovább vezetni és az iparoktatás számára iparművészeti szaktanítókat képezni. Rendes tanfolyama hat évig tart és két részre, alsó- és felsőfokú tanfolyamra tagozódik. Mindkét tagozat hároméves. A rendszeres tanfolyam szakosztályai: 1. belső építőművészeti, 2. díszítő festészeti, 3. dí-

szítő szobrászati, 4. grafikai, 5. keramikai, 6. ötvös-ékszerész és zománczó, 7. textilszakosztály.

Az 1926/27. tanévben 250 volt a vizsgázott tanulók száma ebben a magas színvonalon álló népes tanintézetben s ezek közül 59-nek teljes középiskolai, illetve ezzel egyenrangú végzettsége volt, 88 a középiskola magasabb (V—VII.) osztályának, 103 pedig a középiskola IV. osztályának megfelelő végzettséget mutatott fel. A tanítást 31 tanár látta el és pedig 17 rendes, 2 helyettes tanár, 3 tanársegéd, 6 óraadó tanár és 3 szaktanítónő.

2. A *felsőipariskolák* a felsőmezőgazdasági és felsőkereskedelmi iskolákkal azonos fokozatú tanintézetek, amennyiben az iparoktatási intézetek közt a felső tagozatot képviselik. A kiképzés időtartama azonban — a másik két (4 évfolyamos) iskolafajtól eltérően — csak három év. Ezek az intézetek államiak és főhatóságuk a kereskedelmi minisztérium (iparoktatási főigazgatóság). Ilyen intézetünk három van: 1. a budapesti felsőipariskola (a Technológiai intézet mellett), négy (gépészeti, vas- és fémipari, faipari, vegyészeti) szakosztállyal, 2. a budapesti (Thököly-úti) felső építőipariskola és 3. a szegedi felsőipariskola (csupán gépészeti irányú). Legnagyobb arányú a budapesti intézet, közel félezer tanulóval. A tanulók száma egyébként a három intézetben együttesen 1.096. A tanulók előképzettsége általában a középfokú (többnyire polgári) iskolának IV. osztálya. A tanárok száma 77 (52 rendes és 25 óraadó tanár).

3. Szakiskoláink közt a legnépesebb, a legrégebb (1773 óta áll fenn) és egyúttal egyike a legmintaszerűbbeknek a székesfővárosi községi *iparrajziskola*. Évfolyamainak száma az előkészítő rajzosztályon kettő, a műhelyoktatáson kettő, illetve három. Ezenkívül továbbképző (esti) tanfolyamok is állanak fenn és egy építőipari téli tanfolyam. A tanárok száma 49, a tanév végén jelen volt tanulóké pedig 889.

4. Külön, önálló csoportként tekinthetjük a *fa- és fémipari szakiskolákat*. Három évfolyamosak. A kereskedelmi minisztérium fennhatósága alatt állanak. Összesen 7 ilyen szakiskolánk működik és pedig 3 fa- és fémipari, 2 viszont csak fa- és 2 csak fémipari. A tanárok száma 47 (27 rendes, 20 másféle), a tanulók száma 410.

5. A *nőiipariskolák* célja a nőknek a női kézimunkában s általában a nők hivatás-

körébe tartozó egyéb munkákban való kiképzése. Összesen 21 ilyen iskoláról számolhatunk be, köztük 3 állami, 10 községi, 7 r. kath. és 1 egyesületi jellegű intézet. Az állami intézetek közül a budapesti (Rákóczi-téri) iskola a kereskedelmi, a másik két állami intézet (Sopronban és Újpesten) a közoktatásügyi minisztérium fennhatósága alatt áll. A nőipariskolák három évfolyamosak. A legnagyobb ilyenmű intézet a budapesti (Rákóczi-téri), amelynek a budai oldalon fiókinézete is van. Az említett intézet 1873 óta működik; 6 szakosztálya van, amelyeken 524 növendék tanult. (A többi nőipariskolák tanulóinak legnagyobb létszáma 80—85). A nőipariskolák összes növendékeinek 37%-a erre az egy intézetre esik. A tanulmányi idő a különféle szakosztályok szerint egy vagy két év, de ezenkívül továbbképző osztály is áll fenn (egy évfolyammal).

A nőipariskolák száma az utolsó évtizedben jelentősen gyarapodott; a fennálló 21 iskola közül 13 a háború óta keletkezett és pedig 5 intézet legújabban, az 1926/27. tanévben.

Az összes nőipariskolai tanulók száma 1.632, akiknek zöme a 14—18 éves korban van; alig $\frac{1}{10}$ részük tartozik a 19 éves, illetve idősebb korúak közé. A tanerők száma 227 (142 rendes tanár, 85 másféle)

6. Egyéb ipari szakiskoláink között összesen 6 tanintézet szerepel:

a) A budapesti állami *mechanikai és elektromosipari szakiskola*, a kereskedelmi minisztérium fennhatósága alatt. Azonos szervezetű a fa- és fémipari szakiskolákkal, tehát három évfolyamos középfokú tanintézet. Az 1926/27. tanévben 86 tanulója volt, 15 tanárral.

b) A budapesti állami *textilipariskola*, ugyancsak a kereskedelmi minisztérium hatáskörében. Ezidőszerint csak az egyévi tanfolyamból álló szövőmesterképző tagozata működik. 1926/27-ben 24 tanulója volt.

c) a budapesti székesfővárosi *drogista-továbbképző tanfolyam*. Egy évfolyamos és tulajdonképpen kapcsolatos a négy évfolyamos drogista-szakiskolával, amely a tanoncok kiképzésével foglalkozik s így a tanonciskolák körébe tartozik. A nevezett tanfolyamnak 1926/27-ben 21 tanulója volt.

d) A váci állami *„Hadiárvák bőripari szakiskolája”*. Az 1921. évben létesült a népjóléti és munkaügyi minisztérium fenn-

IV. Az ipari szakiskolák és a felsőkereskedelmi iskolák tanulói az 1925/26. és az 1926/27. tanévekben.
Elèves des écoles professionnelles d'industrie et des écoles supérieures de commerce, années scolaires 1925—26 et 1926—27.

Az iskolák neve, tanév <i>Année scolaire, et genre d'école</i>	Összesen — Total	Kor — Par âge						Honosság <i>Qualité de ressortiss.</i>		Szülő, gyám stb. lakóhelye <i>Domicile des parents, tuteurs, etc.</i>					
		14 éves és fiatalabb <i>14 ans et moins</i>	15	16	17	18	19 éves és idősebb <i>19 ans et plus</i>	Magyar — Hongrois	Külföldi — Étrangers	Az iskola székhelye — <i>Au siège de l'école</i>	Ugyanazon vm. más községe — <i>Autr. com- mune, dit même com.</i>	Mai Magyarország, más vármegyéje — <i>Autr. com- m. de la Hongrie act.</i>	Elszakított terület — <i>Ter- ritories détachés de la Hongr.</i>	Más külföld — <i>Autrangers à l'étranger</i>	
															éves — ans
I. Ipari szakiskolák — Ecoles professionn. d'industrie															
1925/26	4.556	682	705	852	772	571	974	4 370	186	2 374	1.148	895	135	4	
%	100 0	15 0	15 5	18 7	16 9	12 5	21 4	95 9	4 1	52 1	25 2	19 6	3 0	0 1	
1926/27															
Iparművészeti iskola — <i>Ecole d'industrie de l'Art.</i>	250	—	21	39	33	40	117	210	40	109	39	62	38	2	
Felsőiparisiskolák — <i>Ecoles supér. d'industrie</i>	1.096	24	84	160	191	193	444	1.040	56	357	219	464	55	1	
Iparrajziskola — <i>Ecole de dessin industr.</i>	889	39	81	132	142	132	363	883	6	679	158	46	5	1	
Fa- és fémipari szakiskolák — <i>Ecoles professionn. d'industrie du bois et des métaux</i>	410	61	78	98	90	51	32	403	7	160	129	115	6	—	
Nőiparisiskolák — <i>Ecoles d'industrie pour femmes</i>	1.632	331	413	377	249	120	142	1.619	13	1.145	392	83	12	—	
Egyéb ipari szakiskolák — <i>Autr. écoles professionn. d'industrie</i>	370	64	74	65	67	43	57	367	3	118	115	135	2	—	
Összesen — Total:	4.647	519	751	871	772	579	1.155	4.522	125	2.568	1.052	905	118	4	
%	100 0	11 2	16 2	18 7	16 6	12 5	24 8	97 3	2 7	55 3	22 6	19 5	2 5	0 1	
II. Felsőkereskedelmi iskolák <i>Ecoles supérieures de commerce</i>															
1925/26															
Fiúiskolák — <i>Ecoles de garçons</i>	számsz. nombère	7.610	936	1.490	1.708	1.502	966	1.008	7.485	125	5.018	1.438	1.009	141	4
Leányiskolák — <i>Ecoles de j. filles</i>		2.594	557	705	604	439	194	95	2.564	30	1.992	360	212	27	3
Összesen — Total:	10.204	1.493	2.195	2.312	1.941	1.160	1.103	10.049	155	7.010	1.798	1.221	168	7	
Fiúiskolák — <i>Ecoles de garçons</i>	En % ban	100 0	12 3	19 6	22 4	19 7	12 7	13 3	98 4	1 6	65 9	18 9	13 3	1 8	0 1
Leányiskolák — <i>Ecoles de j. filles</i>		100 0	21 5	27 2	23 3	16 9	7 5	3 6	98 8	1 2	76 8	13 9	8 2	1 0	0 1
Összesen — Total		100 0	14 6	21 5	22 7	19 0	11 4	10 8	98 5	1 5	68 7	17 6	12 0	1 6	0 1
1926/27															
Fiúiskolák — <i>Ecoles de garçons</i>	számsz. nombère	7.914	933	1.576	1.777	1.680	1.019	929	7.827	87	5.067	1.656	1.092	91	8
Leányiskolák — <i>Ecoles de j. filles</i>		2.644	514	711	612	524	173	110	2.619	25	2.036	382	198	21	7
Összesen — Total:	10.558	1.447	2.287	2.389	2 204	1.192	1.039	10.446	112	7.103	2.038	1.290	112	15	
Fiúiskolák — <i>Ecoles de garçons</i>	En % ban	100 0	11 8	19 9	22 5	21 2	12 9	11 7	98 9	1 1	64 0	20 9	13 8	1 2	0 1
Leányiskolák — <i>Ecoles de j. filles</i>		100 0	19 4	26 9	23 1	19 8	6 6	4 2	99 0	1 0	77 0	14 5	7 5	0 8	0 2
Összesen — Total		100 0	13 7	21 7	22 6	20 9	11 3	9 8	98 9	1 1	67 3	19 3	12 2	1 1	0 1

Az iskolák neve, tanév <i>Année scolaire, genre d'école</i>	Szülő (gyám stb.) foglalkozása — <i>Profession des parents (tuteurs, etc.)</i>													
	Östermelés <i>Production du sol</i>			bányászat, ipar, kereskedelem, hitel és közlekedés — <i>Industrie (mines, commerce, crédit, communication)</i>			Értelemiség <i>Professions intellect.</i>							
	nagy, közép, kisbirtokos, bérlő és egyéb önálló — <i>grands, moyens et petits propriétaires, fermiers et autres product. indépend.</i>	tisztviselő — <i>employés</i>	gazdasági munkás és cseléd — <i>ouvriers et domestiques agricoles</i>	önálló independants	tisztviselő employés	egyéb alkalmazottak — <i>autres salariés</i>	köztisztviselő, katonatiszt <i>fonctionnaires publ., offic.</i>	pap, tanár, tanító — <i>prêtres, professeurs, instituteurs</i>	más önálló és tisztviselő autres indépendants et autres employés	polgári és katonai altszolgálat — <i>garçons de bureau de service publ., sous-offic., domestiques</i>	nyugdíjas, tókes, járadékos és magánzó — <i>retraités, capitalistes, rentiers</i>	különböző águ és k. m. n. nap-számos — <i>journaliers et autres branches, spec. non dénommés</i>	egyéb és ismeretlen <i>autres et inconn.</i>	árvaházi, szerethetési gyerekek — <i>Enfants d'orphelinats et de maisons de charité</i>
I. Ipari szakiskolák — <i>Ecoles professionn. d'industrie</i>														
1925/26	188	84	117	988	332	521	762	287	256	182	532	88	215	4
%	4.1	1.9	2.6	21.7	7.3	11.4	16.7	6.3	5.6	4.0	11.7	1.9	4.7	0.1
1926/27														
Iparművészeti iskola — <i>Ecole d'industrie de l'Art</i>	8	—	—	72	19	15	72	12	3	—	8	25	16	—
Felsőiparisiskolák — <i>Ecoles supér. d'industrie</i>	52	13	16	452	103	107	133	45	30	51	60	1	31	2
Iparrajziskola — <i>Ecoles de dessin industr.</i>	—	—	1	180	88	131	113	34	46	88	88	—	118	2
Fa- és fémipari szakiskolák — <i>Ecoles professionn. d'industries du bois et des métaux</i>	27	5	10	91	40	69	42	19	2	43	38	15	9	—
Nőiparisiskolák — <i>Ecoles d'industrie pour femmes</i>	70	10	5	347	164	236	384	55	41	138	127	3	50	2
Egyéb ipari szakiskolák — <i>Autr. écoles professionn. d'industrie</i>	38	1	35	93	19	50	24	1	6	29	18	45	11	—
Összesen — <i>Total</i>	195	29	67	1.235	433	608	768	166	128	349	339	89	235	6
%	4.2	0.6	1.4	26.6	9.3	13.1	16.5	3.6	2.8	7.5	7.3	1.9	5.1	0.1
II. Felsőkereskedelmi iskolák <i>Ecoles supérieures de commerce</i>														
1925/26														
Fiúiskolák — <i>Ecole des garçons</i>	526	101	35	2.356	1.076	667	768	239	196	318	1.010	39	219	60
Leányiskolák — <i>Ecoles de j. filles</i>	79	26	3	645	335	181	462	156	124	86	379	5	80	33
Összesen — <i>Total</i>	605	127	38	3.001	1.411	848	1.230	395	320	404	1.389	44	299	93
En % -ban														
Fiúiskolák — <i>Ecoles de garçons</i>	6.9	1.3	0.4	31.0	14.1	8.8	10.1	3.1	2.6	4.2	13.3	0.5	2.9	0.8
Leányiskolák — <i>Ecoles d. j. filles</i>	3.0	1.0	0.1	24.9	12.9	7.0	17.8	6.0	4.8	3.3	14.6	0.2	3.1	1.3
Összesen — <i>Total</i>	5.9	1.2	0.4	29.4	13.8	8.3	12.1	3.9	3.2	4.0	13.6	0.4	2.9	0.9
1926/27														
Fiúiskolák — <i>Ecoles de garçons</i>	543	100	65	2.452	873	785	823	263	209	377	1.070	6	288	60
Leányiskolák — <i>Ecoles de j. filles</i>	81	30	3	637	366	185	409	149	127	143	422	1	74	17
Összesen — <i>Total</i>	624	130	68	3.089	1.239	970	1.232	412	336	520	1.492	7	362	77
En % -ban														
Fiúiskolák — <i>Ecoles de garçons</i>	6.9	1.3	0.8	31.0	11.0	9.9	10.4	3.3	2.6	4.8	13.5	0.1	3.6	0.8
Leányiskolák — <i>Ecoles d. j. filles</i>	3.1	1.1	0.1	24.1	13.9	7.0	15.5	5.6	4.8	5.4	16.0	0.0	2.8	0.6
Összesen — <i>Total</i>	5.9	1.2	0.7	29.3	11.7	9.2	11.7	3.9	3.2	4.9	14.1	0.1	3.4	0.7

Az iskolák neve, tanév <i>Année scolaire, genre d'école</i>	Vallás — <i>Religion</i>					Anyanyelv <i>Langue maternelle</i>		
	róm. kath. <i>cath. r.</i>	református <i>calvin.</i>	ág. hitv. ev. <i>luthér.</i>	izraelita <i>israélite</i>	egyéb <i>autres</i>	magyar <i>hongrois</i>	német <i>allemand</i>	egyéb <i>autres</i>
I. Ipari szakiskolák — <i>Ecoles professionn. d'industrie</i>								
1925/26	2.895	739	376	449	97	4.488	57	11
%	63.5	16.2	8.2	9.9	2.2	98.5	1.3	0.2
1926/27								
Iparművészeti iskola — <i>Ecole d'industr. de l'Art.</i>	154	39	33	14	10	223	27	—
Felsőipariskolák — <i>Ecoles supér. d'industrie</i>	734	205	86	53	18	1.069	21	6
Iparrajziskola — <i>Ecole de dessin industr.</i>	568	122	61	121	17	883	3	3
Fa- és fémipari szakiskolák — <i>Ecoles professionn. d'industries du bois et des métaux</i>	242	111	20	29	8	406	4	—
Nőiipariskolák — <i>Ecoles d'industrie pour femmes</i>	1.047	222	124	204	35	1.623	8	1
Egyéb ipari szakiskolák — <i>Autres écoles professionn. d'industrie</i>	245	64	15	37	9	352	15	3
Összesen — <i>Total</i>	2.990	763	339	458	97	4.556	78	13
%	64.3	16.4	7.3	9.9	2.1	98.0	1.7	0.3
II. Felsőkereskedelmi iskolák — <i>Ecoles supérieures de commerce</i>								
1925/26								
Fiúiskolák — <i>Ecoles de garçons</i> . . . } számsz.	3.837	879	374	2.440	80	7.533	64	13
Leányiskolák — <i>Ecoles de j. filles</i> . . } <i>nombre</i>	1.475	305	173	600	41	2.533	55	6
Összesen — <i>Total</i>	5.312	1.184	547	3.040	121	10.066	119	19
Fiúiskolák — <i>Ecoles de garçons</i> . . . } <i>En %-ban</i>	50.4	11.6	4.9	32.1	1.0	99.0	0.8	0.2
Leányiskolák — <i>Ecoles de j. filles</i> . . } <i>En %-ban</i>	56.9	11.8	6.7	23.1	1.5	97.7	2.1	0.2
Összesen — <i>Total</i>	52.0	11.6	5.4	29.8	1.2	98.6	1.2	0.2
1926/27								
Fiúiskolák — <i>Ecoles de garçons</i> . . . } számsz.	4.092	938	404	2.377	103	7.790	98	26
Leányiskolák — <i>Ecoles de j. filles</i> . . } <i>nombre</i>	1.501	305	180	611	47	2.581	55	8
Összesen — <i>Total</i>	5.593	1.243	584	2.988	150	10.371	153	34
Fiúiskolák — <i>Ecoles de garçons</i> . . . } <i>En %-ban</i>	51.7	11.9	5.1	30.0	1.3	98.4	1.3	0.3
Leányiskolák — <i>Ecoles de j. filles</i> . . } <i>En %-ban</i>	56.8	11.5	6.8	23.1	1.8	97.6	2.1	0.3
Összesen — <i>Total</i>	53.0	11.8	5.5	28.3	1.4	98.2	1.5	0.3

hatósága alatt. Alsófokú szakiskola, három (cipész, szíjgyártó, bőrdíszműves) szakosztállyal, 1926/27-ben 129 tanulóval.

e) Az aszódi m. kir. fiúnevelő otthon mellett működő állami *kocsigyártó ipariskola*, az igazságügyminisztérium fennhatósága alatt, 1926/27-ben 99 tanulóval. Alsófokú tanintézet, négy évfolyammal.

f) Végül ide tartozik az 1926/27-ben még fennállott, de azóta már megszűnt békési állami *kosárfonó iskola*, amely az egyetlen megmaradt ú. n. kézművesiskolánk volt. A kézművesiskolák a kereskedelmi minisztérium fennhatósága alatt működtek és a háziipar fejlesztését voltak hivatva előmozdítani. A régi Magyarországon még 6

ilyen iskola működött. A magyar háziipar szempontjából mindenesetre sajnálatos körülmény ennek az iskolafajnak a megszűnése.

A békési kosárfonóiskola három évfolyamos volt, 1926/27-ben mindössze 11 növendékkel.

Az itt (1—6. sz. alatt) felsorolt 39 ipari szakiskolában az összes tanulók száma az 1926/27. tanév végén összesen 4.647 volt. Az ezekre vonatkozó részletes adatok a IV. sz. táblán található fel.

Iparoktatásunknak külön említésre méltó szervei még az *ipari továbbképző tanfolyamok*, amelyek az iparossegédek és az ipari munkások gyakorlati ismereteinek kiegé-

szítését szolgálják. Ezek a szaktanfolyamok 1. az állami iparoktatási intézetekben rendezett tanfolyamok, 2. az ú. n. kerületi (körzeti) tanfolyamok, amelyeknek rendezése szintén az állami iparoktatási intézetek, az ú. n. körzeti központok (a budapesti állami felsőipariskola, a budapesti állami nőipariskola, a fa- és fémipari szakiskolák, stb.) útján történik, de az intézeteken kívül tartatnak.

Az 1926/27. tanévben az intézetekben rendezett tanfolyamok száma 88 volt (3.206 tanulóval), a kerületi tanfolyamoké pedig 32 (1.317 tanulóval). Az összes tanfolyamok száma tehát 120-at tesz, a tanulóké pedig 4.523-at, amihez hozzá kell számítanunk meg a Technológiai és Anyagvizsgáló Intézet által rendezett 11 gépjárművezetői (729 tanuló) és 4 motorkezelői (454 tanuló) tanfolyamot is. Ezekkel együtt 135-re emelkedik a tanfolyamok és 5.706-ra a tanulók száma. (L. az V. sz. táblát.) A résztvevők számát tekintve, legnagyobb látogatottságnak örvendtek a motorkezelői, gépjárművezetői és gépkezelői tanfolyamok, de tekintélyes (300—600) volt a tanulók száma a férfi és női szabóipari, az elektromosipari, az építőipari, a kazánfűtői tanfolyamon is.

Ipari szakiskoláink adatait tekintve, általában arra a következtetésre juthatunk, hogy a mezőgazdasági szakoktatással szemben, mely az ország őstermelő népességének általános igényeit távolról sem elégítheti ki, ipari szakoktatásunk — az intézmények számát, színvonalát tekintve — meglehetősen fejlett. Így is azonban még sok kívánnivalót hagy fenn a szakoktatásnak ez az ága. Az ország népességének közel $\frac{1}{5}$ része az iparban van elfoglalva, tehát körülbelül másfélmilliónyi lakos; ebből közel 700 ezer jut a keresőkre. Az ipari lakosságnak ezt a tekintélyes számát tekintve, amely évente legalább 15—20 ezer főnyi utánpótlást kíván, figyelembevételével továbbá a fokozatos eliparosodást, iparoktatásunkat nem tarthatjuk ki elégtőnek. Tanonciskoláink és a különféle tanfolyamok alapos kiképzést nem nyújthatnak, a tulajdonképeni ipariskolák pedig — alig 40-et tesz ki a számuk — évente legfeljebb másfélezer tanulóval adhatnak képesítést.

V. Az állami iparoktatási intézetek által rendezett tanfolyamok az 1925/26. és az 1926/27. tanévben.

Cours organisés par les établissements d'enseignement industriel de l'Etat dans les années scolaires 1925—26 et 1926—27.

A tanfolyamok csoportjai Groupes de cours	A tanfolyamok — Cours			
	száma nombre	tanulóinak száma nombre des élèves	száma nombre	tanulóinak száma nombre des élèves
	1925/26.		1926/27.	
Asztalos-, ács- és kocsigyártóipari szakrajz — <i>Dessin sp. ind. de menuiserie, de charpent. et de charonn.</i>	5	208	6	206
Bőripari szakrajz — <i>Dessin sp. ind. de cuirs</i>	1	30	1	30
Cipészipar — <i>Cordonnerie</i>	6	119	6	152
Csipkekészítés, hímzés, virágkészítés — <i>Dentellerie, broderie, fleurs artific.</i>	13	210	12	227
Elektromosipar — <i>Ind. electric.</i>	12	423	17	540
Elektrotechnika — <i>Electrotechnique</i>	1	51	—	—
Építőipar (téli tanf.) — <i>Ind. du bâtiment (cours d'hiver)</i>	5	376	5	383
Faipar — <i>Ind. du bois</i>	5	109	—	—
Fehérművarrás — <i>Cout. de linge</i>	4	328	3	271
Férfi- és női szabóipar — <i>Taill. pour hommes et dames</i>	14	524	16	576
Gépjárművezetés ¹⁾ — <i>Chauffeurs de véhic. à mot.</i>	9	903	11	729
Gépkezelés (lokomobil, stabil, mozgófénykép) — <i>Manip. de machines (locomobiles, stabies, cinématogr.)</i>	16	838	14	684
Géplakatosipar, lakatos, bádogos — <i>Serruriers de mécan. (serruriers, ferblantiers)</i>	4	80	2	45
Kalapkészítés — <i>Confection de chapeaux</i>	3	119	3	73
Kazánfűtés — <i>Chauff. de chaudières</i>	7	392	6	308
Malomipar — <i>Minoterie</i>	2	59	2	46
Motorkezelés — <i>Manip. de moteurs</i>	15	582	18 ²⁾	1.117
Rádió — <i>Radiophonie</i>	5	173	6	106
Szobafestőipar — <i>Peinture en bâtiment</i>	5	90	2	75
Textilipar — <i>Industrie textile</i>	4	318	3	73
Víz és gázszerezés — <i>Ajust. de cond. d'eau et de gaz</i>	1	16	—	—
Egyéb — <i>Autres</i>	6	148	2	65
Összesen — Total	143	6.096	135	5.706

¹⁾ Az itt jelzett tanfolyamokat a Technológiai és Anyagvizsgáló Intézet rendezi. — *Ces cours sont faits par l'Institut technolog. et d'analyse de matières.*

²⁾ Ezek közül 4 tanfolyamot (454 tanulóval) a Technológiai és Anyagvizsgáló Intézet rendezett. — *Dont 4 cours (avec 454 élèves) organisés par l'Institut technolog. et d'analyse de matières.*

III. A kereskedelmi szakoktatásnak alsó-fokon szintén a tanonciskolák a szervei és pedig a kereskedőtanonciskolák. Kívülük azonban az iparostanonciskolák is foglalkoznak a kereskedőtanoncok tanításával, amennyiben az utóbbiakban a tanulóknak mintegy 3%-a kereskedőtanonc.

A kereskedőtanonc-iskolák valamennyien szakirányúak és fiúiskolák. A tanulók kivétel nélkül fiúk. Az iskolák száma meglehetősen hullámzott a háború után (32 és 38 között); legutóbb 36 ilyen iskola állott fenn, 227 tanerővel.

A kereskedőtanonc-tanulók száma 1926/27-ben (az iparos- és kereskedőtanonc-iskolákban együttesen) 6.581 volt; ebből 2.330-an az iparos- és 4.251-en a kereskedőtanonc-iskolákat látogatták. A fejlődés a tanulók számát tekintve igen erős, jóval nagyobb, mint az iparostanoncok számánál, amennyiben 1920/21-ben még 2.700 volt a kereskedőtanonc-tanulók száma s így 6 év alatt 144%-os gyarapodásról számolhatunk be.

A kereskedőtanonc-iskolákban 1926/27-ben 227 tanerő tanított. Az egy tanerőre eső tanulók száma (1925/26-ban 21·9, 1926/27-ben 18·8) nem mondható kedvezőtlennek, az arány jobb, mint az iparostanonc-iskoláknál s éppen az utóbbi tanévben eléggé javult is.

A kereskedőtanoncok közül 27·8% tartozott a tanköteles korúak közé. A tanulók vallási adatai közt feltűnő az izraeliták magas (26%-os) aránya. (A tanulók részletes adataira nézve egyébként l. a III. sz. táblát.)

*

A kereskedelmi szakoktatási intézmények s általában szakoktatásunk terén a legfejlettebb, legnépesebb iskolafaj a felsőkereskedelmi iskola. Ezek a négy (korábban három) évfolyamos iskolák (a közoktatásügyi minisztérium hatáskörében) az 1870-es években indultak erősebb fejlődésnek. Részletesebb adatokat is az 1875/76. tanévtől kezdve találunk róluk. A régi Magyarország területén a következőképen fejlődött a felsőkereskedelmi iskolák száma:

1889/90-ben	27 iskola	289 tanárral	2.637 tanulóval
1899/900-ban	37	393	5.160
1909/10-ben	45	764	8.308
1917/18-ban	68	886	14.302

A régi Magyarországon elért ez a gyors fejlődés az összeomlás után a mai területen még erősebb arányokban folytatódott

VI. A felsőkereskedelmi iskolák fejlődése a háború után 1918/19—1926/27.

Développement d'après-guerre des écoles supérieures de commerce, 1918/19—1926/27.

Tanév <i>Année scolaire</i>	Az iskolák száma <i>Nombre des écoles</i>	A tanárok száma ¹⁾ <i>Nombre des professeurs¹⁾</i>	A tanulók össz. száma <i>Nombre des étudiants au total</i>
1913/14 ²⁾	27	448	6.895
1918/19	36	590	9.223
1919/20	36	601	8.498
1920/21	40	648	8.181
1921/22	39	640	7.840
1922/23	43	693	8.287
1923/24	46	688	9.282
1924/25	46	656	10.063
1925/26	48	656	10.204
1926/27	49	701	10.558

¹⁾ Hitoktatók nélkül. — *Sans les maîtres de religion.* — ²⁾ A mai Magyarország területén. — *Territoire de la Hongrie actuelle.*

tovább, amire nézve áttekinthető képet nyújt a VI. sz. tábla. A lefolyt 8 év alatt e szerint 36-ról 49-re emelkedett az intézetek száma, a tanárok száma pedig ugyanezen idő alatt 590-ről 701-re. Az 1913/14. tanévben — a mai területen — ezzel szemben 27 iskola működött 448 tanárral. A tanulók száma 1926/27-ben (10 és fél ezer) viszont 53%-kal volt magasabb, mint 1913/14-ben a mai területen (alig 7.000). A tanulóknak ez a nagy száma mintegy kétszeresét teszi az ipariskolai tanulók számának s így kereskedelmi szakoktatásunkról több joggal állíthatjuk azt, hogy az igényeket kielégíti, mint az ipariról, hisz az ország lakosságának csak 5%-a tartozik a kereskedelmi foglalkozásúak körébe és ezek közt 184.000 a kereső, míg az ipari foglalkozásúak közt éppen négyszer ennyi a keresők száma.

Felsőkereskedelmi iskoláink közt az 1926/27. tanévben 33 fiú- és 16 leányiskolát találunk. Az összes iskolák közül 15 jut a fővárosra, 34 pedig a vidékre. Jellegre nézve 23 iskola volt községi, 10 állami; a többi felekezeti, társulati és magániskola.

A tanulók száma a háború után évről évre visszaesett, egészen az 1921/22. tanévig, aminek okát abban kell keresnünk, hogy az 1919/20. tanévtől kezdve a felsőkereskedelmi iskolákban az új (IV.) évfolyam is már megkezdte működését, ami eleinte ezektől az iskoláktól való tartózkodást idézett elő. Egyébként mint természetes visszahatást is tekinthetjük a ta-

VII. A felsőkereskedelmi iskolák az 1925/26. és az 1926/27. tanévben.

Écoles supérieures de commerce, années scolaires 1925/26 et 1926/27.

Tanév, az iskolák neve és jellege <i>Année scolaire, genre et caractère des écoles</i>	Az iskolák <i>Écoles</i>		A tanárok <i>Professeurs</i>		A tanév végén jelen volt nyilvános és magántanulók — <i>Elèves ordinaires et privés présents à la fin de l'année scol.</i>	
	száma <i>nombre</i>	o/o	száma <i>nombre</i>	o/o	száma <i>nombre</i>	o/o
1925/26.						
Fiúiskolák — <i>Écoles de garçons:</i>						
Állami — <i>De l'État.</i>	8	25.0	103	23.6	1.509	19.8
Községi — <i>Communales</i>	13	40.6	205	46.9	4.111	54.0
Róm. kath. — <i>Cath. r.</i>	3	9.4	16	3.6	188	2.5
Izraelita — <i>Israélites</i>	1	3.1	13	3.0	155	2.0
Társulati — <i>D'Associations</i>	5	15.6	75	17.2	1.294	17.0
Magán — <i>Privées</i>	2	6.3	25	5.7	353	4.7
Összesen — <i>Total</i>	32	100.0	437	100.0	7.610	100.0
Leányiskolák — <i>Écoles de j. filles:</i>						
Állami — <i>De l'État.</i>	2	12.5	25	11.4	233	9.0
Községi — <i>Communales</i>	9	56.2	140	63.9	1.788	68.9
Róm. kath. — <i>Cath. r.</i>	4	25.0	43	19.7	379	14.6
Társulati — <i>D'Associations</i>	1	6.3	11	5.0	194	7.5
Összesen — <i>Total</i>	16	100.0	219	100.0	2.594	100.0
Fiú- és leányiskolák együtt — <i>Ensemble des écoles de garçons et de j. filles:</i>						
Állami — <i>De l'État.</i>	10	20.8	128	19.5	1.742	17.1
Községi — <i>Communales</i>	22	45.8	345	52.6	5.899	57.8
Róm. kath. — <i>Cath. r.</i>	7	14.6	59	9.0	567	5.6
Izraelita — <i>Israélites</i>	1	2.1	13	2.0	155	1.5
Társulati — <i>D'Associations</i>	6	12.5	86	13.1	1.488	14.6
Magán — <i>Privées</i>	2	4.2	25	3.8	353	3.4
Összesen — <i>Total</i>	48	100.0	656	100.0	10.204	100.0
1926/27.						
Fiúiskolák — <i>Écoles de garçons:</i>						
Állami — <i>De l'État.</i>	8	24.2	107	22.5	1.525	19.3
Községi — <i>Communales</i>	14	42.4	236	49.7	4.376	55.3
Róm. kath. — <i>Cath. r.</i>	3	9.1	23	4.9	276	3.5
Izraelita — <i>Israélites</i>	1	3.0	11	2.3	155	1.9
Társulati — <i>D'Associations</i>	5	15.2	76	16.0	1.288	16.3
Magán — <i>Privées</i>	2	6.1	22	4.6	294	3.7
Összesen — <i>Total</i>	33	100.0	475	100.0	7.914	100.0
Leányiskolák — <i>Écoles de j. filles:</i>						
Állami — <i>De l'État.</i>	2	12.5	27	11.9	242	9.1
Községi — <i>Communales</i>	9	56.2	143	63.3	1.904	72.0
Róm. kath. — <i>Cath. r.</i>	4	25.0	46	20.4	327	12.4
Társulati — <i>D'Associations</i>	1	6.3	10	4.4	171	6.5
Összesen — <i>Total</i>	16	100.0	226	100.0	2.644	100.0
Fiú- és leányiskolák együtt — <i>Ensemble des écoles de garçons et de j. filles:</i>						
Állami — <i>De l'État.</i>	10	20.4	134	19.1	1.767	16.7
Községi — <i>Communales</i>	23	46.9	379	54.1	6.280	59.5
Róm. kath. — <i>Cath. r.</i>	7	14.3	69	9.8	603	5.7
Izraelita — <i>Israélites</i>	1	2.0	11	1.6	155	1.5
Társulati — <i>D'Associations</i>	6	12.3	86	12.3	1.459	13.8
Magán — <i>Privées.</i>	2	4.1	22	3.1	294	2.8
Összesen — <i>Total</i>	49	100.0	701	100.0	10 558	100.0

VIII. A felsőkereskedelmi iskolai tanulók osztályok szerint az 1925/26. és az 1926/27. tanévben.

Élèves des écoles supérieures de commerce, par classes, en 1925/26 et 1926/27.

Tanév, osztály <i>Année scolaire, classes</i>	<i>É l è v e s</i>			
	<i>A nyilvános ordinaires</i>	<i>A magán- privés</i>	<i>A nyilvános és magán- ordinaires et privés</i>	
	<i>t a n u l ó k</i>			
	<i>s z á m a nombre</i>		<i>együtt en- semble</i>	<i>az összes tanulók %ában — en %o de la total. des élèves</i>
1925/26				
I. . . .	3.046	169	3.215	31·5
II. . . .	2.631	164	2.795	27·4
III. . . .	2.136	138	2.274	22·3
IV. . . .	1.791	129	1.920	18·8
Össz. — Total	9.604	600	10.204	100·0
%	94·2	5·8	100·0	—
1926/27				
I. . . .	3.184	156	3.340	31·6
II. . . .	2.596	105	2.701	25·6
III. . . .	2.280	131	2.411	22·8
IV. . . .	1.987	119	2.106	20·0
Össz. — Total	10.047	511	10.558	100·0
%	95·2	4·8	100·0	—

nulók számának ezt az apadását azután a rendkívüli megduzzadás után, amely a háború alatt állott elő. Az 1922/23. tanévben azonban több új iskola létesült s innen kezdve a tanulók száma is állandóan gyarapodott. Erre a körülményre valószínűleg az is hatással volt, hogy az 1924/25. tanévben a korábban (1920/21-ben) rendszerített, az I. osztályú tanulóknál megkívtant felvételi vizsga eltöröltetett. A tanulók számának 5 év alatt (1921/22-től) elért szaporulata egyébként 35%-nak felel meg.

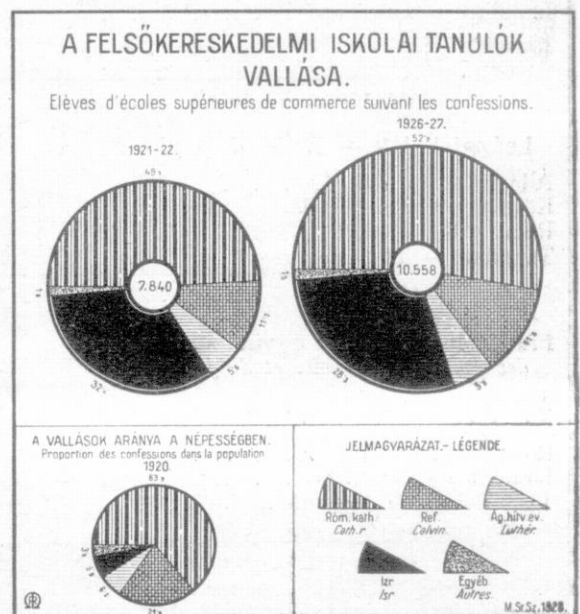
Ami a tanulók különféle szempontú megoszlását illeti, azt látjuk, hogy a községi iskolákra azoknak 60%-a, az államiakra viszont 17%-a jut; a tanulók 48%-a a budapesti, 52%-a vidéki iskolák kötelékébe tartozott. A magántanulók száma mindössze 5%-ot tesz; a fiútanulók $\frac{3}{4}$ részét, a leánytanulók $\frac{1}{4}$ részét teszik az összes tanulóknak; a leányok aránya 1923/24-ig állandóan emelkedett, a legutóbbi években pedig némileg csökkent. Ami a tanulók vallási megoszlását illeti, az izraeliták aránya mindenesetre feltűnően magas (28·3%), az országos arányszámot csaknem ötszörösen felülmúló. A háború óta nagyobb eltolódást egyébként csak a római katolikusok és az izraeliták számarányában látunk; az előbbieket ará-

nya a háború utáni 41—42%-ról évről-évre fokozatosan emelkedve, 1926/27-ben elérte az 53%-ot, míg az utóbbiaké ugyanezen idő alatt 44%-ról fokozatosan a fenti 28%-ra csökkent. Ami az anyanyelvi megoszlást illeti, a magyar anyanyelvűeken kívül 1·8%-nyi más — leginkább német — anyanyelvűt találunk a tanulók közt. (A tanulókra vonatkozó részletes adatok egyébként a IV. sz., valamint a VII. és VIII. sz. táblán található fel; a tanulóknak nem szerint, az iskolák jellege szerint, továbbá vallás szerint való megoszlását ezenkívül a megfelelő — összesen három — grafikon külön is szemlélteti.

Az 1922/23. tanév óta a tanári létszám apadásához és a tanulólétszám növekedéséhez képest évről-évre emelkedett a tanulóknak egy tanára jutó átlagos száma; ez az átlagszám ugyanis 1922/23-ban 12·0, míg 1925/26-ban már 15·5 volt; csak a legutóbbi (1926/27) tanévben, amikor a tanárok száma is növekedett, állott be némi javulás, amennyiben 15·1 tanuló jutott egy tanárra.

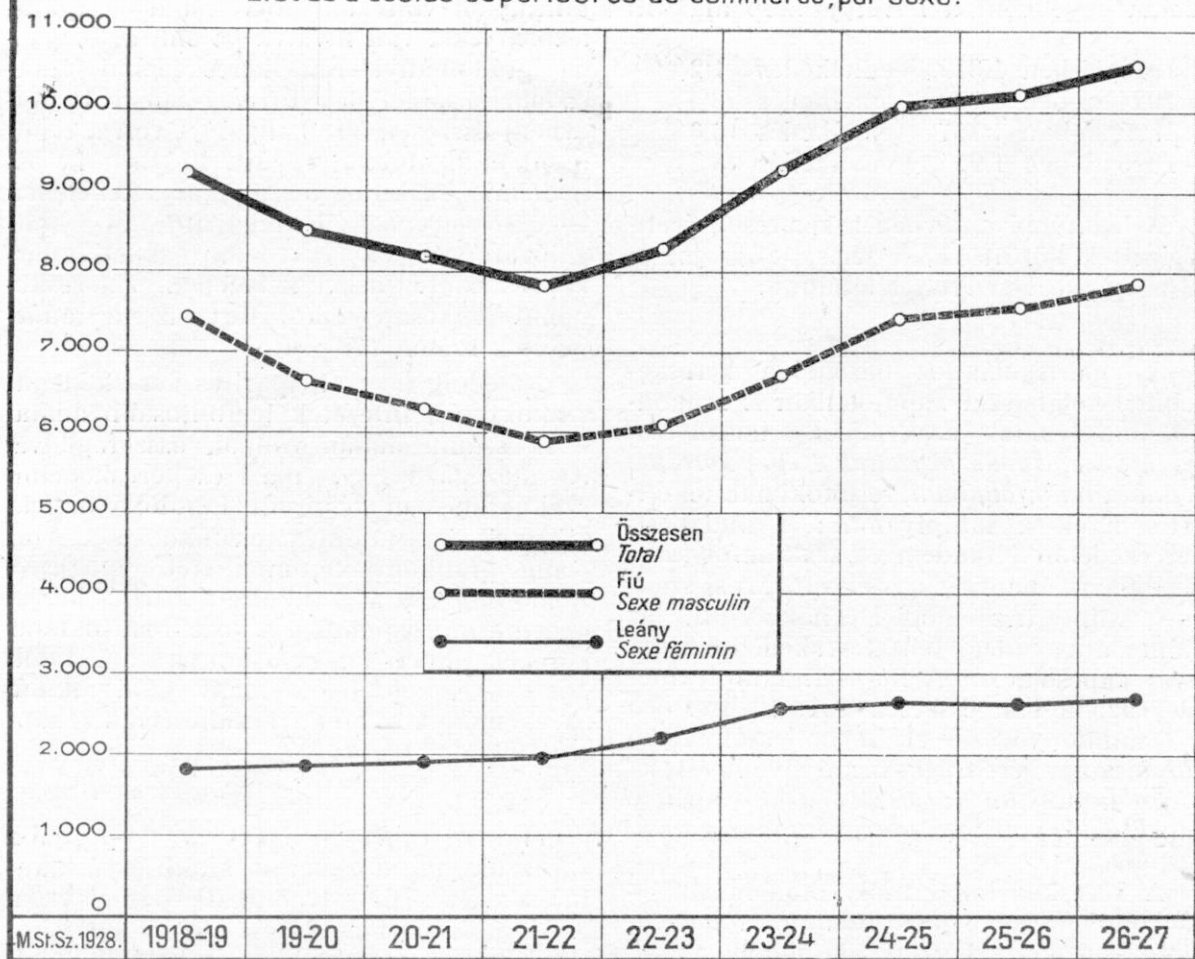
Egy-egy iskolára országos átlagban 215 tanuló jutott, egy-egy osztályra viszont 36 tanuló; az összes osztályok száma ugyanis 291 volt.

A felsőkereskedelmi iskolai érettségire tett tanulók száma 1924/25-ben hirtelen megnövekedett, minthogy ebben a tanévben a IV. osztályú tanulók száma is rendkívül magas volt, ami viszont az I. osztályú tanulók számának az 1921/22. tanévben történt hirtelen megduzzadása folytán ál-

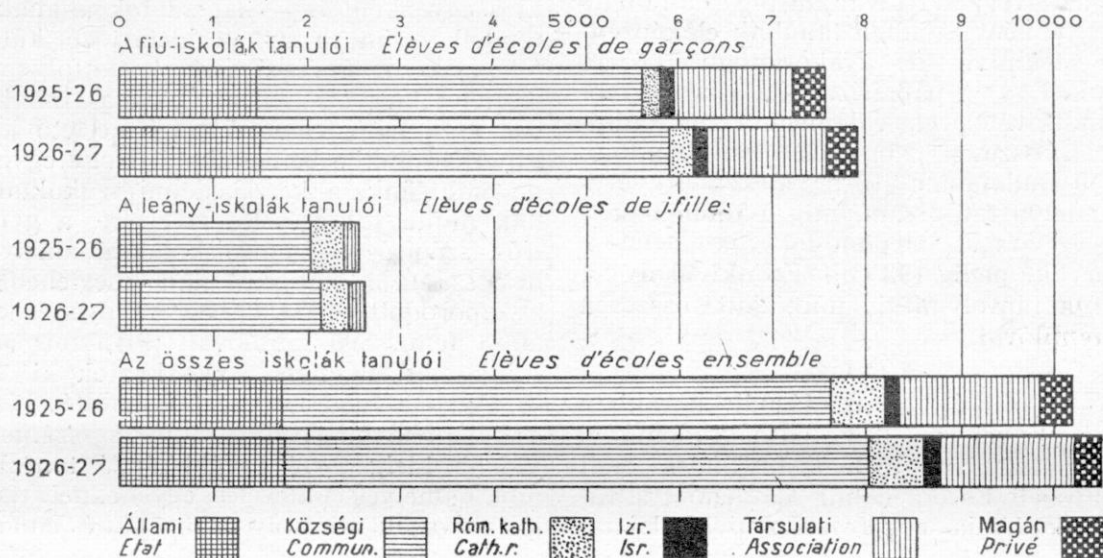
A FELSŐKERESKEDELMI ISKOLAI TANULÓK NEME.

Elèves d'écoles supérieures de commerce, par sexe.

A FELSŐKERESKEDELMI ISKOLAI TANULÓK AZ ISKOLÁK JELLEGE SZERINT.

Elèves d'écoles supérieures de commerce suivant le caractère des écoles.

lott elő. Az érettségi vizsgát tett tanulók száma egyébként a következőképp alakult:

1923/24-ben 1.312,	emelkedés 1·2%
1924/25-ben 1.686,	emelkedés 28·5%
1925/26-ban 1.797,	emelkedés 6·6%
1926/27-ben 1.955,	emelkedés 8·8%

A legutóbbi tanévben a sikeresen érettségizettek között 11% jeles, 26% jól és 63% egyszerűen érettet találunk.

*

Az ipariskolákhoz hasonlóan kereskedelmi iskoláinkkal kapcsolatban is működnek tanfolyamok, ezek közül 3 tanfolyam, t. i. a *középiszkolát végzettek 1 éves kereskedelmi szaktanfolyamai*, felsőfokúnak tekinthető. Ezek a tanfolyamok: a budapesti Kereskedelmi Akadémia szaktanfolyama, továbbá az állami és a székesfővárosi szaktanfolyam. (Az előbbi a Thököly-úti, az utóbbi a Vas-utcai felsőkereskedelmi iskolával kapcsolatos.) A nevezett tanfolyamokat 1925/26-ban összesen 151, 1926/27-ben 132 tanuló végezte el. A hallgatók zöme középiskolai érettségi bizonyítvánnyal lépett a tanfolyamra; (1926/27-ben csupán 6 hallgatónak volt más — egyenrangú — képesítése.)

A kereskedelmi tanfolyamok másik — nagyobb — csoportjába, az ú. n. *szabad tanítástervű kereskedelmi tanfolyamok* tartoznak. Céljuk a kereskedelem körébe tartozó foglalkozásúaknak szakszerű és általános irányú továbbképzése. E tanfolyamok alsófokúak, amennyiben a felvett tanulóktól csupán az elemi iskola 6 osztályának (illetve ezzel egyenrangú más iskolának) az elvégzését kívánják meg előfeltételül, egyébként azonban tanulóik előképzettségét tekintve a gyakorlatban középfokúak. Egy (a pápai izraelita jellegű) tanfolyam kivételével, valamennyi női tanfolyam. Összesen 25 ilyen tanfolyamunk van; 9 Budapesten, 16 a vidéken. Egyéves tartamú 19 tanfolyam, míg a többi 6 kétéves. A vizsgát tett tanulók száma 1.175, a tantervké pedig 193 volt. Ezenkívül még 4 *est*i szaktanfolyam is működött, összesen 101 tanulóval.

*

A felsőfokú szakoktatásnak korábban — az Egyetemi Közgazdaságtudományi Karnak 1920-ban történt felállítására előtt — a Keleti Kereskedelmi Akadémia, a Kivitei Akadémia, a kereskedelmi iskolai ta-

nárképző intézet és a budapesti akadémiai tanfolyam voltak a szervei. Ezeket az intézményeket van hivatva pótolni a Közgazdaságtudományi Kar kereskedelmi szakcsoportja, amelynek 1926/27-ben (a II. félévben) összesen 501 hallgatója volt a rendkívüli hallgatókkal együtt. Részben kereskedelmi szakirányú a kar kebelében 1926/27-ben megnyílt Keleti Intézet (8 hallgatóval). A felsőkereskedelmi iskolai tanárképzés szintén a kar kebelében (a kereskedelmi szakcsoportban) történik; a tanárjelöltek száma 178 volt.

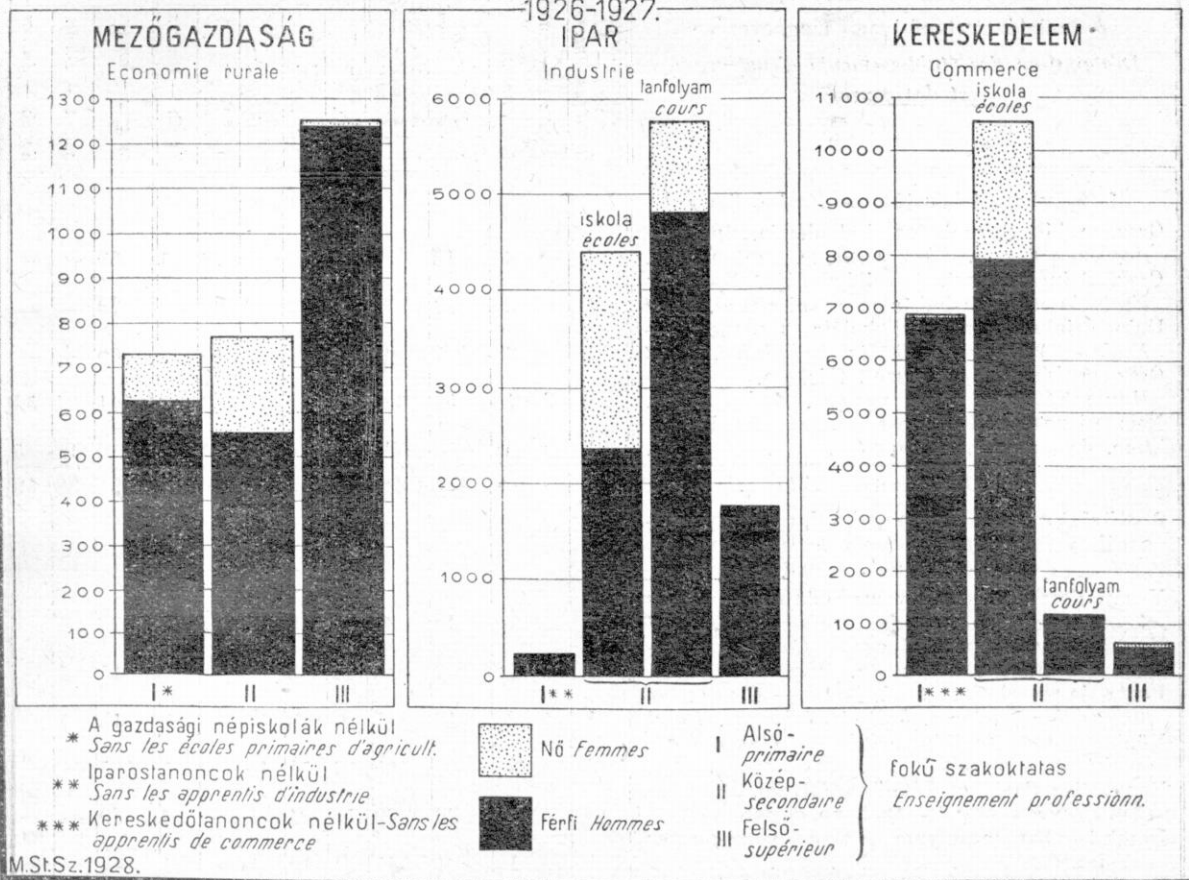
Az eddig tárgyalt ipari és kereskedelmi szakoktatási intézetek legfontosabb adatai a II. számú táblán vannak összefoglalva. A mezőgazdasági, ipari és kereskedelmi szakoktatásban részesült tanulók (hallgatók) számát a tanintézetek fokozata szerint pedig grafikonunk tünteti fel. (Megjegyzendő, hogy ez a grafikon az ipari és kereskedelmi *tanfolyamokat* a középfokú oktatás körében tünteti fel, nem annyira a tanulók kora és előképzettsége miatt, mint inkább azért, mert középfokú tanintézetekkel kapcsolatosak.)

*

IV. Az *egyéb szakiskolák* csoportjába sorozzuk mindazokat a szakirányú tanintézeteket (tanfolyamokat), amelyek a gazdasági, ipari és kereskedelmi szakiskolák között nem foglalhatnak helyet. Rendkívül sok iskoláról és tanfolyamról emlékezhetnénk itt meg, olyanokról, amelyek állandóan fejlődőben vannak és amelyeknek fontos kulturális hivatásuk van; hivatalos adatgyűjtésünk azonban csak a fontosabb ilyenmű intézményekre terjeszkedik ki s egyébként is — ha adatok állanak is rendelkezésünkre — az idetartozó különféle, sokszor kevésbé ismert tanfolyamok részletes tárgyalása nem volna a szakoktatást csak nagy vonásokban ismertető jelen ismertetésünkbe beilleszthető. Hogy egyebet ne említsünk, a kereskedelmi szakoktatásnak mintegy kiegészítő szerveire, a gyorsíró-, szépíró- és gépíróiskolákra, amelyeknek száma a háború után meglehetősen elszaporodott (1924/25-ben 32 ilyen iskola állott fenn, 896 tanulóval), hivatalos adataink eddigelé nem terjeszkedtek ki. Hasonlóképp kívül esnek az adatgyűjtés körén a különféle magasabb fokú, hosszabb-rövidebb ideig tartó továbbképző tanfolyamok, amelyek okleveles egyéneknél (tanítók, orvosok, stb.) oly gyakorlati és elméleti

SZAKOKTATÁSBAN RÉSZESÜLT TANULÓK(HALLGATÓK).

Elèves et étudiants ayant reçu une instruction professionnelle.

ismereteket vannak hivatva gyarapítani, amelyeket az illetőknek még nem volt alkalmuk megszerezni, de amelyek a hivatásukkal összefüggenek és ahhoz szükségesek.

Hivatalos adatgyűjtésünk, amint a IX. táblán felsorolt intézetek (tanfolyamok) is mutatják, csak azokra a művészeti, közgazgatási, közegészségügyi stb. tanfolyamokra, illetve iskolákra terjed ki, amelyek állandó jellegűek, amelyeknek évfolyamán a tanítási idő egy tanéven (vagy legalább is a tanévnek egy nagyobb részén) át tart és amelyek külön valamely *élethivatásra készítene* elő s a tanfolyam elvégzése után az illető élethivatáshoz szükséges képesítést (esetleg oklevél alakjában) nyújtják. A IX. táblán ehhez képest felsorolt közoktatási intézményekre, valamint a feltüntetett legfontosabb adatokra nézve a következőket jegyezzük meg:

1. A művészeti szakiskolák közt nem szerepel itt a képzőművészeti főiskola,

amelynek szorosan vett főiskolai jellege van s így adatait is a főiskolai adatok közt közöljük. (L. a Statisztikai Szemle 1927. évi 11. számát.) Hallgatóinak a száma egyébként az 1926/27. tanév második felében 342 volt. A zeneiskolák közül viszont csupán a két legnagyobb és legnépesebb szerepel adataink közt; a többi zeneiskolára, amelyeknek száma egyébként magában a fővárosban 100-on felül áll (ezeknek közel fele része községi, a többi pedig magániskola), nem terjed ki adatgyűjtésünk.

A felsorolt művészeti iskolák között két állami, két egyesületi és egy magánintézetet találunk.

2. A felsorolt tanfolyamok valamennyien államiak. Közigazgatási tanfolyamunk tulajdonképpen 3 van; az említett 2 tanfolyamon kívül még Nyíregyházán is van szervezve egy ilyen tanfolyam, de ez csak a folyó tanévben kezdte meg működését. Szünetelt ezenkívül az 1923-ban

IX. A jelentősebb művészeti iskolák és egyéb szakiskolák (szaktanfolyamok) az 1926/27. tanévben.

Principales écoles d'arts et autres écoles professionnelles (cours professionnels), année scolaire 1926—27.

A tanintézet (tanfolyam) megnevezése <i>Désignation des établissements d'enseignement. (et des cours)</i>	A tanintézetek (tanfolyamok) — <i>Etabliss. d'enseignement (cours)</i>	Az évfolyamok — <i>Durée du cours (années)</i>	A tanárok (előadók) — <i>Professeurs (chargés de cours)</i>	A tanulók (hallgatók) — <i>Élèves (étudiants)</i>	Vallás — <i>Religion</i>					Anyanyelv — <i>Langue maternelle</i>		
					Róm. kath. — <i>Cath. r.</i>	Református — <i>Calviniste</i>	Ag. hitv. ev. — <i>Luthérienne</i>	Israeli a — <i>Israélite</i>	Egyéb — <i>Autres</i>	magyar — <i>hongr.</i>	német — <i>allemand</i>	Egyéb — <i>Autres</i>
	száma	—	nombre									
1. Művészeti iskolák — Écoles d'arts.												
Orsz. m. kir. Színművészeti akadémia, Bpest — <i>Académie roy. h. d'art. scénique, Budapest</i>	1	3	12	39	21	3	2	12	1	39	—	—
Orsz. Színészegyesület színiiskolája, Bpest — <i>École d'a. scénique de l'Assoc. nat. d'acteurs, Bpest</i>	1	3	12	72	38	2	2	30	—	72	—	—
Unio színház r.-t. színiiskolája, Budapest — <i>École d'a. scénique du Théâtre de l'Union, Bpest</i>	1	3	7	66	50	1	—	13	2	66	—	—
Orsz. m. kir. Zeneművészeti főiskola, Bpest — <i>Haute école roy. h. de musique, Budapest</i>	1	2—4	52	625	341	64	37	169	14	544	27	54
Nemzeti zenede, Budapest — <i>Conservatoire nation. de musique, Budapest</i>	1	4,5,7,11	53	526	335	44	28	104	15	510	11	5
Összesen — Total	5	—	136	1.328	785	114	69	328	32	1.231	38	59
2. Közlekedési, közigazgatási, és közrendészeti tanfolyamok — Cours de communication, d'administr. publ., de police												
Vasúti tisztképző tanfolyam, Budapest — <i>Cours pour former des empl. de chemins de fer, Bpest</i>	1	1	12	74	56	8	7	1	2	73	1	—
Hajóstiszti tanfolyam, Bpest — <i>Cours pour former des officiers de bateau, Bpest</i>	1	1	7	16	11	3	1	—	1	15	1	—
Posta- és táviratizszi tanf., Bpest — <i>Cours pour former des fonctionn. de Poste et Télégr., Bpest</i>	1	2	12	117	84	20	11	—	2	116	1	—
Közigazgatási tanfolyamok ¹⁾ — <i>Cours d'administration publ.</i>	2	2	49	165	101	51	12	—	1	165	—	—
Rendőrtisztviselőket képző tanfolyam, Bpest — <i>Cours pour former des fonctionn. de police, Bpest</i>	2	1	20	89	53	24	8	—	4	89	—	—
Detektívképző tanfolyam — <i>Cours pour former des détectives</i>	1	1	4	45	31	10	3	—	1	45	—	—
Detektívfelügyelői tanfolyam — <i>Cours d'inspecteurs de détectives</i>	1	1	14	23	14	4	2	—	3	23	—	—
Honvéd altisztképző és nevelőintézet, Jutas — <i>Institut d'éducation de sous-officiers, Jutas</i>	1	3	45	474	322	107	21	—	24	474	—	—
Összesen — Total	10	—	163	1.003	672	227	65	1	38	1.000	3	—
3. Közegészségügyi tanf. — Cours sanitaires												
Felső ápolónő- és egészségvédőképző int. Bp. — <i>École supér. d'infirmières et de patronnesses</i>	1	3	22	14	14	—	—	—	—	14	—	—
Felső ápolónői tanfolyam, Debrecen — <i>Cours supér. d'infirmières, Debrecen</i>	1	2	8	19	12	2	1	—	4	19	—	—
Ápolónőképző intézet. Sátoraljajhely — <i>École d'infirmières, Sátoraljajhely</i>	1	1	3	6	4	2	—	—	—	6	—	—
Anyá- és csecsemővédőképző int., Bpest — <i>Instit. de patronnesses de mères et de poupons</i>	1	1	19	55	44	7	3	—	1	55	—	—
Bábaképzőintézetek ²⁾ — <i>Écoles de sages-femmes</i>	7	1	50	244	182	42	14	6	—	230	13	1
Összesen — Total	11	—	102	338	256	53	18	6	5	324	13	1
4. Gyógypedagógiai tanárképzőint., Bpest — École normale de pédagogie médicale, Budapest												
	1	3	15	30	22	3	3	1	1	30	—	—
5. Sajtófőiskola, Budapest — Haute école de presse, Budapest												
	1	3	11	31	13	8	5	3	2	31	—	—

¹⁾ Székhelyeik: Eger és Szombathely. — A Eger et à Szombathely. — ²⁾ Székhelyeik: Budapest, Debrecen, Szeged, Szekszárd, Szolnok, Szombathely, Pécs. — A Budapest, Debrecen, Szeged, Szekszárd, Szolnok, Szombathely, Pécs.

szervezett kereskedelmi tengerészeti tanfolyam is s így adataink között ez sem szerepel. A felsorolt rendőrségi tanfolyamok az 1924/25. tanév óta működnek.

3. A külön felsorolt közegészségügyi tanfolyamok közül a nevezett budapesti és sátoraljaújhegyi tanfolyam egyesületi intézmény, míg a másik kettő állami. Külön említést érdemel itt a felső ápolónő- és egészségvédőnőképző intézet, amely 3 évfolyamos és amelynek kötelékébe csak középiskolai (vagy hasonló értékű) végzettséggel bíró egyének léphetnek s így felsőfokú tanintézetnek tekinthető. A bábaképző intézetek valamennyien államiak.

4—5. A gyógypedagógiai tanárképző intézet 1901 óta áll fenn; ez az állami jellegű intézet egyike legkitűnőbb intézményeinknek, mely a gyógypedagógia valamennyi ágára képesíti a hallgatókat. A sajtófőiskola társulati jellegű, 1921 óta áll fenn, mint sajtótanfolyam, 1923 óta pedig mint sajtófőiskola. Az 1926/27. tanévben 7 egyén részére adott ki ez a főiskola oklevelet (közük 3 nő).

*

Szakoktatásunk a háború után kétségtelenül igen sokat fejlődött. A szakoktatással foglalkozó népoktatási intézetek (gaz-

dasági népiskolák, tanonciskolák) látogatottsága erősen növekedett s a magasabb fokú iskolák iránt is élénkebb érdeklődés nyilvánult meg. Ami a szakoktatás egyes szerveit illeti, részben egészen újfajta tanintézetek keletkeztek (mint a felsőmezőgazdasági iskolák), újabb közérdekű tanfolyamok nyíltak meg, részben a tanintézetek száma is szaporodott (nőipariskolák, felsőkereskedelmi iskolák), vagy a fennálló intézmények újabb szervezetet nyertek, egyes iskolák (tanfolyamok) magasabb típusúvá alakultak s mindezek által *szakoktatásunk intenzívebbé vált*. Közoktatásunk háború utáni korszaka az újjáalakítás jegyében kezdődött és ezek a változások a szakoktatás terén sem kerülhetik el a megfigyelő szemét. A tulajdonképeni szakiskolák nagyrészt állami jellegű intézmények s legtöbbször igen magas színvonalon állanak, mondhatni mintaszerűek. Így a szakoktatás jövőben való fejlesztése körül — nem hagyva azért figyelmen kívül a társadalmi közületek fontos szerepét sem — mégis az államra vár a legmagasabb feladat, amit az egységes, tervszerű vezetésben és az oktatás lehetőségének szélesebb körre való kiterjesztésében határozhatunk meg.

Asztalos József dr.

◎ SZOCIÁLIS STATISZTIKA ◎

Munkanélküliség és munkapiac.

Chômage et marché du travail en Hongrie.

Résumé. *A la fin de mars 1928, les syndicats ouvriers ont enregistré 16.248 chômeurs: 5·8% de moins qu'au mois précédent et 17·3% de moins qu'en mars 1927. Cette amélioration et qui s'étendait à la plupart des groupes de professions, correspond à peu près au degré normal de la diminution saisonnière.*

Le mouvement des Offices de placement a fort augmenté. Sur cent offres d'emploi, il y a eu, en moyenne générale, 245 demandes de travail.

*

A munkásérdekképviseletek kimutatásai szerint 1928 március végén az országban összesen 16.248 munkanélküli volt, 5·8%-kal kevesebb, mint az előző hónapban és 17·3%-kal kevesebb, mint 1927 március havában. A munkanélküliek számában

beálló csökkenés aránya körülbelül megfelel a tavasz első hónapjában jelentkezni szokott idény szerű javulásnak. Ez a javulás ugyanis csak azokban az években maradt el, illetőleg zsugorodott jelentéktelenné, amikor a munkanélküliség általános irányzata rendkívüli okok folytán rosszabbodó volt. A márciusi létszám a februári létszámmal szemben 1924-ben 6·7%-kal, 1925-ben 0·03%-kal fogyott, 1926-ban 0·1%-kal szaporodott, végül 1927-ben 6·6%-kal ismét fogyott. Az 1928 március havi apadás tehát valamivel kisebb az 1924. és 1927. évinél.

A III. táblában foglalt *visszatekintő* adatok tanúsága szerint a munkahiányban szenvedők száma az 1924—1927. évek átlagában 25.362 volt. Ha tehát a jelzőszámok megállapításánál ebből a törzsszámból indulunk ki, azt látjuk, hogy a munkanélküliség jelzőszáma a folyó év első hónapjá-

I. A szociáldemokrata szakszervezetek által kimutatott munkanélküliek.

Nombre des chômeurs relevés par les syndicats social-démocrates.

Foglalkozás Profession	1927	1 9 2 8		
	III.	III.		
	Össz. Total	Össz. Total	Ebből — Dont	
			Férfi Hommm.	Nő Femm.
Aranyműves Orfèvres	98	47	39	8
Borbély Coiffeurs	35	42	42	—
Bőrmunkás szűcsök Ouvriers en cuir	293	382	154	228
Bőröndös Faiseurs de malles	59	112	104	8
Cipész Cordonniers	424	490	419	71
Élelmezési munkás Ouvr. d'alimentation	702	546	546	—
Építőmunkás Ouvr. en bâtiment	3.791	2.689	2.689	—
Famunkás Ouvriers en bois	924	1.712	1.640	72
Fényképész Photographes	73	—	—	—
Grafikus Ouvriers graphiques	87	87	41	46
Gépjárművezetők Chauff. d'automob.	—	79	79	—
Húsipari munkás Ouvr. d'ind. de la viande	542	464	464	—
Kalapos Chapelièrs	50	68	31	37
Kereskedelmi alk. Empl. de commerce	215	133	117	16
Kesztyűs Gantiers	6	2	1	1
Könyvkötő Relieurs	471	471	160	311
Magántisztviselő Employés privés	1.072	495	274	221
Mintakészítő Faiseurs de modèles	71	61	61	—
Nyomdász Typographes	419	591	250	341
Pénzügyi tisztviselő Empl. d'établ. de crédit	2.191	1.075	817	258
Pénzügyi segéd Ouvr. auxil. d'établ. de crédit	23	9	9	—
Segédmunkás Ouvriers auxiliaires	7	18	18	—
Szabó Tailleurs	159	331	266	65
Szállítási munkás Ouvriers de transport	214	116	116	—
Szállodai, éttermi m. Ouvr. d'hôtel et de restaur.	492	532	356	176
Szobrász Sculpteurs	29	31	31	—
Textilmunkás Ouvr. d'industr. textile	18	24	10	14
Üveges Vitrriers	58	49	48	1
Vasmunkás Ouvriers en fer	5.285	4.428	4.383	45
Vegyész Chimistes	65	44	32	12
Zenész Musiciens	105	66	56	10
Összesen — Total :	17.978	15.194	13.253	1.941
Ebből Budapest Dont à Budapest :	10.931	8.612		

II. A keresztényszocialista szakszervezetek által kimutatott budapesti munkanélküliek.

Nombre des chômeurs à Budapest, relevés par les syndicats socialistes-chrétiens.

Foglalkozás Profession	1927	1 9 2 8		
	III.	III.		
	Összesen Total	Összesen Total	Ebből — Dont	
			Férfi Hommes	Nő Femmes
Cipész és bőrmunkás — Cordonniers et ouvriers en cuir	3	24	22	2
Egészségügyi alkalmazott — Employés sanit.	110	76	11	65
Élelmezési munkás — Ouvriers d'alimentation	12	46	46	—
Építőmunkás — Ouvriers en bâtiment	52	14	14	—
Éttermi alkalmazott — Employés de restaurant	252	161	121	40
Famunkás — Ouvr. en bois	23	22	22	—
Festőmunkás — Peintres en bâtiment	41	21	21	—
Húsipari munkás — Ouvriers d'industrie de la viande	80	14	14	—
Kereskedelmi alkalmazott — Employés de commerce	89	127	109	18
Könyvkötőmunkás — Ouvriers relieurs	21	49	26	23
Magántisztvis. — Employés priv.	316	110	63	47
Molnár és malommunkás — Meuniers et ouv. de moulin	—	—	—	—
Pénzügyi tisztvis. — Garçons de bureau d'établiss. de crédit	131	129	129	—
Segédmunkás — Ouvriers auxiliaires	14	14	14	—
Szabómunk. — Ouvr. tailleurs	24	4	2	2
Textilmunkás — Ouvriers d'industr. textile	4	29	10	19
Vas- és fémmunkás — Ouvr. en fer et en métaux	504	214	214	—
Összesen — Total	1.676	1.054	838	216

ban 68·7 volt s azóta februárban 68·0-ra, márciusban 64·1-re csökkent, s így amióta adatok állanak rendelkezésünkre, ez a legalacsonyabb jelzőszámú március hónap. A maximum (150·5) 1925. márciusára esik. Viszont a többi hónapokban előfordultak jóval alacsonyabb jelzőszámok is és a minimumot az 1927. év október havi adat (44·1) jelenti.

Területi szempontból a munkanélküliek számának megoszlása úgy alakult, hogy a munkanélküliség Budapesten és vidéken egyaránt csökkent, de a fővárosban kisebb mértékben (—4·7%), mint a vidéken (—7·3%). A mezőgazdasági munkások márciusban mindenesetre megindultak, de a hosszúra nyúló tél miatt valószínűleg a szokásosnál kisebb mértékben.

III. Visszatekintő adatok a munkanélküliség alakulásáról.

Données rétrospectives sur la formation du chômage.

Év, hó <i>Année, mois</i>	Munkanélküliek száma <i>Nombre des chômeurs</i>					Jelzősz. (1924—1927 évi átlag = 100) <i>Indice (moyenne de 1924—1927 = 100)</i>
	Összesen <i>Total</i>	Ebből — <i>Dont</i>				
		Buda- pest <i>Buda- pest</i>	Vidék <i>Pro- vince</i>	Férfi <i>Hom- mes</i>	Nő <i>Fem- mes</i>	
1924 III.	23.410	16.881	6.529	21.268	2.142	92·3
1925 III.	38.191	24.122	14.069	34.473	3.718	150·5
1926 III.	30.918	18.966	11.952	28.111	2.807	121·9
1927 III.	19.654	12.607	7.047	17.283	2.371	77·4
" IV.	18.539	11.608	6.931	16.027	2.512	73·0
" V.	14.853	10.633	4.220	12.876	1.977	58·5
" VI.	13.110	9.473	3.637	10.749	2.361	51·7
" VII.	12.683	8.851	3.832	10.730	1.953	50·0
" VIII.	12.419	8.699	3.720	10.652	1.767	48·9
" IX.	11.565	8.165	3.400	9.859	1.706	45·6
" X.	11.188	7.809	3.379	9.483	1.705	44·1
" XI.	12.438	8.312	4.126	10.716	1.722	49·0
" XII.	14.368	8.956	5.412	12.668	1.700	56·7
1924—1927. évi átlag <i>moyenne</i>	25.362	16.419	8.943	22.705	2.657	100·0
1928 I.	17.430	9.710	7.720	15.587	1.843	68·7
" II.	17.244	10.143	7.101	15.221	2.023	68·0
" III.	16.248	9.666	6.582	14.091	2.157	64·1

Foglalkozás szerint márciusban az a helyzet, hogy a javulást nem egy-két foglalkozási csoport munkanélküli létszámának erős apadása idézte elő, hanem a fontosabb foglalkozási csoportok legtöbbjében kisebb-nagyobb javulással találkozunk. Az előző hónapok tarka változatossága és hullámzása tehát egységesebb irány felé konvertálódik. Legnagyobb arányú a javulás az építőiparban, de a csökkenés aránya (20·1%) a februári viszonyszám (25·6%) alatt marad. Érdekes az építőipar tavaszi fellendülését az előző évek márciusi adatai alapján kísérni figyelemmel. A munkanélküliség

ugyanis az építőiparban ebben a hónapban 1924-ben 23·5%-kal, 1925-ben 9·9%-kal, 1926-ban 8·7%-kal és 1927-ben 25·3%-kal csökkent. Az 1928. évi adat ezek szerint kielégítő. Az építőiparban március végén még 2.703 munkanélkülit tartottak nyilván. A ruházati ipar hosszú idő után először mutat lényeges javulást (—14·3%). A faiparban 1.734 munkanélkülit találtak, 6·1%-kal kevesebbet, mint február havában, amikor januárral szemben még rosszabbodásról számoltunk be. Mindenesetre a faipar helyzete, különösen a tavaszi, nyári és őszi hónapokban az építőipar sorsával szoros összefüggésben van. Több évtized adatára volna azonban szükség, hogy a függvény valószínű menetére következtetni tudjunk. Kisebb-nagyobb esőkkenést találunk még az élelmezési iparban, a bőriparban és a szállodai és éttermi alkalmazotknál. Örvendetes továbbá, hogy a szellemi munka terén a februári visszaesést márciusban ismét valamelyes javulás váltotta fel. Az állás nélkül maradt szellemi munkások száma ugyanis a február végi 1.996-ról 1.940-re (2·8%-kal) csökkent. A foglalkozási csoportok közül legtöbb munkanélküli egyént számoltak meg a vasiparban, hol februárban 4.624, márciusban 4.642 munkás nem jutott munkaalkalomhoz. Az emelkedés csak 0·4%, de az általános javulás mellett még mindig a vasipar nehéz helyzetét világítja meg. Száz munkanélküli közül februárban 26·8, márciusban 28·6 a vasiparhoz tartozott. A sokszorosító- és műipar körében 678 munkanélkülről tudunk, 1·0%-kal többről, mint februárban.

A fontosabb foglalkozási csoportok visszatekintő adatait jelzőszámok alakjában a IV. tábla sorakoztatja fel. Az 1924—1927. évek átlagához viszonyítva száznál magasabb jelzőszámmal csak két ipari főcsoport szerepel, a sokszorosító- és műipar 110·2-del és a ruházati ipar 110·1-del. Az utóbbinál azonban február óta erős javulás állt be (128·5-ről 110·1-re). A többévi átlagot erősen megközelíti a bőripar (97·1) és a faipar (94·9). A

IV. A munkanélküliség jelzőszámai néhány fontosabb foglalkozási csoportnál (az 1924—1927. évi átlag = 100).

Indices du chômage pour quelques principaux groupes de professions (moyenne de 1924—1927 = 100).

E v, h ó <i>Année, mois</i>	Vas- és fém- ipar — <i>Indu- strie du fer et métallurg.</i>	Faipar — <i>Ind. du bois</i>	Bőripar — <i>Ind. du cuir</i>	Ruházati ipar <i>Ind. du vé- tement</i>	Élelmezési ipar <i>Alimentation</i>	Építőipar — <i>Bâtiment</i>	Sokszorosító- és műipar — <i>Ind. poly- graph. et d'art</i>	Szállodai és ét- termi alk. — <i>Employés d'hôtels et de restaurants</i>	Szellemi mun- kások — <i>Tra- vailleurs in- tellect.</i>
1924 III.	96·8	49·7	90·2	84·7	151·1	151·6	111·7	86·0	23·9
1925 III.	147·8	190·5	221·8	157·6	149·4	196·7	97·5	138·0	147·2
1926 III.	120·6	203·1	128·4	116·6	151·2	140·3	113·7	119·1	107·1
1927 III.	82·8	91·9	75·0	64·9	102·1	75·1	94·1	71·4	100·2
1928 I.	58·6	82·8	105·0	123·4	83·0	89·0	97·1	80·1	48·5
1928 II.	66·2	101·1	97·3	128·5	83·7	66·2	109·1	66·7	51·5
1928 III.	66·4	94·9	97·1	110·1	81·8	52·8	110·2	66·7	50·1

bőriparban a legkedvezőtlenebb időpont az 1925. év márciusa volt (221·8), a faiparban pedig az 1926. év hasonló hónapja (203·1). Egy idő óta meglehetősen állandó színvonalat találunk az élelmezési iparban, hol a jelzőszám utóljára 81·8 volt. Az utolsó évek átlagához képest megnyugtató a szellemi munkások jelzőszáma (50·1) és az építőiparé (52·8). A szellemi munka terén a leg súlyosabb helyzetet 1925 márciusa jelzi (147·2), ugyanerre az időpontra esik a munkanélküliség maximuma, az építőiparban is (196·7). A vas- és fémiparban a jelzőszám január óta 58·6-ról 66·4-re növekedett, a szállodai és éttermi alkalmazottaknál ellenben 80·1-ről 66·7-re esett vissza.

• Az *Állami Munkaközvetítő Hivatal* által összeállított adatok tanúsága szerint a hatósági munkaközvetítők forgalma a február havi irányzattal ellentétben március hó folyamán jelentősen megélnkült. A munkaadók részéről felajánlott munkahelyek 5.271-ről 17·3%-kal 6.188-ra, a jelentkezett munkakeresőké 14.614-ről 3·9%-kal 15.187-re, végül a sikerült közvetítéseké 3.415-ről 19·7%-kal 4.091-re növekedett. Minthogy tehát az emelkedés aránya a közvetítésekénél volt legnagyobb, a munkapiac helyzete a szakszervezeti adatokkal egybehangzóan javult. Ilyenformán száz munkahelyre februárban 277, márciusban 245 munkakereső jutott, akik közül februárban 23·3%, márciusban 26·9% kapott munkát. A munkaadók igénye februárban 64·8%, márciusban 66·1% ere-

jég volt teljesíthető. Területi szempontból azt látjuk, hogy bár Budapesten a végleges viszonyszámok még mindig jóval kedvezőtlenebbek a vidék megfelelő viszonyszámainál, — amennyiben száz munkahelyre Budapesten 276, a vidéken 206 munkakereső jelentkezett, — mégis a közvetítési forgalom megélnkülése s így a munkapiac viszonylagos javulása március hó folyamán a fővárosban volt nagyobb mértékű. A nyilvántartott munkahelyek száma ugyanis az előző hónappal szemben Budapesten 21·9%-kal, a vidéken 12·2%-kal, a munkakeresők száma a fővárosban 3·0%-kal, az ország többi részében 5·5%-kal, végül a sikerült közvetítések száma Budapesten 25·8%-kal, a vidéken 14·1%-kal emelkedett. Dacára azonban annak, hogy a közvetítési esetek abszolút száma rég nem tapasztalt mértékben nőtt, a munkakeresők tömegéből a fővárosban csak 21·8%, a vidéken 35·4% jutott munkaalkalomhoz.

A *Magyar Munkaadók Központjában* képviselt vállalatok 1928 március havában összesen 164.382 alkalmazottat foglalkoztattak, azaz 0·05%-kal többet, mint februárban. Az alkalmazott munkakeresők száma az utolsó három évben jelzőszámokban a következő volt:

1926 március	100·0
1927 március	105·1
1928 március	107·4

K. N. dr.

A munkanélküliség Európában.

Chômage en Europe.

Résumé. En Europe, les théories préconisant la fusion économique des pays se multiplient; on y constate aussi des faits de concentration effective, et cela malgré les obstacles existants (politique douanière, limitation de l'immigration, etc.). Aussi, en examinant les phénomènes sociaux et économiques, devons-nous considérer une grande partie de l'Europe comme un territoire économique homogène.

Parmi les conditions sociales de l'Europe, une des questions les plus aiguës est celle du chômage. Examinons en la formation, en 1921—1927, sur le territoire formé, des grands Etats, par l'Allemagne, la Grande-Bretagne, la France, l'Italie, la Pologne, des Etats moyens, par la Tchécoslovaquie, la Belgique, les Pays-Bas, l'Autriche, la Suède, la Hongrie, et des

moindres Etats, par la Suisse, le Danemark, la Finlande et la Norvège. Il s'agit là de 282·5 millions d'habitants, dont, à la fin de 1927, 2·78 millions (1·0%) n'avaient pas de travail.

Par les statistiques relatives à la fluctuation par trimestre du chômage, on voit que le maximum (3·14 millions de chômeurs) en a été en janvier 1921 et le minimum (1·85 million) en juin 1924.

En 1921—1927, il y a eu, en moyenne, 2·45 millions de sans-travail. Rapporté à ce nombre et exprimé en nombre-indices, le minimum a été de 76 et le maximum, 128, donc, relativement, les écarts ne furent pas extrêmes.

Si l'on prend pour 100 le nombre moyen des chômeurs, la moyenne du mois de septembre est de 91 et celle de décembre, 112.

A la fin de l'année 1927, c'était la Grande-

Bretagne qui avait le plus de chômeurs (1.19 million); venaient ensuite, mais avec des chiffres bien moindres, l'Allemagne (0.52 million) et l'Italie (0.41 million). A cet égard, c'est la situation de la France, de la Finlande et de la Norvège qui est la plus favorable; celle de la Hongrie est également assez bonne.

*

A modern tőkegazdálkodás rohamos fejlődése és bonyolulttá válása, valamint a jelentékeny népszaporodás már a XIX. század végén és a XX. század elején lehetlenné tette — még nagy államok számára is — az önálló gazdasági terület (autarchia) fenntartását. Ez a tény hatalmas befolyással volt a politikai és gazdaságpolitikai erőfeszítésekre és előidézett mély nyomokat hagyó eseményeket is (világháború).

A háború után fokozódott ez a jelenség, de zavaró, késleltető, hátráltató körülmények is beállottak. Így az általános elzárkózás magas vámfalakkal, a bevándorlás megakadályozása, vagy szigorú megszorítása, az ellentét győző és legyőzött államok között, nagyfokú elszegényedés és eladósodás, stb. Viszont a tengerentúli hatalmas gazdasági erőtenyezők (Amerika) növekedő befolyása, a gazdasági és társadalmi bajok elleni küzdelem párhuzamos érdekei fokozott egymásra utaltságot teremtettek. Szaporodtak az európai mestersegesen elválasztott gazdasági területeket összeolvasztani, legalább is szorosabbra fűzni törekvő elméletek (Páneurópa, vámuniók, nemzetközi tervgazdálkodás), sőt ezek nyomán már a gyakorlatban is utat talált az összeolvadás, a koncentráció (német-francia ipari tömörülések, nemzetközi kartellek és trösztök, stb.).

Azok az okok tehát, amiért Európát (Oroszország nélkül) a gazdasági és társadalmi jelenségek vizsgálata alkalmával más kontinensekkel szemben bizonyos fókig tipikus és integráns gazdasági területek, munkakohónak tekinthetjük, s az egyes államok külön-külön taglalt adatait összegezve is szemügyre vehetjük a következőket:

a) Az elméleti egyesítési törekvések érveléseinek statisztikai megvilágítása.

b) A népszövetség működésének általános gazdasági és társadalmi kihatása.

c) A termelési költségek alakulására kiható szociális törvények elterjedése.

d) A nemzetközi tőke összpontosítása, kartellek és trösztök terjedése.

e) A munkásvándorlások. Minthogy azonban a munkanélküliség és nehéz megélhetés miatt legtöbb állam megtiltja, vagy megnehezíti a külföldiek bevándorlását, e tekintetben nem a gazdasági közlekedő edények törvénye, hanem a gazdasági átszivárgás (osmózis) törvénye érvényesül, ami a statisztikai tisztán látást megnehezíti. Magyar szempontból érdekes például a Franciaországba irányult fizikai munkásvándorlás és a szellemi munkások elhelyezkedése Törökországban.

f) A közös eladósodás az Amerikai

I. A munkanélküliek száma Európában az 1921—1927. években.

Nombre des chômeurs en Europe, en 1921—1927.

Év, hó <i>Année, mois</i>	Munkanélküliek száma <i>Nombre des chômeurs</i>
1921. III.	2,275.026
„ VI.	3,142.174
„ IX.	2,383.433
„ XII.	3,077.941
1922. III.	2,852.410
„ VI.	2,226.696
„ IX.	2,029.831
„ XII.	2,420.442
1923. III.	2,359.453
„ VI.	2,026.996
„ IX.	2,251.513
„ XII.	3,127.700
1924. III.	2,405.265
„ VI.	1,847.613
„ IX.	2,051.484
„ XII.	2,186.742
1925. III.	2,186.459
„ VI.	2,034.097
„ IX.	2,116.475
„ XII.	2,858.192
1926. III.	2,715.745
„ VI.	3,031.461
„ IX.	2,766.243
„ XII.	2,867.075
1927. III.	2,540.301
„ VI.	1,997.018
„ IX.	2,002.919
„ XII.	2,778.295

Egyesült Államokkal szemben s ezzel együtt Amerika fokozódó pénzügypolitikai beavatkozása (Dawes-terv, nemzetközi bankok ellenőrzése).

g) A gyarmatok önállóságra törekvése és az ázsiai népek nemzeti öntudatra ébredése, valamint a kommunista izgatás közös veszedelme.

h) A közlekedés gyors fejlődése (repülőutak).

A társadalmi viszonyok közül legáltalánosabban érdeklő Európát a munkanélküliség kérdése. A Szemlében időnkint közölni szoktuk a külföldi államok munkanélküliségére vonatkozó nyers adatokat országunkonként külön-külön s az adatok hullámzását negyedévenként. A fentebb előadottak értelmében kíséreljük meg itt a munkanélküliség képét egész Európára nézve egységesen megrajzolni. Nem szabad visszariadnunk attól, hogy célunkat csak nagy megközelítéssel érhetjük el, amennyiben néhány állam adata egyáltalán hiányzik, a többi állam adatszolgáltatása pedig különböző természetű és terjedelmű adatforrásokból merít. A hiányzó államok, pl. csak a fontosabbakat említve Spanyolország, Románia, Sz. H. Sz. állam, Bulgária és Görögország, részben az országok erősen agrár jellege, részben a népesség csekély száma miatt minden valószínűség szerint nem változtatnának az általános képen. Oroszországot pedig részben a nagyfokú politikai és gazdasági elzárkózás, részben a nyugati kulturájú és érdekeltégű szegélyállamok leválása folytán egyelőre nem szükséges Európához számítani. Rendelkezésünkre állanak tehát a nagy államok közül Németország, Nagy-Britannia, Franciaország, Olaszország és Lengyelország adatai; a középállamok közül Cseh-Szlovákia, Belgium, Németalföld, Ausztria és Svédország, valamint Magyarország adatai; a kisebb államok közül adataink rendelkezésünkre Svájcra, Dániára, Finnországra és Norvégiára. A felsorolt államok összes lakossága 282,5 millió, ebből a tömegeből az I. tábla adatai szerint az 1927. év végén 2,78 millió volt munka nélkül, ami 1,0%-nak felel meg, de ha minden munkanélküli átlag két családtagot számítunk, akkor a munka

hiányában nélkülözők aránya az előbbinek háromszorosára emelkedik.

A munkanélküliség hullámzása 1921. óta negyedévenként a közölt grafikon szerint meglehetősen élénk volt s a görbe menetéből a következő jelenséget olvashassuk ki:

1. A fő maximum 1921. júniusára esik, amikor a felsorolt államokban összesen 3,142.174 munkanélkülit tartottak nyilván. Ezt a számot azonban erősen megközelíti az 1923. decemberi állomány is 3,127.000 munkanélkülivel s a munkanélküliek száma ezenkívül még két alkalommal — 1921. decemberben és 1926. június-

II. A munkanélküliek száma országonként 1927 december havában.

Nombre des chômeurs par pays, en décembre 1927.

Állam <i>Pays</i>	Népesség (1925. évi adat) — <i>Population (données de 1925)</i>		Munkanélküliek száma (1927. decemberi adat) <i>Nombre des chômeurs (données de décembre 1927.)</i>	
	összesen <i>total</i>	‰	összesen <i>total</i>	‰
Ausztria <i>Autriche</i> ¹⁾	6,700.000	2,4	207.120	7,4
Belgium <i>Belgique</i>	7,812.000	2,8	22.526	0,8
Cseh-Szlovákia <i>Tchéco-Slovaquie</i>	14,444.000	5,0	10.839	0,4
Dánia <i>Danemark.</i>	3,420.000	1,2	83.400	3,0
Finnország <i>Finlande</i> ²⁾	3,530.000	1,2	2.152	0,1
Franciaország <i>France</i>	40,744.000	14,4	13.221	0,6
Németalföld <i>Pays-Bas</i>	7,416.000	2,6	59.032	2,2
Lengyelország <i>Pologne</i>	29,249.000	10,4	165.268	5,9
Magyarország <i>Hongrie</i>	8,365.000	3,0	14.368	0,5
Nagy-Britannia <i>Grande-Bretagne</i>	45,170.000	16,0	1,194.305	42,9
Németország <i>Allemagne</i>	62,569.000	22,1	519.573	18,6
Norvégia <i>Norvège</i> ³⁾	2,763.000	1,0	7.852	0,4
Olaszország <i>Italie</i>	40,548.000	14,4	414.283	14,9
Svájc — <i>Suisse</i>	3,936.000	1,4	13.701	0,5
Svédország <i>Suède</i>	6,054.000	2,1	50.655	1,8
Összesen - Tot.	282,520.000	100,0	2,778.295	100,0

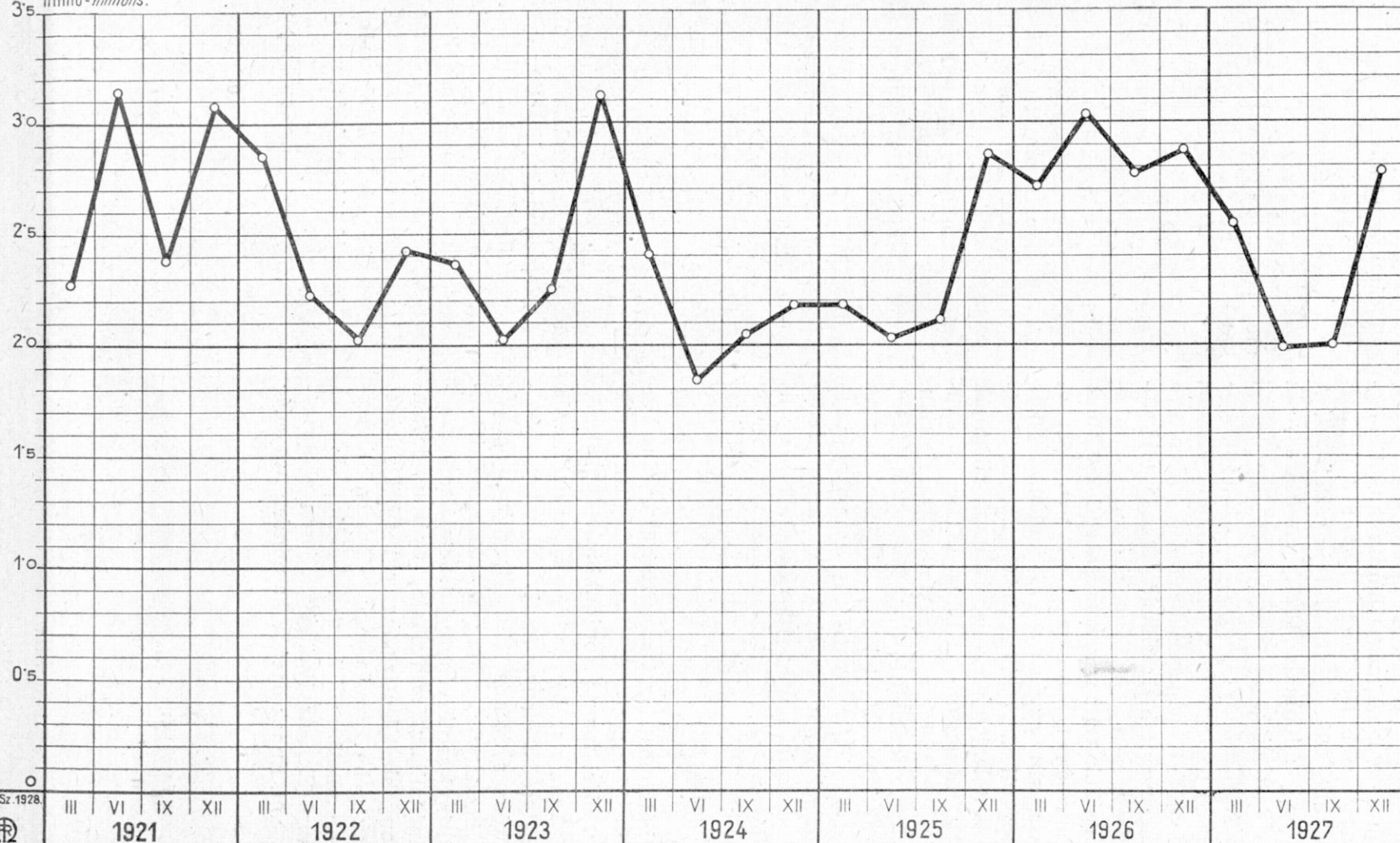
Jegyzet: ¹⁾ 1923. évi adat. — ²⁾ 1924. évi adat. — ³⁾ 1927. novemberi adat.

¹⁾ *Donnée de 1923.* — ²⁾ *Donnée de 1924.* — ³⁾ *Donnée de novembre 1927.*

A MUNKANÉLKÜLIEK SZÁMA EURÓPÁBAN.

Nombre des chômeurs en Europe.

3⁵ millió - millions.

ban — haladta meg a három milliót. A legalacsonyabb létszámot, 1,847.613 munkanélkülit, 1924. júniusáról jegyezték fel. A másod minimum 1927. júniusára esik (1,997.018).

2. Minthogy a háború óta Európa gazdasági helyzete (legalább is mindig számos államé) többé-kevésbé válságos volt, a megvizsgált hét esztendő 28 időpontja közül egy sem volt olyan, amikor a munkanélküliek száma csak megközelítette volna a normális színvonalat. Ezért sem a szekuláris, sem az idényszerű hullámzás nem okoz túl nagy kilengéseket. Ezt az állítástunkat legjobban a jelzőszámok világítják meg. Ha ugyanis az 1921—1927. évek átlagát, 2,448.178-at százzal egyenlőssítjük, akkor a fentebb említett maximum 128-at, a minimum 76-ot jelent, sőt ha a kilengés szélső mértékét vesszük is, azaz a minimumot tekintjük száznak, úgy a maximum 170-nek felel meg. Itt a hatóokok között valószínűleg az is szerepel, hogy ami az egyik államterületen hátrányos, válságos jelenség, ugyanaz a másik területen pillanatnyi előnyt jelent. Gondoljunk csak pl. a hatalmas angol szénstrájkra, mely Német-, Lengyel- és Csehországban széntermelési magas konjunkturát okozott.

3. Az a szabályos idényszerű hullámzás, amelyről a magyarországi adatokra vonatkozóan a Szemle 1928. 1. számában (49. l.) beszéltünk, a tárgyalt tömeges adatoknál is élesen érvényre jut. Általában a munkanélküliség színvonala nyáron legalacsonyabb, télen legmagasabb s ezt a képet csak néha zavarja meg valamely rohamosabb általános irányzat. Például ebben a tekintetben az 1926. év teljesen abnormális volt. Ennek dacára, ha minden negyedév

átlagát külön-külön az egész tárgyalt időszak végső átlagához viszonyítjuk (azt száznak véve) az alábbi jelzőszámokat kapjuk:

március	101
június	95
szeptember	91
december	113

A II. tábla a munkanélküliek számát országunkint tünteti fel az 1927. december havi állapot szerint. A népesség számát az egyöntetűség kedvéért ott is az 1925. évi adatok alapján mutattuk ki, ahol a kiszámított népességről újabb adat áll rendelkezésre. Az árnyalati különbségek az arányszámokban úgy sem jutnának kifejezésre. Ha mind a népességet, mind a munkanélküliek számát a tárgyalt államokból alkotott egész terület adatösszegéhez viszonyítjuk és a két arányszámot összehasonlítjuk, szembeszökően nagy különbségeket találunk. A munkanélküliek arányszáma négy államnál haladja meg a népesség arányszámát. Ezek Nagy-Britannia, Ausztria, Dánia és Olaszország. Legkedvezőbb a helyzet Franciaországban, Finnországban, és Norvégiában és aránylag elég kedvező Magyarországon is. A munkanélküliek abszolút számát tekintve, 1·2 millióval Nagy-Britannia vezet, utána félmillióval Németország következik, Olaszországban pedig négyszázezer munkanélküli volt. Ez a három állam mutatja fel a munkanélküliek több mint háromnegyedrészét. Mindenesetre az iparosodás mértéke számításba veendő a munkapiac helyzetének megítélésénél. A felsorolt adatok azonban igen jó tájékozódást nyújtanak.

Lakóházépítkezés az 1927. év II. negyedében. (Előzetes eredmények.)

*Construction d'habitations en Hongrie, IIe trimestre de 1927.
(Résultats préliminaires)*

Résumé. Particulièrement en province, la construction d'habitations a pris un vif essor dans le IIe trimestre de 1927. La plupart des bâtiments nouvellement créés sont des maisons sans étage, ou de petites habitations à une chambre.

Az 1927. év második negyedében a lakóházépítkezés, illetve lakástermelés jóval meghaladta az első negyedévi arányokat. Új építkezés és átalakítás folytán a második negyedévben több mint félszázalékosan (+ 52,7%) épült és ezekben több

I. Újonnan keletkezett lakóházak és lakások 1927. II. negyedében. (Előzetes eredmények.)

Habitations et logements nouvellement créés, IIe trimestre de 1927. (Résultats préliminaires).

Terület Territoire	Új építkezések — Constructions nouvelles										Átalakítások — Transformation										Az újonnan keletkezett - Nombre total des		
	folytán keletkezett																						
	lakóházak — habitations										lakóházak — habitations créées par transformation										lakóházak habitations	lakások logements	lakószobák chambres
	földszintes sans étage	I	II	III	IV	V	VI	összesen total	lakások logements	lakószobák chambres	földszintes sans étage	I	II	III	IV	V	VI	összesen total	lakások logements	lakószobák chambres			
emeletes — étage						emeletes — étage																	
Törvényhatós. jogú városok — Villes municipales ...	340	17	4	2	4	1	2	370	850	1.722	30	5	1	4	2	2	—	44	141	295	414	991	2.017
Rendezett tanácsú városok — Villes à conseil organisé	903	11	7	—	—	—	—	921	1.071	1.884	136	3	1	—	—	—	—	140	160	285	1.061	1.231	2.119
10.000 léleknel népesebb községek — Communes de plus de 10.000 habitants	815	6	—	—	—	—	—	821	824	1.180	102	1	—	—	—	—	—	108	103	205	924	927	1.885
Budapestet környező 10.000 lelken aluli községek — Communes environnant Budapest, de moins de 10.000 habitants	234	—	—	—	—	—	—	234	236	352	32	—	—	—	—	—	—	32	32	49	266	268	401
Összesen — Total:	2.292	34	11	2	4	1	2	2.346	2.981	5.088	300	9	2	4	2	2	—	319	436	834	2.665	3.417	5.922
%	97,8	1,6	0,5	0,0	0,1	0,0	0,0	100,0	—	—	94,1	2,7	0,7	1,2	0,7	0,6	—	100,0	—	—	—	—	—
I. negyedév — I ^{er} trimestre	1.485	27	3	15	3	1	—	1.534	2.348	4.009	198	11	1	1	1	—	—	212	349	680	1.746	2.697	4.689
%	96,9	1,8	0,2	0,9	0,2	0,0	—	—	—	—	93,3	5,2	0,5	0,5	0,5	—	—	—	—	—	—	—	—
I. félév — I ^{er} semestre	3.777	61	14	17	7	2	2	3.880	5.329	9.097	498	20	3	5	3	2	—	531	785	1.514	4.411	6.114	10.611
%	97,4	1,7	0,3	0,5	0,1	0,0	0,0	100,0	—	—	93,7	3,8	0,5	0,9	0,6	0,4	—	100,0	—	—	—	—	—
Ebből: — Dont:																							
Budapest székesfőv. Budapest ...	84	11	4	1	4	1	2	107	466	1.056	—	3	1	4	2	2	—	12	102	212	119	568	1.268
Budapestet környező Environs de Budapest	367	5	3	—	—	—	—	375	484	800	58	1	—	—	—	—	—	59	64	85	434	548	885
Budapestet környező Environs de Budapest	76	—	—	—	—	—	—	76	76	122	8	—	—	—	—	—	—	8	8	9	84	84	131
Nagy-Budapest Grand-Budapest	761	16	7	1	4	1	2	792	1.262	2.330	98	4	1	4	2	2	—	111	206	355	903	1.468	2.685
%	96,2	2,0	0,8	0,1	0,5	0,1	0,3	100,0	—	—	88,3	3,6	0,9	3,6	1,8	1,8	—	100,0	—	—	—	—	—
I. negyedév — I ^{er} trimestre	443	12	1	11	3	1	—	471	985	1.763	56	6	1	1	1	—	—	65	140	255	536	1.125	2.018
%	94,1	2,6	0,2	2,3	0,6	0,2	—	100,0	—	—	86,1	9,1	1,6	1,6	1,6	—	—	100,0	—	—	—	—	—
I. félév — I ^{er} semestre	1.204	28	8	12	7	2	2	1.263	2.247	4.093	154	10	2	5	3	2	—	176	346	610	1.439	2.593	4.703
%	95,5	2,3	0,6	0,9	0,5	0,1	0,1	100,0	—	—	87,5	5,7	1,1	2,8	1,7	1,2	—	100,0	—	—	—	—	—

II. A lakóházak és lakások számában beállott tiszta szaporulat 1927 II. negyedében. (Előzetes eredmények.)
Accroissement net des habitations et des logements, IIe trimestre de 1927. (Résultats préliminaires.)

Terület Territoire	Accroissement net ou diminution (-) des maisons															Tiszta szaporulat — <i>Accroissement net du nombre des</i>										
	Az újonnan emelt — <i>nouvellement bâties</i>							Az átalakított — <i>transformées</i>								a lakóházak — <i>habitations</i>		a lakások — <i>logements</i>		a lakószobák — <i>chambres</i>						
	épületekben beállott tiszta szaporulat (fogyatkozás —)															számban		össz.		— <i>au total</i>						
	lakóházak — <i>habitations</i>							lakóházak — <i>habitations</i>								sz. szerint		sz. szerint		sz. szerint						
	földszint. <i>sans étage</i>	I	II	III	IV	V	VI	összesen <i>total</i>	lakások <i>logements</i>	lakószobák <i>chambres</i>	földszint. <i>sans étage</i>	I	II	III	IV	V	VI	összesen <i>total</i>	lakások <i>logements</i>	lakószobák <i>chambres</i>	sz. szerint <i>en nombres</i>	o/o	sz. szerint <i>en nombres</i>	o/o	sz. szerint <i>en nombres</i>	o/o
emeletes — <i>étage</i>							emeletes — <i>étage</i>																			
Törvényhatósági jogú városok — <i>Villes municipales</i>	319	45	4	2	4	1	2	347	779	1601	8	3	—	—	2	2	—	13	121	255	360	15.1	900	29.3	1856	34.5
Rendezett tanácsú városok — <i>Villes à conseil organisé</i>	839	11	7	—	—	—	—	857	1004	1747	90	3	1	—	—	—	—	94	95	184	951	40.0	1099	35.8	1931	36.0
10.000 léleknél népesebb községek — <i>Communes de plus de 10.000 hab.</i>	763	6	—	—	—	—	—	769	772	1117	51	1	—	—	—	—	—	52	52	88	821	34.5	824	26.8	1205	22.5
Budapestet környező 10.000 lelken aluli községek — <i>Communes environnant Bpest, de moins de 10.000 hab.</i>	231	—	—	—	—	—	—	231	233	347	18	—	—	—	—	—	—	18	18	32	249	10.4	251	8.1	379	7.0
Összesen Total	2152	32	11	2	4	1	2	2204	2788	4812	167	7	—	—	2	2	—	177	286	559	2381	100.0	3074	100.0	5371	100.0
%	97.7	1.6	0.5	0.0	0.2	0.0	0.0	100.0	—	—	94.4	3.9	—	—	1.1	1.1	—	100.0	—	—	—	—	—	—	—	—
I. negyedév — Ier trimestre	1361	24	3	15	3	1	—	1407	2158	3761	130	3	1	1	1	—	—	138	269	546	1545	100.0	2427	100.0	4307	100.0
%	96.8	1.7	0.2	1.1	0.2	0.0	—	100.0	—	—	94.3	3.6	—	0.7	0.7	—	—	100.0	—	—	—	—	—	—	—	—
I. félév — Ier semestre	3513	56	14	17	7	2	2	3611	4946	8573	297	12	—	1	3	2	—	315	555	1105	3926	100.0	5501	100.0	9678	100.0
%	97.3	1.6	0.4	0.5	0.2	0.0	0.0	100.0	—	—	94.4	3.8	—	0.3	0.9	0.6	—	100.0	—	—	—	—	—	—	—	—
Ebből: — <i>Dont:</i> Budapest székesfőváros Budapest	64	9	4	1	4	1	2	85	306	937	—	4	2	—	2	2	—	—	102	212	85	3.6	498	16.2	1149	21.4
Budapestet környező 10.000 léleknél népesebb közs. — <i>Comm. de plus de 10.000 hab.</i>	352	5	3	—	—	—	—	360	466	779	50	1	—	—	—	—	—	51	37	46	411	17.3	503	16.4	825	15.4
Budapestet környező 10.000 lelken aluli közs. — <i>Communes de moins de 10.000 hab.</i>	76	—	—	—	—	—	—	76	76	122	8	—	—	—	—	—	—	8	8	9	84	3.5	84	2.7	131	2.4
231	—	—	—	—	—	—	—	231	233	347	18	—	—	—	—	—	—	18	18	32	249	10.4	251	8.2	379	7.0
Nagy-Budapest — Grand-Budapest	723	14	7	1	4	1	2	752	1171	2185	72	3	—	—	2	2	—	77	165	299	829	34.8	1336	43.5	2484	46.2
%	96.2	1.9	0.9	0.1	0.5	0.1	0.3	100.0	—	—	93.5	3.9	—	—	2.6	2.6	—	100.0	—	—	—	—	—	—	—	—
I. negyedév — Ier trimestre	420	10	1	11	3	1	—	446	919	1700	46	4	1	1	1	—	—	53	128	236	499	32.3	1047	43.1	1936	45.0
%	94.2	2.3	0.2	2.5	0.6	0.2	—	100.0	—	—	86.7	7.6	1.9	1.9	1.9	—	—	100.0	—	—	—	—	—	—	—	—
I. félév — Ier semestre	1143	24	8	12	7	2	2	1198	2090	3885	118	7	—	1	3	2	—	130	293	535	1328	33.8	2383	43.3	4420	45.7
%	95.5	2.0	0.6	1.1	0.6	0.1	0.1	100.0	—	—	90.8	5.4	—	0.7	2.3	1.5	—	100.0	—	—	—	—	—	—	—	—

mint negyedannyi lakás (+26.7%) és lakószoba (+26.3%) termeltetett, mint az első évnegyedben.

A lakóházak, lakások és lakószobák tiszta szaporulatát feltüntető (II. sz.) táblázaton szembeötlő, hogy a második negyedévben a rendezett tanácsú városokban és a 10.000 léleknél népesebb községekben lendült fel az építkezés a másik két kategória rovására. Különösen a vidéki rendezett tanácsú városokban és községekben épült sok — kivált — földszintes ház, ami úgy a lakások, mint a szobák számát jelentékenyen szaporítja. Nagy-Budapesten, a környező városokban és községekben épült sok új földszintes lakóház, azonban ez inkább csupán a lakóházak arányának az emelkedé-

sét hozta magával az első negyedévi eredményekkel szemben, míg a lakás és lakószobatermelés — ha abszolút számban nem is, de — aránylagosan kedvezőbb volt itt az első negyedévben.

A második negyedévi lakástermelési adatok az első negyedév eredményeivel szembeállítva nemcsak azáltal tükrözik vissza a kisebb igényű lakóházépítkezés előtérbe nyomulását, hogy sokkal több közöttük az egyszobás lakás, de kivált azzal, hogy míg az újonnan keletkezett lakások 26.7%-os szaporodását láttuk, az új fürdőszobák számában csak 4.3%-os emelkedést, sőt új cselédszobák keletkezésében az első negyedévhez viszonyítva tetemes visszamaradást tapasztalhatunk.

III. Az újonnan keletkezett lakások a szobák száma szerint 1927 II. negyedében. (Előzetes eredmények.)

*Logements nouvellement créés, d'après le nombre des chambres, IIe trimestre de 1927.
(Résultats préliminaires.)*

Terület <i>Territoire</i>	Az új lakóházakban — <i>Logements dans les nouvelles habitations</i>							Az átalakított lakóházakban — <i>Logem. dans les maisons transformées</i>							Az újonnan keletkezett lakások száma mindössze <i>Logements nouvellement créés, au total</i>	Az új szobák száma <i>chambres à bâtir</i>	Az új lakások száma <i>chambres à bâtir</i>
	k e l e t k							k e z e t t									
	1	2	3	4	5	6 vagy több — 6 chamb. ou plus	lakások összes száma — nombre total des logements	2	3	4	5	6 vagy több — 6 chamb. ou plus	lakások összes száma — nombre total des logements				
szobás lakás — <i>chambres</i>							szobás lakás — <i>chambres</i>										
Törvényhatósági jogú városok — <i>Villes municip.</i>	345	254	173	49	20	9	850	62	40	20	7	7	5	141	991	458	277
Rendezett tanácsú városok — <i>Villes à conseil organisé</i>	533	362	137	32	4	3	1.071	79	47	26	6	2	—	160	1.231	185	81
10.000 léleknél népesebb községek — <i>Communes de plus de 10.000 habitants</i>	547	214	50	9	1	3	824	40	45	6	6	3	3	103	927	37	15
Bpestet környező 10.000 lelken aluli községek — <i>Communes environnant Budapest, de moins de 10.000 hab.</i>	147	67	17	4	—	1	236	18	11	3	—	—	—	32	268	22	12
Összesen — Total	1.572	897	377	94	25	16	2.981	199	143	55	19	12	8	436	3.417	702	385
%	52·8	30·0	12·7	3·2	0·8	0·5	100·0	45·7	32·8	12·7	4·4	2·7	1·7	100·0	—	—	—
I. negyedév — Ier trimestre	1.213	760	271	70	21	13	2.348	147	110	65	18	8	1	349	2.697	673	491
%	51·6	32·3	11·7	3·0	0·9	0·5	100·0	42·2	31·5	18·6	5·1	2·3	0·3	100·0	—	—	—
I. félév — Ier semestre	2.785	1.657	648	164	46	29	5.329	346	253	120	37	20	9	785	6.114	1375	876
%	52·3	31·1	12·1	3·1	0·8	0·6	100·0	44·1	32·2	15·2	4·7	2·6	1·2	100·0	—	—	—
Ebből: — <i>Dont:</i>																	
Budapest székesfőváros — <i>Budapest</i>	130	162	121	32	15	6	466	51	22	13	6	6	4	102	568	394	231
rendezett tanácsú városok <i>villes à conseil organisé</i>	253	162	57	9	2	1	484	48	12	3	1	—	—	64	548	100	19
10.000 léleknél népesebb községek — <i>communes de plus de 10.000 habitants</i>	36	35	4	1	—	—	76	7	1	—	—	—	—	8	84	9	2
10.000 lelken aluli községek <i>communes de moins de 10.000 habitants</i>	147	67	17	4	—	1	236	18	11	3	—	—	—	32	268	22	12
Nagy-Budapest Grand-Budapest	566	426	199	46	17	8	1.262	124	46	19	7	6	4	206	1.468	525	264
%	44·8	33·7	15·8	3·7	1·4	0·6	100·0	60·2	22·4	9·2	3·4	2·9	1·9	100·0	—	—	—
I. negyedév — Ier trimestre	468	335	131	30	14	7	985	68	41	20	10	1	—	140	1.125	498	365
%	47·6	34·0	13·3	3·0	1·4	0·7	100·0	48·6	29·3	14·3	7·1	0·7	—	100·0	—	—	—
I. félév — Ier semestre	1.034	761	330	76	31	15	2.247	192	87	39	17	7	4	346	2.593	1023	629
%	46·0	33·9	14·7	3·4	1·4	0·6	100·0	55·5	25·2	11·3	4·9	2·0	1·1	100·0	—	—	—

Gyümölcsstermelésünk és gyümölcsforgalmunk az utóbbi években.

Production fruitière et commerce des fruits en Hongrie dans les dernières années.

Résumé. Quoique en Hongrie la culture des fruits soit pratiquée en un assez grand nombre d'exploitations, toutefois on n'en prend pas partout assez de soin. Une partie des producteurs n'étant pas encore familiarisée avec les nouveaux procédés contre les maladies des fruits et les animaux nuisibles, la culture intensive est peu répandue, et on importe des quantités considérables même des espèces de fruits qu'on cultive sur d'assez grandes surfaces.

Dans les deux dernières années, à cause de la température très capricieuse dont la noix et l'abricot ont particulièrement souffert, la production fruitière a été en général un peu inférieure à la moyenne. Les fruits dont la récolte a le mieux réussi étaient la pomme, la poire et la prune en 1926 et la cerise, la griotte et la prune en 1927. Tant en 1926 qu'en 1927, les vendanges ont été faibles. La quantité du raisin frais vendu a été inférieure à celle de 1925 (100,973 q); la production moyenne de moût (3,4 hl en 1926, 5,1 hl en 1927) est restée bien au-dessous de celle de 1925 (9,0 hl). La récolte des melons produits aux champs fut généralement médiocre (elle a été un peu meilleure en 1927 qu'en 1926).

Des données du commerce extérieur, il ressort que même en cas de récolte moyenne, la production de fruits ne couvre pas les besoins du territoire actuel, de sorte que de quelques espèces de fruits on importe constamment de quantités considérables. Pour certaines espèces (noix, noisette, etc.), c'est l'insuffisance de l'effectif d'arbres qui est la cause de l'importation; pour d'autres (par exemple, la pomme), la qualité inférieure de la production intérieure; les achats de primeurs augmentent aussi constamment l'importation.

La plupart des fruits frais importés venaient d'Autriche, du Royaume Serbe-Croate-Slovène et de la Transylvanie transférée à la Roumanie. C'est en Autriche, en Pologne, en Allemagne et en Tchéco-Slovaquie qu'on a exporté le plus de fruits.

Tant en valeur qu'en quantité, le commerce extérieur des fruits frais et conser-

vés s'est soldé, d'année en année, par un excédent d'exportations. Mais au point de vue de la valeur, les exportations étaient moins supérieures aux importations qu'à celui de la quantité, ce qui tenait particulièrement à ce que certains fruits importés en grande quantité (par exemple, la noix, la noisette) coûtaient plus cher que les principaux fruits exportés (prune, melon d'eau, pêche, etc.).

Si l'on considère le mouvement total des fruits (frais, conservés et fruits du Midi), la balance commerciale présente un passif de 4,242.800 pengős pour 1926 et de 8,507.000 pengős pour 1927. La cause en est que, d'une part, les importations de fruits du Midi ont fort progressé (surtout en 1927) et que, d'autre part, par suite de la culture peu intensive et du temps défavorable, la production ne couvre pas les besoins actuels. Aussi, on devrait s'efforcer d'augmenter la production intérieure et d'en améliorer la qualité par l'extension de la culture fruitière au delà de la Tisza, par les méthodes modernes de production et par les nouveaux procédés contre les maladies de fruits et les animaux nuisibles. Le ministère de l'Agriculture ayant étendu à la culture fruitière son action tendant à augmenter la production, on peut espérer que cela contribuera considérablement à arriver au but indiqué.

*

A különböző gyümölcsfélék közül a szőlőtermelésről, továbbá a szántóföldön termesztett és a gyümölcsfélékhez sorozható dinnye termeléséről számszerű adatokkal rendelkezünk. A többi gyümölcsfélések termelésének évenkénti alakulását illetően, adatok hiányában, csak a Földművelésügyi Minisztérium szokásos vetés- és termésjelentéseiben közzétett minősítő becslések, továbbá külkereskedelmi forgalmunknak mennyiségi és értékadatai nyújtanak tájékoztatást.

Hazánk jelentékeny részén — különösen Dunántúl és a Duna—Tisza közén — a rendelkezésre álló adatok szerint, elég

sok gazdaságban foglalkoznak gyümölcs-termeléssel. A termelők egy hányada azonban a gyümölcstermelésre nem mindenütt fordít kellő gondot s konzervatívizmusként és bizalmatlanságuk a gyümölcsfabetegségek és az állati kártevők leküzdését célzó újabb eljárásokkal és különböző szerekekkel szemben a belteresebb gyümölcstermelés elterjedését és ezzel a termés versenyképessé tételét megakadályozza. Ezért van az, hogy még oly gyümölcsfélékből is, melyeket hazánkban elég nagy területeken termelnek, a nem megfelelő minőség miatt jelentékeny behozatalunk van.

Magyarországon legtöbb gyümölcsfa van Pest, Somogy, Zala, Tolna, Borsod, Baranya és Vas vármegyében. Az egyes gyümölcsfajok közül a szilva, alma és barack termelése a legelterjedtebb. Szilvát főleg Pest, Somogy, Zala és Borsod vármegyében, almát leginkább Pest, Vas és Zala vármegyében, kajszinbarackot Kecskeméten és környékén, őszibarackot pedig többnyire Somogy és Pest vármegyében termelnek. A cseresznye termelése Pest, Zala és Somogy vármegyében, a meggytermelés Pest, Tolna, Somogy és Békés vármegyében, végül a diótermelés Somogy, Zala, Pest, Fejér és Baranya vármegyében a legkiterjedtebb. Szőlőt Pest, Heves és Tolna vármegyében, dinnyét pedig a szántóföldeken, legkiterjedtebben Pest, Szabolcs és Heves vármegyében termesztnek.

A minősítő becslések adatai szerint (I. sz. kimutatást) a gyümölcstermés az időjárás szeszélyeinek kártételei következtében az utolsó két évben általában a kö-

I. A gyümölcsfélék minősítő becslésének adatai országos átlagban az 1924—1927. években.

Données d'estimation des fruits, moyennes générales de la Hongrie, 1924—1927.

(1 = kitünő — excellent; 2 = jó — bon; 3 = közepes — moyen; 4 = gyenge — faible; 5 = rossz — mauvais.)

Gyümölcsfélék <i>Espèces de fruits</i>	1924	1925	1926	1927
Alma — <i>Pomme</i>	2.81	2.46	2.70	3.07
Körte — <i>Poire</i>	3.20	2.59	2.73	3.23
Szilva — <i>Prune</i>	3.12	2.27	2.78	2.99
Kajszinbarack — <i>Abricot</i>	4.03	2.21	3.22	3.64
Őszibarack — <i>Pêche</i>	3.60	2.52	3.09	3.21
Cseresznye — <i>Cerise</i>	3.43	1.99	3.03	2.81
Meggy — <i>Griotte</i>	3.62	2.35	3.16	3.00
Dió — <i>Noir</i>	2.52	2.13	3.26	3.29

zepesnél valamivel gyengébb volt. Az 1926. évben a tartós esőzés és az erősen szeles időjárás, mult esztendőben pedig főleg a májusi fagy, később pedig a nagy meleggel járó férgesedés és hullás igen sokat ártott a gyümölcstermésnek. Az elemi csapások mindkét évben főleg a dió és kajszinbarack termését csökkentették. Az 1926. évben legjobban az alma-, körte- és szilvatermés sikerült, mult évben pedig a cseresznye, meggy és szilva termelése volt a legeredményesebb. Alma- és körtetermésünk, minőség tekintetében, egyik évben sem volt megfelelő.

Szőlőtermelési adataink szerint a több mint 380.000 kat. holdon termelt szőlőtermése az elemi károk (1926-ban a sok esőzés, 1927-ben pedig a májusi fagy) igen jelentékeny kártételei következtében az utolsó két évben nagyon kedvezőtlenül

II. A sárga- és görögdinnye szántóföldi termelése az 1923/24—1926/27. években.

Production de melons et melons d'eau aux champs, en 1923/24—1926/27.

É v <i>A n n é e</i>	Sárgadinnye — <i>Melon</i>			Görögdinnye — <i>Melon d'eau</i>		
	Bevetett terület kat. hold	Átlagtermés kat. holdankint q	Termésmennyiség q	Bevetett terület kat. hold	Átlagtermés kat. holdankint q	Termésmennyiség q
	<i>Superficie ensemencée, arp. cad.</i>	<i>Rendement moyen par arp. cad., q</i>	<i>Quantité de la production q</i>	<i>Superficie ensemencée, arp. cad.</i>	<i>Rendement moyen par arp. cad., q</i>	<i>Quantité de la production q</i>
1923/24 összesen — <i>total</i> . . .	4.796	39.3	188.642	15.521	55.8	866.240
1924/25 " — " . . .	6.052	47.6	287.905	18.354	59.1	1,084.959
1925/26 " — " . . .	5.089	36.4	185.389	15.313	50.9	778.480
1926/27 " — " . . .	5.257	42.3	222.184	14.599	59.5	868.335
Ebből: — <i>Dont</i> :						
Comitat Pest-P.-Solt-Kiskun vm.-ben	2.130	45.0	95.755	4.213	68.1	286.683
" Szabolcs és Ung vm.-ben	336	48.4	16.267	2.344	58.3	136.603
" Heves vm.-ben	320	36.3	11.606	1.439	55.6	80.429

alakult. A friss állapotban eladott szőlő mennyisége a közepes termésű 1925. évben 100.973 q, 1926-ban pedig csak 39.595 q volt. Az 1927. évről még nincs adatunk, de az eladott friss szőlő mennyisége valószínűleg ebben az évben sem haladta meg erősebben az előző évi mennyiséget. Valószínűvé teszi ezt az a körülmény is, hogy az 1925. év kat. holdankinti 9·0 hektóliter átlagos musttermésével szemben, kat. holdankint 1926-ban 3·4 hl., 1927-ben pedig (az előzetes adatok szerint) 5·1 hl. mustot szüreteltünk országos átlagban.

A kertekben termelt sárga- és görög-dinnyére vonatkozólag statisztikai adataink nincsenek, de rendelkezésünkre állnak a szántóföldön termelt dinnyefélék termelési adatai. A szántóföldi termelésre vonatkozó adatok (I. II. sz. kimutatást) szerint a sárgadinnye termelésére 1926-ban 5.089 kat. hold, 1927-ben 5.257 kat. hold szántóföldterület szolgált, ugyanakkor görög-dinnyét 15.313, illetve 14.599 kat. holdon termesztünk. Az említett területeken 1926-ban összesen 185.389 q sárga- és 778.480 q görög-dinnye, 1927-ben pedig 222.184 q sárga- és 868.335 q görög-dinnye termelt. Ez a terméseredmény általában közepesnek, illetve a közepesnél valamivel jobbnak bizonyult, amennyiben a kat. holdankinti átlagtermés a tárgyalt két évben a sárgadinnyénél 36·4, illetve 42·3, a görög-dinnyénél pedig 50·9, illetve 59·5 q volt. Láthatjuk tehát, hogy a

multévi dinnyetermés az 1926. évinél valamivel jobban sikerült.

Külkereskedelmi forgalmunknak a gyümölcsfélékre vonatkozó mennyiségi adatai (I. III. sz. kimutatást) a forgalmi akadályok enyhülésével nagyjában a terméseredményeknek megfelelően alakulnak, vagyis az adatok szerint jótermésű évben a kivitel, rossz termés esetén pedig a behozatal mennyisége mutat emelkedő tendenciát. A külkereskedelmi forgalom adataiból azonban azt is megállapíthatjuk, hogy a mai területen termelt friss gyümölcs mennyisége a lakosság szükségleteinek kielégítésére még közepes termésű évben sem elegendő, úgyhogy egyes gyümölcsfélékből állandóan tekintélyes behozatalunk van. Ennek az az oka, hogy néhány gyümölcsféléknél (pl. dió, mogyoró) faállományunk csekély. Ezeknél a gyümölcsféléknél tehát a termés kedvező alakulása esetén is csak azt tudjuk elérni, hogy a behozatal némileg csökken, de azért el nem marad. Egy másik oka az állandó gyümölcsbehozatalnak az, hogy a másféle, már kiterjedtebben termelt s így a kivitelre is jelentékeny mennyiségben kerülő gyümölcsfajokból (pl. almából) a hazai termésnek egy része az ugyanazon fajú külföldi gyümölccsel szemben minőség tekintetében nem állja ki a versenyt, s azért a finomabb fajtákból állandóan importálnunk kell. Végül a kedvezőbb éghajlat alatt korábban érő primőröknek beho-

III. A gyümölcsfélék 1924—1927. évi külkereskedelmi forgalmának mennyiségi adatai.

Données quantitatives du commerce extérieur des fruits en Hongrie, 1924—1927.

Árú megnevezés <i>Désignation des marchandises</i>	Behozatal — <i>Importations</i>				Kivitel — <i>Exportations</i>			
	mennyisége métermázsákban — <i>quantité en q</i>							
	1924	1925	1926	1927	1924	1925	1926	1927
Alma, friss — <i>Pommes fraîches</i> . . .	76.915	72.534	34.352	50.959	15.896	199.837	120.326	127.959
Körte, friss — <i>Poires fraîches</i> . . .	4.320				27			
Szilva, friss — <i>Prunes fraîches</i> . . .	594	119	4.392	14 ^f	69.394	55.716	30.611	75.460
Kajszi- és őszibarack — <i>Abricots et pêches</i> . . .	31	12	93	38	2.855	49.152	42.618	9.481
Cseresznye, meggy — <i>Cerises, griottes</i>	—	726	758	1.288	845	8.193	4.220	10.103
Dinnye, friss — <i>Melons frais</i> . . .	—	—	115	54	14.754	4.440	3.344	26.028
Szőlő — <i>Raisins</i> . . .	—	115	162	443	3.275	3.104	1.217	6.194
Borókabogyó — <i>Baies de genièvre</i> . .	—	—	423	996	501	—	3.693	3.449
Egyéb friss bogyós gyümölcs — <i>Autres baies fraîches</i>	211	1.530			1.136	2.351		
Dió — <i>Noix</i>	12.244	10.828	26.790	21.492	1.198	3.233	468	1.183
Mogyoró — <i>Noisettes</i>	1.814	1.569	2.468	4.108	—	3	8	10
Aszalt szilva — <i>Prunes séchées à l'air</i>	3.207	9.397	16.174	24.398	—	109	3.641	4.283
Egyéb elkészített gyümölcs — <i>Autres fruits conservés</i>	1.348	2.087	3.330	4.516	4.801	4.954	5.251	2.661
Összesen — <i>Total</i>	100.684	98.917	89.057	111.871	114.682	331.092	215.397	267.429

zatala is hozzájárul némileg a gyümölcs-import állandósulásához.

A friss állapotban szállított gyümölcs-félék közül behozatalunkban az alma és körte, továbbá a dió és aogyoró szerepel legnagyobb mennyiségekkel. Az 1927. évben almából 50.959 q-t, körtéből 3.431 q-t, dióból 21.492 q-t ésogyoróból 4.108 q-t hoztunk be külföldről. Származási országok szerint az alma főleg Romániából (Erdélyből) és Ausztriából (leginkább Tirolból), a körte pedig a Sz. H. Sz. államból importáltatott. A dió legnagyobb részét az Sz. H. Sz. állam, Románia, Németország és Bulgária szállította; aogyoró túlnyomórészt Olaszországból és Svájból származott. Behozatalunkban már csak kisebb mennyiségekkel szereplő többi (cseresznye, meggy, stb.) friss gyümölcsféléket főleg a felsorolt országok szállították.

Gyümölcsstermésünkben a múlt évben 127.959 q almát, 75.460 q szilvát és ringlót, 10.103 q cseresznyét és meggyet, továbbá 9.481 q kajszin- és öszibarackot, 6.194 q csemegezőlőt, valamint 26.028 q sárga- és görögdiónyét a külföldön adtuk el. A határokon túl értékesített egyéb friss gyümölcs (körte, ribizke, málna, szamóca, stb.) mennyisége ezeknél a tételeknél már jóval kisebb volt. Rendeltetési országok szerint gyümölcsstermésünkben az alma és a könnyebben romló szilva, kajszin- és öszibarack, cseresznye és meggy legnagyobb részben Németországba és a közeli

Ausztriába vagy Cseh-Szlovákiába szállított. Dinnyét és csemegezőlőt az említett külföldi piacokon kívül nagyobb mennyiségben főleg Lengyelországban sikerült elhelyezni. A többi gyümölcsféle többnyire ugyanezekbe az országokba irányított.

Az elkészített gyümölcsfélék forgalmának adatai szerint az aszaltszilva-behozatal évről évre növekedett, s ebből a cikkből múlt évben már 24.398 q-t importáltunk. Hasonlóképpen állandó emelkedést mutat az egyéb elkészített gyümölcs (aszalt, szárított alma, körte, cseresznye, stb.) behozatali forgalma is, úgyhogy az 1924. évi 1.348 q-val szemben a múlt évben már 4.516 q ily gyümölcsféle talált nálunk elhelyezést. Az aszaltszilvát, főleg a Sz. H. Sz. államban (Boszniában), az egyéb fajta elkészített gyümölcsöket pedig leginkább Ausztriában vásároltuk be.

Az aszaltszilva kiviteli forgalma az utóbbi években meglehetősen emelkedő tendenciát mutatott; 1927-ben már 4.283 q-t értékesítettünk külföldön — főleg Dániában, Németországban és Lengyelországban. Említést érdemel, hogy a kivitelre került más elkészített gyümölcs mennyisége az ugyanezen cikkekből behozott mennyiségeket az 1924—1926. években állandóan meghaladta, a múlt évben ellenben ezeknek a cikkeknek forgalma is behozatali többlettel zárult. A közölt adatokból végeredményképpen megállapíthatjuk, hogy az exportált friss és elkészített gyümölcs

IV. A gyümölcsfélék 1924—1927. évi külkereskedelmi forgalmának értékeadatai.

Données de valeur du mouvement extérieur des espèces de fruits, 1924—1927.

Á r ú m e g n e v e z é s Désignation des marchandises	Behozatal — Importations				Kivitel — Exportations			
	értéke ezer pengőben — valeur en milliers de pengős							
	1924	1925	1926	1927	1924	1925	1926	1927
Alma, friss — <i>Pomme fraîche</i> . . .	1.669	908	980	1.649	911	3.537	3.152	3.906
Körte, friss, — <i>Poire fraîche</i> . . .	196			150	1			34
Szilva, friss — <i>Prune fraîche</i> . . .	17	2	78	3	2.095	865	702	1.963
Kajszin- és öszibarack — <i>Abricot et pêche</i> . . .	1	1	5	3	428	1.562	1.826	942
Cseresznye, meggy — <i>Cerise, griotte</i> . . .	—	39	36	66	110	336	218	766
Dinnye, friss — <i>Melon frais</i> . . .	—	—	3	1	342	103	101	464
Szőlő — <i>Raisin</i> . . .	—	17	39	74	222	149	59	548
Borókabogyó — <i>Baies de genièvre</i> . . .	—	—	—	—	15	—	—	—
Egyéb friss bogyós gyümölcs — <i>Autres baies fraîches</i> . . .	15	67	22	71	76	125	176	185
Dió — <i>Noix</i> . . .	1.128	826	1.924	2.058	393	383	42	246
Mogyoró — <i>Noisette</i> . . .	357	615	767	1.047	—	1	1	1
Aszalt szilva — <i>Prune séchée à l'air</i> . . .	185	637	851	1.126	—	7	222	324
Egyéb elkészített gyümölcs — <i>Autres fruits conservés</i> . . .	126	254	197	387	527	364	317	224
Összesen — <i>Total</i> . . .	3.694	3.366	4.902	6.635	5.120	7.432	6.816	9.603

együttes mennyisége az utolsó négy évben állandóan meghaladta a behozatal mennyiségét.

A külkereskedelmi forgalom értékadatai szerint (I. IV. sz. kimutatást) a friss és elkészített gyümölcs kivitele 1926-ban 6·8 millió, 1927-ben pedig 9·6 millió pengő értéket képviselt, szemben az ugyanezen évi 4·9, illetve 6·6 millió pengő értékű behozattal. A kiviteli többlet értéke tehát a szóbanforgó két esztendőben 1·9, illetve közel 3 millió pengőt tett ki. A külkereskedelmi forgalom mennyiségi és értékadatainak egybevetése útján azonban azt is megállapíthatjuk, hogy az utolsó három esztendőben a gyümölcskivitel, az értéket tekintve, kisebb mértékben haladta meg a behozatalt, mint mennyiség tekintetében, vagyis kereskedelmi mérlegünk idevonatkozó tételeinek aktivitása az értékforgalomnál viszonylag jóval kisebb volt, mint a mennyiségi forgalomnál. Egyik oka ennek az, hogy a behozatalban jelentős mennyiségekkel szereplő egyes gyümölcsfélék (pl.ogyoró, dió) átlagos értéke nagyobb, mint a kivitelre nagyobb mennyiségben kerülő gyümölcsfajok (pl. szilva, dinnye, barack) értéke. Az 1926. évben a métermázsánkénti átlagos érték az importált diónál 71·8 (1927-ben 95·8) P-t, aogyorónál 310·8 (254·9) P-t, azaszaltszilvánál 52·6 (46·2) P-t tett ki; viszont a nagy tömegben kivitt friss szilva métermázsánként csak 22·9 (1927-ben 26·0) P, a kajszin- és őszibarack 42·8 (99·4) P, a dinnye 30·2 (17·8) P értéket képviselt. Az almánál az a helyzet, hogy a behozatal métermázsánkénti átlagos értéke

jóval nagyobb volt, mint az export átlagos értéke. Egy métermázsas alma értéke ugyanis a behozatalban 1926-ban 28·5, a kivitelben csak 26·2 P, 1927-ben pedig a behozatalban 33·1, kivitelben viszont csak 30·6 P volt. Ez az értékbeli különbséget bizonyára annak tudható be, hogy alma-termésünk általában nem érte el még azt a színvonalat, amelyen külföldi termelvények állanak s így a jobb minőségű és jobban eltartható, tehát drágább almafajtákat külföldről kell beszerezni.

A friss és elkészített gyümölcsféléken kívül déligyümölcsökben is elég nagy behozatalunk volt (I. V. sz. kimutatást). Az 1926. évben ugyanis összesen 161.458 q, 1927-ben pedig már 263.144 q déligyümöl-

V. A déligyümölcs 1926–1927. évi külkereskedelmi forgalmának mennyiségi és értékadatai.

Données de quantité et de valeur du commerce extérieur des fruits du Midi, 1926–1927.

Á r ú m e g n e v e z é s Désignation des marchandises	Behozatal — Importations				Kivitel — Exportations			
	mennyisége q quantité, q		értéke 1000 P valeur, 1000 P		mennyisége q quantité, q		értéke 1000 P valeur, 1000 P	
	1926	1927	1926	1927	1926	1927	1926	1927
Déli gyümölcs — <i>Fruits du Midi</i>	161.458	263.144	6.162	11.505	44	285	6	30
Ebből: — <i>Dont:</i>								
Aszúszőlő, mazsolaszőlő, malagaszőlő — <i>Raisins secs, raisins de Corinthe (Malaga)</i>	2.433	3.497	406	600	—	—	—	—
Füge — <i>Figue</i>	10.181	13.651	584	732	—	—	—	—
Citrom — <i>Citron</i>	38.241	72.660	689	1.762	2	18	1)	1
Narancs és mandarin — <i>Orange et mandarine</i>	77.734	123.859	2.080	4.385	—	118	—	6
Datolya — <i>Datté</i>	1.352	1.437	159	231	—	—	—	—
Banán — <i>Banane</i>	4.668	11.458	380	1.157	33	144	5	23
Gesztenye — <i>Châtaigne</i>	10.897	16.681	361	647	5	2	1)	1)
Szentjánoskenyér — <i>Caroube</i>	4.911	5.994	129	187	—	—	—	—

1) 500 pengőn alul — *Au-dessous de 500 pengős.*

esőt importáltunk. A múlt évben, a többek között, a behozott narancs és mandarin mennyisége 123.859 q-át, a citrom 72.660 q-át, a gesztenye 16.681 q-át, a füge 13.651 q-át, a banán 11.458 q-át, a szentjánoskenyér menyisége pedig 5.994 q-át tett ki. A narancs és mandarin, citrom, gesztenye, füge, szentjánoskenyér főleg Olaszországból, a banán pedig legnagyobb részt Brit Nyugat-Indiából származott. A déligyümölcs forgalma kereskedelmi mérlegünknek természetesen állandóan passzív tételét képezi. Az ezen a réven előállott behozatali többlet az 1926. évben 6·2 millió, 1927-ben pedig 11·5 millió pengőt tett ki, úgyhogy az egész (friss, elkészített és déli-) gyümölcsforgalom értékét számításba véve, a kereskedelmi mérleg vonatkozó része 1926-ban 4,242.000, 1927-ben pedig 8,507.000 pengővel volt passzív. A déligyümölcs-import tehát azt a csekély kiviteli-többletet, mely a friss és elkészített gyümölcsfélék forgalmánál mutatkozott, nemcsak hogy eltüntette, hanem végeredményben a gyümölcsforgalom passzivitását is előidézte.

A gyümölcsforgalom behozatali többletét hamarosan kiküszöbölni nem lehet, de ha szorgos munkával a többtermelést a gyümölcstermelésnél sikerülne általánosabban bevezetni s a gyümölcstermelés a Tiszántúli területeken is jobban elterjedne, idővel mindenesetre kedvezőbb eredményt tudnánk elérni. Kívánatos lenne tehát, hogy a külföldön bevált újabb termelési módszereknek, eszközöknek és szereknek hazai viszonyhoz alkalmazva mind szélesebb körbe való bevezetésével a gyümölcstermelést belterjesebbé tegyük. A termelést az időjárás szeszélyeinek kártevő hatásától lehetőleg függetlenítve, arra kellene törekednünk, hogy a hazai gyümölcstermés a lakosság szükségleteit a jelenleginél teljesebb mértékben elégítse ki s a finomabb fajtákból se legyünk külföldre utalva. A Földművelésügyi Minisztériumnak újabban a gyümölcstermelésre is kiterjesztett többtermelési akciója, remélhetőleg ennek a célnak az elérését nagymértékben elő fogja segíteni.

Szóllósy Zoltán dr.

Az 1927. évi termés értéke.

Valeur de la récolte de Hongrie en 1927.

Résumé. En 1926—1927, la valeur de la production des terres labourables a dépassé de 16·3% celle de 1925—1926. Cette augmentation de valeur est d'autant plus curieuse qu'au point de vue de la quantité, la production agricole a été inférieure de 5·7% à la récolte de 1925—1926.

*

Az 1926/27. gazdasági év összes szántóföldi termésének értéke, mint az összeállítás adataiból is látható, 16·3%-kal nagyobb volt az előző gazdasági év termésének értékénél. Ez annál érdekesebb jelenség, mert az 1925/26-os gazdasági év szántóföldi termésének eredménye a mennyiség szempontjából tudvalevőleg elég jelentékeny mértékben (5·7%) nagyobb volt a most tárgyalt gazdasági év össztermény mennyiségénél. Értékemelkedés tehát csakis az egyes termelvények, főleg a gabonafélék értékének elég nagyfokú növekedése folytán keletkezhetett. Az 1926/27. évi termésérték nem érte ugyan még el az 1924/25. évi magas színvonalat, de

az előző gazdasági évben tapasztalt nagymérvű értékviassaesés úgy látszik megszűnt és most már van remény arra, hogy a mezőgazdasági termelvények a piacokon úgy fognak elkelní, hogy a termelési költségeket és a gazdálkodók méltányos hasznát biztosítsák.

A termésérték emelkedése legélénkebb általában a főterményeknél, azokon belül a gabonaféléknél. Az egyes gabonaféléknek az utolsó öt év folyamán tapasztalható termésérték változásait szemlélhető módon mutatja grafikonunk. Általában megállapíthatjuk, hogy az 1922/23, az 1924/25 és az 1926/27-es gazdasági években a gabonafélék termésértéke jelentékenyen felülmulta a közbeeső másik két gazdasági év termésértékét. Egyedül az 1923/24-iki gazdasági évben a rozstermés értéke képez kivételt ez alól az általános megállapítás alól, ebben az évben ugyanis a rozstermés értéke magasabb, mint az összehasonlítás anyagát képező bármelyik négy gazdasági évben.

Igen magas még az 1926/27-es gazdasági évben a tengeri és a burgonya termésértéke, mindkettő jóval meghaladja az 1925/26-os gazdasági év vonat-

kozó termésértékét. A tengeri termésértéke azonban dacára ennek a 25%-os emelkedésnek, még mindig jóval az 1924/25-ös termésérték alatt van. A főtermények közül egyedül a cukorrépa termésértéke maradt valami százalékban ki sem fejezhető cse-

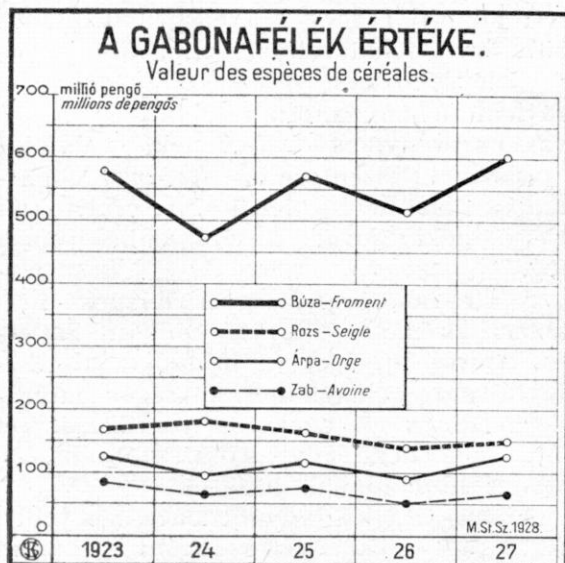
kélységgel az előző évi termésérték alatt, dacára annak, hogy a szóbanforgó két gazdasági évben a cukorrépatermés mennyisége körülbelül egyforma volt.

A kereskedelmi növények és a szalastakarm-

A szántóföldi termelés értéke az 1924/25—1926/27. években.

Valeur de la production des terres labourables dans les années agricoles 1924/25—1926/27.

A termény neve <i>Désignation des produits</i>	* Termés értéke 1000 pengőben. <i>Valeur de la récolte en 1000 P.</i>		
	1924/25	1925/26	1926/27
1. Gabonaneműek. — Céréales			
Búza — <i>Froment</i>	571.516	516.634	602.013
Rozs — <i>Seigle</i>	163.672	139.425	150.459
Árpa — <i>Orge</i>	117.955	90.397	127.359
Zab — <i>Avoine</i>	74.585	51.413	67.472
Egyéb gabonanemű — <i>Autres céréales</i>	2.223	1.722	2.154
Együtt — <i>Ensemble</i>	929.951	799.591	949.457
2. Hüvelyesek — Légumineuses	4.885	4.127	5.521
3. Kapásnövények — Cultures sarclées			
Tengeri — <i>Maïs</i>	502.443	288.428	360.572
Burgonya — <i>Pommes de terre</i>	102.701	109.845	142.817
Takarmányrépa — <i>Betterave fourrag.</i>	56.265	48.480	54.483
Cukorrépa — <i>Betterave à sucre</i>	46.237	40.788	40.426
Egyéb kapásnövény — <i>Autres cultures sarclées</i>	19.814	16.212	19.808
Együtt — <i>Ensemble</i>	727.460	503.753	618.106
4. Kereskedelmi növények — Plantes commerciales.			
Dohány — <i>Tabac</i>	14.775	22.173	25.541
Repce — <i>Colza</i>	8.135	5.759	3.335
Kendermag — <i>Graine de chanvre</i>	1.951	1.273	1.341
Kenderrost — <i>Filasse de chanvre</i>	12.848	8.211	8.358
Lenmag — <i>Graine de lin</i>	618	313	346
Lenrost — <i>Filasse de lin</i>	4.010	1.589	2.439
Egyéb kereskedelmi növény — <i>Autres plantes commerciales</i>	3.655	4.934	5.065
Együtt — <i>Ensemble</i>	45.992	44.252	46.425
5. Szalastakarmány — Herbes fourragères			
Bükkönyfélék — <i>Espèces de vesce</i>	40.581	34.423	37.732
Lucerna — <i>Luzerne</i>	61.059	52.847	51.396
Lóhere — <i>Trèfle</i>	35.390	33.495	37.881
Egyéb szalastakarmány — <i>Autres herbes fourragères</i>	49.314	55.895	45.125
Együtt — <i>Ensemble</i>	186.344	176.660	172.134
6. Egyéb főtermény — Autres cultures principales	19.558	20.653	32.306
7. Utónövények és melléktermények — Plantes tardives et secondaires	39.984	34.475	42.317
8. Szalma, szár és kóró — Paille et tige	260.788	205.032	213.629
Összes érték — Valeur totale	2.214.962	1.788.543	2.079.895

mányfélék termésének értéke a két gazdasági évben alig változott, ezzel szemben a többi szántóföldi terményeknek, az utónövényeknek és mellékterményeknek, valamint a szalmának, a szárnak és a kórónak értéke jelentékeny mértékben nagyobb volt az 1926/27-es gazdasági évben, mint az ezt megelőző évben.

A termésérték megállapítása a járási gazdasági felügyelők által bejelentett termelői árak alapján történik, ezzel a módszerrel az egyes vidékek minőségi árkülönbségei országos végösszegben kiegyenlítődnek. Az össztermés értéke azonban kimutatásunkban jóval kisebb a kereskedelmi forgalomban elért értékénél, ami természetes is, mert a szállítási és raktározási költségek, továbbá a kereskedő haszna ebben a kimutatott értékösszegben nem foglaltatik benne.

© I P A R ©

A pécsvidéki szénmedence termelése.

Production du bassin charbonnier de la région de Pécs.

Résumé. La Hongrie ancienne avait trois régions houillères: celles des comitats Krassó-Szörény et Brassó, transférées par le traité de Trianon à la Roumanie, et le bassin de la région de Pécs, situé dans le territoire de la Hongrie d'aujourd'hui, plus riche en charbon que les premières, mais d'une moindre calorie.

Le premier gisement de charbon mis à jour en Hongrie fut celui, renfermant du lignite, de Brennberg, dans le comitat Sopron; découvert vers 1750, il fut mis en exploitation en 1765. Le gisement de Krassó-Szörény a été découvert en 1790, et celui de la région de Pécs, en 1807.

Au début du XIXe siècle, faute de chemins de fer, de navigation à vapeur et de développement industriel, l'exploitation de charbon se borna à satisfaire le peu de besoins locaux. Le développement économique du pays ne commença qu'aux environs de 1830, lorsque le comte Etienne Széchenyi, en fondant le premier grand établissement de la minoterie hongroise, qui a acquis depuis une réputation universelle, ouvre, en 1836, la première ligne de chemin de fer de Hongrie et que la création de la navigation à vapeur danubienne et

la régularisation du Danube et surtout du Vaskapu (Porte de fer), dues à l'initiative de Széchenyi, permettent à la Compagnie de navigation danubienne, créée en 1830, d'assurer de Ratisbonne jusqu'à Galatz, au delta du Danube, le mouvement fluvial des pays danubiens.

L'ouverture de la navigation à vapeur danubienne fut d'une grande importance aussi pour les mines de charbon des environs de Pécs. Comme elles sont situées à peu près au milieu de la longueur navigable du fleuve, la Compagnie de navigation danubienne s'y acquit, en 1852, pour assurer les besoins en charbon des bateaux, un terrain minier, mis en valeur dès l'année suivante; puis, après avoir achevé en 1857 la construction du chemin de fer allant de Pécs à Mohács, vers le Danube, elle a acheté et mis en exploitation intense, aussi la partie-sud du bassin. Encore aujourd'hui, ces mines sont gérées par cette Compagnie, tandis que la partie-nord du bassin, à la limite des comitats Baranya et Tolna, est exploitée par la Société des charbonnages de Salgótarján, et le gisement de Komló, situé au milieu, par le fisc.

Sur la production du bassin charbonnier de la région de Pécs, les statistiques

officiels de Hongrie nous renseignent à partir de 1861; la production des années antérieures peut être établie en partie par estimation, en partie d'après les publications statistiques autrichiennes (ces dernières peuvent servir de source pour la période décennale de la guerre d'indépendance contre l'Autriche (1848—1849) et pour celle ayant suivi la défaite). Par ces documents, on peut établir que de 1807 à la fin de 1927, la production charbonnière de la région de Pécs a été de 412·5 millions de q (en 1927, 7·8 millions de q), et que c'est en 1909 qu'elle a atteint le maximum (9·7 millions de q). En 1861—1917, le bassin a fourni en quantité 62% de la production houillère de la Hongrie (en valeur, 53%).

Par rapport à la production mondiale, le rendement des 121 années envisagées (412·5 millions de q) est minime. Cependant, au point de vue de la vie économique hongroise, le charbon de Pécs a toujours été d'une grande importance. Celle-ci est d'autant plus grande à présent que la houille de Pécs est le seul charbon de haute calorie de la Hongrie, qui est obligée d'en importer constamment. Aussi, le pays fut extrêmement atteint du fait que d'une part, malgré la convention militaire de Belgrade, les mines les plus considérables de la région ont été occupées, de 1919 à 1921, par les Serbes, et que, d'autre part, le traité de Trianon obligea la Hongrie à livrer, pendant 5 ans, de la houille de Pécs à l'Etat Serbe-Croate-Slovène. Par suite des livraisons ainsi effectuées, l'économie de la Hongrie a été privée de 11·9 millions de q de charbon, environ la production d'une année et demie du bassin de la région de Pécs.

*

A kőszénbányászat a bányaművelésnek egyik fiatalabb ága. Hazánkban és egybevéve egészen a 18. századig a gyér népesség a fát használta úgy az ipar, mint a kohászat és a háztartás tüzelőanyagának. Az ipari fellendülés és a karöltve járó közlekedés tökéletesbülése voltak azok az okok, amelyek a nagyobb fűtőérték után kutatva a kőszén alkalmazására vezettek, s a hatalmas tőkebefektetést igénylő kőszénbányászatot létrehozták.

Hazánkban 1750 körül fedezik fel először a kőszénét, a sopronmegyei Brennbergen; 1780-ban a komárommegyei Zsemlyén (ma Vértessomló), 1790 körül Resicán és Stájerlakon, 1807 körül pedig Pé-

csett állapítják meg a szén jelenlétét. Az 1807. évvel tehát felfedeztettek Magyarországon legfontosabb feketeszéntelepei: az oravicai bányakapitánysághoz tartozó krassó-szörénymegyei telepek, valamint a pécsvidéki szénterület. Az ország harmadik, legkisebb feketeszén-területe, a brassóvidéki jóval később állapított meg.

A krassó-szörénymegyei telepek Berzaskza, Drenkova, Resica, Domán, Stájerlak, Anina községek, a brassóiak Keresztényfalva és Feketehalom községek határában terülnek el. Ezeket a szénterületeket a trianoni béke Magyarországtól elszakította, s Romániának juttatta.

A pécsvidéki szénmedence, egyetlen megmaradt feketeszén-vidékünk, három részre tagozódik: a déli szénterületre Pécs város, Mecsekszabolcs, Somogy, Vasas és Hosszúhetény községek határában, az északi szénvonulatra Baranya és Tolna vármegyék érintkező határvidékén Magyaregregy, Kárász, Vékény, Császa, Szászvár, Máza, Váralja, Kis- és Nagymányok községek területén. E két nyugat-keleti irányú szénvonulat között fekszik a harmadik szénterület Komló és Budafa községekben.

A legrégebben észlelt lelőhelyek közül egyelőre a brennbergi szénmezők rendszeres bányászása indult meg (1765-ben). De az ország belsejében, tehát Pécs környékén is, a felvevőipar hiánya, a szállítás nehézségei és költséges volta miatt a gyéren kibányászott szén csak a helyi szükségletre számíthatott.

Gróf Széchenyi István tevékenységének hatása alatt végre 1836-ban megnyitották az első vasutat, létrejött az első gőzmalom, megindult a dunai gőzhajózás. Az ország gazdasági vérkeringésének megindulását jelentik ezek a tények, s csak ettől kezdve volt várható, hogy a magyar szénnek, mint a magyar gazdasági organizmus táplálékának kelete lesz.

Amint a közgazdasági életünknek alig van ága, ahol Széchenyi csodálatos zsenijének kezdeményezését ne éreznők, úgy a pécsvidéki szénbányák intenzív üzembevétele is neki köszönhető.

E területen ugyanis a XIX. század első évtizedében 1840-ig a kincstár bányászkodott. Papp Károly nagy monográfiájában ¹⁾

¹⁾ A Magyarbirodalom vasérc- és kőszénkészlete. 964 l. térkép. Budapest. 1915. Franklin.

a kezdettől fogva ezideig kibányászott szén mennyiségét 1,409.500 métermázsára teszi. Ettől az időtől kezdve magánosok gazdálkodtak, termelésük azonban, melynek nagyságát alább kíséreljük meg értékelni, egészen jelentéktelen volt. A bányák belterjes üzeme csak akkor indult meg, amikor az Első Dunagőzhajózási Társaság, a kettős monarchiának jó ideig legnagyobb szénfogyasztója, az 1852-ben megvásárolt első bányatelkét a következő évben, tehát 1853-ban művelni kezdte. E hajóstársaság életrekeltésében *Széchenyinek* oroszlanrészre volt, de különösen fontos volt a szerepe az Alduna, a Vaskapu szabályozása révén a vállalat fellendítésében, mert így vált lehetővé, hogy a Társaság hajói Regensburg és a Dunatelta: Galac közt bonyolíthassák le a forgalmat s vasutak és versenytárs híján, egyelőre szinte monopolizálják a dunai államok forgalmának intézését.

A hajók fűtéséhez a Társaság kezdetben részben brennbergi, részben dél-magyarországi (oravicai) szenet használt. Ez utóbbi szénnek legnagyobb ugyan a fűtőértéke az összes magyarországi szenek között, de a Duna vonalához való szállítása rendkívül költséges volt, a bázisai vasútvonal tervezett kiépítése pedig meghiusult. Így a Társaság figyelme a pécsvidéki bányák felé irányult, amelyek a hajózási vonalnak mintegy a közepén, közel a Dunához fekszenek, s a mellett termékük kalorikus érték tekintetében is rögtön a dél-magyarországi szén után következik. A széntermelés intenzív megindítása azonban itt is csak abban az esetben lehetett rentabilis, ha a bányákat vasútvonallal lehet összekötni a Dunával. Minthogy a Társaság a pécs-mohácsi vasút építésére az engedélyt előrelátóan még 1853-ban megszerezte, 1854-ben kiépíti a Bányatelep-Üszögi szárnyvonalat, 1857 május hó 2-án pedig az Üszög-Mohácsi fővonal nyílik meg.

A vasútvonalra támaszkodó, nagy tökével rendelkező vállalattal szemben az egyes bányák nem képesek versenyezni. A vállalat emellett kezdetben csak saját üzemei részére termeli a szenet, amiáltal a selejtes minőségűnek is biztos piaca van, míg a szomszédos kis vállalatok csak a legjobb minőségű szén elhelyezésére számíthatnak. Üzemüket tehát részben beszüntetik, részben csak veszteséggel folytathatják. Természetes tehát, hogy a Társaság részint

bérlet, részint vétel útján lassan-lassan kezelésébe veszi a medence déli bányáit.

A Társaság fokozatos térfoglalását élenkén visszatükrözik a DGT. kezelésében levő bányák termelési adatai. Az első évben, 1853-ban még 22.628 q szén termeltetett, 1854-ben és 1855-ben 43.680, illetőleg 70.402 q, 1856-ban 125.648, 1857-ben 203.347, 1858-ban már 639.327 q, az 1859. évi termelés pedig már meghaladja a millió métermázsát (1,021.617 q).

A DGT-nak a pécsvidéki kőszénbányászatra gyakorolt hatása megmérhető, ha termelési adatait a szénmedence termelésének alakulását jellemző adatokkal összevetjük.

A 40-es és 50-es évekről összefüggő statisztikai adatokkal ugyan nem rendelkezünk, néhány évnek a termelése azonban a bécsi K. k. statistische Zentralkommission „Tafeln zur Statistik der Österreichischen Monarchie“ c. kiadványából megállapítható.

E forrásmunka szerint a pécsvidéki szénmedencék termelése így alakult:

1841-ben	132.595	bécsi mázsa =	74 075	métermázsza
1842-ben	117.203	„	65 477	„
1843-ban	140.924	„	78.728	„
1844-ben	121.572	„	67.917	„
1855-ben	691.100	„	386.089	„
1856-ban	866.191	„	483 906	„
1857-ben	1,062.110	„	593.858	„
1859-ben	2,395.843	„	1,338.460	„

1855-ben a kezdet nehézségeivel küzdő Társaság az összes termelésnek tehát valamivel több, mint $\frac{1}{6}$ -át szolgáltatva, 1856-ban és 1857-ben már mintegy $\frac{1}{3}$ -át, 1859-ben pedig az évi termelésnek több mint $\frac{3}{4}$ része a DGT-ra esik. S amíg ezekben az években a medence többi vállalatai együttvéve állandóan 300.000 q körüli mennyiséget bányásztak ki évente, addig a Társaság már a hetedik üzemi évében túlhaladta a millió métermázsát.

Ettől kezdve a pécsvidéki szénmedence termelését a DGT. termelési viszonyai determinálták, ezekre viszont különösen a 70-es évek közepéig, amíg a Társaság a kitermelt szenet tisztán maga használta fel, a Társaság folyamhajózási üzlete volt döntő befolyással.

Hogy a pécsi szénmedence termelése elsősorban a DGT. bányák hozadékának a függvénye, elegendő két kiragadott példát idéznünk. A táblázatunkból megállapítha-

tóan a pécsi szénmedencéből az 1861—1898. évek alatt 170·4 millió métermázs szén került ki. Ebből a Társaság bányáinak részesedése 139·5 millió q, vagyis 82%. A legújabb adatok szerint az 1924—1926. években a szénmedence termelése 23·8 millió métermázsát tett, amiből a DGT. bányáira 18 millió q, tehát 85% esett. A pécsi szénmedence termelésének 8—9 tizedrészét tehát állandóan a társasági bányák szolgáltatták.

A medence termelése a DGT. bányászati tevékenységének bekapcsolódásától kezdve egyenes vonalban emelkedik. 1864-ben már eléri a 2 millió métermázsát, 1870-ben a 3 milliót, 1873-ban azonban az emelkedő vonal megtörik: az ebben az évben kitört nagy gazdasági válság, mely a túlhajtott spekuláció következményeképpen a szomszédos Ausztriából indult el pusztító útjára, s rázta meg a magyar gazdaság épületét, természetszerűen kihatott a bányászatunkra s évekre visszavetette fejlődésében. A válságból való felocsudás csak a 70-es évek végén kezdődik, s 1880-ban Pécs környékén már több mint 5 millió métermázs szén bányász ki. Az 1882. évi kisebb gazdasági válság szintén nyomot hagy a medence bányászatának történetében: a termelés 5 millió q alá hanyatlik. Súlyosabb következményekkel jár a Romániával szemben 1886-ban kitört vámháború, mely egyrészt elmélyítette a hazai ipari pangást, másrészt pedig a Duna-forgalmat bénította meg s ennek csökkenésén keresztül visszahatott a pécsi szénmedence termelésére.

1889-től kezdve a termelés rohamosan emelkedik, a 90-es években éri el a növekedés a legnagyobb sebességet.

Ezekben az években a Máv. már tekintélyes fogyasztója a pécsi szénnek, melyet különösen a hegyi pályák (fiumei vonal) forgalmának lebonyolításánál használ. A Máv által évente felhasznált pécsi szén mennyisége a 90-es években már másfél-millió métermázsát tesz.

1900-ban a termelés már szinte a csúcspontját éri el 9·6 millió métermázsával. Ez év kitűnő termelési eredményére az általános gazdasági virágzáson kívül nagyban befolyással volt azonban a rajtunk kívül álló okok összetalálkozása: az osztrák bányászsztrájk, az angliai szénhiány, a Duna-államok jó termése következtében rendkívül élénk hajózási forgalom. Így természetesen kell találnunk, hogy a következő

évben a külső okok elmaradása folytán a termelés némileg visszaesik, e hanyatlást azonban állandósította, sőt növelte az 1902-ben megindult általános ipari pangás és fokozta az 1905. és 1908. évi bányászsztrájk. A termelés depressziója csak az 1903. évben akadt meg rövid időre, ismét a Dunahajózás fellendülése következtében. Az ipari pangás megszűntével, amely az állam iparfejlesztési politikájának megindítási évére, 1907-re tehető, a 900-as évek végétől az utolsó békeesztendőig, 1913-ig a bányászati tevékenység is intenzív s 1909-ben, Bosznia-Hercegovina annektálásának évében a vasutak fokozott mértékben való igénybevétele következtében éri el maximumát 9·7 millió q szén kitermelésével. Ez az év egyébként is említésre méltó időpont a pécsi szénbányászat történetében: a komlói bánya üzemét ebben az évben vette át a m. kir. kincstár.

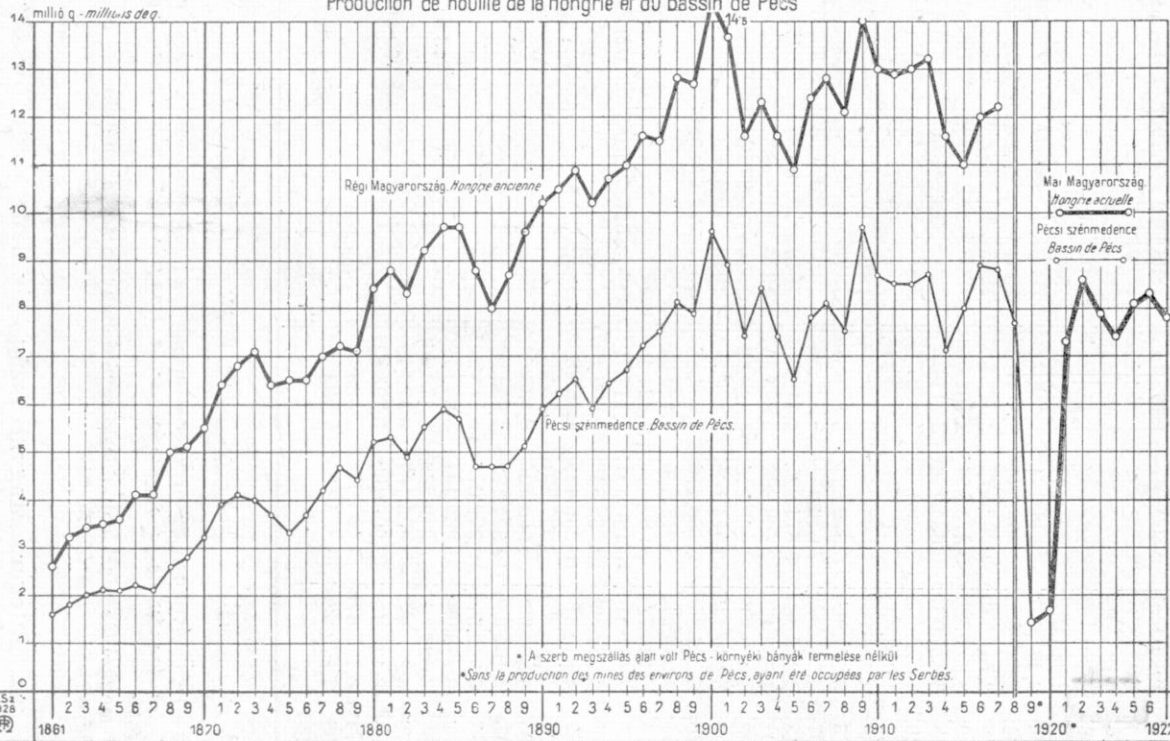
A világháború kitörésének évében a hadköteles bányászmunkások hadbavonulása következtében, de még inkább a DGT összes üzemeiben két hónapon át tartó sztrájk folytán a termelés 7 millió métermázsára csökkent, az 1916. és 1917. évek termelési eredményei azonban, amelyek az utolsó békeévek termelését felülmulják, világosan mutatják azt az erőfeszítést, amelyet a Pécsvidék bányászai az élet-halál harcát vívó nemzet gazdasági „Hinterland“-jának biztosításában részt vettek. Ez az erőfeszítés tartott az utolsó háborús évben is, egészen az októberi eseményekig: az 1918. évi termelés 7,643.203 métermázsával alig maradt el az első teljes háborús év (1915) 7,992.068 métermázsás termelése mögött.

Az 1918. év s ennek következménye, a trianoni béke, feketeszénbányászatunk történetében is szomorú dátum. A földrajzilag egységes és oszthatatlan Magyarország feldarabolása a Krassó-Szörény- és Brassó-megyei széntelepeket Romániának juttatta, a csonka országnak így csak a pécsvidéki feketeszén maradt meg. S ettől az időponttól kezdve a pécsi bányák közgazdasági jelentősége is megszokszorozódik: csökkentik azt a veszedelmet, hogy amint Olaszország és Anglia példája mutatja, függő viszonyba kerülünk a bennünket feketeszénnel ellátó államokkal szemben.

Ehhez az időponthoz érve néhány szóval vázoljuk, mit jelentett a pécsvidéki

MAGYARORSZÁG ÉS A PÉCSI SZÉNMEDENCÉ FEKETEKŐSZÉN TERMELÉSE

Production de houille de la Hongrie et du bassin de Pécs

Magyarország és a pécsvidéki szénmedence feketekőszéntermelése 1861—1926-ig.

Production houillère de la Hongrie et du bassin de charbon de la région de Pécs, 1861—1926.

Év Année	A fekete kőszéntermelés — Production houillère				Év Année	A fekete kőszéntermelés — Production houillère			
	mennyisége — quantité		értéke — valeur			mennyisége — quantité		értéke — valeur	
	Magyar- országon en Hongrie	Pécsvidéken dans la rég. de Pécs	Magyar- országon en Hongrie	Pécsvidéken dans la rég. de Pécs		Magyar- országon en Hongrie	Pécsvidéken dans la rég. de Pécs	Magyar- országon en Hongrie	Pécsvidéken dans la rég. de Pécs
	métermázsában — q		P — pengős			métermázsában — q		P — pengős	
1861	2,577.196	1,643.300	1,930.443	1,028.367	1897	11,450.464	7,468.869	14,279.139	8,170.056
1862	3,242.999	1,820.590	2,509.687	1,197.125	1898	12,766.795	8,057.919	15,646.306	8,903.580
1863	3,404.073	1,987.197	2,870.552	1,246.433	1899	12,708.554	7,931.892	15,421.791	8,666.336
1864	3,494.950	2,125.161	2,772.681	1,485.515	1900	14,470.465	9,588.679	17,677.993	10,824.474
1865	3,615.26	2,080.322	2,869.868	1,456.217	1901	13,652.690	8,917.431	16,892.125	9,936.688
1866	4,131.739	2,240.013	3,266.234	1,671.828	1902	11,627.850	7,361.131	15,127.985	8,201.096
1867	4,064.826	2,052.091	3,344.964	1,444.315	1903	12,334.099	8,370.620	15,310.882	9,191.008
1868	4,975.464	2,557.650	4,656.641	2,111.162	1904	11,553.201	7,394.179	13,775.534	8,283.607
1869	5,061.048	2,781.589	4,262.977	2,021.305	1905	10,880.866	6,534.907	13,145.729	7,352.142
1870	5,517.019	3,203.888	5,275.854	2,701.304	1906	12,377.298	7,795.815	15,270.519	9,099.881
1871	6,416.588	3,874.081	6,634.476	3,711.465	1907	12,741.595	8,104.471	17,058.182	10,391.112
1872	6,795.229	4,072.401	7,609.174	4,269.748	1908	12,104.417	7,517.240	18,674.419	10,552.652
1873	7,064.757	4,040.690	8,510.546	4,273.448	1909	13,974.243	9,685.822	20,816.599	12,734.530
1874	6,439.338	3,702.401	7,395.250	3,763.732	1910	13,021.028	8,660.619	15,326.397	11,579.959
1875	6,516.675	3,291.960	6,949.622	3,125.274	1911	12,901.822	8,507.631	17,938.178	11,742.739
1876	6,518.767	3,665.971	7,676.454	3,823.860	1912	13,024.046	8,531.151	19,587.709	12,054.563
1877	7,024.243	4,218.582	8,874.227	4,412.009	1913	13,199.185	8,647.260	21,305.910	12,522.596
1878	7,162.403	4,660.450	8,968.360	4,895.451	1914	11,158.367	7,082.880	18,651.217	10,764.774
1879	7,097.333	4,359.347	8,969.218	4,628.334	1915	10,972.546	7,992.068	20,338.355	10,521.437
1880	8,352.508	5,230.449	9,974.165	5,486.285	1916	12,041.227	8,853.778	28,697.567	11,716.107
1881	8,802.520	5,282.258	9,788.170	5,054.886	1917	12,173.990	8,780.018	49,646.582	11,699.305
1882	8,342.611	4,946.544	8,917.336	4,199.020	1861—				
1883	9,234.015	5,466.724	9,982.846	4,824.486	1917				
1884	9,707.035	5,867.310	10,420.691	5,117.721	össz. —	526,622.183	326,621.802	681,597.872	362,160.379
1885	9,711.918	5,662.868	10,622.543	5,209.157	total				
1886	8,766.539	4,720.373	10,236.495	4,465.322	1918	1)	7,647.203	1)	18,894.554
1887	8,035.836	4,648.387	8,937.991	4,354.338	1919		1) 1,426.429	2)	4,592.120
1888	8,739.305	4,673.992	9,609.138	4,438.588	1920		1) 1,669.353	2)	2,411.356
1889	9,601.415	5,105.650	10,574.162	4,958.943	1921		7,255.947		18,495.597
1890	10,199.687	5,940.617	10,972.075	5,518.265	1922		8,565.767		19,571.147
1891	10,546.832	6,188.984	11,869.481	5,655.120	1923	2)	7,930.746	2)	21,696.408
1892	10,870.956	6,524.327	12,319.269	6,478.360	1924		7,443.941		25,699.884
1893	10,169.872	5,875.976	12,335.167	6,376.191	1925		8,050.499		23,227.115
1894	10,673.796	6,434.669	12,909.469	6,794.841	1926		8,269.061		21,486.906
1895	10,974.674	6,717.673	13,405.978	7,320.128	1861—				
1896	11,638.038	7,172.930	13,865.535	7,733.194	1926				
					össz. —		334.880.748		518.235.466
					total				

1) Az 1918. év országos termeléséről nincs adat. — Il n'y a pas de donnée sur la production du pays en 1918.

2) Az 1919—1926. években az országos termelés adatai azonosak a pécsvidéki termelés adataival. — Pour 1919—1926, les données de la production de la Hongrie sont identiques avec celles de la production de la région de Pécs.

3) A szerb megszállás alatt volt pécskörnyéki bányák adatai nélkül. — Sans les mines des environs de Pécs, ayant été occupées par les Serbes.

szénbányászat az integer Magyarország szempontjából.

Táblázatunkban összeállítottuk külön Magyarország és külön a pécsi medence feketeszenttermelését attól az időponttól kezdve, ameddig statisztikai adatgyűjtésünk visszanyúl, tehát 1861-től. Megállapítottuk a termelt szén mennyiségét és értékét az 1917. év végéig. (Az országos adatgyűjtés az 1918. évről már nem volt lefolytatható.) E táblázatból kitűnik, hogy a 67

év alatt Magyarország összesen 526,622.183 métermázsas feketeszenet bányászott ki, amely mennyiségből 326,621.802 métermázsas esett a Pécskörnyéki bányákra. Vagyis a pécsi szénmedence bányászta ki az ország feketeszen termelésének 62%-át, csaknem kétharmadrészét. Ebből viszont az következik, hogy a Pécsvidék széntermelésének alakulása mindenkor irányítóan befolyásolta az országos feketeszenttermelés eredményeit. S grafikonunk termelési vona-

lát nézve tényleg megállapíthatjuk, hogy az országos széntermelés alakulása szinte évről évre hűen követi sokszor nemcsak irányában, hanem méreteiben is a pécsi medence hozadékváltozásait.

A 67 év alatt kitermelt feketeszen értéke az országos termelésnél 681,597.872 pengőt, a pécskörnyékinél 362,160.379 pengőt tett, az előbbi érték 53%-át, tehát valamivel több, mint felét. Hogy a pécsi szén értékrészesedése jóval alatta marad a mennyiségének, a pécsi szén kisebb kalorikus értékének, tehát olcsóbb voltának a következménye.

*

Az 1918. év végén a szerbek a belgrádi katonai egyezmény ellenére Pécsset s a közvetlenül Pécs közelében fekvő DGT bányákat megszállták. E szerb megszállás emlékét őrzik azok az adatok, amelyek a medence meg nem szállott bányáinak 1919. és 1920. évi termelését 1,426.429, illetve 1,669.353 métermázsában tüntetik fel. E megszállás következtében a nemzeti létünk talán legszomorúbb két évében 3,106.600 (1919. év), illetőleg 4,738.500 métermázsá (1920. év) mennyiségű és 6,803.400 P, illetőleg 10,993.320 P értékű pécsi szén vonatott el a magyar fogyasztók elől, abban az időben, amikor a tüzelőanyaghiány a háztartásokat az útszegélyező fák kivágására kényszerítette. Az 1921. évi termelés tekintélyes része, bár táblázatunkban szerepel, szintén a szerbeké lett, mert a megszállott területeket csak mintegy 3 év után, 1921 augusztus havában ürítették ki, mintegy 1.153 millió jugoszlávkorona kárt okozva Pécs városának s 601 milliót Baranya vármegyének.

A trianoni békét létrehozó szellemre jellemző, hogy a feketeszenbányáinak tekintélyes részétől megfosztott, mindenkor feketeszenbehozatalra szoruló csonka országot a háromévi szerb megszállás után is feketeszenben fizetendő jóvátételre kötelezte a Sz.-H.-Sz. állam javára. E jóvátételi kötelezettség 5 éven keresztül napi 88 vagón, illetve az 1921. dec. 13-tól 1923 febr. 28-ig terjedő időszakban napi 100 vagón szén szállítását követelte minden munkanap után. E teljesítés 1926. szeptember 12-én lejárt, miután 11,898.900 métermázsá szén vitetett ki jóvátétel címén az országból, tehát a pécsvidéki szénmedence mintegy másfélévi termelése.

A medence termelési viszonyai az 1919.

évben s az 1920. év egy részében, a munkások teljesítőképességének csökkenése következtében s annak folytán, hogy a bányüzemek fenntartásához szükséges anyagok az ú. n. utódállamok elzárkózottsága miatt nem voltak beszerezhetők, rendkívül kedvezőtlenek voltak. E gátló okok 1921-ben azonban megszűntek s az inflációs idő alatt eszközölt hasznos beruházások segítségével a termelés 1922-ben már az utolsó békeévek színvonalán mozgott. A szanálás kezdetén beállott ipari pangás, az 1924. évi 31 napos sztrájkjal súlyosbítva érezhetően csökkentette ugyan a termelés mennyiségét (7,4 millió q), de az 1925. évi termelés már a 8 millió métermázsá fölé emelkedett, az 1926. évi pedig a fél éves angol szénstrájk következtében elérte a 8,3 millió métermázsát. Ebben az évben az angol szén elmaradása következtében Olaszországba is szállítottunk ki pécsi szenet, e kapcsolat állandósítása azonban, a sztrájk befejeztével az angol verseny folytán nem volt lehetséges. Így az 1927. évi termelés sem volt az előző év színvonalán tartható: visszahanyatlott 7,841.543 métermázsára.

*

A pécsi szénmedence bányáit ma két részvénytársaság és a m. kir. kincstár tartja üzemben. A déli bányák Pécs körül a Dunagőzhajózási Társaság, az északi bányák, Baranya és Tolna vármegyék határán a Salgótarjáni Kőszénbánya r.-t. kezelésében vannak. Ez utóbbi részvénytársaság a bányákat 1925-ben fúzió révén vette át az Esztergom-Szászvári Kőszénbánya r.-t.-tól. Komlót viszont a kincstár tartja üzemben. A szénmedencében alkalmazott bányamunkások száma 1926-ban 4.772 volt.

A bányák műszaki felszerelése a bányászati technika mindenkori fejlettségének megfelelő magas fokon áll. A gőzerő az üzemben mindinkább háttérbe szorul s a gazdaságosabb és üzembiztosabb villamosenergia és sűrített lég expanzív ereje helyettesíti.

A pécsi szén hazánk egyetlen kokszolható szene. A DGT már 1860-ban létesített kokszkemencéket. Az előállított kokszt kezdetben a stájer, később a magyar és boszniai vasgyárak használták. A kokszoló az üzemét az 1910-es években beszüntette.

Ugyanez a vállalat már 1867-ben brikettgyárat létesített, a porszén értékesítése céljából. Brikettgyára ma is üzemben van.

Energiagazdasági szempontból nagy fontosságú, hogy a bányauzemek a szállítást nehezen bíró, kevésbé értékes szén villamos erőközpontjaikban elektromos áram előállítására fordítják. A pécsi szénmedencében három elektromos központ van: a DGT-é Pécs határában, Újhegyen, a m. kir. kincstáré Komlón, a Salgótarjáni kőszénbánya r.-t.-é Máza és Szászvár községek határában. Az utóbbi vállalat Tolna vm., a DGT Baranya és Somogy vármegyék árammal való ellátását tervezi, Komló pedig 58 km-es távvezetéken 1927-ben már Baját látta el árammal. E három erőközpont 1926-ban 11 darab összesen 30.370 kiloVoltAmpère teljesítőképességű 3-fázisú generátorral 33·4 millió kiloWattóra áramot termelt.

*

Arra vonatkozóan, hogy a pécsvidéki szénmedence az 1807. év óta lefolyt 121 év alatt mennyi kőszén termelt ki, pontos statisztikai adatokkal nem rendelkezünk. A hivatalos statisztika csak 1861-től kezdve tud erről felvilágosítást adni, az előző évek adatai hézagosak.

Tekintettel azonban arra, hogy az 1859. év az az év, amelytől kezdve a medence termelése számottevő, a 121 év összes termeléséhez viszonyítva semmiesetre sem követünk el durva hibát, ha a korábbi meglévő adatok hézagait becslés útján próbáljuk pótolni.

Az így kiegészített adatok szerint a medence termelése a következőképpen alakult:

1. Kincstári bányászat eredménye	q
1807—1840-ig (Papp Károly adata)	1.409.500
2. Az 1841—1844. évek termelése (osztrák statisztikai adat)	286.197

3. Az 1845—1847., 1850. évek termelése (becslés)	280.000
4. Az 1851—1854. évek termelése (becslés)	800.000
5. Az 1855—1857. évek termelése (osztrák statisztikai adat)	1.463.353
6. Az 1858. év termelése (becslés)	900.000
7. Az 1859. év termelése (osztrák statisztikai adat)	1.338.460
8. Az 1860. év termelése (becslés)	1.480.000
9. Az 1861—1926. évek termelése (a magyar hivatalos statisztikai adatok szerint)	384.880.748
10. Az 1927. év termelése (ideiglenes adat)	7.841.543
11. Az 1899. évi termelt 2.950.000 q kokszt szénegyenértéke ¹⁾	3.933.000
12. A szerb megszállás alatt állott bányák 1919. és 1920. évi termelése	7.845.100
A szénmedence összes termelése:	412.457.901

A pécsi szénmedence tehát a 121 év alatt 412 és fél millió métermázsát termelt ki. Világviszonylatban alig számbavehető mennyiség, hiszen pl. az Amerikai Egyesült Államok az 1927. év egyetlen hónapjában többet, 454 millió métermázsát feketeszenet hoztak a felszínre s a kis Belgium is, az 1927. évi mintegy 270 millió métermázsás termelést véve alapul, másfél év alatt kibányászta ezt a mennyiséget, nekünk azonban rendkívül nagy érték, mert minden atómjához magyar verejték tapad s minden kalóriája a magyar nemzet erejét növeli.

Pap László dr.

¹⁾ Az 1900. évtől kezdve a széntermelésre vonatkozó hivatalos statisztikai adatok a kokszolásra felhasznált szén mennyiségét is magukban foglalják.

A fogyasztási adó alá eső cikkek termelése és forgalma.

Production et mouvement des articles soumis aux contributions indirectes en Hongrie.

Résumé. Au cours de la période commencée au 1er septembre 1927, la production et le mouvement des articles soumis aux contributions indirectes présente une certaine progression par rapport à la période correspondante de l'année précédente. Les diminutions, constatées çà et là, ont été insignifiantes.

*

Cukor. A múlt év szeptember 1-től számított gazdasági év termelése (1·70 millió q) valamivel meghaladta a múlt év megfelelő időszakának ter-

melését (1·61 millió q). Emelkedett a fogyasztás is.

Sör. A sörtermelés a folyó év első három hónapjában jóval nagyobb volt, mint a múlt év első negyedében, de a korábbi hónapoknak a múlt évinél gyengébb teljesítménye miatt a szeptember 1-től számított időszak eredménye (328 ezer hl.) mögötte maradt az előző évi eredménynek (339 ezer hl.).

Benzin. A benzinfogyasztás jelentékenyen növekszik, különösen márciusban igen nagy. A tár-

Megnevezés <i>Désignation</i>	Egység — <i>Unité</i>	Hó — <i>Mois</i>	1927				1928			
			Termelés — <i>Production</i>	Termelés + behozatal <i>Production et importat.</i>	Belföldi fogyasztás <i>Consommation intérieure</i>	Belföldi fogyasztás + adó- mentes kivitel <i>Consomm. intérieure et export. exemptes d'impôt.</i>	Termelés — <i>Production</i>	Termelés + behozatal <i>Production et importat.</i>	Belföldi fogyasztás <i>Consommation intérieure</i>	Belföldi fogyasztás + adó- mentes kivitel <i>Consomm. intérieure et export. exemptes d'impôt.</i>
			1927	1927	1927	1927	1928	1928	1928	1928
Cukor — <i>Sucre</i>	q	I.	5.337	5.470	62.494	116.605	35.468	36.014	72.666	123.512
		II.	5.781	6.016	72.888	108.452	2.675	2.799	71.052	121.174
		III.	2.613	3.039	74.990	117.991	1.080	1.399	98.689	135.005
		IX—III.	1,606.575	1,608.004	534.786	1,053.108	1,703.123	1.705.443	592.242	1,116.982
Sör — <i>Bière</i> ..	hl	I.	30.970	31.288	31.136	31.288	48.859	48.920	48.850	48.920
		II.	30.953	31.285	31.225	31.285	46.579	46.931	46.796	46.931
		III.	39.679	40.036	40.036	40.036	61.765	62.054	61.952	62.054
		IX—III.	339.225	340.232	339.956	340.232	328.319	329.137	328.275	329.137
Benzin — <i>Benzine</i>	q	I.	—	1.899	19.478	19.478	—	6.538	28.714	28.714
		II.	—	2.481	19.723	19.723	—	5.833	28.625	28.626
		III.	—	3.073	28.202	28.202	—	12.298	45.435	45.435
		IX—III.	—	21.908	179.623	179.623	—	58.914	250.103	250.103
Petróleum — <i>Pétrole</i>	q	I.	—	6.641	46.777	46.777	—	15.112	47.661	47.661
		II.	—	5.764	37.172	37.192	—	9.043	37.457	37.457
		III.	—	7.861	37.434	37.434	—	10.464	43.026	43.026
		IX—III.	—	60.257	355.782	355.802	—	85.958	390.755	390.755
Gázolaj és vulkánolaj — <i>Huile de gaz et huile volcan.</i> ..	q	I.	—	1.786	19.158	19.434	—	3.957	16.094	16.094
		II.	—	1.867	17.735	17.841	—	2.186	17.225	17.232
		III.	—	2.770	18.703	18.703	—	9.160	23.765	23.918
		IX—I. II.	—	19.405	135.553	137.235	—	27.755	132.999	133.267
Kenőolaj — <i>Huile à graisser</i> ..	q	I.	—	1.745	8.470	11.773	—	3.481	8.460	9.449
		II.	—	2.422	9.484	12.045	—	5.969	9.719	10.351
		III.	—	3.748	12.424	15.400	—	4.444	12.692	13.885
		IX—III.	—	22.674	78.314	100.228	—	46.554	84.139	89.806
Egyéb ásványolajtermék — <i>Autr. product. d'huile minérale</i> ..	q	I.	—	36.753	2.707	2.864	—	7.936	2.909	2.909
		II.	—	48.131	4.143	4.263	—	47.680	2.704	2.704
		III.	—	5.433	4.585	4.585	—	11.964	3.142	3.142
		IX—III.	—	277.239	28.444	28.840	—	187.349	26.408	26.431
Gyufadoboz, tok — <i>Boîte à allumettes</i> ..	1000 db <i>pièces</i>	I.	28.893	28.968	28.398	28.398	25.549	25.585	24.224	24.224
		II.	26.273	26.601	23.644	23.660	24.593	24.630	20.656	20.656
		III.	30.572	30.645	25.303	25.303	22.383	22.383	26.149	26.149
		IX—II.	193.615	194.557	194.155	194.186	196.077	196.196	202.851	202.951
Gyújtószerszám — <i>Briquet</i> ..	db <i>pièces</i>	I.	2.616	6.415	5.442	7.118	28.317	32.757	7.029	13.529
		II.	2.368	4.764	4.864	5.364	27.908	31.485	6.428	17.974
		III.	978	5.396	6.471	6.571	19.377	19.756	6.644	9.862
		IX—III.	60.324	91.598	53.939	93.066	230.885	269.017	66.030	191.507
Tűzkő — <i>Silex</i>	kg	I.	—	5	5	5	—	—	—	—
		II.	—	—	—	—	—	—	—	—
		III.	—	—	—	—	—	1	1	1
		IX—III.	—	8	8	8	—	2	2	
Sziivarkahüvelydoboz — <i>Boîte à tubes à cigarette</i> ..	db <i>pièces</i>	I.	516.820	516.820	278.180	278.280	497.110	500.950	491.660	491.660
		II.	512.666	514.466	500.680	500.680	479.300	486.326	401.226	401.226
		III.	459.130	460.330	522.020	522.020	529.305	534.275	617.720	618.280
		IX—III.	3.789.403	3.804.851	3.592.371	3.592.471	3.652.185	3.679.661	3.696.286	3.696.846
Sziivarkapapírcsomagocskák — <i>Paquet de papier à cigarette</i> ..	"	I.	7.188.200	7.188.200	4.809.200	4.809.200	6.815.000	6.815.000	6.075.100	6.075.100
		II.	6.180.900	6.180.900	6.029.500	6.029.500	6.193.600	6.193.600	4.423.300	4.423.300
		III.	5.794.480	5.794.480	6.533.000	6.533.000	6.353.792	6.353.792	8.609.200	8.609.200
		IX—III.	51.850.157	51.850.157	50.740.957	50.740.957	53.283.942	53.283.942	53.322.700	53.322.700

gyalt gazdasági időszak adata (250 ezer q) az előző év adatát (180 ezer q) tetemesen meghaladja. A behozatal csaknem megháromszorozódott.

Petróleum. Számottevő emelkedés van e cikk fogyasztási adatában is (356 ezer q-ról 391 ezer q-ra), ami a behozatal növekedésére vezetett.

Olajok. A gáz- és vulkánolajnál a szeptember 1-től számított időszakban a fogyasztás némi csökkenése észlelhető az előző évvel szemben. A behozatal ennek dacára emelkedett. A kenőolaj behozatali adata több mint kétszerese a múlt évi-

nek. Az egyéb ásványolaj-termékeknél a fogyasztás kisebbsérvű csökkenése tapasztalható; a behozatal esett (277 ezer q-ról 187 ezer q-ra).

Gyufadobozok, tokok. Az utolsó három hónap termelésében csökkenés mutatkozik, a szeptember 1-től számított időszakban azonban az egész termelés nagyobb volt, mint az előző évben. Némileg emelkedett a fogyasztás is.

Gyújtószerszámok. E cikknél nagy lendület mutatkozik, mind a termelésben, mind a behozatalban. sőt a kivitelben is. Az utolsó félév ter-

melése pl. csaknem négyszerese a megfelelő előző félév termelésének. A tűzkönél csökkenő adatokkal találkozunk.

Szivarkahüvelydobozok, szivarkapapír-csoma-

gocskák. Előbbiek termelésében jelentéktelen csökkenés van, holott a fogyasztás emelkedett, míg a szivarkapapír adatai az egész vonalon némi emelkedést mutatnak.

◎ KERESKEDELEM ÉS KÖZLEKEDÉS ◎

A külkereskedelmi mérleg alakulására befolyással bíró fontosabb tényezők.

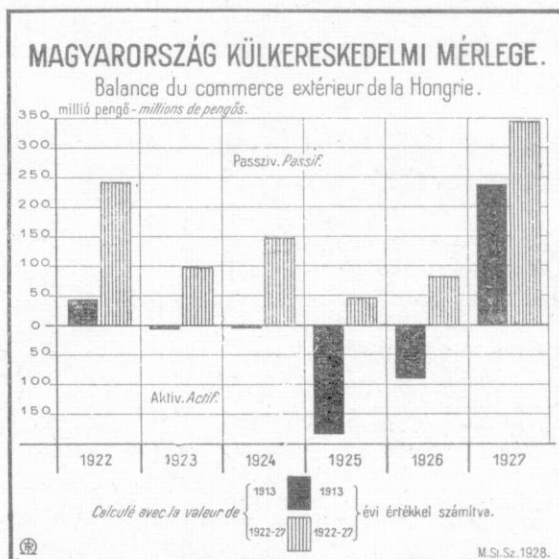
Principaux facteurs de la balance du commerce extérieur de la Hongrie.

Résumé. A cause des investissements dûs en partie à des emprunts étrangers, en partie aux excédents budgétaires, les importations pour investissements ont dépassé de 50 millions ceux de 1926 (tableau I). L'augmentation a été le plus vive aux bois et demi-produits en fer de construction. Aux produits finis, c'est l'importation des machines et surtout, celle des machines d'industrie textile, qui a progressé le plus. On constate une progression notable pour les entrées des métaux bruts et minerais de fer nécessaires à la production industrielle, des engrais destinés à augmenter la production agricole et des outillages à conduites de vapeur, de gaz et d'eau, achetés pour moderniser les villes.

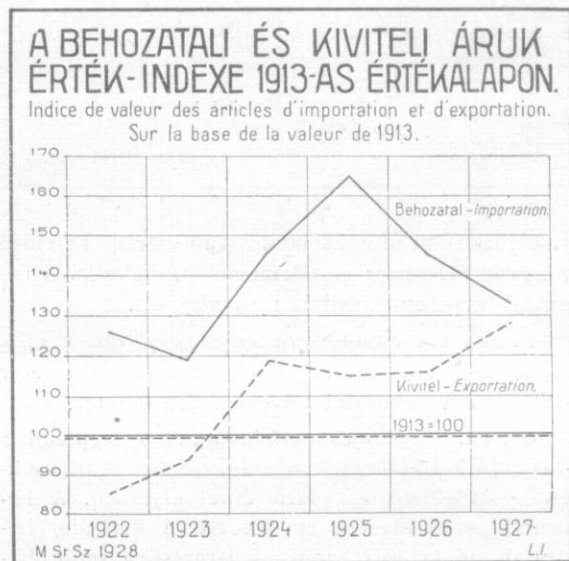
Les tableaux II et III ont trait aux articles de luxe et à l'indice d'importations et d'exportations. Les entrées d'article de luxe ont augmenté de 50%, dont la plupart étaient des articles en soie ou mi-soie. L'importation en fruits du Midi, produits de tabac, articles sculptés et autos s'est sensiblement élevée. En somme, la formation des prix des marchés mondiaux a été beaucoup plus favorable pour le commerce extérieur de la Hongrie qu'en 1926. Les indices d'importations et d'exportations se sont rapprochés, parce que dans l'importation, l'indice du charbon et des articles textiles a baissé et que, dans l'exportation, celui du seigle et des animaux de boucherie a augmenté.

*

Az 1926. évben megkezdődött és az 1927. évben folytatódott beruházások Magyarország importját sem hagyhatták érintetlenül. A beruházásoknak a behozatalra való hatását azonban általában nagyobbra becsülték, mint amilyen az volt. Az I.

számú táblázat tünteti fel azokat a változásokat, amelyek a beruházás céljaira szolgáló árukból az

1926. évről az 1927. évre jelentkeztek, az import-plusz 50 millió pengő volt. A legnagyobb az emelkedés az építkezések folytán a fánál. A bárdolt- és fűrészeltfa importja több mint 21 millió pengővel emelkedett, ami az importnak — az 1926. évhez képest — cirka egyharmadrésszel való emelkedését mutatja. Ugyanilyen arányú a behozatal növekedése a nyersfa csoportjában. A nyersanyagok között a mezőgazdasági többtermelést előmozdító különféle trágyák importja emel-

kedett, érdekes, hogy ugyanekkor a nyers foszfát behozatala elég jelentékeny mértékben csökkent. A félégyártmányok között a vasfélgégyártmányok és a nyersfémek behozatalának erős növekedéséről kell megemlékeznünk. A vasfélgégyártmányok legnagyobb része építkezés céljaira érkezett. A nyersfémek importja arra vall, hogy a fémipar ebben az évben jobban volt foglalkoztatva, min táz 1926. esztendőben. A nyersfémimport mellett a vasérc-behozatal emelkedése is azt bizonyítja, hogy a be-

I. Magyarország behozatala a beruházás céljaira szolgáló árukból az 1926. és 1927. években.

Importations pour investissements de la Hongrie en 1926 et 1927.

Az áru megnevezése <i>Désignation des marchandises</i>	1926	1927	1927-ben több (+) vagy kevesebb (-) <i>Plus (+) ou moins (-) en 1927</i>
	1000 P		
Nyersanyagok — Matières premières			
Tenyészló — <i>Chevaux de reproduction</i>	166.460	71 350	— 95.110
Tenyészbika — <i>Taureaux de reproduction</i>	139.540	122.500	— 17.048
Tenyésztehén — <i>Vaches de reproduction</i>	121.104	294.640	+ 173.536
Tenyészsztetés — <i>Truies et verrats, reproduct.</i>	7.0.0	156.470	+ 149.440
Nyers fa — <i>Bois brut</i>	14,513.192	20,202.477	+ 5,689.285
Homokkő, márvány, gránit — <i>Grès, marbre, granit</i>	1,027.044	1,576.458	+ 549.414
Kénkovand — <i>Pyrite</i>	1,581.348	1,079.501	— 501.847
Vasérc — <i>Minerai de fer</i>	6,665.094	7,246.085	+ 580.991
Nyers foszfát — <i>Phosphates brutes</i>	2,774.804	2,215.034	— 559.770
Chilisalétrom — <i>Salpêtre du Chili</i>	389.572	543.729	+ 154.157
Egyéb trágya — <i>Autres engrais</i>	954.605	2,579.651	+ 1,625.046
Égetett gipsz — <i>Plâtre, calciné.</i>	771.738	1,095.410	+ 323.672
Égetett mész — <i>Chaux cuite</i>	427.611	168.346	— 259.265
Út- és járdaburkolati kő — <i>Pierres de pavage pour rues et trottoirs</i>	1,566.236	1,402.921	— 163.315
Összesen — <i>Total</i>	31,105.386	38,754.572	+ 7,649.186
Félgégyártmányok — Demi-produits			
Kénsavas ammonium (trágya) — <i>Sulfate d'ammonium (engrais)</i>	534.560	773.579	+ 239.019
Cement, habarcs — <i>Ciment, cuit</i>	167.746	229.667	+ 61.921
Bárdolt- és fűrészelt fa — <i>Bois équarri et scié</i>	56,671.943	77,701.165	+ 21,029.222
Nyers- és ócskavas — <i>Fer brut et ferraille</i>	7,581.721	7,354.465	— 227.256
Vas-félgégyártmányok — <i>Demi-produits en fer</i>	7,329.780	9,482.067	+ 2,152.287
Nyersfémek — <i>Métaux bruts</i>	29,526.835	31,819.995	+ 2,293.160
Fém-félgégyártmányok — <i>Demi-produits en métaux</i>	2,455.946	2,447.609	— 8.337
Összesen — <i>Total</i>	104,268.531	129,808.547	+ 25,540.016
Gégyártmányok — Articles fabriqués			
Szuperfoszfát — <i>Superphosphates</i>	2,274.255	2,976.173	+ 701.918
Kovácsolt vascső — <i>Tuyaux de fer forgés.</i>	1,605.557	1,925.032	+ 319.475
Radiator — <i>Radiateurs</i>	214.120	338.639	+ 124.519
Vasszerkezetek — <i>Constructions en fer</i>	96.596	156.642	+ 60.046
Szerszámok — <i>Outils</i>	3,534.365	4,180.683	+ 646.318
Csővek nem nemesféméből — <i>Tuyaux de métaux non précieux</i>	248.834	136.162	— 112.672
Gőz-, gáz- és vízvezeték-szerelvények — <i>Armatures pour conduites de vapeur, de gaz et d'eau</i>	879.346	2,107.651	+ 1,228.305
Gépek és elektrotechnikai cikkek — <i>Machines et appareils électrotechn.</i>	46,772.788	60,565.200	+ 13,792.412
Összesen — <i>Total</i>	55,625.861	72,386.182	+ 16,760.321
Együtt — <i>Ensemble</i>	190,999.778	240,949.301	+ 49,949.523

II. Magyarország behozatala fényűzési cikkekből az 1926. és 1927. években.

Importation en articles de luxe de la Hongrie, en 1926 et 1927.

Á r u k — M a r c h a n d i s e s	1926	1927	Az 1927. évben több (+) v. kevesebb (—) Plus (+) ou moins (—), en 1927
	1 0 0 0 P		
Diszítésre való friss virág és levél — <i>Fleurs et feuilles fraîches pour ornement</i>	277.542	480.640	+ 203.098
Déli gyümölcs (a citrom kivételével) — <i>Fruits du Midi (sauf le citron)</i>	5,381.955	9,742.527	+ 4,360.572
Konyak — <i>Cognac</i>	36.598	61.590	+ 24.992
Pálinka — <i>Eaux-de-vie</i>	27.295	43.620	+ 16.325
Pezsgőbor — <i>Vins mousseux</i>	31.192	54.990	+ 23.798
Sütemény — <i>Gâteaux</i>	36.668	45.785	+ 9.117
Kaviár — <i>Caviar</i>	43.906	48.100	+ 4.194
Szivarka, szivár — <i>Cigarettes, cigares</i>	273.110	2,226.210	+ 1,953.100
Illatszerek és kozmetikus szerek — <i>Parfums et articles cosmétiques</i>	851.753	1,052.120	+ 200.367
Diszibútorok fából — <i>Meubles de luxe, en bois</i>	88.368	104.607	+ 16.239
Legfinomabb pamutszövetek — <i>Tissus de coton superfins</i>	1,315.254	993.857	— 321.397
Gaze, kreppszövet tiszta selyemből — <i>Gaze, tissus de crêpe, de soie pure</i>	13,474.199	22,152.643	+ 8,678.444
Selyem- és félselyemszövet — <i>Tissus de soie et de mi-soie</i>	13,012.894	17,238.523	+ 4,225.639
Csomózott szőnyeg, gyapjúból — <i>Tapis à nœuds, de laine</i>	1,226.445	2,130.541	+ 904.096
Szőnyeg selyemből és félselyemből — <i>Tapis de soie et de mi-soie</i>	35.960	57.800	+ 21.840
Kötöttárú selyemből és félselyemből — <i>Articles tricotés de soie et de mi-soie</i>	1,799.569	3,295.400	+ 1,495.831
Himzés selyem- és félselyemszöveten — <i>Broderies sur tissus de soie et de mi-soie</i>	77.026	52.500	— 24.526
Paszomántárúk selyemből vagy félselyemből — <i>Passementeries de soie et de mi-soie</i>	362.592	684.308	+ 321.716
Csipke selyemből és félselyemből — <i>Dentelles de soie et de mi-soie</i>	363.016	290.475	— 72.541
Szalag selyemből és félselyemből — <i>Rubans de soie et de mi-soie</i>	1,595.726	1,113.523	— 482.203
Női felsőruházat — <i>Vêtements de dessus pour dames</i>	374.963	395.340	+ 20.377
Női fehérenemű, díszítve — <i>Linge féminin, orné</i>	124.476	212.700	+ 88.224
Női kalapok, díszítve — <i>Chapeaux de dames, parés</i>	345.041	133.057	— 211.984
Kikészített prémbőr, finom — <i>Pelletterie fine et préparée</i>	3,338.812	4,004.440	+ 665.628
Lakkbőr — <i>Cuir vernis</i>	2,203.958	2,588.232	+ 384.274
Cipő lakkból, bársonyból, selyemből — <i>Souliers vernis, souliers de velours, de soie</i>	558.388	828.731	+ 270.343
Aranyozott, ezüstözött, asztali és háztartási készletek, késpengék, villák és kanalak — <i>Services de table et de ménage, dorés, argentés, lames de couteau, fourchettes et cuillers</i>	281.764	479.214	+ 197.450
Mótoros kerékpár — <i>Motocyclettes</i>	1,126.360	1,718.530	+ 592.170
Személyszállító automobil — <i>Automobiles pour personnes</i>	8,317.797	9,411.900	+ 1,094.103
Szemüveg, látcső, nemesfémfoglatban — <i>Lunettes, longues-vues en chasse de métal précieux</i>	39.776	38.400	— 1.376
Aranyművesárúk — <i>Orfèvreries</i>	1,218.000	1,318.500	+ 100.500
Ezüstművesárúk — <i>Argenteries</i>	291.856	634.324	+ 342.468
Brilláns, gyémánt, smaragd, csiszolva — <i>Brillants, diamants, émeraudes, polis</i>	57.665	54.937	— 2.728
Hamiskő, igazgyöngyutánczat hamiskoráll — <i>Fausses pierres, imitations de perles fines, coraux imités</i>	81.599	326.077	+ 244.478
Zsebkés, valódi gyöngyház, elefántcsont, stb. nyéllel — <i>Canifs à manche de nacre, d'ivoire, etc., véritable</i>	55.506	72.775	+ 17.269
Dísz toll, megmunkálva — <i>Plumes à parure, apprêtées</i>	148.146	209.620	+ 61.474
Ékszerutánczat, vasból, fémből, celluloidból, stb.-ből — <i>Imitations de bijoux, en fer, en métaux, en celluloïde, etc.</i>	381.802	654.790	+ 272.988
Díszműárúk: szobrok, reliefek, vázák, stb. — <i>Objets de fantaisie: statues, reliefs, vases, etc.</i>	562.809	2,264.008	+ 1,701.199
Babák és más játékszerek — <i>Poupées et autres jouets</i>	1,332.026	1,421.860	+ 89.834
Film — <i>Films</i>	1,062.958	1,158.200	+ 95.242
Eredeti festmények és rajzok — <i>Tableaux et dessins originaux</i>	282.762	124.412	— 158.350
Művészi becsű szobrok — <i>Statues de valeur artistique</i>	68.979	66.812	— 2.167
Egyéb luxuscikkek — <i>Autres articles de luxe</i>	320.924	232.663	— 88.261
Összesen — Total	62,887.435	90,219.291	+ 27,331.856

III. Magyarország 1926. és 1927. évi külkereskedelmi forgalma az 1913. évi egységértékek alapján.

Commerce extérieur de la Hongrie en 1926 et 1927, suivant les unités de valeur de 1913.

Á r u k — M a r c h a n d i s e s	1926. évi forgalom az Mouvement de 1926 calculé en valeur de		100 1913	1927. évi forgalom az Mouvement de 1927 calculé en valeur de		100 1913
	1913	1926		1913	1927	
	évi értékkel számítva 1000 P — pengős			évi értékkel számítva 1000 P — pengős		
Behozatal összesen — Importations totales . . .	657.393	952.061	145	865.206	1,146.797	133
Ebből — Dont :						
Pamutzövet — Tissus de coton	44.779	86.556	193	54.996	92.062	167
Bárdolt és fűrészelt fa — Bois équarri et scié	48.547	56.673	117	65.013	77.701	120
Gyapjúsövet — Tissus de laine	25.637	50.160	196	34.778	57.369	165
Papiros és papirosárak — Papier et art. de papeterie	26.855	34.466	128	31.645	39.417	125
Kőszén — Houille	22.581	38.941	172	27.236	38.941	143
Pamutfonál és -cérna — Fils de coton et fils retors	16.596	35.990	217	22.023	38.618	175
Tüzifa — Bois de chauffage	30.636	36.839	120	28.013	32.975	118
Nyersfémek — Métaux, bruts	26.741	29.527	110	33.001	31.820	96
Ásványolaj — Huile minérale	22.301	23.752	106	26.607	26.473	99
Kikészített bőr — Cuirs préparés	14.274	19.856	139	18.641	25.112	135
Nyers épület- és műfa — Bois bruts de construction, bois ouvrés	11.221	14.513	129	14.497	20.202	139
Selyem- és félselyemszövet — Tissus de soie et de mi-soie	7.244	13.013	180	10.631	17.239	162
Nyerspamut — Coton brut	9.406	12.949	138	12.895	15.196	118
Nyerskávé — Café brut	6.785	9.390	138	7.868	8.536	108
Nyersjuta — Jute brut	4.083	5.527	135	6.757	8.509	126
Nyersvas — Fer brut	5.723	6.191	108	6.041	5.626	93
Nyerskaucuk — Caoutchouc brut	3.924	3.791	97	7.169	4.457	62
Kivitel összesen — Exportations totales . . .	749.165	869.729	116	626.660	800.473	128
Ebből — Dont :						
Búza — Froment	105.350	135.627	129	81.239	105.132	129
Liszt — Farines	57.595	80.984	141	60.580	78.199	129
Szarvasmarha — Bêtes à corne	49.664	48.012	97	41.656	45.429	109
Rozs — Seigle	45.957	50.794	111	28.701	40.614	142
Leölt baromfi — Volaille tuée	20.135	30.326	151	24.486	33.210	136
Sertés — Porcs	29.972	31.346	105	21.367	29.984	140
Fogyasztási cukor — Sucre raffiné	22.137	27.869	126	22.250	29.653	133
Tojás — Oeufs	21.291	29.991	141	18.008	23.981	133
Toll — Plumes	12.715	16.754	132	15.317	20.757	136
Disznózsír, szalonna — Saindoux, lard	24.372	32.887	135	12.369	17.235	139
Arpa — Orge	9.540	11.878	125	10.292	16.669	162
Villamosgépek és készülékek — Machines et appareils électr.	17.082	18.169	106	14.755	15.807	107
Ló — Chevaux	20.798	13.645	66	20.207	15.466	77
Szesz — Alcool	11.956	5.220	44	11.986	8.080	67
Bab, száraz — Haricots secs	19.319	12.912	67	8.938	7.802	87
Tengeri — Maïs	26.877	25.036	93	6.528	7.293	112
Friss és elk. hús — Viandes fraîches et préparées	19.147	20.692	108	5.031	6.468	129
Zab — Avoine	8.779	9.038	103	5.095	6.427	126
Bor — Vin	2.153	2.942	137	2.946	5.059	172
Paprika, száraz — Paprika, sec	2.098	3.217	153	2.362	4.374	185
Behozatali (—) vagy kivitel (+) többlet — Ex-cédent de l'importation (—) ou de l'exportation (+)	+ 91.772	— 82.332	—	— 238.546	— 346.324	—

ruházási szükségletek nagyobb részét a belföldi termelés látta el. A gyártmányok között természetesen a gépek és elektrotechnikai cikkek szerepe a legnagyobb, itt is kiemelkedik a textilipari gépek importjának rendkívüli fokozódása, ami

a mellett bizonyít, hogy a magyar textilipar még mindig nem érte el a legmagasabb fokot. A gyártmányok között 1 millió felüli összeggel még csak a gőz-, gáz- és vízvezetékszerelvények szerepelnek. A városok a felvett kölcsön segítségével régi hiányt

pótolnak akkor, amikor a beruházási célra szolgáló kölcsönösszeg egy részét ezekre a berendezésekre fordították.

A külkereskedelmi passzívum vizsgálata általában arra az eredményre vezetett, hogy a passzívum emelkedésében nagy része van a fogyasztási képesség előre nem várt mértékben való növekedésének is. A fogyasztásnak ezt a felszökését igazolja a II. sz. táblázat is, amely szerint a fényűzés fogalma alá sorozható cikkek importja közel 50 százalékkal fokozódott. A fejlődésben a selyem- és fél-selyemárak vezetnek, ami a nőiruházkodás megváltozásával van összefüggésben s ezért teljes egészében nem mondható luxusnak. A selyem- és fél-selyemáru után sorrendben a déligyümölcs következik, ahol a narancs a vezető szerep. A szivar- és szivarkánál közel 2 millió pengő az emelkedés. Egy millió pengőn felül volt még a növeke-

dés a díszműáraknál és a személyszállító automobilonál.

Az ország külkereskedelmét az 1927. évet megelőző esztendőben rendkívül károsan befolyásolta az, hogy a világpiacon a világháború előtti értékekkel összehasonlítva az iparcikkek értéke sokkal nagyobb arányban emelkedett, mint a mezőgazdasági cikkeké. Ez az „olló“ az 1927. évben összehúzódott. Az import- és exportindex között a különbség az 1926. évi huszonkilenc ponttal szemben az 1927. évben csak öt pont volt. Ebben egyformán része van a behozatalnak és a kivitelnek. A behozatalt a textiliák, különösen a pamut- és gyapjuszövet árlanyulása, valamint a kőszén áracsökkenése érintette a legjobban, a kivitelben a rozs és az állatok értékelkedése említhető meg. A részletes adatokat a III. sz. tábla ismerteti.

Kádas Károly dr.

Magyarország külkereskedelme 1928 február havában.

Commerce extérieur de la Hongrie en février 1928.

Résumé. La valeur des importations ayant été de 96·2 millions de pengős en février 1928, et celle des exportations, de 60·5 millions, la balance du commerce extérieur s'est soldée par un excédent d'importations de 35·7 millions. Comparativement au mois correspondant de l'année dernière, les importations ont augmenté de 17·8 millions et les exportations, de 5·6 millions de pengős. L'excédent d'importations, par rapport au même mois de 1927, accuse une augmentation de 12·2 millions de pengős.

A l'importation, comparativement au mois correspondant de 1927, en général tous les importants articles ont progressé, sauf les bois bruts et ouvrés et les tabacs. La progression a été de près de 2 millions de pengős pour les tissus de coton, environ 1 million pour les tissus de laine, 1 million et demi pour les machines et appareils.

A l'exportation, la farine a progressé de 55.000 quintaux à 141.000; l'excédent de valeur y est d'environ 4 millions et demi de pengős. La valeur du froment exporté dépasse de deux millions février 1927. Par contre, l'exportation de la volaille morte et des bêtes à corne accuse une régression considérable d'environ 2 millions de pengős.

A folyó év február havában a behozatal értéke 96·2, a kivitel értéke pedig 60·5 millió pengőt tett, a külkereskedelmi mérleg behozatali többlete tehát 35·7 millió pengő volt. Az előző év ugyanezen hónapjához viszonyítva a behozatal 17·8 millió pengő értékkel emelkedett, a kivitel szintén 5·6 millió pengő értékkel emelkedett. A behozatali többlet pedig a múlt év február havához viszonyítva 12·2 millió pengővel volt több.

A behozatalban a múlt év február havával összehasonlítva a legnagyobb értékkel szereplő behozatali cikkeknel a nyers és megmunkált fát, továbbá a dohányt kivéve általában emelkedés mutatkozott. Ez az emelkedés a pamutszöveteknél két millió, a gyapjuszöveteknél egy millió pengő körül mozgott. Másfélmillió pengő értékkel gyarapodott a gépek és készülékek behozatala.

A kivitelben az exportált liszt mennyisége 55 ezer métermázsáról 141 métermázsára emelkedett, s az értéktöbblet közel négy és fél millió pengőt tett ki. A búza értéke két millió pengővel volt több mint a múlt év februárjában. De nagy visszaeséssel szerepelt a leölt baromfi és a szarvasmarha kivitele, egyenkint egy millió pengő körüli értékcsökkenéssel.

Magyarország külkereskedelmi forgalma az 1928. év február havában.

Commerce extérieur de la Hongrie en février 1928.

Az áruk megnevezése Designation des marchandises	1927	1928	1927	1928	Az érték 1928. febr. havában több (+) v. kevesebb (-) ezer pengőben — Ex- cédit (+) ou dé- minution (-) de la valeur en febr. 1928, en milliers de pengős			Az 1928. é. febr. havi összérték % -ában — En % de la valeur totale de février 1928.
	február — février							
	q	1000 pengő		pengős				
A) Behozatal. — A) Importations.								
Nyers és megmunkált fa — Bois brut et ouvré	1,628.807	1,804.910	8.991	8.765	—	226	9.12	
Pamutszövet — Tissus de coton	8.654	10.334	6.320	8.474	+	2.154	8.81	
Gyapjuszövet — Tissus de laine	2.296	2.993	4.984	6.060	+	1.076	6.30	
Nyersdohány — Tabac brut	10.115	9.474	6.027	4.789	—	1.238	4.98	
Gépek és készülékek — Machines et appareils	10.419	16.950	2.255	3.944	+	1.689	4.10	
Szén — Charbon	1,065.793	1,027.392	3.850	3.877	+	27	4.03	
Pamutfonal és -cérna — Fils de coton et fils retors	6.908	6.767	2.667	3.194	+	527	3.32	
Papiros és papirosárak — Papier et art. en pap.	44.628	54.155	2.505	3.066	+	561	3.19	
Nyersfémek — Métaux bruts	17.635	23.843	2.144	2.901	+	757	3.02	
Nyersbőr — Peaux, brutes	6.320	8.312	1.487	2.371	+	884	2.46	
Villamosgépek és készülékek — Machines et appareils électriques	1.957	3.116	1.418	1.941	+	523	2.01	
Déligyümölcs — Fruits du Midi	43.572	45.100	1.439	1.887	+	448	1.97	
Kikészített bőr — Cuir préparés	884	1.114	1.416	1.861	+	445	1.94	
Vasárak — Ouvrages en fer	9.338	10.578	1.477	1.704	+	227	1.78	
Selyem és selyemfonal — Soie et fils de soie	736	803	1.167	1.566	+	399	1.63	
Selyem- és félselyemszövet — Tissus de soie et de mi-soie	128	173	933	1.542	+	609	1.61	
Egyéb áruk — Autres marchandises	db — pièces pár — paires q — q	51.401 80.771 28.395 49.986 952.853 1,294.013	29.361 38.215	38.215	+	8.854	39.73	
Behozatal össz. — Import. totales	db — pièces pár — paires q — q	51.401 80.771 28.395 49.986 3,811.043 4,320.027	78.441 96.157	96.157	+	17.716	100.00	
B) Kivitel. — B) Exportations.								
Liszt — Farines	55.300	141.361	2.713	7.113	+	4.400	11.75	
Búza — Froment	135.899	202.434	4.892	6.883	+	1.991	11.37	
Vágó- és igásáll. — Anim. de boucherie et de trait ¹⁾	18.427	14.964	5.837	5.393	—	444	8.91	
Ebből — Dont: Szarvasmarha — Bêtes à corne ¹⁾	4.650	2.389	2.680	1.536	—	1.144	2.54	
Sertés — Porcs ¹⁾	9.005	9.234	1.707	2.363	+	656	3.90	
Ló — Chevaux ¹⁾	2.535	2.397	1.392	1.456	+	64	2.41	
Tojás — Oeufs	21.131	17.384	3.487	3.477	—	10	5.75	
Baromfi — Volaille	²⁾ 11.148	²⁾ 7.866	3.087	2.178	—	909	3.60	
Ebből — Dont: Élő baromfi — Volaille vivante	²⁾ 2.681	²⁾ 2.761	665	661	—	4	1.09	
Leölt baromfi — Volaille morte	²⁾ 8.467	²⁾ 5.105	2.422	1.517	—	905	2.51	
Toll — Plumes	2.449	3.049	1.484	2.113	+	629	3.49	
Cukor — Sucre	34.516	49.591	1.793	2.047	+	254	3.38	
Gépek és készülékek — Machines et appareils	5.673	11.632	955	1.911	+	956	3.16	
Pamutszövet — Tissus de coton	978	1.491	954	1.471	+	517	2.43	
Tengeri — Maïs	58.832	52.425	1.177	1.415	+	238	2.34	
Villamos gépek és készülékek — Machines et appareils électriques	1.920	2.225	1.374	1.322	—	52	2.19	
Lóhere- és lucernamag — Graines de trèfle et de luzerne	4.549	4.554	1.424	1.240	—	184	2.05	
Egyéb áruk — Autres marchandises	db — pièces pár — paires q — q	96 837 1.843 5.404 1,051.627 698.890	25.687 23.955	23.955	—	1.732	39.58	
Kivitel össz. — Export. totales	db — pièces pár — paires q — q	18.523 1.843 1,384.022 1,192.902	54.864 60.518	60.518	+	5.654	100.00	

¹⁾ A mennyiség darabokban van kimutatva — La quantité est relevée en têtes. — ²⁾ Az 1927. év február havában az élő baromfi 259.867 darab, a leölt baromfi 615.519 darab, összesen 875.386 darab. — En février 1927, on a exporté 259.867 volailles vivantes et 615.519 volailles mortes; au total 875.386 pièces. — ³⁾ Az 1928. év február havában az élő baromfi 274.099 darab, a leölt baromfi 322.720 darab, összesen 596.819 darab. — En février 1928, on a exporté 274.099 volailles vivantes et 322.720 volailles mortes; au total 596.819 pièces.

Nemzetközi külkereskedelmi forgalom.

Commerce international.

Táblázatunk a Nemzetek Szövetségének adagyűjtése alapján a lehető teljességgel közli a nemzetközi külforgalom 1927. évi értékeit, szembeállítva az előző két év, valamint az 1913. év értékeivel.

Az adatokból kiolvasható legfőbb tanulság,

hogy 1927-ben a külforgalom élénkebb, mint 1926-ban. Emelkedett mind a behozatal, mind a kivitel összértéke s végeredményben az 1927-es világforgalom 368 milliárd pengővel zárult az 1926. évi 355 milliárd pengővel szemben.

Szemlénk mult évi 12. számában már rámutat-

Nemzetközi külkereskedelmi forgalom.

O r s z á g	Behozatal — <i>Importation</i>				Kivitel — <i>Exportation</i>			
	1913	1925	1926	1927	1913	1925	1926	1927
	1, 0 0 0. 0 0 0				P e n g ő			
Amerikai Egyesült Államok	10.149	23.888	25.232	23.645	13.997	27.553	26.941	27.134
Holland-India	1.063	2.007	(2.007)	(2.007)	1.544	4.220	(4.220)	(4.220)
Brit-India	3.356	4.660	4.906	5.136	4.414	8.256	6.655	6.656
Mexikó	549	1.103	1.052	(1.052)	858	1.927	1.910	(1.910)
Argentína	2.739	4.591	4.340	4.728	2.864	4.545	4.185	5.565
Brit-Malája	1.178	3.145	3.288	(3.288)	1.103	4.140	4.088	(4.088)
Kanada	3.539	5.300	5.895	6.186	2.470	7.856	7.261	6.932
Franciaország	9.291	12.150	11.052	11.628	7.593	12.704	11.058	12.149
Csile	692	835	(835)	(835)	852	1.315	(1.315)	(1.315)
Cseh-Szlovákia		2.967	2.579	3.022		3.168	3.002	3.391
Brazília	1.864	2.327	2.201	2.226	1.812	2.842	2.607	2.478
Kuba	800	1.692	1.481	(1.481)	938	2.024	1.727	(1.727)
Románia	652	835	903	1.158	743	800	1.006	1.298
Újzéländ	583	1.429	1.355	1.221	583	1.492	1.218	1.308
Svédország	1.298	2.218	2.281	2.410	1.252	2.087	2.173	2.466
Egyiptom	760	1.578	1.424	1.323	903	1.658	1.161	1.348
Bulgária	206	303	257	252	103	234	234	275
Esztország		149	149	146		149	149	160
Finnország	549	800	818	907	446	806	812	900
Litvánia		143	137	150		137	143	139
Lettország		309	286	270		189	206	242
Oroszország	4.002	2.424	1.990	1.918	4.431	1.864	2.081	1.866
Sz. H. Sz. állam	¹⁾ 114	852	772	726	92	869	789	641
Algír	738	961	961	(961)	555	686	852	(852)
Dánia	1.189	2.338	2.264	2.362	978	2.161	2.104	2.196
Lengyelország		1.767	989	1.851		1.401	1.441	1.609
Görögország	194	909	720	(720)	132	406	389	(389)
Magyarország	²⁾ 925	858	952	1.147	898	812	870	800
Irország szabad állam		1.710	1.681	1.659		1.195	1.144	1.284
Belgium	5.117	4.837	4.277	4.583	4.014	3.939	3.619	4.195
Norvégia	829	1.389	1.378	1.443	583	1.052	1.018	1.000
Portugália	549	726	(726)	(726)	212	252	(252)	(252)
Japán	2.075	5.826	6.209	6.019	1.801	5.203	5.311	5.487
Törökország ³⁾	1.023	1.407	(1.407)	(1.407)	537	846	(846)	(846)
Ausztrália	2.173	4.099	4.128	4.406	2.144	4.231	4.042	3.832
Svájc	2.053	2.750	2.607	2.820	1.515	2.247	2.018	2.226
Spanyolország	1.441	2.476	2.373	(2.373)	1.166	1.750	1.772	(1.772)
Délafrikai Unió	1.144	1.807	1.938	1.941	1.812	2.396	2.287	1.256
Ausztria		2.264	2.201	2.431		1.521	1.366	1.582
Kína	2.379	4.551	4.883	(4.883)	1.681	3.728	3.753	(3.756)
Németalföld	8.971	5.638	5.586	5.819	7.044	4.151	4.002	4.337
Olaszország	4.025	5.963	5.758	5.908	2.773	4.157	4.157	4.528
Németország	14.654	16.804	13.539	19.093	13.739	11.961	13.356	13.795
Nagy-Britannia	18.376	32.207	31.023	30.467	14.620	21.349	18.102	19.706
Egyéb államok	9.276	12.545	12.733	(12.733)	8.793	13.447	13.658	(13.658)
Összesen	120.515	189.537	183.573	191.467	111.995	179.726	171.303	177.566

¹⁾ Csak Szerbia. — ²⁾ Mai terület. — ³⁾ Irákkal, Palesztinával és Szíriával együtt.

tunk arra, hogy az 1927. év első háromnegyedében a nagykereskedelmi árszínvonal az országok többségében alacsonyabb volt, mint az előző év megfelelő időszakában. Az 1927. egész év nagykereskedelmi árindexeinek vizsgálata alapján most már megállapíthatjuk, hogy a múlt év utolsó három hónapjában a nemzetközi árszínvonal lényeges eltolódást nem szenvedvén, az 1927-es külforgalom végső értékösszegei az 1926. évinél alacsonyabb árnívón alapuló eredmények. Vagyis az 1927-es kül-

forgalom emelkedése a valóságban még valamivel nagyobb, mint azt az 1926-os és 1927-es nyers értékszámok összevetése mutatja.

Táblázatunkban az államokat az 1927. évi mérlegeik alapján sorakoztattuk. Mint az adatokból látható, aktív mérlege jóval kevesebb államnak volt mint passzív. Az aktív mérlegű országok sorában az Amerikai Egyesült Államoké az első hely 3½ milliárdos aktívummal, míg legnagyobb passzívuma — 10·8 milliárd pengő — Nagy-Britanniának van.

Commerce extérieur international.

Összes forgalom <i>Commerce total</i>				Behozatali (-) vagy kiviteli (+) többlet <i>Excédent d'importation (-) ou d'export. (+)</i>				P a y s				
1913	1925	1926	1927	1913	1925	1926	1927					
‰				1,000.000 P e n g ő								
10·4	13·9	14·7	13·8	+	3.848	+	3.665	+	1.759	+	3.489	<i>États-Unis</i>
1·1	1·7	1·8	1·7	+	481	+	2.213	(+)	2.213	(+)	2.213	<i>Indes Néerlandaises</i>
3·3	3·5	3·3	3·2	+	1.058	+	3.596	+	1.749	+	1.520	<i>Indes Anglaises</i>
0·6	0·8	0·8	0·8	+	309	+	824	+	858	(+)	858	<i>Mexique</i>
2·4	2·5	2·4	2·8	+	125	-	46	-	155	+	837	<i>Argentine</i>
1·0	2·0	2·1	2·0	-	75	+	995	+	800	(+)	800	<i>Malais Britannique</i>
2·6	3·6	3·7	3·6	-	1.069	+	2.556	+	1.366	+	746	<i>Canada</i>
7·3	6·7	6·2	6·4	-	1.698	+	554	+	6	+	521	<i>France</i>
0·7	0·6	0·6	0·5	+	160	+	480	(+)	480	(+)	480	<i>Chili</i>
.	1·7	1·6	1·7	.	.	+	201	+	423	+	369	<i>Tchéco-Slovaquie</i>
1·6	1·4	1·4	1·3	-	52	+	515	+	406	+	252	<i>Brésil</i>
0·7	1·0	0·9	0·9	+	138	+	332	+	246	(+)	246	<i>Cuba</i>
0·6	0·4	0·5	0·7	+	91	-	35	+	103	+	140	<i>Roumanie</i>
0·5	0·7	0·7	0·7	-	.	+	63	-	137	+	87	<i>Nouvelle-Zélande</i>
1·1	0·8	1·3	1·3	-	46	-	131	-	108	+	56	<i>Suède</i>
0·7	1·2	0·7	0·7	+	143	+	80	-	263	+	25	<i>Egypte</i>
0·1	0·1	0·1	0·1	-	103	-	69	-	23	+	23	<i>Bulgarie</i>
.	0·1	0·1	0·1	.	.	-	.	-	.	+	14	<i>Estonie</i>
0·4	0·1	0·5	0·5	-	103	+	6	-	6	-	7	<i>Finlande</i>
.	0·4	0·1	0·1	.	.	-	6	+	6	-	11	<i>Lithuanie</i>
.	0·1	0·1	0·1	.	.	-	120	-	80	-	28	<i>Lettonie</i>
3·6	1·2	1·1	1·0	+	429	-	560	+	91	-	52	<i>Russie</i>
0·1	0·5	0·4	0·4	-	22	+	17	+	17	-	85	<i>Royaume S. C. S.</i>
0·6	0·4	0·5	0·5	-	183	-	275	-	109	(-)	109	<i>Algérie</i>
0·9	1·2	1·2	1·2	-	211	-	177	-	160	-	166	<i>Danemark</i>
.	0·9	0·6	0·9	.	.	-	366	+	452	-	242	<i>Pologne</i>
0·1	0·4	0·3	0·3	-	62	-	503	-	331	(-)	331	<i>Grèce</i>
0·8	0·5	0·5	0·5	-	27	-	46	-	82	-	347	<i>Hongrie</i>
.	0·8	0·8	0·8	.	.	-	515	-	537	+	375	<i>État Libre d'Irlande</i>
3·9	2·4	2·2	2·4	-	1.103	-	898	-	658	-	388	<i>Belgique</i>
0·6	0·7	0·7	0·7	-	246	-	337	-	360	-	443	<i>Norvège</i>
0·3	0·3	0·3	0·3	-	337	-	474	(-)	474	(-)	474	<i>Portugal</i>
1·7	3·0	3·2	3·1	-	274	-	623	-	898	-	532	<i>Japon</i>
0·7	0·6	0·6	0·6	-	486	-	561	(-)	561	(-)	561	<i>Turquie³⁾</i>
1·9	2·3	2·3	2·2	-	29	+	132	-	86	-	574	<i>Australie</i>
1·5	1·4	1·3	1·4	-	538	-	503	-	589	-	594	<i>Suisse</i>
1·1	1·1	1·2	1·1	-	275	-	726	-	601	(-)	601	<i>Espagne</i>
1·3	1·1	1·2	0·9	+	668	+	589	+	349	-	685	<i>Union Sud-Afric.</i>
.	1·0	1·0	1·1	.	.	-	743	-	835	-	849	<i>Autriche</i>
1·7	2·2	2·4	2·3	-	698	-	823	-	1.127	(-)	1.127	<i>Chine</i>
6·9	2·7	2·7	2·8	-	1.927	-	1.487	-	1.584	-	1.482	<i>Pays-Bas</i>
2·9	2·7	2·8	2·8	-	1.252	-	1.806	-	1.601	-	1.380	<i>Italie</i>
12·2	7·8	7·6	8·9	-	915	-	4.843	-	183	-	5.298	<i>Allemagne</i>
14·3	14·5	13·9	13·6	-	3.756	-	10.858	-	12.921	-	10.761	<i>Gr.-Bretagne</i>
7·8	7·0	7·6	7·2	-	483	+	902	+	925	+	925	<i>Autres pays</i>
100 0	100·0	100·0	100·0	-	8.520	-	9.811	-	12.270	-	13.901	<i>Total</i>

¹⁾ *Serbie seulement.* — ²⁾ *Territoire actuel.* — ³⁾ *Avec Irak, Palestine et Syrie.*

Kimutatjuk táblázatunkban az egyes államoknak a világhalmozamban való részesedését is. Első helyen itt is az Egyesült Államok állanak, amelyek a világ külforgalmában 13·8%-kal szerepelnek. Nagy-Britannia részesedése 13·6%. Míg az Amerikai Egyesült Államok részesedése a háború előtti állapottal szemben (10·4%) jelentősen növekedett, Nagy-Britannia külforgalmi részesedési arányszáma csökkent. (1913: 14·3%). Még lényegesebb csökkenés mutatkozik a világhalmozamban harmadik helyen szereplő Németország arányszámánál, amely

1927-ben csak 8·9 volt a háború előtti 12·2-del szemben.

Táblázatunkban a kiviteli összérték nem fűdi teljesen a behozatali összértéket, ami arra mutat, hogy statisztikailag a világ egész külforgalmát nem lehet megfogni. Így az egyes államok részéről kivitelként megadott értékeknek az importáló államok adataiban nem egészen azonos értékek felelnek meg s viszont; a tengeri szállítási alatt álló, a szabadraktárakba tároló tételek még nincsenek a forgalom mindkét oldalán elkönnyelve stb.

Magyarország gépjárműállománya.

Effectif des véhicules à moteur en Hongrie.

Résumé. En mars 1928, on a mis en circulation 638 véhicules à moteur, et on en a retiré 265; l'effectif a augmenté de 373 unités, soit de 2% (contre 1·8% en février).

Fin mars, les automobiles formaient 70·4% de l'effectif total (en février 71·7%), et les motocyclettes 29·6% (en février 28·3%). De la totalité des véhicules à moteur, 59·2% circulaient à Budapest.

*

Az ország területén március hó folyamán 638 gépjárművet helyeztek forgalomba, a forgalomból kivontak száma pedig 265 volt. A tényleges növekedés tehát, mely ezek szerint 373 darabot tett ki, 2%-os gyarapodásnak felel meg (februárban 1·8%).

A motorkerékpárok szaporodása az előző hónapinál jóval nagyobb volt, amennyiben a februári 4·6%-os növekedéssel szemben március hó folyamán állományuk 6·7%-kal növekedett. A gépkocsik gyarapodása viszont alatta marad az előző havi 0·7%-os emelkedésnek s március hóban 0·2%-ot tett ki.

A március havi változások után az ország gépjárműállományának 70·4%-a (februárban 71·7%) gépkocsikból állott, 29·6%-a (februárban 28·3%), a különböző motorkerékpárokból tevődött össze. A területi megoszlást nézve az előző hónaphoz hasonlóan Budapestre esett az egész gépjárműállománynak 59·2%-a.

Magyarország gépjárműállománya a hónap végén.

Effectif des véhicules à moteur en Hongrie, à la fin du mois.

Állomány Effectif	N o m b r e d e s								
	A személykocsik — aut. à personnes	A teherkocsik — a. camions	Az autóbuszok — autobus	A bérautók — aut. de louage	Az egyéb gépkocsik — autres autos	A gépkocsik összes — automobiles au total	motocyclettes		A géperőjű járművek összes — Automobiles et motocycl. au total
	s z á m a						A melléküteses — à 2 personn.	A melléküteses nélküli — à 1 personn.	
1928. II.	8 251	2.939	416	1.109	502	13.217	697	4.532	18.446
1928. III. { forgalomba került — mis en circulation	163	60	16	28	5	272	35	331	638
	158	76	1	11	1	247	—	18	265
" " { forgalomból kikerült — retirés	8.256	2.923	431	1.126	506	13.242	732	4.845	18.819
Ebből — Dont à Budapest	4.555	1.651	132	863	367	7.568	404	3.176	11.148

Közúti forgalmi balesetek.

Accidents de la circulation en Hongrie.

Résumé. En mars, il y a eu 205 accidents de circulation; ce nombre a été supérieur de 73 (55·3%) à celui de février. C'est le nombre des collisions et des écrasements qui a augmenté le plus (de 57%, respectivement de 56·4%).

La faute probable des conducteurs a causé 53·4% d'accidents de plus (112 cas); l'imprudenc des piétons, en 59 cas, 51·3% de plus. Le nombre des accidents d'automobiles et de motocyclettes a fort augmenté (80·3%).

Le nombre des victimes des accidents a été de 179, 53·0% de plus qu'en février.

*

A jelenleg rendelkezésre álló adatok a balesetek számának jelentős szaporodását mutatják. Március hó folyamán ugyanis az előző hónaphoz képest 73-mal több, összesen 205 közúti forgalmi baleset fordult elő, ami 55·3%-os emelkedésnek

felel meg. A balesetek nemét tekintve, az összeütközések száma szaporodott a legjobban (57·1) s csaknem ilyen arányú volt a növekedés az elgázolásoknál is (56·4%).

A balesetek előidőzésében valószínűség szerint részes járművezetők 53·4%-kal több, számszerint 112 esetben szerepeltek, a gyalogosok vigyázatlansága pedig 51·3%-kal több, összesen 59 esetben volt balesetek okozója. A járművek nemét tekintve, erősen — 80·3%-kal — emelkedett az automobil és motorkerékpár balesetek száma, az „egyéb“ csoportba sorozott kerékpárok pedig kétszerannyi balesetet idéztek elő, mint az előző hónapban.

A március hó folyamán előfordult balesetnek 179 emberáldozata volt, vagyis 53·0%-kal több, mint februárban. A könnyebb természetű sebesülések száma 69·1%-kal, a súlyosabbaké 35·6%-kal növekedett s 57·1%-kal emelkedett a halálos áldozatoknak a száma.

Közúti forgalmi balesetek.¹⁾

Accidents de la circulation.¹⁾

Megnevezés Designation	A balesetek — Accidents										A baleseteknél szereplő járművek Véhicules ayant figuré aux accidents				A balesetek — Accidents						
	összes száma nombre total	neme — genre			valószínű oka cause probable							vasút és közúti villamos vasút train et tramway	automobil és motorkeréknár automobile et motocyclette	állati erővel vont jármű véhicule à traction anim.	egyéb — autre	ismeretlen — inconn.	közül személyek sérülése nélkül végződött — sans accidents de personne	alkalmával megsérült személyek — personnes qui y ont été blessées			
		összeütközés — collision	elgázolás — écrasement	egyéb — autres	ismeretlen — inconn.	vezetők hibája — faute du conducteur	gyalogosok hibája — faute de piétons	egyéb — autres	ismeretlen — inconn.	összes száma nombre total	sebesülése — nature de la blessure										
könnyű — légère	súlyos — grave	halálos — mortelle	ismeretlen — inconnue																		
Jan. — Janvier	118	39	62	16	1	73	28	11	6	21	62	24	10	1	26	94	30	51	9	4	
Ebből Budapest Dont „ . . .	44	10	29	4	1	18	19	2	5	15	25	3	1	—	—	44	6	29	7	2	
Febr. — Février	132	35	62	34	1	73	39	19	1	24	66	20	18	4	38	117	55	45	14	3	
Ebből Budapest Dont „ . . .	46	12	31	3	—	19	26	1	—	16	23	2	1	4	—	56	17	32	7	—	
Márc. — Mars	205	55	97	49	4	112	59	29	5	22	119	28	36	—	43	179	93	61	22	3	
Ebből Budapest Dont „ . . .	69	14	44	11	—	26	39	2	2	17	47	1	4	—	—	71	30	29	11	1	

¹⁾ Ideiglenes adatok. — Données provisoires.

1928 márciusi árstatisztikai és pénzügyi jelzőszámok.

Indices de statistique de prix et de finances pour mars 1928 en Hongrie.

1. Áralakulás.

Formation de prix.

Résumé. En mars, l'indice des prix de gros de Hongrie s'est élevé de 134 à 135. Cette hausse est due à l'augmentation, de 126 à 128, de l'indice des articles alimentaires et des produits agricoles, tandis que l'indice des matières et des produits industriels a baissé de 140 à 139. C'est surtout la hausse des céréales qui a amené l'augmentation de l'indice alimentaire.

L'indice du coût de la vie, calculé avec le loyer, s'est élevé de 112·1 à 113·5, et sans le loyer, de 123·7 à 125·6. Seul les frais d'alimentation accusent une augmentation, les autres n'ont rien changé par rapport au mois précédent.

*

A nagykereskedelmi árak indexszáma február végétől március végéig 134-ről 135-re, vagyis egy ponttal emelkedett. Az emelkedést az élelmezési cikkek és mezőgazdasági termékek csoportjában jelentkező szilárduló irányzat idézte elő. A gaboná-árak általában emelkedtek. A búza ára a 33 pengős árhatár körül mozgott, másfél pengős drágulással s a rozs ára is megközelítette a 31 pengőt. A takar-

mánymagvaknál a drágulás még nagyobb arányú volt, az árpa 2·25 P-vel, a zab 3 P-vel emelkedett. A zabnak március végi ára (31·38 P) meghaladja a rozs árát. A tengeri drágulása közel 2 P-t tesz ki. A kenyérmagvak áremelkedését követte a liszt ára is és a 0-ás liszt ára 2 fillérrel, a sötétebb liszt-fajták ára általában 3 fillérrel lett magasabb kilogrammonként. Az állatáraknál az irányzat nem volt egységes: a szarvasmarha és a borju olcsóbb lett (az utóbbinál a szezonszerű áresés 46 fillért tett ki élősúlykilogrammonként), a sertés ára ellenben néhány fillérrel növekedett. Jelentékenyen emelkedett a vaj ára, míg a tojás ára a tavaszi idény előrehaladtával megfelelő arányban csökkent. Végeredményben az élelmezési cikkek és mezőgazdasági termékek összefoglaló indexe 126-ról 128-ra emelkedett.

Az ipari anyagok és termékek átlagos indexe ezzel szemben 140-ről 139-re csökkent. Az idetartozó jelentősebb cikkek közül áresést mutatott a magyar szén, a benzín, egyes bőrfajták és az épületfa.

A *létfenntartási költségek* indexszáma márciusban lakbérrel együtt számítva 112·1-ről 113·5-re, lakbér nélkül számítva pedig 123·7-ről 125·6-ra növekedett. Az emelkedést kizárólag az élelmiszerek

Magyar nagykereskedelmi árak indexszámai.

Indices des prix de gros en Hongrie.

(1913 = 100)

Időpont <i>Epoque</i>	Élelmezési cikkek és mezőgazd. termékek — <i>Produits agricoles et alimentaires</i>	Ipari anyagok és termékek — <i>Matières nécessaires à l'industrie, produits d'industrie</i>	Nyersanyagok — <i>Matières premières</i>	Gyártmányok — <i>Produits fabriqués</i>	Belföldi árak — <i>Marchandises de Hongrie</i>	Külföldi árak — <i>Marchandises étrangères</i>	Összes árak — <i>Ensemble des marchandises</i>
1924 XII/31	156	163	166	154	157	166	160
1925 XII/31	120	138	128	132	120	150	130
1926 XII/31	120	130	125	128	120	139	126
1927 III/31	125	130	125	132	124	136	128
IV/30	127	133	129	132	128	136	130
V/31	130	136	135	132	131	137	133
VI/30	128	137	134	132	131	137	133
VII/31	126	138	134	132	130	138	133
VIII/31	125	141	136	131	130	141	134
IX/30	123	141	136	130	130	140	133
X/31	125	139	138	128	130	138	133
XI/30	124	141	137	129	131	139	133
XII/31	127	141	141	130	134	138	135
1928 I/31	125	142	139	130	134	136	135
II/29	126	140	137	130	133	134	134
III/31	128	139	137	132	135	133	135

Egy négytagú munkáscsalád heti kiadásainak alakulása indexszámokban.

Formation des dépenses hebdomadaires d'une famille ouvrière de 4 membres, en nombres-indices.

(1913 = 100).

Időpont <i>Epoque</i>	Élelmezés <i>Alimentation</i>	Ruházat <i>Habillement</i>	Fűtés és világítás <i>Chauffage, éclairage</i>	Lakás <i>Logement</i>	Összes hetiköltség frás hebdomadaires totaux	Összes hetiköltség a lakásbér nélkül frás hebdomadaires totaux, sans le loyer
1924 XII/31	145	166	123	25	116	149
1925 XII/31	115	131	125	46	102	119
1926 XII/31	115	124	134	60	105	119
1927 III/31	123	124	126	60	108	124
IV/30	127·7	123·7	124·8	60·0	110·6	126·5
V/31	129·2	123·7	123·8	65·0	112·5	127·4
VI/30	130·4	123·7	120·5	65·0	112·7	127·7
VII/31	125·6	123·7	120·7	65·0	110·2	124·5
VIII/31	126·1	125·0	121·3	70·0	112·0	125·2
IX/30	126·1	127·5	126·5	70·0	112·9	126·4
X/31	126·6	127·5	126·5	70·0	113·1	126·7
XI/30	121·9	129·4	129·4	75·0	112·4	124·2
XII/31	123·2	129·2	128·0	75·0	113·0	124·9
1928 I/31	121·5	135·0	123·6	75·0	112·3	124·0
II/29	121·4	135·0	122·2	75·0	112·1	123·7
III/31	124·1	135·0	122·2	75·0	113·5	125·6

drágulása idézte elő, míg a ruházat, fűtés, világítás és a lakás költségei teljesen változatlanok maradtak.

2. A pénzügyi betétek.

Dépôts en banque.

Résumé. En mars, les dépôts d'épargne placés aux 13 principales banques budapestoises et à la Caisse d'épargne postale se sont élevés de 394·3 millions de pengős à 403·4 millions, ce qui est une augmentation de 9·1 millions de pengős. L'augmentation des 3 premiers mois de l'année est près de 40 millions de pengős. Les dépôts sur comptes courants se sont élevés en mars de 667·7 à 692·9 millions de pengős, soit de 25·2 millions, ce qui a compensé entièrement la diminution y constatée pour février. Les dépôts d'épargne ont atteint, fin mars, 40·3% de l'effectif d'avant-guerre, et les dépôts sur comptes courants, 80·9%.

*

A budapesti 13 legnagyobb pénzügyetnél és a postatakarékpénztárnál elhelyezett takarékbetétek álladéka március folyamán 394·3 millió pengőről 403·4 millió pengőre, vagyis 9·1 millió pengővel növekedett. Az előző hónapban a takarékbetétek növekedése 11·7 millió pengőt, januárban pedig 17·8 milliót tett ki s így az év első negyedében a gyarapodás 38·6 millió pengő volt, ami igen kedvező eredmény. A takarékbetétek összegéből 29·7 millió pengő esett a postatakarékpénztárra (az előző hónapban 28·1 millió pengő).

A betétek alakulása.¹⁾

Formation des dépôts.¹⁾

Év, hó <i>Année, mois</i>	Takarékbetétek <i>Dépôts d'épargne</i>			Folyószámlabetétek <i>Dépôts sur comptes courants</i>			
	összege mon- tant	havi szaporu- lata — accrois- sem. mensuel		összege mon- tant	havi szaporu- lata — accrois- sem. mensuel		
		millió P — mil- lions de pengős	%		millió P — mil- lions de pengős	%	
1924. VI.	3·7	—	—	85·2	—	—	
1924. XII.	30·6	—	—	237·5	—	—	
1925. XII.	143·0	—	—	378·2	—	—	
1926. XII.	231·9	—	—	502·3	—	—	
1927. VII.	324·0	15·5	5·0	564·7	24·3	4·1	
" VIII.	326·0	2·0	0·6	637·7	73·0	12·9	
" IX.	333·7	7·7	2·4	639·4	1·7	0·3	
" X.	340·7	7·0	2·1	678·5	39·1	6·1	
" XI.	351·0	10·3	3·0	676·6	— 1·9	— 0·3	
" XII.	364·8	13·8	3·9	682·2	5·6	0·8	
1928. I.	382·6	17·8	4·9	692·9	10·7	1·6	
II.	394·3	11·7	3·1	667·7	— 25·2	— 3·6	
III.	403·4	9·1	2·3	692·9	25·2	3·8	

¹⁾ A budapesti 13 legnagyobb pénzügyetnél és a postatakarékpénztárnál. — *Aux 13 principaux établissements de crédit de Budapest et à la Caisse d'épargne postale.*

A folyószámlabetétek álladéka ugyanezeknél a pénzügyetknél márciusban 667·7 millió pengőről 692·9 millió pengőre növekedett. Az emelkedés tehát 25·2 millió pengőt tesz ki, vagyis ugyanannyit, mint a februárban itt mutatkozó csökkenés, úgyhogy a folyószámlabetétek álladéka ismét elérte a januári nívót. Figyelemreméltó azonban, hogy míg a folyószámlabetétek februári csökkenését elsősorban a külföldi valutákban elhelyezett összegek kivonása idézte elő, márciusban a pengő értékű betétek növekedtek. Március végén a takarékbetétek 40·3%-át, a folyószámlabetétek pedig 80·9%-át érték el az 1913. évi álladéknak.

3. A részvények értéke.

Valeur des actions.

Résumé. L'indice de la Bourse, qui montre le changement de valeur des actions cotées à la Bourse de Budapest, a baissé en mars de 20 à 19·8. La régression de l'indice général est due principalement à la baisse des actions de banques.

*

A budapesti tőzsdén jegyzett részvények érték-alakulását mutató index március folyamán az árfolyamok némi lemorzsolódását mutatja. Az 1913 óta beállott tőkeváltozásokat csak az 1913. évi részvényállományt érintő elővételi jogok határáig véve figyelembe, az ily módon számított index 20-ról 19·8-ra csökkent. A csökkenést különösen a bank- és takarékpénztári részvények árfolyamának lanyhulása idézte elő. A csökkenő irányzat különben nem volt általános és a többi között ki-

Részvényindex. — *Indice d'actions.*

(1913 = 100).

Év, hó <i>Année, mois</i>	I.	II.	A változás aránya az előző hónapoz képest — <i>Proportion du changement par rapport au mois précédent</i>	
			I.	II.
1924. VI.	11·4	—	—	—
1924. XII.	13·3	18·0	—	—
1925. XII.	10·2	14·0	—	—
1926. XII.	15·6	22·4	—	—
1927. VII.	20·9	30·8	1·5	1·0
" VIII.	22·0	32·7	5·3	6·2
" IX.	21·3	31·5	— 3·2	— 3·8
" X.	20·2	30·1	— 5·4	— 4·7
" XI.	20·3	30·5	0·5	1·3
" XII.	20·8	31·5	2·5	3·3
1928. I.	20·9	31·5	0·5	0·0
II.	20·0	30·3	— 4·3	— 3·8
III.	19·8	29·9	— 1·0	— 1·3

I. = Részvényindex az 1913. évi részvényállományt érintő változások számbavételével. — *Indice d'actions, compte tenu des changements ayant affecté l'effectif de 1913.*

II. = Részvényindex az összes tőkevált. számbavételével. — *Indice d'actions, compte tenu de tous les changements de capitaux.*

emelkedik a gáz és villamossági vállalatok, valamint a szállodák és gyógyfürdők részvényeinek megszilárdulása.

Az 1913. év óta beállott tőkeváltozásokat nemcsak az előbb jelzett határig, hanem teljes egészükben véve számba, az ily módon számított index 30·3-ról 29·9-re csökkent.

4. Fizetéseképtelenségek.

Insolvabilités.

Résumé. En mars dernier, le nombre des insolvabilités a augmenté par rapport au mois précédent (156 cas en février, 171 en mars). La proportion de l'augmentation a dépassé 10%. Cependant, les passifs n'ont pas augmenté tant: ils ont été, au total, de 9·9 millions de pengős, contre 9·5 millions en février.

*

Az előfordult új fizetéseképtelenségek száma márciusban az előző hónaphoz képest emelkedést mutat, amennyiben februárban 156, márciusban pedig 171 fizetéseképtelenségi eset fordult elő. Az emelkedés aránya meghaladja a 10%-ot. A passzívák összege már nem emelkedett hasonló arányban, mert februárban 9·5 millió pengő, márciusban pedig 9·9 millió pengő volt a kimutatott passzívák összege és így az egy-egy fizetéseképtelenségre eső passzívák átlagos összege csökkenést mutat.

A múlt hónaphoz képest eltolódás annyiban jelentkezik, hogy az ipar részesedése a fizetéseképte-

I. Új fizetéseképtelenségek.

Nouvelles insolvabilités.

Év, hó Année, mois	A fizetéseképtelenségek Insolvabilités		
	száma nombre	aktíváinak actifs	passzívái- nak passifs
összege P-ben — en pengős			
1927. VII. összesen — total	66	1,146.693	2,241.539
" VIII. " "	49	911.865	1,720.871
" IX. " "	60	955.348	1,826.810
" X. " "	83	1,837.509	3,224.329
" XI. " "	88	2,464.747	3,816.582
" XII. " "	134	4,420.884	8,099.789
1928. I. " "	180	10,540.408	15,866.036
II. " "	156	6,181.756	9,491.951
III. " "	171	6,078.971	9,869.785
Ebből: — Dont:			
bányászat — industrie minière	—	—	—
mezőgazdaság — écon. rurale	2	281.700	402.397
ipar — industrie	16	1,378.210	2,003.713
kereskedelem — commerce .	152	4,390.313	7,365.596
pénz, hitel — monnaie, crédit	—	—	—
egyéb — autres	—	28.748	98.079

II. Befejezett fizetéseképtelenségek.

Insolvabilités terminées.

Év, hó Année, mois	A fizetéseképtelenségek Insolvabilités		
	száma nombre	aktíváinak actifs	passzívái- nak passifs
összege P-ben total en pengős			
1927 VII. összesen — total	92	3,433.213	26,676.268
" VIII. " "	59	1,534.357	3,061.847
" IX. " "	51	557.198	1,166.673
" X. " "	54	660.978	1,600.100
" XI. " "	64	458.280	1,015.295
" XII. " "	74	944.572	2,095.855
1928 I. " "	55	1,181.429	2,769.304
II. " "	69	6,841.247	10,605.769
III. " "	87	2,509.263	4,312.354
Ebből: — Dont:			
bányászat — industrie minière	—	—	—
mezőgazd. — économ. rurale	—	—	—
ipar — industrie	10	59.079	259.537
kereskedelem — commerce ..	77	2,450.184	4,052.817
pénz, hitel — monnaie, crédit	—	—	—
egyéb — autres	—	—	—

lenségeknél jelentékenyen emelkedett. Az előfordult ipari fizetéseképtelenségek száma ugyan 16 maradt, vagyis nem emelkedett, passzívák összege azonban 0·8 millió pengőről 2 millió pengőre növekedett.

Az összes fizetéseképtelenségekből 49 esett Budapestre, 4·9 millió pengő passzívával.

A lebonyolított fizetéseképtelenségek száma márciusban 87 volt, 4·3 millió pengő passzívával és 2·5 millió pengő aktívával.

5. Váltóóvások.

Lettres de change protestées.

Résumé. D'après les données provisoires, on a protesté en mars dernier 9.390 lettres de change, d'une valeur totale de 6·7 millions de pengős. Par rapport à février, elles ont augmenté en nombre, mais diminué en valeur; le montant moyen en a baissé, de 777 pengős en janvier et de 751 en février, à 714 pengős.

*

A február havi végleges adatok szerint az óvatolt váltók összes száma 9.243 volt, 6·9 millió pengő összértékben. Az adatok tehát valamivel magasabbnak mutatják, úgy az óvatolt váltók számát, mint az értékösszegét, a múlt hónapban közölt ideiglenes adatokhoz képest.

A márciusi ideiglenes adatok szerint ebben a hónapban 9.390 váltót óvatoltak, melyek együttesen 6·7 millió pengő értéket képviseltek. E szerint a bemutatott váltók darabszáma némi növekedést,

értékük azonban valamelyes csökkenést mutatott, aminek következtében az óvatolt váltók átlagos nagysága is 714 pengőre csökkent az előző havi 751 és a januári 777 pengővel szemben.

A bemutatott váltók megoszlása a váltók értékének nagysága szerint a következő volt:

	darab		érték pengőben	
	február	március	február	március
100 P n alul	1 223	1 349	91.263	100.388
100—1000 P közt	6 661	6 724	2 407.388	2 329.378
1000—2000 „ „	755	753	1 144 408	1 078.354
2000 P-n felül	604	564	3 306.530	3 192 699
Összesen :	9.243	9.390	6,949.589	6,700.819

A márciusban óvatolt váltók közül 3.095 került bemutatásra Budapesten 3 millió pengő értékben.

Óvatolt váltók. — Lettres de change protestées.

Év, hó Année, mois	Összesen — Total		Ebből Budapesten Dont à Budapest	
	drb. pièces	P pengős	drb. pièces	P pengős
1927. VII.	7.344	5,023.821	2.481	2,181.994
VIII.	7.951	5,878.092	2.572	2,463.211
IX.	8.066	5,488.378	2.469	2,061.003
X.	9.080	7,615.305	2.929	3,222.798
XI.	9.043	7,235.981	2.995	3,343 360
XII.	9.974	7,166.049	3.219	3,029.430
1928. I.	10 062	7,814.254	3.559	3,447 272
II.	9.243	6,949.589	3.122	2,981.022
III. ¹⁾	9.390	6,700.819	3.095	2,981.398

¹⁾ Ideiglenes adat. — *Donnée provisoire.*

© KONZULI JELENTÉSEK ©

A Magyar Statisztikai Szemlében az egyes államokról megjelent utolsó konzuli jelentések:

Állam neve	Évf.	Old.	Állam neve	Évf.	Old.	Állam neve	Évf.	Old.	Állam neve	Évf.	Old.
Amerikai Egy. Áll.	1926	703	Cseh-Szlovákia..	1926	223	Görögország	1926	982	Olaszország	1927	77
Ausztria	1927	809	Esztország	1928	227	Kanada	1926	110	Románia	1926	317
Bajorország,	1927	356	Finnország	1926	759	Mexikó	1927	889	Svájc	1927	239
Brazília	1927	708	Franciaország	1926	709	Németbirodalom ..	1925	321	Törökország	1927	595
Bulgária	1927	698									

Cseh-Szlovákia.

Tchéco-Slovaquie.

A prágai m. kir. követség gazdasági jelentése az 1927. évről.

Az ipari, kereskedelmi és pénzügyi érdekeltségnek az 1927. év végén közölt jelentései majdnem egyöntetűen állapítják meg, hogy az elmúlt év Cseh-Szlovákia első jó gazdasági éve s hogy az 1927. év kezdetével az ú. n. békegazdaság korszaka köszöntött be. A háború utáni időkben gyakrabban tapasztalt rövid ideig tartó, szinte zökkenésszerű gazdasági fellendülést és az azt nyomon követő visszaesést, amelynek rendszerint vagy a belföldön, vagy valamely szomszédos államban észlelt káros jelenség volt oka, az elmúlt évben a konjunktúra nagyobb visszaeséstől mentes javulása váltotta fel. A középeurópai fizetési eszközök értékállandósulása, a háború sújtotta államok vásárlóerejének megélénkülése és végül az a körülmény, hogy a politikai és gazdaság-politikai kísérletezések lassan diavatjukat mulják, lehetővé teszi a gazdasági élet lépésről lépésre való kiépítését. Cseh-Szlovákia ipari termelése 1920-ban a háború előtti termelés 57, 1921-ben 61, 1922-ben (defláció) 50, 1923-ban 60%-át érte el. 1924-ben a pénzügyek állandósulásával megindult a javulás és az ipari termelés az

1913. évinek 80, 1925-ben 85, 1926-ban 79%-ára emelkedett, 1927-ben pedig a január-október hónapokban (96%) csaknem elérte az 1913. évi termelési eredményt, sőt a június-októberi átlag (102%) meghaladta azt.

Cseh-Szlovákiában a gazdasági fellendülés a múlt év közepe óta az ipar legnagyobb részénél megfigyelhető. A konjunktúra főleg az európai külföldnek dolgozó kötő-, szövő-, bőr- és vasiparnál bonlakozott ki, ellenben alig érintette a világpiac, vagy a tengeri országok részére dolgozó üveg- és porcellánipart és még kevésbé a belföldi fogyasztástól függő ipart. A Cseh-Szlovák gazdaságnak az előbb említett kiviteli iparágak jelentős részét teszik ki, úgyhogy az ezekkel folytatott élénk exportkereskedelem az ipari és kereskedelmi élet fellendülését eredményezte. A belföldi fogyasztás azonban változatlan maradt, míg ezzel szemben más országokban Németországban, Lengyelországban és Magyarországon, Olaszországban, a belföldi fogyasztás emelkedésével, tehát a lakosság jólétének növekedésével találkozunk. Cseh-Szlovákiában azonban a

belső fogyasztás 1927-ben még az 1920—1921. évi inflációs időszak fogyasztásának is alatta maradt, ami arra vall, hogy a lakosság jóléte alig emelkedett. Kivételt képez az automobil- és az építkezéssel összefüggő ipar, amelyek az elmúlt évben kedvező foglalkoztatásnak örvendtek.

A mezőgazdaság, amely belső fogyasztásra van utalva, továbbra is válsággal küzd.

Az állami pénzügyek az elmúlt évben kedvezőknek mondhatók. A pénzpiac helyzetére és a belföldi tőkeképződésre is élénkítő hatással volt az ipari konjunktúra. A kereskedelmi mérleg újra aktívummal zárult.

Ami Cseh-Szlovákia gazdasági politikáját illeti, a kormány a gazdasági korlátozások leépítésének elvét hirdeti ugyan, de a korlátozások megszüntetése lassabban halad előre, mint a szomszédos országokban. Kimagasló esemény 1927-ben a magyar cseh-szlovák kereskedelmi szerződésnek megkötése. Magyarországon kívül kereskedelmi szerződés jött létre Svájjal és Ausztriával. Ezenkívül tárgyalások

folytak a csehek és németek, azután a csehek és franciák között.

A magyar-cseh gazdasági viszonyt a Magyarországra felé irányuló export megélénkülése jellemzi, mellyel szemben, sajnos, a cseh-szlovákiai magyar behozatal fokozódásáról az év végéig még nem szólhatunk.

Az 1926. évben életbeléptetett az akkor és rokkantság esetére való biztosításról szóló törvény revíziója az elmúlt év folyamán napirenden volt, a parlament azonban az év végéig a novellát nem tárgyalta le.

Mezőgazdaság.

A Cseh-Szlovák köztársaság területének 44·1%-a szántó, 31·1%-a erdő, 18·4%-a rét és legelő, 1·2%-a kert és szőlő, 5·2%-a pedig tó, mocsár és más terméketlen terület.

Az 1927. év mezőgazdasági termése országos átlagban jó közepesnek mutatkozott. A terméseredményeket, valamint a főbb termények learatott területének nagyságát az előbbi évvel összehasonlítva a következő táblázat szemlélteti:

	Learatott terület ha.-ban		Terméseredmény q-ban		Átlagos terméseredmény hektáronként	
	1926	1927	1926	1927	1926	1927
Őszi búza	559.116	575.531	8.355.388	9.917.583	14·9	17·2
Tavaszi búza	64.351	63.487	933.502	1.073.445	14·5	16·9
Őszi rozs	807.116	787.733	11.417.653	12.229.021	14·1	15·5
Tavaszi rozs	24.268	26.682	243.724	292.930	10·0	11·0
Őszi árpa	3.571	3.543	53.510	58.790	15·0	16·6
Tavaszi árpa	705.034	706.655	11.377.099	12.789.741	16·1	18·1
Zab	842.836	853.014	13.798.865	14.576.375	16·4	17·1
Tengeri	157.001	158.240	2.655.024	2.985.776	16·9	18·9

Az adatok szerint a múlt évben minden terménynél jobb termésátlagok voltak elérhetők, mint a megelőző évben.

Az utolsó bekevéhez viszonyítva a bevetett terület nagysága elég nagy eltérést mutat. Csupán a búzával bevetett terület nem változott, ellenben a rozssal bevetett területek 20%-kal, a hüvelyesek területe 30%-kal, a zabterület 15%-kal, a burgonya termőterülete 20%-kal csökkent és viszont a takarmánynövények művelése jelentékenyen fokozódott. A hektáronkénti terméseredmények az elmúlt évben országos átlagban elérték az 1913. évi terméseredményeket.

A statisztikai hivatal ideiglenes kimutatása szerint 1927-ben 15.759 hektár területen kereken 98.000 mázsa komló termett, a végleges terméseredmény azonban szaklapokból vett adatok szerint 102.500 q-ra becsülhető. Ez a komlótermés jó közepesnek mondható. A legnagyobb komlótermő terület a saazi vidék, amely kereken 10.000 hektár terjedelmű. Itt körülbelül 76.500 q a terméseredmény. A múlt évi komló minősége általában jó és

exportcélokra megfelelő volt. Az árak 1927-ben alacsonyabbak voltak, mint az előző években. A saazi termelést a német komlótermelés és komlópiac mindjobban veszélyeztetik. A cseh komlóexport november végéig 40.000 q-t tett ki, melynek legnagyobb része Ausztriába és Németországba ment.

Míg a mezőgazdaságnak növénytermelési ágai aránylag tűrhető helyzetben van, addig az állattenyésztés rendkívül nagy nehézségekkel küzd. A kiváló tenyésztések kipusztulása folytán a jelenlegi cseh-szlovákiai állatállomány minősége megromlott. Az ökrök és juhok száma csökkent, emelkedett viszont a lovak, tehének, sertések és kecskék száma. A kisbirtokos osztály az eladásra szánt állatai számára alig talált piacot, ugyanakkor azonban akül földi állatbehozatal hónapra hónapra emelkedett.

A műtrágya használata az elmúlt évben jelentékenyen megnövekedett.

A csehországi haltenyésztő tavak legnagyobb része államosított. Jelenleg Csehországban 2.675 hektár terjedelmű állami halastó van.

Ipar.

Cukoripar. Az 1926—1927. évi cukorkampány az előző évi termeléshez viszonyítva jelentékeny visszaesést mutat. 1926 tavaszán a beültetett répatérület csökkent, az időjárási viszonyok sem kedveztek, minek folytán a terméseredmények nem voltak kielégítőek. A feldolgozott répa 62·3 millió q-t tett ki, az 1925—1926. évi kampányban feldolgozott 88·2 millió q répával szemben, a termés tehát 29·3%-kal csökkent. A *cukortermelés* 10·4 millió q nyerscukor értékének felelt meg, ami pedig 31%-kal kevesebb, mint a 15 millió q-t kitevő megelőző termelési időszakban. A belföld 3·7 millió q nyerscukor értéket fogyasztott, 0·38 millió q-val kevesebbet, mint az előző évben. Jelentékenyen csökkent a cukorkivitel is, amennyiben 1926 október 1-től 1927 szeptember 30-ig 7·08 millió q cukor exportáltatott, az előző kampány alatt külföldre szállított 10·8 millió q cukorral szemben. A kivitel főleg Hamburg és Trieszt felé, továbbá Angliába, Ausztriába, Svájcba és Németországba irányult. Az 1927—1928. évi cukor-kampány répatermelési eredményei az előbbi kampányhoz viszonyítva újra kedvezőbbnek ígérkeznek, amennyiben a répával bevetett terület megnövekedett és az 1927. évi répatermés 12·9 millió q többlettel a 81·0 millió q-át érte el. A répatermelés szapurulata legnagyobb volt Szlovénországban.

Október havában kötött meg a 10 évi tartamú cukorkartell, mely az összes cukorgyárakat magába foglalja. Az 1926—1927. évi maláta-idény az elmúlt évek eredményéhez viszonyítva rendkívül kedvezőtlen volt. A belföldi piac változatlansága mellett a kivitelre ráutalt cseh-szlovák *malátaipar* legfontosabb piacát, Németországot csaknem teljesen elvesztette. Az 1925—26. évben a Németbirodalomba kivitt 9.000 vagón malátával szemben 1926—27-ben csak legfeljebb 5.000 vagónt sikerült elhelyezni. Bár a dél- és közép-amerikai export csekély mértékben fokozódott, mégsem tudja az európai üzlet pangását ellensúlyozni. Az észak-amerikai kivitel teljesen megszűnt.

Az elmúlt évben a *gyapotszövőszékek* és *orsók* az egész éven át üzemben voltak. Az alacsony gyapotárak folytán az ipar már az év elején fedezte nyersanyagszükségletét. A szövőgyárak egy része műselyemszövővel is foglalkozott. A kötő-, cérna- és fehérítőgyárak a nyár folyamán sok megrendelésre tettek szert az utódállamok és a Balkán részéről. A nyárutóján az amerikai gyapotárak ingadozása következtében a külföld vásárlási kedve csökkent és ősszel a gyapotárugyárak csak a karácsonyi és farsangi keresletnek köszönhették, hogy az iparban pangás nem állott be. A divatváltozások folytán inkább a könnyűáru iránt volt kereslet. A belföldi kereslet is valamivel kevesebb volt az elmúlt 1927. év-

ben mint 1926-ban. Németország, Elzász-Lotaringia elvesztése folytán még mindig vásárolta a cseh textiliákat, de az elmúlt évben a német piacon már érezhető volt a német textilipar fellendülése. Tengerentúlra, főleg különlegességi áru szállított, mert tömegcikkben a cseh ipar nem bír az amerikaival versenyezni.

Míg a háború előtt a cseh *gyapotfonalipar* nem volt képes a szövőgyárak fonalszükségletét fedezni, addig jelenleg — számos szövőgyár tönkremenése után — a cseh-szlovák *textilipar* éppen a fonalgyártásban erősödött meg, úgyhogy jelenleg Cseh-Szlovákia a gyapotfonal exportállamok sorában Anglia és Japán után a harmadik helyen áll. A cseh-szlovák gyapotfonalipar 1927-ben elérte a háború előtti termelés mennyiségét, viszont a szövő- és kötőgyárak csak 75%-át termelik annak, amit a cseh szövő-, kötőgyárak a háború előtt termeltek.

A *lenszövőgyárak* foglalkoztatása ugyancsak kielégítő volt, Amerikából nagyszámú rendelés érkezett. A nyersanyagárak emelkedő irányzata folytán a lenáru ára is emelkedett. Az iparnak nehézségei vannak a nyersanyag beszerzésével és élénken érdeklődik a magyar lentermelés iránt.

A *gyapjúárak* iránti külföldi kereslet ugyancsak élénkebb volt, mint az 1926. év folyamán. Az olasz áruk megdrágulása folytán az olasz verseny csökkent.

1927-ben 160.000 tonna *nyersgyapotot* hoztak be 2·2 milliárd cseh korona értékben. 35.528 tonna lent és 6.160 tonna kender, 282·3 millió cseh korona értékben, továbbá 37.922 tonna gyapjút 1.621·6 millió cseh korona értékben. A kiszállított len- és kenderfonal értéke 177·5 millió cseh korona, a kész lenárúé pedig 503·5 millió cseh korona. Gyapjúfonalból 11.784 tonna került kivitelre 589·4 millió cseh korona értékben, gyapjúkészáruból pedig 14.592 tonna 1.358·5 millió cseh korona értékben.

Az 1926. évi adatok szerint a cseh-szlovákiai *gyapotfonó üzemek* száma 86 (3·6 millió orsóval), a *cérnafonó* üzemek száma 100 és a *gyapotszövő* üzemek száma 500, (120.000 amerikai szövőszékekkel és 20.000 kézi szövőszékekkel). A *gyapjúfeldolgozó* ipar 37.000 szövőszékekkel dolgozik. A *jutaiparban* 35.000 a finomorsók száma, a *selyemipar* 14.300 szövőszékekkel rendelkezik.

Cseh-Szlovákiában 4 *műselyemgyár* van, ezek közül legjelentékenyebb a Böhmische Glanzstoff-Fabrik Lobositz, mely az összertermelésnek kb. 80%-át termeli. A műselyemiparban a kivitel jelentéktelen, a termelés főleg a belföldi szükségletet fedezi és mennyiségileg 1927-ben kb. 2 millió kg-ra rúgott, míg 1928-ban 2·5 millió kg termést várnak.

A cseh-szlovákiai *üvegipar* teljesítőképességének csak 56%-ával volt kihasználva. Az üvegtermelésnek 80%-át a külföld veszi fel. 1927-ben 1·7 mil-

lő q exportáltatott 1.143·2 millió cseh korona értékben.

A *gablonzi iparnak helyzete*, — mely hamis ékszereket, üvegyöngyöket, üveggombokat és kristályárkat gyárt — az elmúlt év folyamán kedvező volt. Az év közepén a termelés már alig tudott lépést tartani a kereslettel. A gablonzi áruk fővásárlói sorában első helyen az Amerikai Egyesült Államok és Brit-India állanak, de az európai országok is jó vásárlók voltak.

Söripar. Az utolsó békeévben Cseh-Szlovákiában 676 serfőzde volt, amelyek 15·6 millió hektolitert termeltek. A háború végén a cseh sörtermelés 6·1 millió hektolitertre esett vissza, de 1927-ig a termelés már a 10 millió hektolitert elérte. A cseh sörfőzdek száma 1927-ben 492-re csökkent, miután 1926 folyamán 33 serfőzde szüntette be a működését. A termelés legnagyobb része, (9·8 millió hektoliter sör) a belföldön fogyott el.

A *szeszipar* az elmúlt év eredményeivel nincs megelégedve, mert a szesz fogyasztása a szeszfogyasztási adónak 1926-ban történt felemelése miatt 21.000 hektoliterrel esett vissza. Az 1927—1928. évi kontingens 600.000 hektoliterben állapított meg. A likőr- és pálinkaipar helyzete kedvezőtlen volt.

A *fűrész- és faipar* az elmúlt év folyamán nem volt egységes. Észak- és Nyugat-Csehországban az üzemek gömbfahiánnyal küzdöttek, különösen azok, amelyek a határhoz közel vannak, mert a német fűrésztelepek rendkívül magas áron vásárolták a nyersfát. Kedvezőbb volt a szlovenszkoí, a morvországi és sziléziai fűrésztelepek helyzete, mert a feldolgozásra szükséges gömbfát aránylag olcsón tudták beszerezni. Az utóbbiak Angliával, Németországgal és Magyarországgal élénk üzleti összeköttetésben állottak. A Magyarország felé irányuló szlovák faexport az év közepén cseh-szlovák részről nem is remélt méreteket öltött. Míg 1925 elején a faexport értékének havi átlaga 11 millió cseh koronát, 1926 tavaszán pedig 13 milliót tett ki, addig az 1927. év második negyedében már 31, júniusban pedig 38 millióra emelkedik a Magyarországra szállított fának értéke. A Németország felé irányuló faexport is felmenő irányzatot mutat, ellenben Angliával szemben a fakeskedelem az egész év folyamán lanyha volt. Az ipar teljesítőképességének átlag 70%-át tudta kihasználni.

A cseh-szlovákiai *papírosgyárak* az 1927. év folyamán aránylag jó foglalkoztatásnak örvendtek. Dacára azonban a jó gazdasági évnél a cseh papírosgyárak az államvasutak szerintük helytelen tarifapolitikája miatt, továbbá a még mindig érvényben levő vizierőadó miatt kedvezőtlen helyzetben vannak. A hiányzó olcsó exporttarifa megnehezíti a viziutaktól messzeeső cseh-szlovák papíripar versenyét a kedvezőbb földrajzi fekvésű külföldi papírgyárakkal szemben. A cseh-szlovák papíros ki-

viteli iránya Németország, Magyarország, Ausztria, Anglia és az Amerikai Egyesült Államok.

Bőripar. Az 1927. évben a nyersbőrarak 30—50%-kal emelkedtek, a készbőr ára azonban nem tartott lépést a nyersanyag értékelkedésével, azért a bőripar sok esetben az új áru előállításán alul volt kénytelen eladni. A gyárilag előállított cipők mindinkább nagyobb vevőközöniséget találnak, viszont a finomminőségű bőrt feldolgozó cipészek száma rohamosan csökken.

A belföldi cipőfogyasztás emelkedése az 1927. évben még nem észlelhető, ellenben a cipőkivitel az 1926. évi 378 millió cseh korona értékről az 1927. év első 11 hónapjában 564 millió cseh koronára szökött fel.

1927-ben Cseh-Szlovákia *széntermelése* a háború előtti termelés 98%-át érte el. A termelés mennyisége ez évben kőszénben 14·7, barnaszénben 20 millió tonna. 1926-hoz viszonyítva 0·2 millió tonna kőszén és 1·2 millió tonna barnaszén a termelési többlet. A belföldi szénfogyasztás 1927-ben kőszénben 16·2 millió tonna, barnaszénben 17·1 millió tonna. Előbbinél az 1926. évvel szemben 3·2, utóbbiban 0·9 millió tonna a fogyasztási többlet. Ami Szlovenszko barnaszéntermelését illeti, itt 1926-ban 383.000, 1927-ben pedig 460.000 tonna termeltetett. A csehországi kőszénbányák 1926-ban 614.000 tonna kőszén és 142.000 tonna barnaszén szállítottak Szlovenszko-ba.

Cseh-Szlovákia az eperjesi állami sópárolókban és a szlatinai állami sóbányákból termel *sót*. 1927-ben Eperjesen 83.312·95 q főzősót, Szlatinán 363.010 q kősót termeltek.

1926 végén a *vasércbányászatban* 6.212 munkás és alkalmazott volt foglalkoztatva. A vashámorok száma 9, ezek közül azonban csak 7 van üzemben, 26 kohó közül, melyeknek napi teljesítőképessége 5.800 tonna, 1927 elején 16 volt üzemben. A vasércbányászat és nyersvastermelés még ma is kedvezőtlen helyzetben van. A vasérctermelés 1922. évből 3·1 millió tonnáról 1927-ben kb. 15 millió tonnára emelkedett. A nyersvastermelés az 1922. évi 3·3 millió tonnáról, 1926-ban 10·9 millió tonnára szökött fel (az 1927. évi adatok még ismeretlenek).

A *vas- és gépipar* helyzete az 1926. évi válságot kiheverve, az 1927. évben mindenesetre jobb volt, de a gépexportban a német verseny ellen nehéz megküzdeni. A vas- és vasárueport 1927-ben, főleg Romániába, Németországba, Ausztriába, Angliába, a Sz. H. Sz. államba, Olaszországba, Oroszországba és Magyarországra irányul. (Magyarországra kb. 58 millió cseh korona értékben). Figyelemreméltó, hogy a cseh-szlovák gépexportban első helyen Oroszország áll, mint 57 millió cseh korona értékű gép vásárlója, azután következnek: a Sz. H. Sz. állam, Lengyelország és Ausztria. Igen jó konjunktúrának örvendett s cseh-szlovák *gépkocsipar*, úgy a jelen-

tékeny belföldi fogyasztás, mint a kezdődő export folytán. Ausztriába, Lengyelországba és Magyarországra 1926-ban 335 gépkocsit exportáltak (ebből Magyarországra 13-at), 1927-ben 805 gépkocsit (Magyarországra 44-et).

Kereskedelem és közlekedés.

Cseh-Szlovákia 1927. évi *külkereskedelmi forgalma* 20.127.1 millió cseh korona értékű kivitellel és 17.929.9 millió cseh korona értékű behozattal, zárult, azaz 2.197 millió cseh koronával aktív, míg 1926-ban 2.580 millió cseh koronával volt aktív. A kiviteli többlet csökkenését az 1927. évi fokozott készáru kivétel mellett a nyersanyag- és élelmiszer-behozatal jelentékeny emelkedése eredményezte. Ami a kereskedelmi forgalom irányát illeti, úgy első helyen áll Németország 3.752.9 millió cseh korona (20.9%) behozattal és 4.847.8 millió cseh korona (24.1%) kivitellel. Következik Hamburg 1.849.2 millió cseh korona (10.3%) behozattal és 866.3 millió cseh korona (4.3%) kivitellel, Ausztria 1.276.3 millió cseh korona (7.1%) behozattal és 3.064.9 millió cseh korona (15.2%) kivitellel, Magyarország 962.4 millió cseh korona (5.4%) behozattal, és 1.621.9 millió cseh korona (8.1%) kivitellel, stb.

Magyarországra Cseh-Szlovákiából 1926-ban 1.993.916 tonna és 187.698 drb. áru 1.227.786.445 cs. korona értékben, 1927-ben pedig 2.680.496 tonna és 267.163 drb. 1.621.910.000 cseh korona értékben exportáltak. Magyarországból a behozatal 1926-ban 517.273 tonna és 68.344 drb. 1.028.373.000 cseh korona értékben, 1927-ben 444.378 tonna és 73.636 drb. 962.430.000 cseh korona értékben. Magyarország szempontjából legfőbb jelentőségű a cseh-szlovák élelmiszerimport, a magyar gabona- és gabonaliszt-, élőállat-, baromfi-, zsír-, szalonnaimport. Megállapítható, hogy a magyar-cseh-szlovák kereskedelmi szerződés nem volt erős hatással a magyar agrártermékek behozatalának fellendítésére és viszont a cseh-szlovákiai készáru, főleg textilárú kivitel Magyarországra a szerződés hatása alatt megélnékült. A Magyarország részéről Cseh-Szlovákia legjelentősebb iparcikke, a textiliák iránt megélnékült kereslet nemcsak a kereskedelmi szerződés hatásának tekintendő, hanem oka ennek részben a magyar közönség vásárló erejének az elmúlt év közepe táján történt fokozódása. Több magyar exportárú — mint bor, gyümölcs és főzelékkonzerv, méz — Cseh-Szlovákiaiba való kivitele fokozható lenne, ha ezen árucikkek propagálása Cseh-Szlovákiaiban erősebben folyna. A magyar liszt a háztartások és a finom sütdék (karlsbadi ostya) részéről még most is keresletnek örvend, az amerikai liszt azonban olcsóbb.

Cseh-Szlovákia a következő államokkal kötött eddig *kereskedelmi szerződéseket*: Anglia, Ausztria,

az Amerikai Egyesült Államok, Belgium, Bulgária, Dánia, Franciaország, Görögország, Németalföld, Japán, a Sz. H. Sz. állami, Kanada, Lettország, Litvánia, Lengyelország, Magyarország, Németország, Olaszország, Oroszország, Portugália, Románia, Spanyolország, Svájc, Törökország.

Az 1927. év folyamán Cseh-Szlovákiaiban új vámtörvényt alkottak, mely 1928 január 1-én lépett életbe. A Cseh-Szlovákiaiban nem gyártott gépek vámmentes behozatalára vonatkozó törvény 1927 júliusában további egy évi érvénnyel meghosszabbított. A tisztességtelen verseny megakadályozásáról szóló törvény 1928 január havában életbe lépett.

Közlekedés. A vasúti teheráruforgalom az 1927. évben a termelés és a külkereskedelmi forgalom megélnékülésével ugyancsak megnövekedett. Az ipari körökben a cseh-szlovák vasúti forgalom fogyatékosága miatt sok kifogást emeltek, mert a szállítási eszközök iránti fokozódó kereslettel nehezen tudtak a vasutak megbirkózni. A különleges kocsikban állandó, a közönséges teherkocsikban pedig gyakori volt a hiány, olyannyira, hogy az ősz folyamán a prágai és más fontosabb teheráru-gócpontokon az államvasutak kocsihiány miatt a teheráru felvételt beszüntetni voltak kénytelenek. A vasutaknál észrevehető hiányokat az 1925. évi pénzügyi törvény azon rendelkezésével magyarázzák, hogy a vasutak beruházásait saját forgalmi bevételeikből kénytelenek fedezni és ennek folytán nem képesek a beruházási programjukat megvalósítani. 1926-ban a cseh-szlovák vasutak 5.6 millió, 1927-ben 6.1 millió vasúti teherkocsit raktak meg, ezek közül 1926-ban a külföldi forgalmat 0.6 millió, 1927-ben pedig 0.7 millió kocsi szolgált.

Ami a *személyforgalmat* illeti az 1926. évben szállított személyek száma 285,885.000 volt, míg 1927 novemberig bezárólag 236,982.000 személy szállított a cseh-szlovák államvasutak kezelésében levő vasutakon.

Az államvasutak *mozdony- és kocsiallóánya* 1927 október 1-én a következő volt: 4.218 mozdony és motorkocsi, 3.137 szerkocsi, 119.807 kocsi, melyből 11.493 személyszállító- és postakocsi, 108.314 pedig teherkocsi.

Szervezetileg az elmúlt év az 1928. január 1-ével életbeléptetett ú. n. kis *tarifareformnak* volt szentelve, mellyel részben orvosoltatott a régebbi tarifának az a hiánya, hogy a hajdan magánkezelésben levő vasútnak más tarifáik voltak, mint az államvasútnak.

Triesztnak és Hamburgnak évek óta folyó versenye az ú. n. Adria-tarifáért még mindig nincs véglegesen eldöntve. Egyelőre Trieszt javára hat hónapi provizorium lépett érvénybe. A cseh-szlovák érdekeltség a különleges trieszti tarifa rendszeresítését kívánja.

Hajózás. Cseh-Szlovákiának két jelentékeny nemzetközi víziútja van: az Elba (Moldva), amely Hamburggal köti össze és a Duna. A két víziút közül, ami a forgalom mennyiségét illeti, a hamburgi út a jelentékenyebb.

1927-ben a Moldván és az Elbán a belföldi forgalomban 674.000 tonna áru szállított, a kiviteli forgalomban 1,096.000 tonna, a behozataliban 823.000 tonna, a tufajforgalomban 294.000 tonna. Az összeforgalom tehát 2,886.000 tonna. Az Elba és Moldva áruforgalma az elmúlt évhez viszonyítva 2%-kal csökkent, mely csökkenés a kiviteli forgalom emelkedése mellett a behozatali forgalomra esik.

A dunai áruforgalom az elmúlt évben 17%-kal 1,348.000 tonnára emelkedett, amelyből 524.000 tonna esik Pozsonyra, 593.000 pedig Komáromra. Utóbbi dunai-kikötő forgalma az elmúlt évhez viszonyítva 74%-kal növekedett.

Az oderai és tiszai hajózás jelentősége csekély, utóbbi faszállítás szempontjából jön tekintetbe. 1925-ben az oderai áruforgalom 184.000 tonnát, a tiszai 160.000 tonnát tett ki. Újabb adatok nem állnak rendelkezésre.

A tengeren 5 hajó jár cseh-szlovák zászló alatt. Az 5 hajó közül 3 többbezertonnás teherhajó.

Pénzügy.

Az 1927. évi költségvetésben az állami kiadások 9.703·5 millió cs. K.-ra, a bevételek pedig 9.723·9 millió cs.K.-ra voltak előirányozva, a bevételi többlet tehát 20·4 millió cs. K. A tényleges kiadások és bevételek a költségvetés keretében maradtak. 1927-ben még nem lehet állandósult költségvetésről szólni. Az elmúlt évre esik ugyanis az új javadalmazási törvény, továbbá a nagy adóreform életbeléptetése, amely törvényeknek az állami gazdálkodásra gyakorolt hatása az év végéig nem volt tisztán megállapítható. Hozzávetőlegesen 200 millióra tehető az állami bevételek csökkenése, az adóreform következtében és 500 millióra a kiadások növekedése az új javadalmazási törvény folytán. Az *adóreform* 3 törvényből áll. Az első az egyenesadókra vonatkozik, a második a területi autonóm szervezetek pénzügyi gazdálkodásáról, végül a harmadik az egyenlősúlyba hozott mérlegekről (Gesetz über die Stabilisierungsfinanzen) szól. Az országos, kerületi és községi pótdadót 160, 110, illetve 200%-os legfelsőbb határban szabja meg a törvény. Kivételes esetekben, eladósodott kerületekben és községekben a pótdadók további 40, illetve 100%-kal emelhetők. Adóügyi esemény ezenkívül még az 1927. évi, az újonnan létesült és közigazdaságilag jelentős vállalatok adómentességéről szóló törvény.

1927 végén a *külföldi költsönök* összege 403·1 millió cs. K volt. 1925 óta Cseh-Szlovákia külföldi hitelek nem vett igénybe és 1927-ben a községek

és városok sem. A cseh-szlovák statisztikai hivatal 1925 óta ezideig nem közölte az adózási statisztikát. Az 1923—1925. években az államadózás a következőképpen alakult:

Év	Állami adók, illetékek, vámok összege mill. cseh korona	Lakosonkint cseh kor.-ban	Lakosonkint aranykor.-ban
1923	8.111	582 92	90·79
1924	8.723	620 83	95·96
1925	9.162	646·08	94·46

Hitelélet. A cseh-szlovák nemzeti bank által kibocsátott *bankjegyek* összege 1927 január 31-én 6.968·5 millió cs. K.-ra rúgott. Az év folyamán kibocsátott bankjegyek összege lényegtelen hullámmal 7 milliárd körül mozgott, december 31-én pedig 8.417·8 millió cs. K.-ra szökik fel, majd 1928 év januárjában újra 7 milliárdos átlagra esik vissza. A *váltópénz forgalma* a múlt év folyamán 260 és 270 millió korona körül mozgott. A köztársaság minden egyes lakosára 1927 december 31-én 588·62 cseh korona bankjegy és 18·9 cseh korona váltópénz, tehát összesen 607·52 cs. K. jut.

A jegybanktörvény által előírt *érfedezet* az elmúlt év folyamán 72·7 és 85·1% között mozog, december 31-én 74·2%-ot tesz ki. Megjegyzendő azonban, hogy az érfedezet kiszámítása a bankjegy-összeforgalom alapján történik, melyhez hozzászámítanak a bemutatásra szóló kötelezettségek, de levonatik az államjegytartozás. Az államnak a nemzeti bankkal szemben fennálló államjegytartozása eredetileg 10.190 millió cs. K.-át, 1927. december 31-én pedig 4.444 millió cs.K.-át tett ki. Az ércvaluta- és devizafedezet, ha a nemzeti bank által forgalomba hozott bankjegyekhez viszonyítjuk, minden levonás nélkül 1927. december végén 37·6%-ot tesz ki, melyből 12·8% esik az érfedezetre, 24·8% pedig a devizafedezetre. Az 1926. évi évvégi állapottal összehasonlítva a bankjegy- és váltópénzforgalom alig változott, de 172 millió cs. K.-val megnövekedett az érckészlet, 442 millió cs.K.-val pedig a devizakeszlet értéke. A cseh-szlovák nemzeti bank *hivatalos váltóleszámítolási kamatlába* 1926. április hó 1-étől október 26-ig 6%, október 27-től 1927 március 7-ig 5·5%, és március hó 8-ától 5% volt.

A *pénzpiac* az elmúlt év folyamán kedvező volt. A nemzeti bankkal szemben támasztott hiteligények az általános pénzhiány mellett csekélyek voltak. Kiemelendő, hogy a pénzhiány az egész év folyamán tartott, dacára annak, hogy a főiparágak konjunktúrája kedvező volt és a pénzszükséglet tetemes. Külföldi tőke Cseh-Szlovákiában alig jelentkezett, az ipar inkább a belföldi pénzügyintézeteknek adósa. A bankok kimutatásai szerint az ipar adósságát az elmúlt év folyamán nem törlesztette, ellenben csökkent a nagyvállalatok követeléseinek összege. A pénzpiac helyzetét jellemzi az állampapírok *jöve-*

delmezőségének csökkenése is. Míg 1927 elején az állampapírok kb. 6·6%-ot kamatoztak, addig ez a jövedelmezőség az év végén 5·7%-ra süllyedt. A pénzpiac kedvező helyzetére vall az a körülmény is, hogy az őszi szükséglet és a cukorkampány a jegybank igénybevétele nélkül a belföldi pénzüzetek által volt pénzelhető.

Az 1927. évben a *tőzsdén* jegyzett papirosok csekélyebb visszaesésektől eltekintve, jelentékeny árfolyamnyereségre tettek szert. A fixkamatozású papirosok együttesen 7·5%-kal emelkedtek, ezek közül az államkölcsonök 13%-kal. Ami az értékek jövedelmezőségét illeti, úgy átlagban az összes, a prágai tőzsdén jegyzett értékpapírok jövedelmezősége az elmúlt év folyamán 5·7%-ról 4·5%-ra süllyedt.

Belföldi tőkeképződés. A cseh-szlovákiai takarékpénztárnaknál elhelyezett tőkék összege 1927 januárjában 13.909 millió cs. K.-át tett ki, mely összeg decemberben 14.994 millió cs.K.-át éri el. Az összes pénzüzetek betétállományáról statisztika nem készült.

A *csődök száma* 1926-ban 492, 1927-ben pedig 502 volt, míg a kényszeregyességek száma 2.508-ról 2.424-re csökkent.

Munkapiac.

Szociálpolitikai események között elsősorban a társadalmi biztosítási törvény (munkavállalók aggkor, rokkantság esetére szóló biztosítása) revíziója érdemel említést. A törvény novellája még tárgyalás alatt áll. A novella a bérosztályok bővítésével, továbbá bizonyos munkáscsoportoknak (otthoni munkások, idénymunkások) biztosítási kötelezettség alól való mentesítése által a munkaadóknak könnyítéseket biztosít.

Az ipari termelés megélénkülésével Cseh-Szlovákiában is erősen mecsappant a kimutatott *munkanélküliek* száma, mely 1927 január végén 83.271-et tesz ki. Ez a szám októberig 35.777-re szállt alá, de december végéig ismét 45.571-re emelkedik.

A *munkabérek* 1923 óta változatlanok, a bérindex emelkedése azonban jelentékeny.

A munkaadók által viselt *szociális terhek* (betegség, rokkantság és aggkor esetére való biztosítás, valamint balesetbiztosítás) a bruttó béreknek 13·5 százalékát teszi ki, amelyhez még hozzájárul a 2%-os megterhelést jelentő kötelező szabadságolás.

© IRODALMI SZEMLE ©

Könyvismertetések.

Chronique de livres.

Magyar népoktatás.

L'enseignement primaire hongrois.

Kiadja a M. kir. vallás- és közoktatásügyi minisztérium
Budapest, 1928. 371. l.

Edition du Ministère roy. hongr. de l'Instruction publique. Budapest, 1928. 371 p.

Résumé. Cet ouvrage substantiel, paru naguère, rend compte du développement, de la situation actuelle et des problèmes de l'instruction primaire en Hongrie. La première partie comprend dix études, traitant à fond, avec d'abondantes données statistiques, l'enseignement primaire (historique, organisation, dépenses pour les écoles, nouvelles réformes); elles parlent aussi des illettrés, de l'action entreprise pour la création de nouvelles écoles, action qui a eu récemment des résultats particulièrement appréciables, et de quelques autres questions se rattachant à l'instruction primaire (développement des programmes d'étude, écoles maternelles). La deuxième partie contient des relevés sur le programme de la construction d'école actuellement en cours, dont les résultats et les plans relatifs aux prochaines années sont illustrés par plusieurs cartes; on y trouve, en outre, la liste

des écoles primaires suivant les communes, et le tableau des localités qui n'ont pas encore d'école.

*

Az elemi oktatásügy fejlesztésére irányuló s az ehhez szükséges anyagi eszközöket is előteremtő mozgalommal kapcsolatban egy most megjelent terjedelmes, tartalmas mű számol be nemzeti kultúránk alapvető intézményének, a hazai népoktatásügyének történeti fejlődéséről, mai állapotáról és jövő problémáiról. A kötet, amelyet *Klebsberg* Kunó gr. vallás- és közoktatásügyi miniszternek a közeljövő terveket s a népoktatás terén elért újkéltü eredményeket röviden összefoglaló előszava vezet be, tartalmilag tulajdonképpen két részre oszlik. Az első — alábbiakban részletesebben ismertetett — rész a magyar népoktatásügy multját, jelen helyzetét és aktuális kérdéseit széles körben megvilágító, alapos tudással megírt *tanulmányokat* tartalmaz, míg a könyv második fele *táblázatokban* — törvényhatósági, sőt községi részletezéssel — mutatja be az iskolaépítési akció máris jelentős eredményeit és további programmszerű munkamenetét, valamint a

mindennapi elemi népiskolák főbb adatait az 1927/28. tanévről; ugyancsak a táblázatok között találjuk meg Magyarország elemi népiskoláinak községenkénti jegyzékét s az ország iskolátlan községeinek felsorolását is. A kötetet a táblázatos részhez csatlakozó térképsorozat zárja be, amelynek az ország egyes vármegyéit ábrázoló lapjain a mostani iskolaépítési akció során felépített, továbbá az 1932-ig még szükségesnek látszó, felépítendő tantermek és tanítói lakások vannak községek szerint feltüntetve.

Az a tíz mélyreható *tanulmány*, amely a könyv első, kétségkívül fontosabb és maradandóbb becsű részét alkotja, a hazai népoktatás számos szempontra kiterjedő rajzát nyújtja és statisztikai szempontból nézve is értékes, gazdag anyagot publikál, érdekes fejtegetéseket tartalmaz.

A bevezető *Szombatfalvy* György tollából származó értekezés a népoktatás magyar szervezetével ismerteti meg, s az iskolafenntartás alapvető fontosságú kérdésével, a népiskolai fajokkal, az iskolai hatóságok feladatkörével, valamint a tankötelesek beiskolázási viszonyaival foglalkozik. *Szombatfalvy* adatokkal mutat itt arra rá, hogy az iskolák benépesülése a trianoni határok közötti magasabb kultúrájú országterületen közel hat évtizeddel a népoktatásügyi törvény megalkotása után még mindig sok kívánnivalót hagy maga után, mely körülmény a mai iskolapolitikára sürgősen megoldandó feladatot és nagy kötelezettséget ró.

Statisztikai szempontból az egész mű legfontosabb fejezete *Asztalos* Józsefnek a népiskolai statisztika újabb adatait bemutató alapos és élvezetes tanulmánya, melyben a szerző a M. kir. Központi Statisztikai Hivatal idevágó bő statisztikai anyagát teszi részletes és rendszeres kutatás tárgyává. A szövegben megállapított eredményeket a szerző által szerkesztett s a Közp. Stat. Hivatalban készült 12 tanulmányos grafikon teszi szemléltetőbbé. Az értekezést, melynek eredményei számok fásasztóbb felsorolása nélkül is pregnánsan bontakoznak ki, az 1925/26. tanévről szóló három összefoglaló táblázat kíséri. Ezeknek az adatoknak és ábrázolásoknak keretében rajzolja meg *Asztalos* népoktatásügyünk újabb fejlődésének statisztikai képét. Elsőbb az elemi mindennapi iskolák jellegzetesebb adatait ismerteti. Bemutatja (az osztottság feltüntetésével) az iskolák számának háború utáni fejlődését, iskolafenntartók szerinti megoszlását, a különböző jellegű iskolák tanítókkal való ellátottságát, a szorgalmi időre, tan személyzetre vonatkozó adatokat, valamint a tanulók statisztikáját: a tanulólétszámnak a születési szám háborús megcsappanását követő ingadozását, a tanulóknak az iskolák jellege, az egyes osztályok, nemek, anyanyelvek, vallásfelekezetek szerinti megoszlását s az egy-egy tanítóra jutó átlagos tanulószámot. Az elemi népiskolák viszonyainak vázolását tanulmányának zárófejezetében a továbbképző nép-

iskolák — és pedig az elemi továbbképző- és a tanonciskolák — fontosabb viszonyainak statisztikai jellemzése követi.

A népoktatásügy akadályairól és hiányairól szóló következő fejezet (*Szombatfalvy* György tollából) szintén alapos statisztikai munka. Szerző a beiskolázás hiányainak s a zsúfoltság által okozott bajoknak felvázolása után főleg az analfabetizmus jelentőségének kidomborítására helyez súlyt s térképen is bemutatja a magyarországi analfabetizmus topografiai képét. Az így szemléltetően megrajzolt képet néhány részletesebb statisztikai adattal (városok, egyes korszakok és vallásfelekezetek analfabetizmusa) egészíti ki. Érdekes értekezésének az a része is, amelyben a települési viszonyoknak a népoktatásügy kialakulására gyakorolt befolyását és a település okozta nehézségeket tárja elénk; ebben a fejezetben különösen a külterületi lakosság iskolázási viszonyairól és analfabetizmusáról hoz értékes adatokat. Ugyancsak *Szombatfalvy* György írja le az elemi oktatásügy újabb fejlődési irányzatát, míg *Simonyi* Kálmán tartalmas munkája az iskolák fenntartására fordított költségeket taglalja részletesen. Előbbi fejezetből az 1926. évi VII. t.-c.-et s az e törvénycikk által létrehozott Országos Népiskolai Építési Alap szerepét és működési körét ismertető fejtegetéseket, utóbbiból az elemi iskolai tanítók részére megállapított fizetések 1907—1928. évi adatait tartalmazó érdekes táblázatot emeljük ki.

Benisch Artúrnak a kiegyezés utáni egész korszak történetét felölelő tanulságos értekezése az iskolaépítési akció fejlődésfolyamatát szemlélteti bő képsorozattal, azt a folyamatot, mely a kultuszminiszter által 1925 nyarán útnak indított erőteljes és eredményes népiskolai akcióban csúcsosodott ki. Pedagógiai jellegű munka a népiskolai tanítási terv fejlődéstörténetéről beszámoló érdekes tanulmány, melynek szerzője *Quint* József, akinek a könyv egy későbbi fejezetét alkotó rövidebb második cikke a népiskolák működésének eredményessége szempontjából nagyon is fontos tanítóképzésről elmélkedik. A kisdédóvás szerepét s egynémely aktuális kérdését *Benisch* Artúr további rövid dolgozata világítja meg.

A tanulmányok sorát *Pogány* Frigyesnek statisztikai, pedagógiai, történeti és kultúrpolitikai szempontból egyformán becses terjedelmesebb értekezése — a kötet leghosszabb tanulmánya — fejezi be a népoktatásügy történetéről. Ez az ország történetének legrégebb időszakáig, Szent István koráig visszatekintő érdekes olvasmány élenken és változatosan festi meg a népoktatásügy évezredes múltját: a hosszú fejlődésmentet, melyből évszázadok sok viszontagsága után tulajdonképpen csak az utolsó évtizedek alatt izmosodott ki a tervszerű, céltudatos népoktatási politika. A mi szempontunkból *Pogány* Frigyes tanulmányának főként utolsó fejezete jelentős, amelyben a népoktatás fejlődésének jellegzete-

sebb vonásait számokba foglalja össze s *Fényes Elek* 1842-re vonatkozó adataival veti egybe az újabb idők fokozatos fejlődésről beszámoló népoktatási statisztikáját.

A magyar népoktatás problémáit tárgyaló, fentiekben röviden ismertetett kötet nemcsak a mult fejlődés bemutatása és a mai viszonyok megismerése szempontjából tanulságos mű, de gazdag kultúrtörténeti és statisztikai anyagával a jövő kultúrpolitikusa számára is értékes, eszmékben bővelkedő forrásmunkát alkot.

Melly József dr.: A vörhenykérdés különös tekintettel a székesfővárosi viszonyokra.

Dr. Joseph Melly: La question de la scarlatine, spécialement au point de vue des conditions de la capitale.

Statisztikai Közlemények (szerkeszti: Illyefalvi I. Lajos dr.) 55. kötet (1927) 1. szám. Budapest, 131 l. Kiadja: Budapest székesfőváros statisztikai hivatala.

Publications statistiques (rédigées par J. Louis Illyefalvi). Vol. 55 (1927) No I. 131 p. Édition au Bureau de statistique de la ville de Budapest.

Résumé. Dans les premiers chapitres de son étude remarquable, M. Joseph Melly traite la scarlatine surtout au point de vue médical, exposant les observations et les expériences faites, avec un succès seulement partiel, pour découvrir l'essence de cette maladie. Les abondants documents statistiques cités par l'auteur ont été puisés principalement aux statistiques de la mortalité et en partie à celles de la morbidité; il présente des données aussi pour la formation de la léthalité. En comparant les chiffres de cinquante-deux années (1874—1925) avec ceux des autres maladies infectieuses et la mortalité totale, il constate que quoique la mortalité par scarlatine ait diminué quelque peu à Budapest (atteignant en 1921—1925 le minimum: 2·5 décès pour 10.000 habitants), toutefois la proportion des cas de maladie n'y a pas baissé et en général la lutte contre la scarlatine a eu peu de résultat. Comparées aux données de 40 villes européennes, celles de Budapest offrent un tableau défavorable: elle est une des villes où en 1911—1924 la mortalité par scarlatine a constamment été la plus élevée. Sur la base des données relatives aux différentes parties de la ville et aux conditions sociales de la population, M. Melly estime que ce fait était dû surtout aux logements surpeuplés. Il fait connaître la mortalité causée par la scarlatine aussi par groupes d'âges, et expose que le tableau est moins sombre si on ne compte pas les étrangers soignés et morts à Budapest de cette maladie.

*

Melly József, több értékes orvosstatisztikai tanulmány szerzője, legújabb terjedelmes munkájában a vörhenyprobléma megvilágítására s a vörheny budapesti viselkedésének bemutatására törekszik.

Tanulmányának bevezető fejezetei főleg a kérdés *orvostudományi* oldalával foglalkoznak. A hevenyfertőző betegségek társadalomegészségügyi jelentőségének vázolása után *Melly* a scarlatina kórlényegének kiderítésére irányuló — immár több száz éves — törekvéseket írja le az idevágó orvosi irodalom bő idézésével. A vörheny kutatás, melynek gyökerei a XVI—XVII. századig nyúlnak vissza, a nagy számban és intenzíven folytatott bel- és külföldi kísérletek és megfigyelések ellenére még ma sincs befejezve: *a kitűzött probléma* a mutatkozó részleteredmények dacára *még nincs megoldva* s ez a vörheny elleni védekezésben a legnagyobb akadály.

A fertőző betegségek ellen folytatott küzdelemben szerzett tapasztalatok ismertetése már a statisztikai kutatás küszöbére vezeti *Mellyt*, aki ebben a fejezetben a statisztikának a járványtani vizsgálódásokban elfoglalt szerepére is rámutat s néhány későbbi statisztikailag erősebben alátámasztott megfigyelésre (szociális viszonyok hatása stb.) hívja fel az olvasó figyelmét. Majd a főváros közegészségügyi berendezésének és e berendezés fejlődésének ismertetésével az orvosi problémakörből teljesen a *statisztikai vizsgálódás* mezejére tér át.

A könyv adatainak értékelése szempontjából fontos a következő, bár rövid fejezet, a *fertőző betegségekre vonatkozó statisztikai forrásokról*. A vörhenykérdés statisztikai megvilágítására elsősorban a *mortalitási* adatok alkalmasak, amelyek az epidemiológiai megfigyelésekhez szükséges hosszabb időtartamról rendelkezésre állanak s megbízhatóbbak, mint a kisebb pontossággal regisztrált *morbiditási* adatok, mely utóbbiak kimutatására a fertőző betegségek kötelező bejelentése következtében nyílik mód. *Melly* az általános halandósági és megbetegedési statisztika kiegészítésére a fertőzőkórház betegforgalmi kimutatásait is forrásul használja fel, minthogy e kimutatások a pontos diagnosztika folytán megfelelő mortalitási, morbiditási, valamint *letalitási* adatokat szolgáltatnak.

Munkájának következő fejezete *ötvenkét év* (1874—1925.) endémiás hevenyfertőző megbetegedési és halálozási adataival ismerteti meg s a főváros összhalálzásának, valamint hasihagymáz, torokgyík, szamárköhögés és kanyaró mortalitási és morbiditási adatainak tükrében vázolja fel a scarlatina viselkedését. A vörhenymorbiditás, mortalitás és letalitás félszázados fejlődését grafikonban is ábrázolja. Adataiból *Melly* arra a konkluzióra jut, hogy az endémiás hevenyfertőző betegségek közül a vörhenyvel szemben az egészségvédelmi kultúra aránylag csak *kevés eredményt produkált*. Ebből is látható, hogy mennyire megnehezíti e betegség elleni küzdelmet a scarlatina kórlényegére vonatkozó ismeretek tökéletlensége. A székesfővárosi vörhenyhalálzás alakulása ugyan arra mutat, hogy bizonyos mértékű *javulás* 1874 óta bekövetkezett: a tízezer la-

koszhoz viszonyított arány az elmúlt 52 év alatt 1921—1925-ben állott 2·5-del a mélyponton és ugyancsak enyhült valamelyest a tárgyalt időszakban a letalitás, a megbetegedések gyakorisága azonban most is nagyjában megegyezik az ötven év előttivel, a scarlatinamortalitásnak az összhalandóságban elfoglalt rapszodikus ingadozó szerepe pedig határozott javulást az egész félszázad alatt sem mutat: a legutolsó évtöd adatainál, amikor az összhalandóságból 1·2% jutott a vörhenyre, már 1881—1885-ben kedvezőbb, 1·1%-os arányt jegyzett fel a statisztika. Minthogy a 30 évnél idősebbek körében vörheny jóformán alig fordul elő, *Melly* a népesség egészéhez számított vörhenyhalálózási arány mellett ennek korrekтивumaként a *30 évnél fiatalabb lakosság* számához viszonyított vörhenymortalitási arányt is bemutatja — igaz, hogy csak a legutolsó másfél évtizedről — és rámutat arra, hogy a népesség *korössztételében beállott eltolódás* folytán az egész lélekszámhoz viszonyított arány nem mindig adja hű képét a vörhenyhalálózás tényleges alakulásának. Kár, hogy ezzel az érdekesnek ígérkező kérdéssel tanulmányában a messzebb múltba visszamenő nem foglalkozik.

Tanulságos összehasonlítást nyújt *Melly* könyvének következő fejezete, amelyben 40 európai város adataival veti egybe Budapest scarlatina-mortalitásának számsorát. Előbb e városok általános és gümőkór-halálózási viszonyainak ismertetésével utal arra a szomorú helyre, amelyet Budapest — részben kedvezőtlen szociális, részben elmaradottabb közegészségügyi viszonyai miatt — az európai nagyvárosok között elfoglal, majd pedig a *vörhenyhalandóság* 1911—1924. adataiból rajzolja meg Budapestnek e szempontból is *kedvezőtlen egészségügyi képét*. A főváros másfél évtized alatt állandóan a *legnagyobb vörhenyhalandóságot mutató városok csoportjában* szerepelt s 1923-ban pld. csak Riga, Varsó, Róma, Szófia és Brüsszel, 1924-ben Szófia, Róma és Varsó scarlatinamortalitási aránya haladta meg Budapestét. (Az, hogy *Melly* 1924-ben Bécsset is e városok közé sorozza, nyilván számítási hiba, mert a vörhenyhalálesetek ez évi abszolút száma (27) Bécsben — mint a többi évben is — messze elmarad a budapestitől (136) a 68. oldalon közölt táblázat szerint). *Melly* a svájci és holland városok jó helyzetét főleg a kedvező szociális viszonyoknak tulajdonítja míg az egymáshoz hasonló szociális viszonyokkal bíró Bécs és Budapest vörhenyhalandóságában Budapest rovására mutatkozó nagy eltérést elsősorban az általános népműveltség különbözőségére vezeti vissza. A jólét, vagyoniosság és kultúra jótékony hatására mutat rá a fővárosi vörhenyhalálózási statisztika idevonatkozó adatai alapján is, az egyes kerületek és a bel- és kültelek vörhenyhalandóságának eltérő számaiból pe-

dig arra a következtetésre jut, hogy a scarlatina-mortalitást elsősorban a *népműveltség által befolyásolt zsúfoltság* determinálja. Egyébként a vörhenyt *Melly* is *iskolabetegségnek* tekinti, ha nem is olyan tipikusnak, mint a kanyarót és ezért az iskolában való védekezést továbbfejlesztendőnek tartja. A továbbiakban még a hospitalizáció kérdését ismerteti, azután pedig a *nemek és korcsoportok* vörhenystatisztikai adatait közli. Ezek közül megemlítendő, hogy a megbetegedések és halálozások gyakorisága az 1—4 és 5—9 évesek korcsoportjában kulminál: előbbire (a Szent László-kórház adatai szerint) átlagban a vörhenyhalálesetek 23·1, utóbbira 25·3%-a jut; ez az arány a következő korcsoportokban fokozatosan csökken s a 30 évnél idősebbek nagy korosztályában már csak 3·3%; ennél is kisebb — 1·7% — az egy évnél fiatalabbak részesedése. *Legveszélyeztetettebb a 3—8 évesek korcsoportja*.

Az *idegen halottaknak* a főváros halandóságában elfoglalt közismerten nagy szerepére való tekintettel *Melly* külön fejezetet szentel ennek a kérdésnek is: egyrészt különválasztja a főváros törzslakosságának vörhenyeseit és így Budapest tényleges vörhenymortalitásának kimutatására törekszik, másrészt a környék vörhenyhalálózási viszonyairól is a lehetőséghez mérten pontos képet próbál adni. Végül munkájának utolsó fejezetében eszmefuttatásának tanulságos konkluzióit vonja le.

Melly József vörheny tanulmánya a fővárosi Statisztikai Közlemények új formában közreadott sorozatának első negyedévi köteteként jelent meg. Könyve *beható és értékes munka*, mely nemcsak statisztikai, de általános városegészségügyi szempontokból is érdekesen, tanulságosan festi meg a vörhenyproblémának, különösen Budapest vörhenystatisztikájának, valamint egyszersmind a hevenyfertőzőbetegségek székesfővárosi magatartásának képét.

Th. L. dr.

Szádeczky Kardoss Tibor: A magyarországi pénzüzetek fejlődése.

Tibor Szádeczky Kardoss: *Développement des établissements de crédit de Hongrie.*

Kiadja a Magyar Közgazdasági Társaság, Budapest, 1928, 212 oldal.

Edition de la Société Hongroise d'Economie Politique. Budapest, 1928. 212 pages.

Résumé. Dans le présent livre, M. Tibor Szádeczky Kardoss fait connaître, en 3 parties, d'après surtout ses propres recherches, l'histoire, la statistique et la sphère d'intérêts des établissements de crédit de Hongrie. La troisième partie intéressera particulièrement le lecteur: elle contient des données inédites sur les intérêts pris par les établissements de crédit.

Pénzüntézeteknek ez az igen érdekesen és alaposan megírt monográfiája három főrésze oszlik, amelyek elsje a magyarországi pénzüntézetek történetének vázlatát, a második a pénzüntézetek statisztika fontosabb adatait foglalja magában, a harmadik pedig a pénzüntézetek érdekeltségeivel foglalkozik. A történeli részben röviden összefoglalja a szerző a magyar bankügy egész történetét a legelső magyar pénzüntézetektől kezdve a legújabb időkig, külön fejezetben ismertette a háborús, majd a háború utáni viszonyok hatását a pénzüntézetekre. A második, statisztikai részben a szerző nélkülözi a legújabb időkre vonatkozó hivatalos jellegű adatokat — mert hiszen az összes pénzüntézetekre vonatkozó magyar hivatalos adatok eddig csak az 1924. évig tétettek közzé — ennek dacára azonban fáradtságot nem kímélve, igyekszik összeállítani legalább a P. K. kötelékébe tartozó pénzüntézetek legújabb adatait és megállapítható, hogy e törekvése sikerrel járt, az általa közölt anyag értékes és használható. Ennek a résznek tulajdonképen a legérdekesebb fejezete az, mely a pénzüntézetek titkos tartalékaival foglalkozik, különösen kiemelve azon latens tartalékok fontosságát, melyek felett a magyar pénzüntézetek az infláció idején (földbirtok, értékpapírok, devizák) rendelkeztek s amelyek — legalábbis jó részben — lehetővé tették, hogy a világháború következtében beállott tőkepusztulás dacára pénzüntézetünk zöme az 1925. január 1-i újraértékelésnél aránylag kedvező vagyoni leltárt és mérleget tudott kimutatni, mint azt a szerző nagyon helyesen megállapítja.

A monográfia legértékesebb része kétségkívül a harmadik, melyben a pénzüntézetek érdekeltségei nyerne ismertetést. Nagy alaposággal nem elégszik meg az adatok egyszerű ismertetésével, hanem széleskörű elméleti alapot is nyújt a vonatkozó irodalom ismertetésével. Különös figyelemre tarthatnak igényt az érdekeltségekre vonatkozó statisztikai összeállítások. Itt a szerző teljesen újat nyújt, hasonló adatok, hasonló összeállításban, melyek pénzüntézetünk érdekeltségi köreiről tájékoztatnak, nálunk még nem kerültek napvilágra s ha azok a dolog természeténél fogva teljesen kimerítők és tökéletesek nem is lehetnek, — mint azt egyébként a szerző maga is hangsúlyozza — mégis nagy érdeklődésre tarthatnak számot. Az elérhető legnagyobb részletességre törekszik, súlyt fektetve arra, hogy a nagy-, közép- és kisbankok érdekeltségei külön is ismertette legyenek és természetesen elkülönítve mutatja ki a budapesti és a vidéki pénzüntézetekre vonatkozó adatokat. Az is csak helyesnek mondható, hogy jóformán mindenütt kapcsolatot, összehasonlítási alapot keres a háború előtti adatokkal, maguknak az adatoknak összehasonlításánál azonban akkor, mikor ily kényes természetű, a gazdasági statisztika ily feltöret-

lenterületéhez tartozó vizsgálódásokról van szó, a legnagyobb óvatossággal kell eljárni. Mert hiszen, ha bizonyos — kimerítőnek nem mondható — források szerint 1910-ben az érdekeltségek „száma” 362 volt, 1924-ben pedig 1830, akkor joggal következtethetünk arra, hogy a bankok érdekeltségi köreiket jelentősen kiterjesztették, de hogy az az arány, melyet ezek a számok feltüntetnek, helyese, az legalább is kérdéses és csak a hibaforrások alapos tanulmányozása által dönthető el. Egy teljes fejezetben ismerteti a szerző a pénzüntézetek ipari érdekeltségeit — adatai értékesek, megfigyelései is figyelemre tarthatnak számot.

Szádeczky Kardoss Tibor könyve kétségtelenül jelentős nyeresége gazdasági irodalmunknak, különösen azon részeiben, ahol nem riad vissza attól, hogy járhatlan területeken törjön utat.

Sz. G. dr.

Magyarország közoktatásügye a világháború óta. Összeállította: Kornis Gyula.

L'instruction publique de la Hongrie depuis la guerre mondiale. Rédigée par Jules Kornis.

A Magyar Pædagogiai Társaság kiadása, Budapest, 1927. 556. 1.

Édition de la Société Hongroise de Pédagogie. Budapest, 1927, 556 pages.

Résumé. *Ce volumineux livre est particulièrement propre à renseigner les étrangers sur l'histoire et l'état actuel de l'instruction publique de Hongrie. Dans les dernières neuf années, de profondes modifications y ont été apportées; c'est une nouvelle époque de renaissance de l'enseignement; il y a à peine de genre d'école où l'on ne voie pas de changement soit au point de vue de l'effectif, soit à celui de l'organisation. Écrit d'un style facile et donnant une vue d'ensemble nette, l'ouvrage étayé de statistiques détaillées est illustré de 144 gravures et de deux cartes, présentant la répartition territoriale des écoles.*

*

Kornis Gyulának a magyar kultúra terén kifejtett mintegy kétévtizedes munkássága a legértékesebbek, a leginkább figyelemreméltók egyike. Széleskörű működése közben figyelme, gondja kiterjed minden kulturális mozzanatra, ami a nemzet haladását van hivatva előmozdítani; tanuskodik erről a fenti címen megjelent könyv is.

Ha erre a hatalmas munkára azt a banális szót alkalmazzuk, hogy hézagpótló, keveset mondtunk. Ennél sokkal több. Nélkülözhetetlen. Valószínűleg Kornis Gyula is, aki a kultúrpolitika legfőbb irányításában most, mint közoktatásügyi államtitkár aktív részt vesz, maga is érezte, hogy valamilyen vezérfonalra, összefoglaló munkára van szükség, amely a kulturális intézmények, törvények, rendelkezések tágas területén tájékozást nyújt, olyan műre, amely ezenkívül visszatekint arra a rövid,

mindössze kilenc évnyi, de változatos, eseményekben gazdag időre is, amely a háború óta eltelt. A magyar kultúrpolitika ezalatt szokatlanul erős tevékenységet fejtett ki, számos reformot hozott létre, sok mulasztást pótoló s terveihez anyagi eszközöket is teremtett. Ott van az iskoláztatási kötelezettség teljesítéséről, a népiskolai építési akcióról, a polgári iskolák felállításáról, fenntartásáról, a fiúközépiskolák, nemkülönbén a leányközépiskolák reformjáról, a középiskolai tanárképzésről, a testnevelésről, a gyűjteményegyetemről, a külföldi magyar intézetekről és ösztöndíjakról szóló törvény s ezenkívül több új tanterv, számos utasítás, rendelet, amely mélyreható újításokat visz keresztül. Rendkívül felemelő, biztató az újjáalakító erőnek ez a kirobbanása, valóságos forrongása, a mai csonkaország hősiessége, amikor a kezéből kiütött kard helyett a földresújtott nemzet a másik kezében levő fátylával, a kultúra eszközével folytatja létért való küzdelmét. Erről nyújt fogalmat, képet ez a könyv.

Amidőn a szerző végigvezet bennünket a közoktatásügy történetének ezen az új korszakán, bemutatja egyúttal a múltat s mindegyik iskolafajnál, kultúrintézménynél az idők távolába is visszatekint. Így az egész munkát egy nagyobb bevezetés előzi meg közoktatásügyünk történeti fejlődéséről, a középkortól kezdve a legújabb időkig. Ezután hat külön részben a népoktatás, a középfokú iskolák, az egyetemek és kutató intézetek, a szakiskolák, a tanító- és tanárképzés, a magyar testnevelés törté-

netét, mostani rendszerét tárgyalja és az egyes fejezetek befejezéseként részletes statisztikai adatokat is közöl. A további (7—9) fejezetek a múzeumokról és levéltárakról, a színházakról és a magyar közoktatás központi kormányzatáról tartalmaznak még szintén igen érdekes ismertetőket. A statisztikai adatok nemcsak különálló csoportként szerepelnek a könyvben, hanem egybeült is kísérik az ismertető szöveget s így a gazdag anyag közt kiváló szerep jut a statisztika tájékoztató, felvilágosító számainak. A könyvnek így megvan a kapcsolata a statisztika tudományával, de másfelől szolgálatot is tesz a kulturális statisztika ügyének, amedőn támpontot, biztos alapot nyújt a mai közoktatásügy útvesztőjében és így segítő kezét ad a mindenre kiterjedő, helyes statisztikai felvételhez. Ezért külön is köszönettel tartozunk a munka kiváló szerkesztőjének.

A munka tárgyánál és alaposságánál fogva kiválóan alkalmas volna arra is, hogy megfelelő fordításban a külföldi érdeklődők figyelmét felkeltsse a magyar közoktatásügy fokozott mértékű haladása iránt s ezáltal elősegítse a külföldet kulturális életünk megismerésében.

Meg kell még említenünk, hogy a kultúrintézményeinket ábrázoló számos (144) kísérő kép, valamint két, a tanintézetek területi elhelyezkedését feltűntető térkép is helyet foglal a könyvben és ezáltal még változatosabb, élénkebb annak tartalma.

A. J. dr.

A m. kir. közp. statisztikai hivatal könyvtárába érkezett munkák.

Ouvrages arrivés à la bibliothèque de l'Office central royal hongrois de statistique.

Nemzetközi vonatkozású művek és elméleti munkák. (*Publications d'intérêt international et de théorie générale*). — *Annuaire sanitaire international*. IIe année (1925.), IIIe année (1927). *Rapports sur les progrès réalisés dans le domaine de l'hygiène publique en vingt-sept pays*. Société des Nations. Genève.

Rapport et actes de la conférence économique internationale tenue à Genève du 4 au 23 mai 1927. Volume I., II. Société des Nations. Genève.

Représentation et organisation des travailleurs agricoles. Bureau international du Travail. Genève. 1928. (Études et Documents K/8.).

L'assurance-maladie libre. Collection de monographies nationales: Législations et résultats de leur application. Bureau international du Travail. Genève. 1927. (Études et Documents. M/7.).

Eight annual report and statement of accounts, 1926/7. The world association for adult education. London.

Year book, 1927—1928. International confederation of students. Brussels.

Tiende internationale arbeidsconferentie gehouden te Genève, 25 mei — 16 juni 1927. Centraal bureau voor de statistiek. 's-Gravenhage.

Strikes and lockouts in Canada and other countries, 1927. (Reprinted from the Labour Gazette, February 1928.).

Schoenwaldt, Dr. Max: Die Wettbewerbslage der vorderindischen Haupthäfen. Jena. 1928. (Probleme der Weltwirtschaft. 43.).

Cseh-Szlovákia, (Tchéco-Slovaquie). — *Geldanstalten in der Čechoslovakischen Republik, 1920*. Statistisches Staatsamt. Prag. (Čechoslovakische Statistik. 15.).

Statistický lexikon obcí v Republice Československéj. III. Slovensko. Štátny úrad statistický. Praha. 1927.

Die slovakische Industrie, 1927. Jahresbericht der Zentralvereinigung der slovakischen Industrie. Bratislava.

Tätigkeitsbericht, 1918—1925, Arbeiter Unfall-Versicherungsanstalt für Mähren und Schlesien in Brünn.

Németbirodalom. (Allemagne.) — *Verkehr der deutschen Binnenwasserstrassen*, 1926. Statistisches Reichsamt. Berlin. (Statistik des Deutschen Reichs 345.).

Dis Seeschiffahrt, 1926. II. *Seewärtiger Schiffsverkehr in deutschen Hafenplätzen. Seereisen deutscher Schiffe zwischen ausserdeutschen Hafenplätzen*. Statistisches Reichsamt. Berlin. (Statistik des Deutschen Reichs. 341. II.).

Beiträge zum ländlichen Bauwesen. I. Berichte, erstattet auf der 3. und 4. Tagung der Leiter der Bauberatungsstellen der preussischen Landwirtschaftskammern 1926/1927. Berlin. 1928. (Veröffentlichungen der Preussischen Hauptlandwirtschaftskammer. 24.).

Dietze-Henschert: Die Erbpacht in Mecklenburg. (Veröffentlichungen des deutschen Forschungsinstituts für Agrar- und Siedlungswesen. Abteilung Rostock.

Die Bürgerschaftswahl am 19. Februar 1928. Statistisches Landesamt. Hamburg. (Statistische Mitteilungen über den hamburgischen Staat. 22.).

Luxemburg. (Luxembourg.) — *Note statistique*. Extrait de l'Annuaire officiel. 1928. Office de statistique. Luxembourg.

Svájc. (Suisse.) — *Statistik des Warenverkehrs der Schweiz mit dem Ausland*, 1927. Eidg. Oberzoll-direktion. Bern.

Die privaten Versicherungs-Unternehmungen in der Schweiz, 1926. (41. Jg.) Eidg. Versicherungsamt. Bern.

Die Bundessubventionen, 1926. Eidg. statistisches Bureau. Bern. (Schweizerische statistische Mitteilungen. X/1).

Die Mietpreise im Kanton Basel-Stadt nach der Wohnungszählung vom 1. Dezember 1920. Statistisches Amt. Basel. (Mitteilungen des Statistischen Amtes des Kantons Basel-Stadt. 46.).

Franciaország. (France.) — *Annuaire statistique de la ville de Paris*, 1920., 1921/1922. Service de la statistique municipale. Paris.

Németalföld. (Pays-Bas.) — *Annuaire statistique des Pays-Bas*, 1927. Bureau central de statistique. La Haye.

Svédország. (Suède.) — *Fiske*, 1926. Statistiska centralbyrå. Stockholm.

Sinnessjukvården i riket, 1926. Kuugl. medicinalstyrelse. Stockholm.

Oroszország. (Russie.) — *Annual report on the mineral resources of the M. S. S. R.* 1925/6. Geological committee. Leningrad.

Statistiques des causes de décès dans les villes de l'Ukraine, 1925. (Ukrajnai közp. statisztikai hivatal.) Kharkoff.

Finnország. (Finlande.) — *L'arpentage*. Rapport annuel pour l'année 1926. (Finn közp. stat. hiv.) Helsinki. (Suomen virallinen tilasto. XIV. A/42).

Poststatistik. Poststyrelsens berättelse, 1925. (Finn közp. stat. hiv.) Helsinki. (Suomen virallinen tilasto. XIII. 41.).

Compte rendu de l'état des caisses de pensions et pour maladie qui ne sont pas des caisses de secours ouvrières, 1926. (Finn közp. stat. hiv.) Helsinki. (Suomen virallinen tilasto. XXII. C/4.).

Compte rendu de l'état de l'assurance en Finlande, 1925. (Finn közp. stat. hiv.) Helsinki. (Suomen virallinen tilasto. XXII. A/31.).

Lengyelország. (Pologne.) — *Annuaire statistique de Varsovie*, 1926. Service de statistique municipale. Varsovie.

Észtország. (Estonie.) — *Agriculture en Estonie*. Album statistique. Tallinn.

Lettorság. (Lettonie.) — *Deuxième recensement de la population en Lettonie*, 1925. I. Population par sexe et sujétion. II. Nationalité et confession. III. Age, état civil, nationalité et sexe. IV. Instruction et connaissance de langues. Bureau de statistique de l'État. Riga.

Románia. (Roumanie.) — *Budget général de l'État pour l'exercice*, 1928. Ministère des finances. Bucarest.

Setlacec-Constantinescu: Legislația muncii. Aplicabilă pe întreg teritoriul țării. București.

Bulgária. (Bulgarie.) — *Statistique de l'enseignement dans le Royaume de Bulgarie*, 1922/3. Direction générale de la statistique. Sofia.

Statistique criminelle. Crimes et délits et individus jugés, 1922. Direction générale de la statistique. Sofia.

Statistique agricole, 1926. *Ensemencements et récolte*, 1926. Direction générale de la statistique. Sofia.

Görögország. (Grèce.) — *Statistique annuelle du rendement agricole de la Grèce*, 1924. Direction de la statistique générale. Athènes.

Recensement des entreprises industrielles, 1920. D. *Nombre, personnel et force motrice des entreprises recensées en général*. Direction de la statistique générale. Athènes.

Holland-India. (Indes Néerlandaises.) — *Abstract tables of imports and exports into and from the Netherlands East Indies*, 1926. I. Java and Madura. Central bureau of statistics. Weltevreden.

Délafrika. (Union de l'Afrique du Sud.) — *Agricultural census*, 1925/6. Census and statistics office. Pretoria.

Amerikai Egyesült Államok. (États-Unis.) — *Cowan, Helen I.: British emigration to British North America, 1783—1837*. Toronto. (University of Toronto Studies. History and economics.).

Retail prices, 1890/1925. Bureau of labor statistics. Washington. (Bulletin. 418.).

Trade agreements, 1925. Bureau of labor statistics. Washington. (Bulletin. 419.).

Handbook of American trade-unions. Bureau of labor statistics. Washington. 1926. (Bulletin. 420.).

Deaths from lead poisoning. Bureau of labor statistics. Washington. 1927. (Bulletin. 426.).

Folyóiratszemele.

Revues.

Allgemeines Statistisches Archiv (17. köt. 4. f., Jéna 1928, ném.). — *Hartwig*: Hogyan és mennyiben veszik igénybe a nők a Németbirodalomban a választójogot? — *Hanauer W.*: A keresztény-szidó vegyes házasságok. — *Flaskämper P.*: Adalék a statisztikai tömegek egy teóriájához. — *Pohlen K.*: A számtani és mértani észlelési mód szerepe szezon-szerű ingadozásoknak gazdasági idősorokból való kiküszöbölésénél. — *Ferenczi I.*: Az első világnépeségügyi kongresszus. — *Aszheuer Th.*: A német agrár-statisztika reformjáról. — *Zahn F.*: A Nemzetközi Statisztikai Intézet; az 1927/28. évi kairói ülészak. — *Fehlinger H.*: A házas termékenység Angliában és Walesban.

Archiv für Rassen- u. Gesellschafts-Biologie (20. köt. 2. f., München 1927, ném.). — *Lange J.*: A szellemi elfajulás kérdése és viszonya az elmebetegokről való gondoskodáshoz.

Archiv für Sozialwissenschaft und Sozialpolitik (59. köt. 2. f., Tübingen 1928, ném.). — *Ammon A.*: „Érték“, vagy „gazdasági dimenzió“? — *White L. D.*: Küzdelem az Egyesült Államok közigazgatásának teljesítőképességeért. — *Wolfers A.*: Monopolisztikus és nem monopolisztikus gazdasági egyesülések. — *Joffé M.*: Hogyan akadt meg a németiség keletre terjeszkedése?

Bulletin Périodique (64. sz., Brüsszel 1928, fr.). — *Berl O.*: Ausztria gazdasági helyzete. — *Devèze A.*: A szénprobléma. — *Botcheff S.*: Bulgária közgazdasága 1927-ben. — *Thalbitzer C.*: Fogyasztás és termelés. — *Puhk J.*: A balti államok gazdasági függetlenségükért vívott küzdelmükben. — *Gignoux C. J.*: Európa gazdasági esélyei. — *Bell H.*: Ipari kilátások az 1928. évben. — *Tournakis J.*: Európa népesedési problémája és befolyása a világ gazdasági és szociális helyzetére. — *Szerényi J.*: A mai Magyarország. — *Guarneri F.*: Az olasz ipar helyzete. — *Rygg N.*: Norvégia vámpolitikája és a Belgium és Norvégia közti kereskedelmi kapcsolatok. — *Lekkerkerker C.*: Holland-Keletindia gyarmati kormányzatának politikája a bennszülött lakosság nyelve és szokásai tekintetében. — *de Vasconcellos E.*: Az angolai portugál gyarmat. — *Popesco G.*: Nemzetközi együttműködés és segélyezés Európa gazdasági egyensúlyának helyreállítása céljából. — *de Franges O.*: A földreform Délkelet-Európa országaiban (Magyarország, Románia, Bulgária, Albánia, Görögország). — *Dupont D.*: A svájci szövetségi költségvetés jellegzetes vonásai. — *Bondy E.*: Szlovákia közgazdasága. — *Davignon J.*: Gazdasági feljegyzések Magyarországról.

Commerce Reports (1928. 9. sz., Washington, ang.). — A világhajózás fejlődése. — A lira stabilizálása. — (1928. 10. sz.). — Az Egyesült Államok külkereskedelme a távoli Kelettel 1927-ben. —

Izland mai helyzete. — (1928. 11. sz.). — A gyógyszerészeti nyersáruipar az Egyesült Államokban. — (1928. 12. sz.). — Németország külföldi költségei az utolsó négy évben. — Az Egyesült Államok keleti kereskedelmének terjeszkedése. — (1928. 13. sz.). — Magyarország ipari fejlődése és munkabérhelyzete. — Csile gazdasági talpraállása kormánytámogatással. — A magyar kaucukipar és kereskedelem.

Deutsches Statistisches Zentralblatt (1928. jan.-febr., Lipcse, ném.). — *Würzburger E.*: A szórás egy mértéke. — Az 1925. évi német nép-, foglalkozási és üzemi számlálás irodalma.

Jahrbücher für Nationalökonomie und Statistik (1928 márc., Jéna, ném.). — *Vogel E. H.*: A közgazdasági fejlődésfolyamat elmélete és továbbfejlesztése egy evolucionáris konjunktúra-elmélettel. — *Domány J.*: Nemzetközi pénzügyi kapcsolatok. — *Heyer F.*: A brit tengeri halászat a háború után. — *Wolff H.*: A forgalmi balesetek statisztikája.

Journal de la Société de Statistique de Paris (1928 márc., Párizs, fr.). — *Bourdon J.*: A népességi világkongresszus. — *Yves-Guyot.*: A fix és forgótőkék viszonylagos értéke.

Journal of the American Statistical Association (22. köt. 159. sz., New-York 1927, ang.). — *Tryon F. G.*: Tüzelőanyag- és vízierőfogyasztási index. — *Thomas W.*: A termelési indexszám összeállítása. — *Neifeld M. R.*: Bizonytalan korreláció tanulmányozása. — *Carmichael F. L.*: A szezonális indexszámok összeállítási módszere. — *Moulton E.* és *Tannier R.*: Bérek és a termelés által elért érték-többletviszonya Massachusetts államban és az Egyesült Államokban. — *Galvani L.*: A statisztikai szolgálat új szervezete Olaszországban. — *Hansen A. H.*: Karsten magyarázata a Harward üzleti indexről. — *Davies G. R.*: A szaporodás görbéje — (22. köt. 160. sz.). — *Fisher I.*: Új irányelvek az indexszám-konstrukcióban. — *Smith B. B.*: A gyapottermés értékének és mennyiségének előre való meghatározása. — *Harris A. J.* és *Treloar A. E.*: A véletlen tényező alkalmazhatóságának határa. — *Croxtan E. F.* és *Stryher R. E.*: Hasábráfiakonok helyett kördiagrammok. — *Gressens O.* és *Mouzon E. D.*: Az idősorok viszonyának értéke és a hasonlóság új koeficiense. — A statisztika fejlődése Kínában.

Közgazdasági Szemle (1928 febr., Budapest, m.). — *Surányi-Unger T.*: A statisztikai módszer szerepe a közgazdaságtanban. — *Karg N.*: A neoromantikus irányzat és Spann univerzalizmusa a közgazdaságtanban. — *Balkányi B.*: Magyarország mezőgazdasági exportja. — *Tunyogi Szücs K.*: A hosszú lejáratú ipari hitelről. — *Óvári Papp Z.*: Aranyvaluta Olaszországban.

Kwartalnik Statystyczny (1928. 1. f., Varsó, lengyel-fr.). — *Szturm de Sztrem E.*: Vetések és termés 1926/7-ben. — *Piekalkiewicz J.*: A részvénytársaságok statisztikája. — *Miller J.*: Házasságkötések, születések, halálozások és természetes szaporodás a déli tartományokban 1919-1925-ben. — *Miller J.*: A Powers-gépek segélyével nyert statisztikai adatok feldolgozási pontosságáról. — Agrárreform.

Magyar Gazdák Szemléje (1928 márc., Budapest, m.). — *Ihrig K.*: A vámtarifa módosításához. — *Geöcze S.*: A római V. nemzetközi közeposztálykongresszus. — *Deseő A.*: Jobbágyfelszabadítás a világháború után. — *Bittera M.*: Magyarország műtrágyaiparának fejlődése.

Metron (7. köt. 1. sz., Padova 1927, fr., olasz, angol). — *Hersch L.*: A világháború által előidézett halandóság. — *Geary R. C.*: A korreláció és regresszió némely tulajdonsága egy határolt sokaságban. — *Pinghini C.*: A ferrarai egyetem hallgatósága alapításától kezdve napjainkig.

Munkaügyi Szemle (1928. 3. sz., Budapest, m.). — *Kovrig B.*: Az öregség, rokkantság, özvegyesség és árvaság esetére szóló kötelező biztosításról. — *Barla-Szabó J.*: Az Országos Munkásbiztosító Intézet egészségügyi feladatairól.

Revue internationale du travail (1928. márc., Genf, fr.). — *Pribram K.*: A minimális munkabérek szabályozása nemzetközi szempontból tekintve. — *Ritzmann F.*: Munkabalesetek megelőzése. — A munkapiac szezonszerű fluktuációi. — A munkaidő tartamának problémája Szovjet-Oroszországban. — Az erdőgazdaság és a mezőgazdasági munkásság Nagy-Britanniában.

Rivista di Sociologica (1. évf. 4. f., Milano 1927, olasz). — *Picco R.*: A társadalomtudományi osztályozás egy vázlata. — *Rugarli S.*: A szociológiai elméletek. — *Ellwood A. C.*: A mai szociológia az Egyesült Államokban. — *Palmer M. V.*: A mai szociológia Angliában. — *Morselli E.*: A pénzügytan szociológiai elmélete. — *Gatti P.*: A táj-

szólások filozófiája. — *Serrani L.*: A bűnözés vizsgálatainak programja.

Schmollers Jahrbuch (52. évf. 1. f., München és Lipcse 1928, német.) — *Singer K.*: Bevezető egy pénzpiaci elmélethez. — *Wagenführ H.*: Elméleti és történeti közgazdaságtan a kutatás mai állapotát tekintve. — *Weddigen W.*: A gyakorlati gazdaságtudomány logikai megalapozása. — *Heyer F.*: A brit vasutak mai helyzete.

Soziale Praxis. (1928. 2. f., Jéna, német.) — *Brentano L.*: A bérszabályozás fejlődése és a munkanélküliek gondozása Angliában. — *Morgenroth W.*: Statisztikusok ülésezései Nürnbergben 1927-ben. — (2. f.). — *Brentano L.*: A bérszabályozás fejlődése és a munkanélküliek gondozása Angliában. — *Feld W.*: A gondozás fogalmáról. — (3. f.). — *Feld W.*: A gondozás fogalmáról. — (4. f.). — *Berger*: A német munkapiac 1927-ben. — *Brentano L.*: A bérszabályozás fejlődése és a munkanélküliek gondozása Angliában. — A nyolc- és a tízóra munkaidő különféle hatásai. — (5. f.). — *Aufhäuser S.*: Az idősebb alkalmazottak helyzete. — (8. f.). — *Cohen L.*: Amerikai prosperitás — egy hamis beállítás. — *Leubuscher Ch.*: Munkanélküliség és kivándorlás Angliában. — (10. f.). — A szakszervezeti mozgalom Szovjet-Oroszországban. — (11. f.). — *Vandervelde C.*: A belga stabilizáció szociális következményei. — A német nép egészségügyi viszonyai 1926-ban. — (13. f.). — *Simon H.*: A foglalkozás a munkapiac statisztikájában és a munkanélküliségi biztosításban. — Német nagyvárosok lakásvizonyai.

The Economist (106. köt. 4.412. sz., London 1928, angol). — A brit és amerikai termés összehasonlítása. — Svédország 1927. évi gazdasági helyzete. — (4.413. sz.). — Az üzleti tevékenység mérése. — A gummiültetvények problémája. — Szovjet-Oroszország olajkivitele. — (4.414. sz.). — Amerikai vasutak. — (4.415. sz.). — Latin-Amerika kilátásai. — A brit ipar teljesítőképessége. — (4.416. sz.). — A francia és német választások. — Angol tőkék az amerikai pénzpiacra. — Kína gazdasági helyzete.

© E G Y É B ©

A kölni nemzetközi sajtókiállítás.

L'Exposition internationale de la presse à Cologne.

Résumé. La Hongrie présentera de riches matériaux à l'Exposition internationale de la presse à Cologne. On verra par ceux-ci, que c'est un des pays qui ont introduit les premiers la presse typographique. La première imprimerie y fut fondée en 1473, au temps du roi Mathias, à Budé; la presse quotidienne y a été créée également d'assez bonne heure: dès le XVIIIe siècle,

on y avait des journaux paraissant d'abord en latin, puis en hongrois.

L'Exposition montre les progrès rapides et le haut niveau de l'art d'imprimer en Hongrie.

Des documents présentés, il ressort que les minorités nationales n'y étaient pas entravées dans leur développement intellectuel. Les livres d'école de langue étrangère y pouvaient paraître

aussi librement que ceux de langue hongroise, et il fut un temps où c'était la Hongrie qui a fourni les livres à caractères cyrilliques pour les pays des Balkans.

La vie économique de Hongrie, les chefs d'oeuvre des Arts, le goût artistique du peuple, l'humour hongrois, sont représentés, à l'Exposition, par des illustrations choisies d'une main experte. Des cartes et des graphiques y montrent quelle perte le pays a subi, au point de vue économique et de culture, du fait du traité de Trianon.

D'après les données présentées, la Hongrie a environ 1500 bibliothèques populaires et 40 bibliothèques de culture. En 1926, on y a édité près de 4000 livres, ce qui, par rapport au nombre de la population, place la Hongrie immédiatement après les Pays-Bas et le Danemark; mais si l'on rapporte le nombre des livres parus aux dépenses du budget d'Etat, la production hongroise de livres devance, à ce point de vue, celle des autres pays.

Dans la section hongroise, environ 1000 livres, exposés par les éditeurs, sont à la disposition du public, ainsi que les récents journaux et revues. De ces livres, environ un tiers sont des ouvrages traduits du hongrois en langue étrangère.

*

Kölnben, a Rajna melletti nagymúltú kultúrvárosban május 12-én nyílik meg az a nagyszabású nemzetközi jellege szerint első kiállítás, amelynek célja a sajtó kulturális és gazdasági jelentőségének minden vonatkozásban való bemutatása.

A kiállításra kerülő hatalmas anyagot a kiállítás rendezőse a következő osztályokban tagozza:

- I. A hírlap.
- II. A folyóirat.
- III. Könyvpiar és grafika.
- IV. A műszaki berendezések és segédeszközök.
- V. A sajtó szervezetei.
- VI. A német sajtó külföldön.
- VII. Sajtó és közlekedés.
- VIII. Sajtó és művészet.
- IX. A reklám és a sajtó.
- X. Újságtudomány.
- XI. A papír.
- XII. Fényképezés és mozgófénykép.

Ez a számos altagozatban folytatódó anyagbeosztás, amely inkább célszerűségi, mint rendszerbeli¹⁾ szempontokon alapul, tulajdonképpen csak a német anyagra vonatkozik. A német kiállításához

¹⁾ Elvileg a sajtó körébe tartozó anyag szociális, üzemi és kulturális főreszre volna felosztható, a szerint, hogy kiket foglalkoztat a sajtó, minő eszközökkel végzi működését s minő produktumokat állít elő.

csatlakoznak, mint különálló, zárt csoportok, az egyes államok kiállításai. A kölni kiállítás rendezőségének intenciója szerint az egyes államok kiállításai is a vállalkozás alap gondolatához simulva, a sajtót, mint a szellemi és technikai produkció egyesítőjét mutatják be, kidomborítva a sajtó általánosan különböző karakterét is.

Magyarország a nemzetközi sajtókiállításon igen értékes és sok vonatkozásban a kultúra csúcsát képviselő államok produktumaival vetélkedő anyaggal fog szerepelni.

Büszkén hivatkozhatunk arra, hogy Magyarországon előbb ismerték a könyvsajtót, mint a környező államok legtöbbszörében, sőt Anglia, Spanyolország, Németalföld és a skandináv államok sem előzték meg hazánkat e tekintetben. Első nyomdánk, a budai nyomda, Mátyás király idejében, 1473-ban létesült. Ez a nyomda tudvalevően rövidéletű volt. A XVI. század elején azonban már sűrűn találkozunk az ország területén vándornyomdákcal, amelyeket a reformáció irodalmi mozgalmi táplálnak. A török hódoltság területe azonban egyetlen nyomda nélkül marad. A XVIII. század folyamán előbb latin, majd magyar nyelven a napisajtó első kísérletei is megjelennek; de már a korábbi „Flugblätter“-eket is a riport őseinek tekinthetjük. A magyar nyomdakultúra korai kialakulása és magas fejlettsége mellett tanuskodik a magyar kiállítás anyaga arról is, hogy a magyar állam területén lakó nemzetiségek kulturális elnyomásáról szó sem volt a régi Magyarországon. A magyar államban az idegen nyelven kiadott iskoláskönyvek épp oly szabadon jelenhettek meg, mint a magyar könyvek, sőt volt idő, amikor a Balkánt is Magyarország látta el cirillbetűs könyvekkel.

A magyar sajtótermékekből szakértő és szerencsés kézzel vannak kiválogatva mindazok az illusztrációk, amelyek a magyar képzőművészet remekeit reprodukálják, iparművészetünket, népünk művészi ízlését, a magyar humort stb. reprezentálják, gazdasági életünkről számot adnak. Grafikonok és térképek szemléltetik azt a veszteséget is, amely hazánk kultúráját és közgazdaságát Triannonnal érte.

A magyar kiállítás mintaszerű dokumentációja annak is, hogy a statisztika adatainak mennyire lényeges szerepük van a hasonló kiállításokon s a statisztikai adatokat megelevenítő, megfelelő kivitelű grafikonok mennyi érdekességet és színt visznek bele a kiállítás anyagába.

A magyar anyag tárgybeosztásának vázlatát — s egyes statisztikai adatait — itt közöljük.

I. Történeti rész.

A magyar könyvnyomtatás fejlődése 1473-tól Sajtótörténet.

II. A budapesti napisajtó.**III. A vidéki sajtó.****IV. Hírszolgálat.****V. Szaksajtó.**

Időszaki sajtótermék (hírlap és folyóirat) a világháború előtt 2.205, 1926-ban 1.049¹⁾ jelent meg az országban. A háború előtt 120 vagón papírt használt fel a napisajtó, a háború után 100 vagont.

VI. Nyomdászat.

A nyomdák száma jelenleg 631. Általában a sajtó által foglalkoztatott egyének számát 60.000-en felül tehetjük.

VII. Könyvkiadás.

A kiállított anyag szerint kb. 1.500 népkönyvtárunk van, 40 kultúrkönyvtár. Az évi könyvtermelés 1926-ban megközelítette a 4.000 könyvet. A lakosság számához való arányításban *Magyarország* közvetlenül *Németalföld* és *Dánia* után következik, ha azonban a megjelent könyvek számát az államháztartás kiadási tételeivel állítjuk arányba, a magyar könyvtermelés az összes államok könyvtermelését megelőzi.

VIII. Olvasóasztalok.

A kiállítás magyar osztályában a hírlapok és folyóiratok friss számai s mintegy 1000 drb., a kiadók által kiállított könyv a látogató közönség rendelkezésére áll. A könyveknek egyharmad része magyar írók idegen nyelvre fordított munkája.

E. D. dr.

Kisebb közlemények.

Petites communications.

Nemzetközi távbeszélőstatisztika.

Statistique internationale des téléphones.

Az *American Telephone and Telegraph Company* adatgyűjtése szerint 1926. január 1-én a földkerekség távbeszélőállomásainak száma 27·8 millió volt. A távbeszélőállomások 61%-a az Egyesült Államokra esett, holott egész Európa részese-dése csak 27%-ot tett ki. Európában Németország vezet 2·6 millió állomással, a második helyen Anglia áll 1·4 millió állomással, harmadik Franciaország

737 ezer állomással. Hazánkban a távbeszélőállomások száma 78.451,¹⁾ az állomások világlétszámának 0·28%-a. Száz lélekre 0·9 állomás esik (Németországban 4·1%). A távbeszélővezetékek hossza a földkerekségen 140 millió km., amelyből Észak-Amerikára 64·8, Európára 27·7% esik. Az európai vonalhosszból Németország 34·5%-al részesedik.

Oroszország külkereskedelme.

Commerce extérieur de la Russie.

Az *orosz szovjet unió* a moszkvai hivatalos külkereskedelmi kiadvány szerint az 1927 szeptember 30-ával zárult pénzügyi évben 712·7 millió rubel értékű árut vitt be az európai és ázsiai határokon s ugyanott 770·5 millió értékű árut exportált. Az év kiviteli többlete tehát 57·8 millió rubel volt. Ez az aktívum csak mintegy $\frac{1}{6}$ -a Oroszország háború előtti átlagos kiviteli többletének.

Csupán az *európai határokon át* lebonyolított

forgalom az előző évekkel összehasonlítva a következő volt:

	Bevitel	Kivitel	Mérleg
	m i l l i ó r u b e l		
1909/13	1.003·7	1.422·8	+ 419·1
1922/23	147·9	133·2	— 14·7
1923/24	200·5	339·7	+ 139·2
1924/25	360·9	325·6	— 35·3
1925/26	415·0	415·6	+ 0·6
1926/27	443·2	497·5	+ 54·3

¹⁾ Ez a szám — a Nemzeti Múzeum adata — az 1926. év folyamán megjelent időszaki sajtótermékekre vonatkozik s összhangban van a Központi Statisztikai Hivatal 1926 elején megejtett számlálásával, amely szerint a *felvétel időpontjában* az újságok száma 934 volt.

Az adatok összehasonlítása céljából e táblázat háború utáni adatai háború előtti árszínvonalra vannak visszavezetve.

¹⁾ 1926 végén 80.183.

A Magyarországgal szomszédos államok gazdasági adatai.

Données économiques des pays limitrophes de la Hongrie.

Állam Pays	Munkanélkülek száma — Nom- bre des chô- meurs	Termelés Production		Pénz és hitel — Monnaie et crédit										Külkeresk. forg. Comm extérieur		
		Kőszén Houille	Barna- szén Lignite	A pénzegység					Takarékbet- Depôts de caisses d'épargne	Értékpap- Encaisse métali.	Levjárog- Billets de banque en circul	Kamatláb - Taux en banque	Nagykeresk. index - In- dice des prix de gros	1914 = 100	Béha- tal — Im- porta- tions	Kivitel — Exporta- tions
				1000 ton. - tonnes	1 pengő = schilling	1 schilling = pengő	árfolyama — Cours de l'unité de monnaie	árf. ind. doll. alapon Ind. du cours de l'uni- té de mon. sur la base du doll.-Aranypar. Par.-or 1913=100								
Ausztria Autriche																
havi átlag moyenne	1925	149.978	—	255	1:243	0:8044	100:1	270	514	890	10:9	136	236	160		
1926	176.537	—	247	1:236	0:8087	100:0	418	666	947	7:5	123	230	142			
mensuelle	1927	172.480	15	256	1:242	0:8054	100:0	549	737	1.005	6:3	133	253	165		
1927 I.	235.464	13	265	1:244	0:8037	99:9	448	671	875	6:5	130	200	128			
II.	244.257	13	254	1:246	0:8025	99:9	464	660	874	6:0	130	219	141			
III.	208.346	14	269	1:243	0:8044	100:0	473	644	883	6:0	133	237	170			
IV.	181.175	12	225	1:241	0:8056	100:0	488	651	918	6:0	135	264	169			
V.	158.332	13	240	1:246	0:8025	100:0	502	651	901	6:0	137	207	134			
VI.	145.136	13	212	1:239	0:8072	100:1	513	650	917	6:0	142	240	166			
VII.	136.909	14	227	1:239	0:8073	100:0	513	663	956	7:0	140	230	145			
VIII.	135.938	15	256	1:240	0:8064	100:0	517	698	939	6:5	133	248	166			
IX.	129.948	15	262	1:241	0:8060	99:9	523	721	946	6:5	130	271	192			
X.	127.352	17	286	1:239	0:8068	99:9	534	724	953	6:5	129	300	200			
XI.	159.783	19	286	1:241	0:8057	99:9	545	713	926	6:5	127	304	186			
XII.	207.120	17	295	1:240	0:8066	99:8	549	737	1.005	6:5	127	319	194			
Cseh-Szlov. Tchéco-Slov.																
havi átlag moyenne	1925	11.019	1.063	1.566	5:907	0:1693	683:3	12.251	2.115	8.408	6:7	1.008	1.467	1.565		
1926	35.061	1.214	1.589	5:924	0:1688	684:2	13.616	3.001	8.203	5:9	954	1.273	1.479			
mensuelle	1927	17.323	1.222	1.669	5:905	0:1694	684:1	—	3.431	8.417	5:1	979	1.494	1.676		
1927 I.	33.279	1.312	1.696	5:935	0:1685	684:2	13.909	2.993	6.969	5:5	975	887	1.282			
II.	31.431	1.119	1.526	5:935	0:1685	684:2	14.056	2.973	6.917	5:5	976	1.192	1.421			
III.	27.074	1.176	1.619	5:924	0:1688	684:2	14.169	2.850	7.028	5:0	979	1.307	1.529			
IV.	22.356	1.079	1.497	5:903	0:1694	684:2	14.229	2.758	6.838	5:0	988	1.262	1.535			
V.	18.057	1.133	1.527	5:884	0:1700	684:2	14.272	2.777	6.762	5:0	990	1.363	1.513			
VI.	13.833	1.134	1.452	5:884	0:1700	684:2	14.408	2.768	7.118	5:0	992	1.525	1.495			
VII.	11.845	1.175	1.478	5:886	0:1699	684:0	14.580	2.647	7.046	5:0	983	1.326	1.397			
VIII.	10.032	1.290	1.680	5:893	0:1697	683:9	14.711	2.850	7.215	5:0	975	1.576	1.572			
IX.	9.609	1.381	1.807	5:903	0:1694	684:0	14.737	3.087	7.650	5:0	966	1.502	1.921			
X.	8.677	1.277	1.901	5:900	0:1.95	683:9	14.869	3.088	7.662	5:0	967	1.852	2.004			
XI.	10.850	1.291	1.915	5:907	0:1693	683:9	14.994	3.190	7.566	5:0	975	1.746	2.097			
XII.	10.839	1.302	1.929	5:907	0:1693	684:9	—	3.431	8.417	5:0	982	2.386	2.444			
Románia Roumanie																
havi átlag moyenne	1925	—	—	—	36:23	0:0276	3.992:4	153	252	20.126	6:0	—	2.493	2.427		
1926	—	—	—	—	37:88	0:0264	4.173:7	182	257	20.951	6:0	—	3.095	3.185		
mensuelle	1927	—	—	—	28:86	0:0347	3.196:1	189	263	21.025	6:0	—	—	—		
1927 I.	—	—	—	—	32:86	0:0304	3.636:5	176	258	20.902	6:0	—	2.687	2.522		
II.	—	—	—	—	30:30	0:0330	3.359:7	180	258	20.990	6:0	—	2.588	2.798		
III.	—	—	—	—	28:41	0:0352	3.148:7	182	258	21.024	6:0	—	3.278	2.989		
IV.	—	—	—	—	27:59	0:0362	3.133:3	182	259	21.023	6:0	—	3.216	3.233		
V.	—	—	—	—	28:06	0:0356	3.124:2	183	259	21.001	6:0	—	2.529	3.757		
VI.	—	—	—	—	29:14	0:0343	3.235:2	185	260	21.032	6:0	—	2.562	3.621		
VII.	—	—	—	—	28:49	0:0351	3.166:2	186	260	21.051	6:0	—	2.617	2.696		
VIII.	—	—	—	—	28:33	0:0353	3.130:8	186	261	21.042	6:0	—	2.876	3.463		
IX.	—	—	—	—	28:25	0:0354	3.121:7	186	261	21.019	6:0	—	2.855	3.704		
X.	—	—	—	—	28:17	0:0355	3.115:6	186	262	21.032	6:0	—	3.030	2.856		
XI.	—	—	—	—	28:41	0:0352	3.134:8	188	263	21.020	6:0	—	2.907	3.288		
XII.	—	—	—	—	28:33	0:0353	3.118:1	189	263	21.025	6:0	—	—	—		

Állam Pays	Munkanélkülek száma — <i>Nom- bre des chô- meurs</i>	Termelés Production		Pénz és hitel — <i>Monnaie et crédit</i>							Külkeresk. forg. Comm. extérieur		
		Kőszén <i>Houille</i>	Barna- szén <i>Lignite</i>	A pénzegység			Takarékbet. <i>Dépôts de caisses d'épargne</i>	Érkezlet <i>Encaisse métal.</i>	Jegyforg. <i>Billets de banque en circuit.</i>	Kamatláb. <i>Taux en banque</i>	Nagykeresk. <i>Index — In- dice des prix de gros</i>	Behozatal <i>Importa- tions</i>	Kivitel <i>Exporta- tions</i>
				1000 ton. · tonnes	1 pengő = dinár	1 dinár = pengő							
Sz. H. Sz. áll. <i>Etat S. C. S.</i>													
havi átlag 1925	—	—	331	10'266	0 0974	1.131·7	2	76	6.063	6·0	—	729	742
moyenne 1926	—	—	329	9'920	0'1008	1.093·4	8	86	5.812	6·0	—	636	652
mensuelle 1927	—	—	—	9'953	0'1005	1.096·4	23	89	5.743	6·0	—	—	533
1927 I.	—	—	389	9'980	0'1002	1.094·1	10	87	5.504	6·0	—	546	484
II.	—	—	365	10'020	0'0998	1.096·0	11	87	5.502	6·0	—	521	455
III.	—	—	356	9'990	0'1001	1.096·7	13	87	5.476	6·0	—	597	608
IV.	—	—	305	9'940	0'1006	1.097·5	13	87	5.434	6·0	—	598	468
V.	—	—	322	9'980	0'1002	1.097·6	14	88	5.337	6·0	—	578	519
VI.	—	—	303	9'969	0'1003	1.097·7	16	88	5.295	6·0	—	536	471
VII.	—	—	340	9'911	0'1009	1.097·2	18	88	5.522	6·0	—	538	485
VIII.	—	—	401	9'921	0'1008	1.096·6	19	88	5.628	6·0	—	630	530
IX.	—	—	—	9'930	0'1007	1.096·1	20	88	5.763	6·0	—	695	582
X.	—	—	—	9'930	0'1007	1.095·9	21	88	5.793	6·0	—	723	646
XI.	—	—	—	9'940	0'1006	1.095·9	22	88	5.702	6·0	—	688	622
XII.	—	—	—	9'921	0'1008	1.095·4	23	89	5.743	6·0	—	—	529

1) Postatakarékpénztári betétek. — *Dépôts à la Caisse d'épargne post.*

Ausztria. Az 1927. évben a munkanélküliség havi átlaga némi javulást mutat. A széntermelés valamivel emelkedett az előző év termeléséhez képest s az 1925-ös színvonalon mozgott. A schilling ingadozása jelentéktelen. A takarékbetétállomány hónapról-hónapra növekedett. A nagykereskedelmi index a múlt év utolsó hónapjaiban a drágulás enyhülését jelzi, de az 1926-os átlagos indexnél még az év végén is magasabb volt. A külforgalomban élénkülés tapasztalható.

Cseh-Szlovákia. A munkanélküliség 1927-ben, különösen az év második felében, örvendetesen enyhült. A kő- és barnaszéntermelés terén az utolsó években tapasztalható javulás folytatódott. A cseh korona árfolyama stabil maradt. A betétállomány, lassú ütemben, szaporodik. A nagyke-

reskedelmi index ingadozása nem számottevő; 1927-ben az index átlaga valamivel magasabb, mint 1926-ban. Növekedő forgalom mellett a külkereskedelmi mérleg az 1926-hoz hasonló arányú aktivitást mutat.

Románia. A lei 1927-ben rosszabb volt, mint 1926-ban. Az 1927. év első hónapjaiban még észlelhető értékvesztéségi folyamat azonban a múlt év tavaszán nyugvópontra jutott. A többi adatok — amelyek egyébként elég hiányosan állnak rendelkezésre — a gazdasági életben jelentősebb kilengéseket nem mutatnak.

Sz. H. Sz. állam. A dinár eléggé stabil. A postatakarék betétállománya 1927-ben igen megszorodott. Az 1926-ban aktív külforgalmi mérleg passzívra vált.

Magyarország gazdasági jelzőtáblája.

Tableau économique de la Hongrie.

Megnevezés Désignation	Egység Unité	1926. évhavi átlaga Moyen mens. de 1926	1 9 2 7										1 9 2 8				
			III	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	IX.	X.	XI.	XII.	I.	II.	III.		
1. Népmozgalom — Mouvement de la population.	szám nombre																
Házasságkötés — Mariages ..	"	6.404	3.757	4.526	6.867	5.008	3.101	4.123	4.917	8.877	12.746	5.388	6.851	9.449	3.911		
1000 lélekre — Pour 1000 âmes	"	9.1	5.2	6.5	9.6	7.2	4.3	5.7	7.1	12.3	18.3	7.5	9.5	14.0	5.6		
Élveszülött — Nés-vivants	"	19.124	19.255	17.808	18.537	16.661	18.226	19.234	18.484	16.625	15.089	15.589	18.817	18.012	19.157		
1000 lélekre — Pour 1000 âmes	"	27.3	26.8	25.7	25.8	24.0	25.4	26.7	26.7	23.1	21.7	21.6	26.0	26.8	27.4		
Halálozás — Décès ..	"	11.659	14.581	12.715	12.195	11.228	11.921	12.306	10.457	10.806	10.171	11.681	11.964	10.955	12.905		
1000 lélekre — Pour 1000 âmes	"	16.6	20.3	18.3	17.0	16.2	16.6	17.1	15.1	15.0	14.6	16.2	16.5	16.3	18.5		
Egy éven aluli elhalt — Décés au-dessous de un an ..	"	3.203	3.863	3.243	3.022	3.113	3.910	4.250	3.347	2.806	2.383	2.526	2.593	2.311	2.934		
100 élveszülöttre — Pour 100 nés-vivants	"	16.7	20.1	18.2	16.3	18.7	21.4	22.1	18.1	16.9	15.8	16.2	13.8	12.8	15.3		
Gümőkórban elhalt — Décés causés par la tuberculose	"	1.695	2.234	2.147	2.116	1.707	1.532	1.338	1.102	1.166	1.178	1.316	1.504	1.647	2.019		
1000 lélekre — Pour 1000 âmes	"	2.41	3.11	3.10	2.94	2.46	2.13	1.86	1.59	1.62	1.70	1.82	2.20	2.45	2.89		
Természetes szaporodás — Accroissement naturel ..	"	7.465	4.674	5.088	6.342	5.433	6.305	6.928	8.027	5.819	4.918	3.908	6.853	7.057	6.252		
1000 lélekre — Pour 1000 âmes	"	10.7	6.5	7.4	8.8	7.8	8.8	9.6	11.6	8.1	7.1	5.4	9.5	10.5	8.9		
Kivándorolt — Émigrés ..	"	286	843	805	515	148	204	119	161	98	127	93	147	286			
Visszavándorolt — Emigrés revenus dans le pays	"	57	73	80	68	47	101	78	67	61	49	161	70	41			
2. Munkapiac. — Marché du travail.																	
Halósági munkaközvetítők. — Offices publics de placement																	
Munkahelyek — Offres d'emploi	"	5.968	5.928	6.359	8.051	8.788	9.490	9.341	10.154	9.118	6.678	5.359	5.470	5.271	6.188		
Munkakeresők — Demandes d'emploi	"	13.309	14.264	12.639	13.822	12.906	13.341	14.160	14.609	14.509	15.442	14.231	14.821	14.614	15.187		
100 munkahelyre esett munka- kereső — Proportion des de- mandes d'emploi pour 100 offres d'emploi	"	223	241	199	172	147	140	151	143	159	231	265	271	277	245		
Munkaközvetítés — Placements 100 munkahelyre esett közve- títés — Proportion des plac- ements pour 100 offres d'emploi	"	3.520	3.445	3.463	4.573	4.648	4.941	5.281	5.881	5.475	4.314	3.526	3.686	3.415	4.001		
Munkanélküliek — Chômeurs ¹⁾		59.0	58.1	54.5	56.8	52.8	52.0	56.5	57.9	60.0	64.6	65.7	67.3	64.8	66.1		
Keresztényszocialista szakszer- vezetek — Syndicats soci- alistes chrétiens	"	1.558	1.676	1.419	1.301	1.274	982	1.172	1.233	1.228	1.375	1.323	1.093	1.029	1.054		
Szociáldemokrata szakszerve- zetek — Syndicats social- démocrates	"	24.440	17.978	17.120	13.552	11.836	11.701	11.247	10.332	9.960	11.063	13.045	16.337	16.215	15.194		
Munkabérek — Salaires ²⁾	órabér P salairé à l'heure, P																
Bádgos — Ferblantiers ..	"	0.78	0.82	0.72	0.69	0.75	0.65	0.73	0.87	0.88	0.90	0.70	0.80	0.91	0.75		
Asztalos — Menuisiers ..	"	0.61	0.61	0.57	0.69	0.65	0.69	0.70	0.74	0.77	0.70	0.68	0.74	0.73	0.69		
Szabó — Tailleurs	"	0.66	0.75	0.71	0.62	0.56	0.56	0.67	0.71	0.73	0.61	0.68	0.61	0.55	0.60		
Kőműves — Maçons	"	0.76	0.70	0.74	0.74	0.78	0.80	0.90	0.91	0.95	0.89	0.82	0.89	0.94	0.83		
Napszámós — Journaliers ..	"	0.47	0.43	0.47	0.45	0.53	0.48	0.49	0.48	0.50	0.50	0.48	0.49	0.45	0.45		
Gyári munkásnő — Ouvrières de fabr.	"	0.30	0.31	0.31	0.27	0.30	0.34	0.35	0.32	0.32	0.27	0.27	0.28	0.31	0.27		
Napszamosnő — Journalières	"	0.44	0.42	0.49	0.40	0.45	0.31	0.40	0.49	0.41	0.36	0.44	0.57	0.46	0.38		
Társadalmi biztosítás — As- surance sociale																	
Kötelezőleg biztosított tagok száma — Nombre des mem- bres assurés obligatoirement	havi átl. moy. mens. 1000	929.6	977.7	986.5	1023.0	1046.5	1032.8	1058.6	1.098.2	1.081.7	1.093.9	1.084.5					

¹⁾ A hó végén. — A la fin du mois. — ²⁾ A munkaközvetítés alkalmával felajánlott munkabérek mérlegelt átlaga. Csak buda-
pesti adatok. — Moyenne pondérée des salaires offerts aux Offices de placement. Données de Budapest.

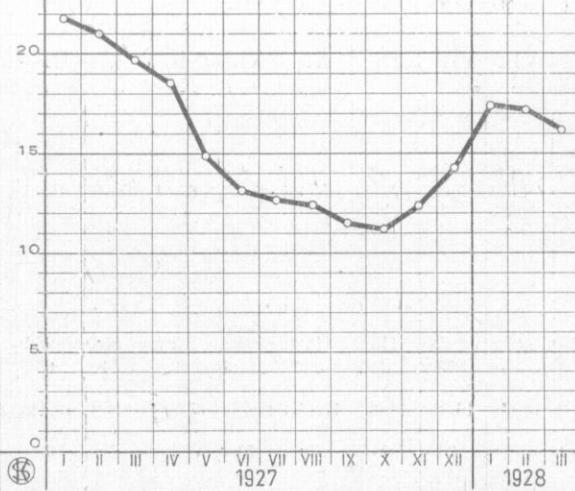
Megnevezés Désignation	Egység Unité	1926. év havi átlaga Moyen, mens. de 1926	1 9 2 7										1928		
			III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	IX.	X.	XI.	XII.	I.	II.	III.
3. Termelés — Production															
Kőszén — Houille ¹⁾	1000 q	689	680	579	627	588	645	665	679	672	664	688	669	648	684
Barnaszén — Lignite ¹⁾		4.852	4.942	4.276	4.404	4.428	4.524	5.007	5.474	6.117	6.524	6.351	6.348	5.137	5.310
Szesz — Alcool	1000 hl	26·8	31·7	41·3	24·2	5·7	2·5	8·3	26·5	48·0	69·2	71·9	55·9	39·0	·
Cukor — Sucre	1000 q	148·2	0·3	0·1	—	—	—	4·3	149·2	674·4	697·3	304·9	36·8	0·2	0·1
4. Kereskedelem és közlekedés — Commerce et communie.															
Behozatal — Importations ..	1,000,000 P	79·3	97·1	91·5	92·4	83·7	88·3	107·5	115·0	111·8	104·3	108·5	85·0	96·2	107·8
Kivitel — Exportations	„	72·5	63·4	53·7	61·1	51·4	57·4	75·9	82·1	80·7	81·9	79·9	54·2	60·5	73·1
Gépjárműállomány — Véhicules à moteur	szám nombre	10.641	13.147	13.621	14.273	14.903	15.610	16.339	16.997	17.471	17.731	17.906	18.121	18.446	18.819
Rádióengedélyesek — Abonnés du Radio	1000	46·8	70·1	71·5	75·0	75·1	74·8	73·7	74·6	76·3	79·4	83·3	87·9	92·1	95·4
5. Pénz és hitel — Monnaie et crédit²⁾															
A pengő zürichi árfolyama — Cours du pengő à Zurich	100 P = s. fr. - fr. s. 100 s. fr. fr. s. = t	·	90·80	90·65	90·65	90·50	90·53	90·78	90·70	90·73	90·75	90·60	90·88	90·83	90·70
Részvényindex — Indice d'actions ³⁾	1913 = 100	16·4	19·4	23·1	20·6	20·6	20·9	22·0	21·3	20·2	20·3	20·8	20·9	20·0	19·8
Nagyker. index — Indice de prix de gros	„	124	128	130	133	133	133	134	133	133	133	135	135	134	135
Megélhetési index — Indice du coût de la vie	„	111	108	111	113	113	110	112	113	113	112	113	112·3	112·1	113·5
Postatakarékpénztári betétek — Dépôts à la Caisse d'épargne post.	1,000,000 P	107·4	106·8	130·3	118·2	131·0	104·8	143·0	132·7	156·2	152·8	142·6	149·5	140·5	146·7
13 legnagyobb pénzügyi betéttáll. — Dépôts des 13 établis. de crédit les plus importants	„	604·2	701·3	736·3	759·2	766·6	783·9	820·7	840·3	862·9	874·9	904·4	926·0	921·5	949·5
Az új fizetéseptelenségek — Nouvelles insolvabilités ..	szám nombre	209	116	86	103	73	66	49	60	83	88	134	180	156	171
Óvatolt váltók értéke — Valeur des lettres de change protestées	1000 P	·	·	·	·	5.024	5.878	5.488	7.615	7.236	7.166	7.814	6.950 ⁴⁾	6.701	·
Állami bevételek bruttó eredménye — Recettes de l'Etat, résultat brut ⁵⁾	1,000,000 P	66·4	67·2	64·4	82·4	80·6	57·8	80·9	84·4	81·7	97·3	94·4	80·9	·	·
Állami kiadások bruttó előirányzata — Dépenses brutes prévues de l'Etat	„	55·5	63·2	67·7	79·3	60·5	60·2	78·6	69·3	63·9	82·4	73·5	64·7	80·9	·
<i>Magyar Nemzeti Bank Banque Nationale de Hongrie</i>															
Érckészlet — Encaisse métall. (devizák és valuták — devises et monnaies)	„	254·5	276·7	265·0	265·1	263·6	267·0	291·6	295·2	305·0	300·4	317·5	311·3	311·5	306·5
Leszámitolt váltók és előlegek — Traités escomptés et avances	„	170·6	208·9	242·1	248·9	272·5	297·6	287·2	309·7	329·3	316·2	332·1	313·2	304·5	301·3
Jegyforgalom — Billets de banque en circ.	„	422·5	418·1	443·0	428·6	427·7	466·0	472·1	477·3	508·0	456·4	486·8	467·5	442·1	454·9
Kamatláb — Taux en banque	%	6·5	6	6	6	6	6	6	6	6	6	6	6	6	6

¹⁾ Bruttó termelés. — Production brute. ²⁾ Az állami bevételekre és kiadásokra vonatkozó adatok kivételével hó-, illetve évvégi adatok. — Ces chiffres se rapportent à la fin du mois, respectivement de l'année, à l'exception de ceux relatifs aux recettes et aux dépenses de l'Etat. ³⁾ A sójvédéknek és a külügyi tarcának közvetlenül kiadásokra felhasználást bevétel nélkül. — A l'exception des recettes du monopole du sel et du ministère des Affaires étrangères, employées directement par eux. ⁴⁾ Az 1913. évi részvényállományt érintő tőkeváltozások számbavételével. — En tenant compte des changements de capitaux affectant l'effectif d'actions de 1913. ⁵⁾ Ideiglenes adat. — Donnée provisoire.

MUNKANÉLKÜLISÉG.

Chômeurs

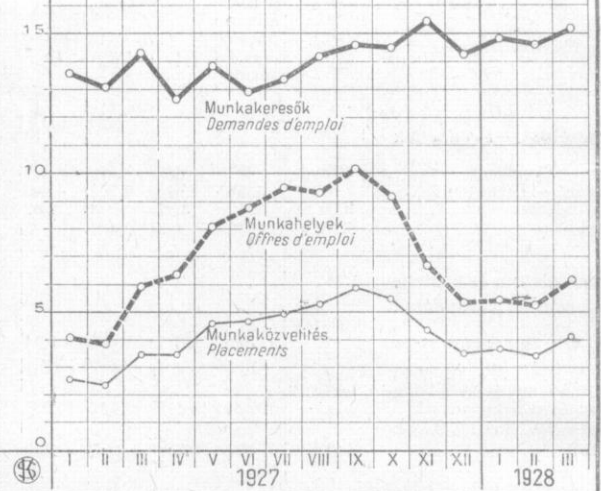
23 ezer munkanélküli - mille chômeurs

MUNKAPIAC.

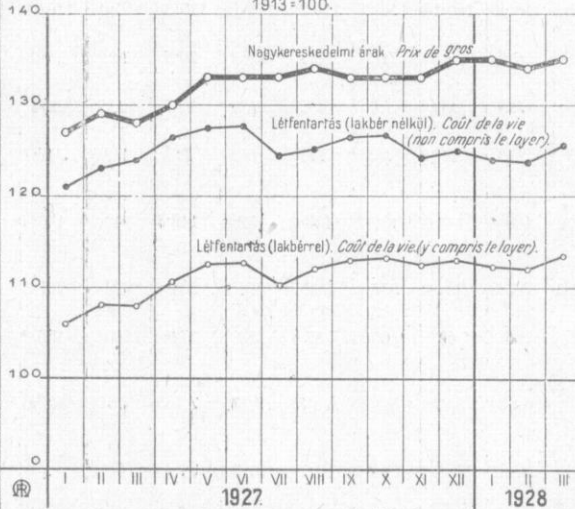
Marché du travail.

ezer-mille

DRÁGULÁSI INDEXSZÁMOK.

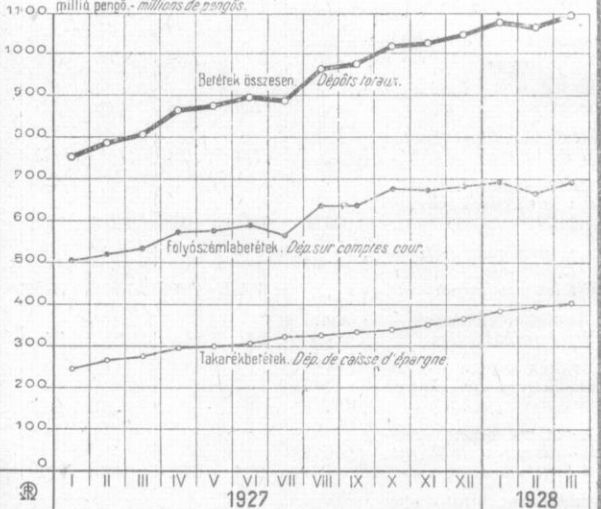
Nombres-indices de la cherté de la vie
1913 = 100.

BETÉTEK.

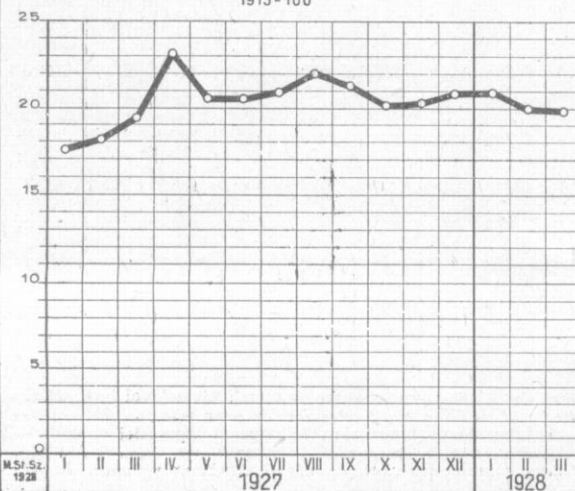
Dépôts.

millió pengő - millions de pengős.

TŐZSDEINDEX.

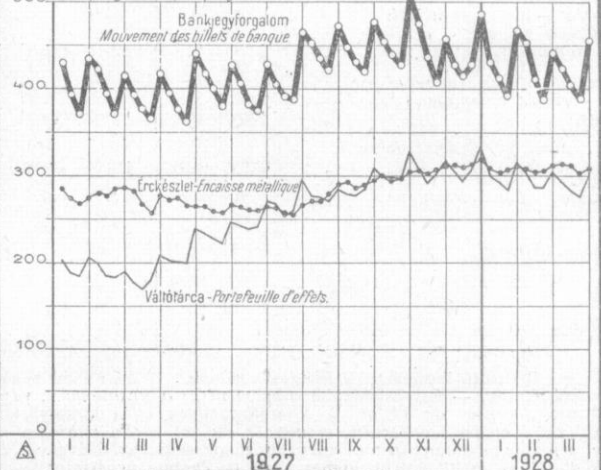
Indice de la Bourse
1913 = 100

MAGYAR NEMZETI BANK.

Banque nationale de Hongrie.

500 millió pengő - millions de pengős.

MSZ Sz. 1928

Hunyadi János

világhírű természetes keserűvíz.

Legjelesebb orvosok véleményei szerint kiváló előnyei: **gyors, biztos és enyhe hatás.** Nemcsak egyszerű hashajtó, hanem mint természetes gyógyvíz a gyomor- és bélbetegségek kiváló gyógyszere. Rendes adag: reggelenként éhgyomorral egy ivópohárral.

TULAJDONOS: SAXLEHNER ANDRÁS, BUDAPEST.

Szövött-, rövidárú és minden-
nemű férfi és női szabókellékek
raktára.

Schneider József

Budapest, IV., Váci-utca 17.

NŐI és FÉRFI

DIVATÁRUK.

Dús választék elsőrendű gyárt-
mányú finom szövöttárú és
saját készítményű férfi fehér-
neműekben.

Gulmann
ÉS TÁRSA

RAKÓCZI-ÚT 16.
ÉS 22. SZÁM.

Telefon: J. 391-90. Táviratcím: Textilgutmann.

GYÁRTMÁNYAI:

munkásruha, munkásfehér-
nemű, munkaruha, kötény,
köpeny, sapka.

KÜLÖN OSZTÁLVOK:

Mértékszerinti ruhaosztály.
Libéria-osztály.
Közszállítási osztály.
Készruha-osztály.
Bakancs- és cipőosztály.

Az ország legrégebb munkásruha-gyára!

MAGYAR ÁLTALÁNOS HITELBANK

BUDAPEST, V., JÓZSEF-TÉR 3.

ALAPÍTTATOTT 1867-BEN • SÜRGŐNYCÍM: HITEL

Alaptőke és tartalékok: 66 millió pengő.

Központi iroda: Telefon L. 962—97.

Gyár-iroda: Telefon J. 458—86.

**HUNGÁRIA
JAQUARD-
SZÖVŐGYÁR**

R.-T.

Központi iroda és raktár:

BUDAPEST
V., SZENT ISTVÁN-TÉR 10.

Selyemszövőgyár: KISPEST.

Távíratcím: JAQUARD BUDAPEST.

TELEFON: T. 231—57.

Fischer J.
**Juta-, Textil- és Áru-
forgalmi
Részvénytársaság**

Juta-, len- és zsinégárú-
nagykereskedés, **zsák-
és ponyvagyár.**

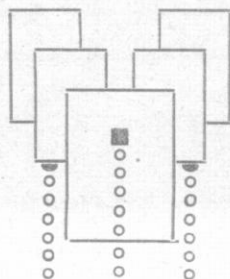

Budapest, V., Nádor-utca 31—33.

Telefon: 215—66.

*Mössmer
József*

vászonnagykereskedő

Budapest,

*IV. ker., (Koronaherceg-utca)
Petőfi Sándor-utca 12. szám.*

TELEFON: T. 118—03.

**KOVACSEVICS
MILENKO**

**POSZTÓ,
BÉLÉSÁRU és SZABÓKELLÉKEK
NAGYBAN és KICSINYBEN**

BUDAPEST

**IV., Petőfi Sándor-utca 3.
Városház-utca 6.**

Szőnyegek,

TERÍTŐK, POKRÓCOK,
MATRAC - CSINVATOK,
KOCSIGYÁRTÓ- ÉS
KÁRPITOS-KELLÉKEK

stb.

Neumayer Fülöp r.-t.

**BUDAPEST, V.,
DEÁK FERENC-TÉR**

1.

ALAPÍTTATOTT 1899. ÉVBEN.

TELEFON :
211-21.

TELEFON :
211-21.

ALAPÍTVÁ : 1880-BAN

Bien S. Fiai

zsírárugyár

Budapest, VII., Nagydíófa-u. 7

Telefon : József 428-48

Távíratí cím : BIENOL

Alapított 1868-ban.

Gross és Weiss

KALAP- ÉS TOMPGYÁR,
KALAPFELSZERELÉSI
CIKKEK RAKTÁRA

Budapest, III., Bécsi-út 100. szám.

VÁROSI RAKTÁR :

VI., Podmaniczky-utca 14. szám

(saját ház).

Gyári telefon : 201-76.

Városi telefon : 988-74.

Sürgöncím : Groweiss Budapest.

GANZ-féle VILLAMOSSÁGI RT.

**BUDAPEST,
II., LOVÓHÁZ-UTCA 39**

Elektromos világító- és erőátviteli
berendezések minden áramrendszer
szerint és minden teljesítményre.
Wattóra-számlálók. Meglévő beren-
dezések átalakítása. Elektromos üzemű
szivattyúk, emelőgépek, ventilátorok.
Bányavasutak, iparvasutak, közúti és
nagyvasutak

**Költségvetésekkel szívesen
szolgálunk**

TELEFON : T. 272-49

FÜRST MÁRTON

a »Solvay«-művek vezérképviselője

Budapest, V., Percel Mór-utca 2. szám

Telefon T. 31—32

KÖZPONTI TELEFON : 250 - 66 és 120—99.

Magyar Pamutipar Részvénytársaság UJPEST.

Fonó-, cérnázó-, szövő-, fehérítő-, festő-, appretura- és konfekció-intézet Ujpesten.

Gyárt: szövőfonalat csomagokban (Bündelgarne) nyers, fehérített és festett állapotban, mindennemű a szövéshez alkalmas nyers pamutfonalat (cops) 42. számig, 2, 3, 4-szeres cérnát, bányamécs-belet és kötszervattát.

Gyárt továbbá: legtartósabb munkásöltönyöket, mollinót, kalikót, pamutvásznat, chiffont, inledet, kanavászt, oxfordot, zephirt, ponyvavásznat, higienikus pelenkát, asztalterítőt, szalvétát, zsebkendőt és tarkán szövött cikkeket.

KÖZPONTI IRODA ÉS GYÁRI RAKTAR:
Budapest, V., Arany János-utca 31.

PANTODROG

MAGYAR GYÓGYNÖVÉNY R.-T.

BUDAPEST,
VIII., BAROSS-UTCA 13. SZÁM.

Telefon : József 353—78.

Összes gyógynövények és magvak
termesztése és beváltása
a legmagasabb
napi áron.

SALGÓ-TARJÁNI

RÉSZVÉNY-

V., Arany János-utca 25.

KÖSZÉNBÁNYA

TÁRSULAT.

Bányák :

Nógrád megyében : Salgótarján, Pálfalva, Baglyasalja, Csibaj, Kisterenye, Mátranovák.

Esztergom megyében : Dorog, Tokod, Csolnok, Annavölgy, Tolna-Baranya megyékben : Nagymányok, Szászvár, Maza.

Szénosztályozás :

Darabos-, (tömör) kocka- és diószén szoba-, takaréktűzhely-, gőzseplőgép- és gőzekefűtésre. Diószén, rostált aknaszén, aknaszén, rostált daraszén gyári kazánfűtésre. Aprószén körkemencefűtésre. Kovácszén.

Bánvölgyi szénbánya részvénytársaság,

Borsodi szénbányák : Darabos-, dió-, daraszén.

Mésztelep és karbidgyár
Dorog.

Megrendelések

központi irodánkhoz (V., Arany János-
utca 25. sz.) intézendők.

Sürgőny cím : Salgóköszén, Budapest.
Telefonszámok : T. 252—80, 252—81, 252—82, 252—83,
252—84. — Interurban T. 216—67.
Giró-számla a Magyar Nemzeti Banknál.
M. Kir. Postatakarékpénztár-számla 3575.

Társvállalatok:

EGYESÜLT TÉGLA- ÉS CEMENTGYÁR R.-T., V., Sas-
utca 25. sz. Cement, téglá, tetőcserép, mész.
MAGYAR KERÁMIAI GYÁR R.-T., VIII., József-
körút 14. szám. Chamotteáru, keramit, téglá.
SALGÓTARJÁNI PALACKGYÁR RT. V., Sas-u. 25. min-
denfajta zöld, fehér öblös-üveg és palackok gyár-
tása, fonott és fonatlan palackáruk.